

Møte tirsdag den 24. oktober kl. 10

President: Thorbjørn Jagland

Dagsorden (nr. 9):

1. Sak behandlet 19. oktober 2006 i den utvidede utenrikskomité (sak 1: Afghanistan – styrkebidrag), og innbrakt for Stortinget i medhold av forretningsordens § 13 siste ledd
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om nordisk samarbeid
(Innst. S. nr. 11 (2006-2007), jf. St.meld. nr. 26 (2005-2006))
3. Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk Råd for 2. halvår 2005-1. halvår 2006
(Innst. S. nr. 10 (2006-2007), jf. Dokument nr. 7 (2006-2007))
4. Innstilling fra utenrikskomiteen om endringer under enkelte kapitler på statsbudsjettet for 2006 under Utenriksdepartementet som følge av situasjonen i Midtøsten
(Innst. S. nr. 12 (2006-2007), jf. St.prp. nr. 81 (2005-2006) kap. 100, 101 og 163)
5. Innstilling fra justiskomiteen om endring på statsbudsjettet for 2006 under Justis- og politidepartementet som følge av situasjonen i Midtøsten
(Innst. S. nr. 13 (2006-2007), jf. St.prp. nr. 81 (2005-2006) kap. 440)
6. Interpellasjon fra representanten Anniken Huitfeldt til kunnskapsministeren:
«Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT, har nylig gjennomført en evaluering av allmennlærerutdanningene i Norge. Evalueringen er gjort på alle 20 institusjoner som tilbyr allmennlærerutdanning. Evalueringspanelet anbefaler blant annet å innføre en femårig allmennlærerutdanning.
Kan statsråden estimere kostnadene det vil innebære å utvide allmennlærerutdanningen med ett år, kontra å innføre ett halvår med etter- og videreutdanning med full lønn i løpet av de fem første årene som praktiserende lærer, og kan statsråden videre kommentere evalueringsens anbefalinger om spesialisering på nivå, fag og mellom institusjonene?»
7. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, Borghild Tenden, Gunnar Kvassheim og Trine Skei Grande om å innføre et kompetanseår for lærere i grunn- og videregående skole
(Innst. S. nr. 15 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:81 (2005-2006))
8. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jon Jæger Gåsvatn, Anders Anundsen, Åse M. Schmidt, Per Sandberg og Bård Hoksrud om å sørge for sikker og forsvarlig skolebusstransport
(Innst. S. nr. 16 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:84 (2005-2006))
9. Referat

Presidenten: Representanten Eli Sollied Øveraas, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger fem permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Torstein Rudihagen fra og med 24. oktober og inntil videre
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Marianne Marthinsen fra og med 24. oktober og inntil videre
 - fra Kristelig Folkepartis stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Dagrun Eriksen fra og med 24. oktober og inntil videre
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Truls Wickholm fra og med 24. oktober og inntil videre
 - fra representanten Per Ove Width om permisjon i tiden fra og med 24. oktober til og med 26. oktober for å delta i møter i NATO-parlamentarikerkomiteens regi i Kina
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget.
- Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Oppland fylke, Synnøve Brenden Klemetrud foreligger søknad om å bli fritatt for å møte i Stortinget tirsdag 24. oktober under representanten Torstein Rudihagens permisjon, av velferdsgrunder.

Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Vest-Agder fylke: Sigmund Kroslid
For Oppland fylke: Stein Knutsen og Synnøve Brenden Klemetrud
For Oslo: Karin Yrvin og Anne Lise Ryel
For Vestfold fylke: Jan Fredrik Vogt
2. Karin Yrvin og Jan Fredrik Vogt innvelges i Lagtinget for den tid de møter for henholdsvis representanten Marianne Marthinsen og representanten Per Ove Width.

Presidenten: Sigmund Kroslid, Stein Knutsen, Karin Yrvin, Anne Lise Ryel og Jan Fredrik Vogt er til stede og vi ta sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møter i dag og for resten av innværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Sigvald Oppebøen Hansen og Gunn Olsen. – Andre forslag foreligger ikke, og Sigvald Oppebøen Hansen og Gunn Olsen anses enstemmig valgt som settepresidenter for innværende ukes møter.

Statsråd Erik Solheim overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: I henhold til vedtak i det lukkede møtet som ble avholdt i Stortinget fredag 20. oktober, vil den sa-

ken som var satt opp på dagsordenen for det lukkede møtet, bli behandlet i dette møtet.

S a k n r . 1

Sak behandlet 19. oktober 2006 i den utvidede utenrikskomité (sak 1: Afghanistan – styrkebidrag), og innbrakt for Stortinget i medhold av forretningsordenens § 13 siste ledd

Presidenten: Presidenten vil i henhold til Stortingets forretningsorden § 13 siste ledd, foreslå at behandlingen av denne saken starter med en redegjørelse av utenriksministeren, etterfulgt av forsvarsministeren. Deretter vil hovedtaler fra hver partigruppe få ordet til innlegg på inntil 10 minutter, og øvrige talere til innlegg på inntil 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:06:58]: Regjeringen ønsker å videreføre dagens høye norske troppebidrag til den NATO-ledede stabiliseringsstyrken ISAF i Afghanistan, og ikke utvide deltakelsen gjennom å sende spesialstyrker til de sørlige delene av landet. Men vi vil følge situasjonen fortløpende.

Denne klargjøringen utløste i forrige uke en intens debatt, og fra opposisjonen ble det gitt klart uttrykk for at saken bør drøftes i Stortinget. Dette har Regjeringen merket seg – og la meg legge til: Vi har lært av det. Jeg merker meg at Regjeringen og opposisjonen har ulik forståelse av sakens karakter i forhold til spørsmålet om konsultasjoner med Stortinget. La meg da si at jeg er veldig bekvem med å legge opposisjonens forståelse til grunn når det gjelder konsultasjoner med Stortinget i denne saken. Det er og blir min og Regjeringens ambisjon å bidra til en nær og korrekt dialog mellom regjering og storting i viktige utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål.

Jeg er derfor glad for denne anledningen til å gi en redegjørelse om situasjonen i Afghanistan, og til en debatt i denne sal som kan belyse den omfattende utfordringen som Afghanistan og hele det internasjonale samfunn står overfor.

Situasjonen i Afghanistan er meget alvorlig:

- Taliban og andre opprørsgrupper har i høst vært på offensiven for å undergrave den demokratisk valgte regjeringen, og de må bekjempes.
- Forsoningsarbeidet går for langsomt, og det må forseres.
- Afghanske institusjoner og regjeringens autoritet må styrkes, og respekt for lov og orden må opprettes.
- Arbeidet med gjenoppbygging og utvikling henger etter og må trappes opp.

La meg understreke: Det er behov for et taktskifte i innsatsen for å bygge bærekraftig fred i Afghanistan. Sær-

lig etter kamphandlingene i sør for noen uker siden er dette en samstemt oppfatning i det internasjonale samfunn, og blant de demokratiske kreftene i Afghanistan.

For å lykkes er det behov for en internasjonal innsats som virker samlende på det afghanske samfunn. De internasjonale tiltakene innen sikkerhet og utvikling samt bygging av politiske institusjoner, må utgjøre en helhetlig strategi. Samtidig må en slik samlet strategi ha et klart nasjonalt perspektiv. Vi må se hele landet under ett. Og la oss huske det som er den mest grunnleggende betraktning i dagens situasjon: Bare afghanere selv kan skape varig fred og stabilitet i Afghanistan. Freden må eies av afghanere.

Vår innsats må utformes slik at befolkningens tillit til Afghanistans demokratisk valgte ledere styrkes i alle deler av landet. Afghansk eierskap må stå sentralt i alle bestrøbelser.

Vår innsats for et stabilt Afghanistan er samtidig en innsats for en tryggere verden. Vi kan ikke tillate at Afghanistan igjen blir et fristed for terroristbevegelser. Vi kan ikke tillate at denne konfliktfylte regionen blir ytterligere preget av ustabilitet, usikkerhet og vold.

Trusselen fra et ustabilt Afghanistan merkes også i vårt eget samfunn. Få meter fra Stortinget kan man kjøpe heroin direkte fra Afghanistan. Hvis vi kan få opiumproducentene til å gå over til annen landbruksproduksjon, bidrar vi til sikkerhet for vår ungdom, og til å svekke fotfestet til grådige kriminelle. Dette helhetlige perspektivet er utgangspunktet for min redegjørelse i dag.

La meg starte med sikkerhetssituasjonen. Trusselbildet i Afghanistan er sammensatt og preget av store lokale og regionale forskjeller. Situasjonen er særlig utfordrende i sør og i øst. Denne delen av landet har tradisjonelt vært et kjerneområde for de gruppene som kan kalles Taliban-tilknyttede. Det er i dag særlig utsatt for regionale spenninger og en nærmest ukontrollert trafikk over grensen fra Pakistan.

Også i Kabul er situasjonen forverret. Det eksisterer en reell fare for at urolighetene vil kunne spre seg til andre deler av landet. Det er ikke bare kamphandlingene som er blitt mer omfattende. Antallet selvmordsbomber og andre angrep har gått dramatisk opp.

De angrep som er gjennomført av Taliban og andre opprørsgrupper, er rettet både mot afghanere og mot internasjonalt personell. Representanter for afghanske myndigheter, sivilbefolkningen og skoler er spesielt utsatt. En forverret sikkerhetssituasjon hindrer nødvendig bistand og utvikling.

Å møte denne trusselen er krevende. Vi har sett at nærver av tropper fra land langt unna, samtidig som den jevne afghaner ikke opplever bedre levekår, kan få sivilbefolkningen til å vende seg mot disse troppene. Og vi har sett at kamphandlinger som krever høye sivile tapstall, igjen kan virke rekrutterende for Taliban og andre opprørsgrupper.

Den internasjonale stabiliseringsstyrken ISAF spiller en sentral rolle for å stabilisere Afghanistan. Dette nærveret skal bidra til å gjøre utvikling mulig. Sikkerhet og gjenoppbygging går hånd i hånd.

ISAF-styrkens mandat er gitt av FNs sikkerhetsråd. Oppdraget er bl.a. å bidra til at den demokratisk valgte regjeringen får reell kontroll i hele landet, og å legge til rette for økonomisk og sosial utvikling. FNs sikkerhetsråd besluttet 12. september i år å forlenge ISAF-styrkens mandat med ytterligere ett år. NATOs råd utvidet i juni og september ISAFs ansvarsområde til de sørlige og deretter østlige deler av landet. ISAF dekker dermed hele Afghanistan.

I etterkant av NATOs vedtak mottok Norge, i likhet med andre allierte, anmodninger fra alliansen om å utvide vår deltakelse i ISAF. Disse anmodningene er blitt grundig vurdert av Regjeringen. I våre vurderinger har vi lagt vekt på Norges betydelige militære engasjement, både i Afghanistan og i andre internasjonale operasjoner – jeg nevner Libanon og den planlagte operasjonen i et mulig FN-engasjement i Darfur – på vårt ønske om å konsentrere og å konsolidere den militære innsatsen i Nord-Afghanistan, og på andre lands bidrag.

Etter en slik helhetsvurdering har det gjennom høsten vært Regjeringens vurdering at Norge ikke endrer sine militære bidrag til ISAF med å sende spesialstyrker til sør i dag. Det var dette vi klargjorde i forrige uke, da vi også understreket at vi følger situasjonen fortløpende.

Beslutningen innebærer at det norske militære bidraget til Afghanistan, som i dag er på rundt 550 kvinner og menn, vil bli videreført. Dette gjør Norge fortsatt til en av de største bidragsyterne målt i forhold til folketallet.

La meg også legge til at det norske ISAF-bidraget har endret seg kraftig i løpet av ganske kort tid. Antallet norske soldater i Meymaneh i Faryab-provinsen er om lag fordoblet etter opptøyene i februar i år. Vår utrykningsstyrke ble fullt operasjonell i mars. Inntil for et år siden hadde hovedtyngden av vårt militære bidrag ligget i Kabul. Å møte de krav som nå settes til oss i nord i form av stabilisering, opplæring av den afghanske hæren, av politiet, og oppbygging av det sivile samfunnet, vil kreve ytterligere ressurser i tiden framover.

NATO er orientert om den norske holdningen. Vi har samtidig understreket at Norge i prinsippet kan delta med styrker i hele ISAFs ansvarsområde. Det følger av NATOs ansvar for hele Afghanistan. Norge setter heller ingen begrensninger i den type bidrag vi kan stille. Dette gjelder også en eventuell framtidig innsettelse av norske spesialstyrker.

La meg i denne sammenheng minne om at det i NATO-sammenheng ikke er uvanlig at medlemsland, etter helhetsvurdering, velger å svare negativt på forespørsler om styrker. Slike spørsmål kommer egentlig fortløpende. Det har skjedd en rekke ganger – også fra norsk side. For bare å nevne ett eksempel: Den forrige regjeringen valgte å trekke ut en infanteribataljon fra Kosovo noen måneder etter opptøyene i 2004, til tross for anmodninger fra NATO om å la den bli stående. Jeg vil derfor advare sterkt mot å gjøre våre svar på anmodninger om militære bidrag til et spørsmål om vår troverdighet som alliert. Det er ubegrunnet. Skulle det ha vært slik, ville det også ha vært en karakteristikk som ville ramme en rekke av våre allierte. Norge står ved NATO, nå og i framtiden.

Stabilitet, gjenoppbygging og økonomisk og sosial framgang i Afghanistan kan ikke oppnås med militære midler alene. I forrige ukes tidvis opphetede debatt ble dette resonnementet nesten avfeid med at det knapt finnes uenighet om at vi skal gjøre mer på den sivile siden. Uenigheten gjelder vårt militære bidrag, sies det. Dette blir for enkelt. Mitt inntrykk er at deler av opposisjonen ensidig fokuserer på troppebidragene, uten å gå inn i analysen av hvor Afghanistan står i dag, og hvor Afghanistan kan komme til å gå i morgen, basert på en bred politisk løsning.

Situasjonen er den at det i dag – fra internasjonale og afghanske representanter på militær og sivil side – kommer sterke oppfordringer om et taktiskifte nettopp i den sivile innsatsen. De ledende militære jeg har snakket med de siste ukene, og da inkluderer jeg sjefen for ISAF, peker på manglende sivil framgang som det kritiske punktet i dagens Afghanistan. De peker på svak koordinering og utnyttelse av ressurser, utilstrekkelig innsats for oppbygging av hæren, politiet og rettsvesenet, samt for liten vektlegging på afghansk eierskap.

Det rekkes dermed ikke bare å si seg enig i økt bistand. Oppgaven ligger i å gi den en form og et innhold som er tilpasset situasjonen i dag, og som gjør at vi kan snu en farlig utvikling. Både FNs generalsekretær, NATOs generalsekretær og ISAFs militære ledelse er opptatt av disse spørsmålene, i tillegg til, selvsagt, at ISAF kan nå sine måltall på troppesiden.

Da jeg tok opp dette under NATOs utenriksminister-møte i New York den 21. september, var det enighet om at det nå haster med å få til en mer effektiv og helhetlig strategi. Dette arbeidet har vi fra norsk side fulgt opp med omfattende samtaler i New York, i Afghanistan og her i Oslo de siste ukene. Samtalene fortsetter denne uken og vil bli ført videre i tiden som kommer.

La meg understreke at denne gjennomgangen tegner et bilde som heller ikke er uten lyspunkter. Det internasjonale samfunn har gjort en omfattende innsats på flere områder. Likevel er det en utbredt oppfatning at den samlede innsatsen må økes, skje raskere og settes bedre inn i en bredere strategi. Det er dette jeg mener med et taktiskifte. Til grunn for denne vurderingen ligger en rekke forhold. La meg nevne de mest framtrepende utfordringene:

For det første forutsetter stabilitet at det skapes effektive afghanske institusjoner. Den internasjonale innsatsen må bidra til å styrke kompetansen hos afghanske myndigheter.

For det andre er det avgjørende at den afghanske regjering styrker sitt arbeid for forsoning og når ut til alle deler av landet. Det er ikke tilfellet i dag.

For det tredje må vi sikre at den jevne afghanske kvinne og mann ser raske og konkrete resultater av vår innsats i sin hverdag.

Og til slutt: Vår innsats må bli bedre samordnet, både mellom givere og afghanske myndigheter.

Afghanistan har ingen tradisjon for demokratisk styre. Utenfor de store byene er lokale stammestrukturer og andre maktmekanismer viktigere enn nasjonale myndigheter og lover. Den afghanske regjeringen har ikke maktet

å utvide sin myndighet rundt om i landet tilstrekkelig til at befolkningen ser den som garantist for trygghet og framskritt.

Det hersker en akutt mangel på ekspertise og kompetanse i myndighetsorganene i Kabul og i provinsene. Det fører til at ressurser som regjeringen i landet faktisk har til rådighet, ikke benyttes eller utnyttes dårlig. Opplæringen av afghansk politi og justisvesen har gått for langsomt og er et av de svakeste punktene i den internasjonale innsatsen. Det finnes betydelige elementer av korrupsjon og ineffektivitet i begge institusjoner. Samtidig er landet det fattigste i Asia og blant de absolutt fattigste i verden. Det eksisterer en farlig kløft mellom folks forventninger til regjeringen og det internasjonale samfunn, og de resultater innbyggerne ser for sine egne liv.

Mange giverland velger dessuten å gå utenom afghanske instanser. Dette er forståelig ut fra et ønske om å oppnå raske resultater, men det gir liten overføring av ekspertise til afghanske myndigheter, og det gir ikke den ønskede effekt med hensyn til å styrke befolkningens oppslutning om regjeringen. Derfor haster det med å ta tak i disse sentrale utfordringene. Jo bedre vi lykkes på de sivile områdene jeg nå har nevnt, jo mindre vil vi være avhengige av militære virkemidler. Her har Norge en viktig rolle å spille.

Regjeringen ønsker å styrke innsatsen for gjenoppbygging og sosial og økonomisk utvikling, noe som samsvarer med den overordnede planen afghanske myndigheter og det internasjonale samfunn – med de sentrale aktørene FN, Verdensbanken og EU i spissen – ble enige om i London i februar, også kalt The Afghanistan Compact. I henhold til denne planen er målet at afghanske myndigheter skal gjenvinne kontroll over hele landet.

Vi bidrar i år med om lag 300 mill. kr til gjenoppbygging av institusjoner, til utdanning og fattigdomsreduksjon. Dette er en økning på 50 mill. kr fra 2005. Vi har bidradd med om lag 90 mill. kr i året for å lindre humanitær nød, til reintegrering av flyktninger, til minerydding og til oppbygging av politi og rettsvesen.

Norge er en pådriver for å styrke kvinners stilling. For å få sosial og økonomisk utvikling og varig fred er det nødvendig å mobilisere de ressurser som afghanske kvinner representerer.

Regjeringen er opptatt av at Norge skal utvide innsatsen i Afghanistan. Vi har trappet opp våre bidrag til ISAF, og vi følger situasjonen på den militære siden nøye, som omtalt. Videre vil vi gi nye bidrag for å møte kortsiktige og akutte behov, så vel som å yte en målrettet bistand til mer langsiktige oppgaver.

Når det gjelder den kortsiktige bistanden, vil jeg spesielt framheve de behovene som nå foreligger på grunn av tørkesituasjonen og kamphandlingene i sør. Den 22. oktober sendte den afghanske regjering og FN ut en felles appell om hastehjelp til de mange som nå er rammet av tørken i Afghanistan, og til de om lag 20 000 familiene som har flyktet fra sine hjem etter kamphandlingene i sør. Behovene er anslått til over 270 mill. kr. Fra norsk side vil vi reagere positivt på denne appellen.

I sør er det humanitære arbeidet spesielt vanskelig, men også her er det mulig å nå fram med hjelp. Dette hu-

manitære rommet må utvides og utnyttes. Vi trenger god sivil-militær koordinering, samtidig som det opprettholdes en klar rollefordeling mellom militære og sivile aktiviteter. Humanitær innsats må baseres på humanitære prinsipper.

Kamphandlingene i sør har også ledet til omfattende ødeleggelser av hjem og infrastruktur. Fra nederlandsk side er det i NATO kommet en anmodning om at vi raskt stiller midler til rådighet for gjenoppbygging av disse lokalsamfunnene. Denne anmodningen har vi nå til vurdering. Det er viktig at gjenoppbyggingen skjer på afghanske premisser. Og som sagt, bare på den måten kan vi sikre oss at tiltakene gis lokalt eierskap og styrker afghanske myndigheter.

Det er også viktig at vi bidrar til å sette den afghanske regjering bedre i stand til å styrke sitt arbeid for forsoning, og til å nå ut til ulike deler av landet. Dette arbeidet for å binde sammen sentrale myndigheter og tradisjonelle afghanske, lokale strukturer er avgjørende for å sikre at befolkningen i provinsene og distriktene slutter opp om regjeringen i Kabul. Dersom man kan mobilisere en slik støtte fra lokale ledere, vil det også være et viktig bidrag til å få bukt med det enorme opiumproblemet.

For å skape utvikling og demme opp for ytterligere rekruttering til Taliban og andre opprørsgrupper er det også viktig å støtte den afghanske regjeringen i arbeidet med å sikre et bedre skoletilbud – også i kampherjede provinser. Familier som i dag sender sine sønner til religiøse skoler i Pakistan, må se at de har alternativer i sitt eget land som er forenlig med deres egen tro og kultur, og som gir deres barn kunnskaper og yrkesopplæring til nytte for fellesskapet.

Fra norsk side vil vi også styrke arbeidet med å bygge opp afghansk politi og rettsvesen. EU vurderer å påta seg et særlig ansvar for bistanden til oppbygging av disse institusjonene. Dette er en gledelig utvikling. Dersom EU velger å spille en større rolle her, regner jeg med at også Norge – i likhet med andre tredjeland – vil bli invitert til å delta, og dette vil vi i så fall se positivt på.

Vi vil styrke arbeidet med å overføre kompetanse og ekspertise til afghanske myndigheter, til ministeriene sentralt og til provinsene. Dette er avgjørende for at regjeringen i Kabul kan bli mer synlig og mer effektiv rundt om i landet, og for at befolkningen skal velge å gi sin støtte til sentrale myndigheter og ikke til lokale grupperinger som motarbeider den.

Vi må vise afghanerne at vi er villige til å tenke og handle langsiktig for å bygge opp deres institusjoner. Samtidig må FN, Verdensbanken og giverlandene gjøre det klart for afghanske myndigheter at de må handle mer resolutt i forhold til korrupsjon i sitt eget myndighetsapparat, i politi og i rettsvesen.

Norge har et spesielt ansvar i Faryab-provinsen i nord, hvor vi leder et såkalt stabiliseringslag – eller et PRT. Vi har så langt i år brukt 40 mill. kr i denne provinsen. Dette begynner nå å gi resultater, og innsatsen vil bli forsterket i året som kommer. Den vil også omfatte økt satsing på utbygging av kritiske deler av provinsens infrastruktur. Større utvikling i nord vil være et viktig bidrag til å dem-

me opp for faren for spredning av urolighetene i andre deler av landet.

Som det framgår av det jeg har sagt, legger Regjeringen opp til en betydelig økning av den norske innsatsen. Vårt samlede sivile engasjement forventes å utgjøre om lag en halv milliard kroner neste år. Dette vil innebære en økning på 100 mill. kr i humanitær og langsiktig utviklingsinnsats i Afghanistan. Samtidig vil vi søke å møte de mest akutte humanitære problemene på årets budsjett.

Den internasjonale sivile innsatsen er liten sammenliknet med hva vi har opplevd i andre land som er rammet av konflikter. Vi har gjort det klart for FN og Verdensbanken at vi ønsker at de skal spille en mer aktiv rolle i koordineringen av innsatsen på de sivile områdene.

Samtidig må giverlandene og andre giverinstanser vise større vilje til å la seg koordinere. Dersom vi kan lykkes på dette punktet, vil det også bli lettere å møte det som er hovedutfordringen i dagens situasjon, nemlig å fremme afghansk eierskap.

Jeg startet dagens redegjørelse med å understreke at situasjonen i Afghanistan er meget alvorlig. Jeg håper jeg har fått formidlet nettopp dette.

Utfordringene er store, og de kan bare løses gjennom et bredt internasjonalt engasjement, hvor den sivile og militære innsatsen ses i en politisk sammenheng.

Den tiden vi har til rådighet for å lykkes, er begrenset. Kamphandlingene i sør var alvorlige. I dag er den militære analysen at situasjonen i sør er stabilisert, men ikke stabil. ISAF har her en sentral rolle – i sør – men også i de andre delene av landet, og vi skal ta vår del av ansvaret.

Skal Afghanistan lykkes, må vi ikke undervurdere dimensjonene og bredden i de utfordringene vi står overfor. Derfor er det helt avgjørende at vi lykkes med å få til et taktskifte.

Regjeringen vil at Norge skal bidra nettopp til dette. Og Regjeringen vil, som jeg sa innledningsvis, holde nær kontakt med Stortinget og Stortingets organer om denne viktige saken.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [10:27:24]: Det internasjonale samfunn har forpliktet seg til å støtte den lovlig valgte afghanske regjeringen i arbeidet for å etablere sikkerhet, utvikling og gjenoppbygging i Afghanistan. ISAF er den NATO-ledede styrken i Afghanistan, som ble etablert med bakgrunn i «Bonn-prosessen». Styrken skal bidra til sikkerhet i Afghanistan samt assistere i gjenoppbyggingen av den afghanske staten.

ISAF er en operasjon til støtte for den afghanske regjeringen med mandat fra FNs sikkerhetsråd. ISAF er dermed ikke å anse som en artikkel 5-operasjon. FNs sikkerhetsråd har vedtatt en rekke resolusjoner med hjemmel i FN-paktens kapittel VII, som autoriserer tilstedeværelsen av ISAF-styrken i Afghanistan. Den første er resolusjon 1386 fra 20. desember 2001 og gir styrken mandat til å operere i Kabul og omegn. I resolusjon 1510 av 13. oktober 2003 autoriseres ISAF til å operere i områder utenfor Kabul. Etter at Storbritannia, Tyrkia og Tyskland hadde ledet ISAF som en koalisjonsoperasjon siden februar

2002, overtok NATO ansvaret for operasjonen i august 2003. Senere FN-resolusjoner har videreført ISAFs mandat.

Norge har i dag ca. 550 soldater av totalt 31 000 i ISAF. Dette er et stort militært bidrag tatt i betraktning at Norge er et land med 4,6 mill. innbyggere. I denne sammenheng er det Norge og Nederland som topper styrkebidrag til ISAF i forhold til befolkning. Vi får tilbakemelding om at de norske styrkene holder meget høy kvalitet, og at de gjør en særdeles god jobb. Norge bidrar tilsvarende tungt til finansiering av gjenoppbygging av det afghanske samfunn.

Regjeringen har styrket betydelig Norges tilstedeværelse i Nord-Afghanistan, og inntil videre har vi valgt å konsentrere den militære innsatsen i dette området. Norge tok over etter Storbritannia ansvaret for PRT-et – Provincial Reconstruction Team – i Meymaneh i september 2005 og for hurtigreaksjonsstyrken – QRF – i Mazar-e-Sharif i mars 2006. Dette muliggjorde at britiske styrker lettere kunne settes inn i Sør-Afghanistan. Vi har allerede gjort betydelige investeringer i nye leirer både i Meymaneh og i Mazar. For QRF-en i Mazar har den nye Camp Nidaros så langt kostet minst 100 mill. kr.

Hurtigreaksjonsstyrken i Mazar er en helt sentral kapasitet for NATO. Den skal kunne rykke raskt ut til unnsetning for NATO-styrker dersom en kritisk situasjon oppstår. Styrken består av over 300 personell, og er en robust og ettertraktet kapasitet. Angrepet på den norske leiren i Meymaneh 7. februar i år viste hvor viktig det er at NATO har en hurtigreaksjonsstyrke i området.

I Mazar har Norge også ansvaret for et feltsykehus. Det norske personellet ved dette sykehuset holder høy kvalitet og yter også sykehustjenester til sivilbefolkningen. Dette området av Afghanistan har liten eller ingen sykehusdekning, så det norske bidraget spiller en betydelig rolle for sivilsamfunnet. Det er totalt ca. 40 norske personell engasjert ved sykehuset.

Norge har i tillegg ledelsen av PRT-et, som er utplassert i Meymaneh. PRT-ets oppgave er å utbre sentralmyndighetenes legitimitet og myndighet i Faryab-provinsen. Dette gjøres i første rekke gjennom tilrettelegging for sivile gjenoppbyggings- og utviklingsprosjekter. PRT-et har en sivil del, der personell fra Justisdepartementet og Utenriksdepartementet inngår. Det sivile elementet er likestilt og ikke underlagt militær ledelse.

Regjeringen har besluttet å trappe opp den sivile innsatsen i Faryab-provinsen gjennom å øke tilgjengelige midler for prosjekter. Ønskemålet er i større grad å se sivil og militær innsats i sammenheng. PRT-konseptet er basert på at militær tilstedeværelse er en forutsetning for stabilitet og utvikling, men at slike midler alene ikke vil løse de langsiktige utfordringer Afghanistan står overfor.

Under min samtale med president Karzai i Kabul i forrige uke anmodet han f.eks. om at man fra norsk side også vurderer å bidra til bl.a. veibygging, mens forsvarsminister Wardak viste til behovet for økt støtte til oppbyggingen av den afghanske hæren. Dette er eksempler på prosjekter som er viktige for å bidra til å bedre sikkerhetssituasjonen på lengre sikt.

Den norske PRT-modellen høster anerkjennelse fra NATO. Det er bl.a. fordi vi i økende grad ser den sivile og militære innsatsen i sammenheng, samtidig som vi opererer med klare skillelinjer mellom militære og sivile aktører. Forsvaret spiller en tilretteleggingsrolle, mens de sivile oppgavene utføres av sivile aktører. I tillegg til ca. 100 norske personell består PRT-et av representanter fra Latvia og Finland. Det å ha ledelsen for et flernasjonalt sivilt-militært element som PRT-et i Meymaneh gir nyttig erfaring. I tillegg får vi gode påvirkningsmuligheter i forhold til utviklingen av sivilt-militært samarbeid i NATO for øvrig.

Forsvaret legger også igjen mye penger lokalt i Afghanistan i form av innleid lokal arbeidskraft og kjøp av tjenester. Dette er ikke minst viktig i en ellers fattig provins, der PRT-et i Meymaneh er lokalisert. Eksempelvis oppgraderer Norge nå en afghansk militærleir for om lag 5 mill. kr, der det kun benyttes lokal arbeidskraft. Denne oppgraderingen er nødvendig for å sikre at den afghanske hæren kan ha ett kompani i provinsen, noe som er helt avgjørende for å kunne sikre stabilitet og positiv utvikling.

Som en følge av økt norsk satsing i Faryab-provinsen, og det forhold at den eksisterende PRT-leiren ikke tilfredsstiller framtidige behov, bygger Norge nå en ny leir med en kostnadsramme på 82 mill. kr. Det er valgt å gjennomføre arbeidet med afghansk arbeidskraft, bl.a. for å tilføre lokalsamfunnet både kompetanse og arbeidsplasser.

Oppbyggingen av afghanske sikkerhetsstyrker er avgjørende for at afghanerne selv skal kunne ivareta sikkerheten for sitt eget land. I den forbindelse har NATO i sommer startet med å trene den afghanske hæren med såkalte Operational Mentoring and Liaison Teams. Norge bidrar til dette i Nord-Afghanistan med åtte stabsoffiserer, og leder for tiden treningen av den eneste brigadeledelsen i Nord-Afghanistan.

Norge har også personell i ISAFs operasjonsledelse både sentralt i Kabul og i regionkommandoen for Nord-Afghanistan. Dette gir innsikt og innflytelse i planleggingen og ledelsen av operasjonen.

Jeg vil gjerne si litt om sikkerhetssituasjonen i Afghanistan. Som kjent har sikkerhetssituasjonen i Sør-Afghanistan etter utvidelsen av NATOs operasjon vært svært krevende. Situasjonen har i den senere tid blitt noe bedret, men er fortsatt vanskelig og ventes å forbli vanskelig og uforutsigbar i lang tid framover.

Det er en økende tendens til at sikkerhetssituasjonen i hele Afghanistan er i forverring, også i nord-regionen. Området er relativt stabilt, men det registreres en økning i omfanget av etnisk konflikt og økt vold knyttet til narkotikatraffikken. Stabiliteten i området er basert på meget skjøre politiske kompromisser. Det er også tegn som tyder på at Taliban er i ferd med å styrke sin tilstedeværelse også i nord.

Dette viser at de norske bidragene i Nord-Afghanistan er høyst nødvendige og relevante. Her har vi påtatt oss et tungt ansvar, bl.a. for det norskledede PRT-et. Dette er en forpliktelse som vi ikke kan, eller vil, forlate. Våre nåværende styrkebidrag må derfor på det nåværende tidspunkt

fokusere på å løse sine viktige oppgaver i Nord-Afghanistan.

Det er Regjeringens syn at alle NATOs medlemsland har et felles ansvar for ISAF-operasjonen i hele Afghanistan. Det utelukkes derfor ikke at den norske hurtigreaksjonsstyrken også kan settes inn andre steder i Afghanistan i kritiske situasjoner, så lenge oppdragene er innenfor styrkens operative kapasitet og oppdrag som reaksjonsstyrke. Norge har også allerede avgitt enkeltsoldater til sanitetstjeneste i Sør-Afghanistan. Disse soldatene har gjort en meget viktig innsats og fått meget god omtale fra NATO.

Norges bidrag til Afghanistan må også ses opp mot andre operative behov og opp mot prioriteringer for Norges bidrag til andre internasjonale operasjoner. Vi har et betydelig bidrag til UNIFIL-operasjonen utenfor kysten av Libanon. I tillegg er vi i gang med å planlegge for et bidrag til en eventuell FN-operasjon i Darfur.

Samtidig er det viktig for meg som forsvarsminister også å ha tilgang til personell i Norge som på kort varsel kan forsterke våre avdelinger ute ved en nødssituasjon, som vi erfarte ved angrepet på PRT-et i Meymaneh i februar.

La meg også legge til at Hærens kapasitet er strukket, spesielt gjelder dette relevante støttefunksjoner til internasjonale operasjoner, og det er en meget stor belastning på det personell, og deres familier, som utfører hovedtyngden av slike oppdrag.

Denne regjeringen har sørget for en opptrapping av vårt totale militære utenlandsengasjement i forhold til da vi tok over etter den forrige regjeringen. Når våre UNIFIL-bidrag begynner sin tjeneste i morgen, har vi om lag 790 soldater i internasjonale operasjoner, sammenlignet med om lag 520 på slutten av den forrige regjeringens periode. I Afghanistan har vi i dag om lag 550 soldater, som alle tjenestegjør i ISAF. Den forrige regjeringen hadde om lag 470 soldater i Afghanistan, men bare 390 av disse deltok i ISAF.

Denne økte satsingen på deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner er nødvendig og i tråd med Regjeringens politikk og målsetting om et aktivt internasjonalt engasjement både i NATO og i FN. Nivået ute gjør det imidlertid umulig for Norge å svare positivt på alle de anmodninger om økte styrkebidrag som kommer fra ulike hold.

Det er en kjensgjerning at Norge har gitt deltakelse i ISAF høyeste prioritet, og vi er relativt sett blant de aller tyngste bidragsyterne. At våre nære allierte etterspør ytterligere norske bidrag, er en anerkjennelse for den store innsats våre soldater yter i Afghanistan – og andre steder der de deltar.

Jeg vil understreke at alt norsk personell som nå tjenestegjør, eller som har tjenestegjort, i Afghanistan, gjør en uvurderlig innsats for den afghanske befolkningen, for internasjonal sikkerhet – og dermed også for norsk sikkerhet.

NATO har siden 5. oktober overtatt det militære stabiliseringsansvaret for hele Afghanistan. I den forbindelse inngår nå over 10 000 amerikanske styrker i ISAF, med hovedinnsats i Øst-Afghanistan. I Sør-Afghanistan er det

fortsatt mangler i forhold til det styrkenivået som er politisk godkjent av NATOs råd. Blant de viktigste manglene er fortsatt helikoptre, infanteriavdelinger og spesialstyrker. Alle NATOs medlemsland er anmodet om å bidra med flere styrker.

Regjeringen har over tid vurdert situasjonen i Afghanistan og eventuelle behov for ytterligere norske bidrag, og valgt å ikke endre innretningen av vårt styrkebidrag nå.

Jeg vil understreke at det ikke er noen prinsipiell motstand fra Regjeringens side mot å sende norske styrker til Sør-Afghanistan. Norge konsentrerer sin militære innsats i nord, men kan i prinsippet delta med styrker i hele ISAFs ansvarsområde. Det foreligger heller ingen begrensninger i den type bidrag Norge kan stille, herunder spesialstyrker.

La meg understreke at dette på ingen måte er første gang vi ikke svarer positivt på en styrkeanmodning fra NATO eller FN. Så har f.eks. vært tilfellet for NATOs operasjon i Irak og for ulike bidrag til operasjonene i Kosovo og Afghanistan.

Vi er nå inne i en prosess for å melde inn Norges styrkebidrag til pågående NATO-operasjoner for de neste årene. Dette gjøres for at NATOs militære myndigheter skal ha en best mulig oversikt over nasjonenes styrkebidrag, og dermed bedre NATOs evne til langsiktig planlegging.

I denne forbindelse vil Regjeringen konsultere Stortinget om den framtidige innretningen av styrkebidrag, både til ISAF og til andre operasjoner. Regjeringen er fast bestemt på at Norge fortsatt skal være en sentral bidragsyter til ISAF, samtidig som vi vil styrke vårt bidrag til FN. Norske styrkebidrag er en helt sentral del av norsk sikkerhetspolitikk. Regjeringens konsultasjoner med Stortinget er viktig for å skape en bredest mulig enighet om norske bidrag til internasjonale operasjoner.

La meg avslutte denne redegjørelsen med å slå fast følgende:

NATO er en grunnstein i norsk sikkerhetspolitikk, og dette ligger fast. Norge gir et betydelig og viktig bidrag til NATOs operasjon i Afghanistan. Denne regjeringen har faktisk styrket våre militære bidrag til Afghanistan og ISAF i forhold til den forrige regjeringen.

Norge har påtatt seg et meget krevende oppdrag i Nord-Afghanistan. Senest i februar var våre soldater i Meymaneh i en meget farlig situasjon. Vi tar, og vi skal fortsette å ta, vårt solidaritetsansvar i NATO på alvor.

Olav Akselsen (A) [10:43:28] (leiar i utanrikskomiteen): Situasjonen i Afghanistan er vanskeleg. Landet har vore herja av krig i fleire tiår. Landet har ingen demokratisk eller folkevald tradisjon. Det eine omsynslause diktaturet har følgd etter det andre. Landet har knapt nokon gong hatt ei sentral regjering med kontroll over heile landet. Krigsherrar og lokale stammer har vore meir opptekne av eigeninteresser enn av forholda for innbyggjarane.

Sivilbefolkninga har lidd i generasjonar og lever under folhold me i vår norske kvardag vanskeleg kan tenkja oss. Afghanistan er eit av dei fattigaste landa i verda. Leve-

standarden er svært låg, og ein opplever direkte humanitær nød. Tørke og krigshandlingar forverrar situasjonen.

Institusjonar som me her til lands tek som ei sjølvfølge, er ikkje-eksisterande i Afghanistan. Helsevesenet er svært mangelfullt. Det same er utdanningssystemet. Politiet og justisvesenet har store manglar. Nasjonalt forsvar og tryggingssstyrkar er ikkje bygde ut.

Heller ikkje val på president og ei folkevald nasjonal-forsamling har gjeve den utviklinga ein kunne ønskt eller håpa. Sentralkmakta greier ikkje å ta i vare innbyggjarane sine tryggingssbehov. Den venta utviklinga i levkår har dessverre heller ikkje kome.

Frustrasjonen spreier seg. Det er aukande misnøye med presidenten og regjeringa. Dei utanlandske styrkane blir òg møtte med større skepsis no enn før. Det ser òg ut til å vera aukande oppslutnad om Taliban og andre opprørsgrupper.

Tryggingssituasjonen hindrar ei normal utvikling i landet. Det sivile samfunnet lir. Vanleg næringsaktivitet er vanskeleg. Foreldra er redde for å senda ungane sine på skulen. Frykta grip om seg. Afghanistan treng hjelp frå det internasjonale samfunnet for å skapa eit betre liv for innbyggjarane sine.

Eg er glad for at Noreg har stilt opp for å hjelpa det afghanske folket. Noreg er blant dei største bidragsytarane når det gjeld både sivil og militær støtte.

Gjennom deltaking i ISAF har Noreg i dag om lag 550 soldatar i Afghanistan. Det er ein oppgang på om lag 80 sidan regjeringsskiftet. ISAF er den høgast prioriterte internasjonale operasjonen for denne regjeringa, og ein rekner med langvarig norsk nærvær.

Regjeringa avgjorde i førre veke at ho ikkje vil auka det norske styrkebidraget no, og at Noreg skal konsentrera den militære innsatsen i Afghanistan til områda i nord. Regjeringa presiserer likevel at ein i prinsippet kan delta med styrkar i heile ISAF sitt ansvarsområde. Det er heller inga avgrensing for kva bidrag Noreg kan stilla med. Regjeringa vil vidare vurdere behovet for å endra det norske styrkebidraget.

Arbeidarpartiet støttar Regjeringa si avgjerd.

Støtta frå Noreg til oppbygging av det sivile samfunnet vil i år vera på rundt 400 mill. kr – også det er ein oppgang sidan i fjor. Den norske støtta er konsentrert om utdanning, styresett og offentleg administrasjon, landsbyutvikling og kamp mot narkotika. Noreg gjev òg store bidrag til humanitære formål, demokratiutvikling og oppbygging av politi og rettsvesen.

Det er no behov for ytterlegare innsats og betre koordinering. For å snu utviklinga må det afghanske folket oppleva framgang i levkår og ein tryggare kvardag. Noreg vil auka den norske innsatsen til neste år med 100 mill. kr. Det er viktig for å få til ei positiv utvikling i landet og på den måten hjelpa til å auka oppslutnaden om dei demokratiske institusjonane. Det er viktig å styrkja legitimiteten til afghanske styresmakter.

Eg er glad for det initiativet Noreg har teke for å få til ei betre koordinering og for i større grad å trekkja inn FN og Verdsbanken. Ei sterkare satsing frå det internasjonale

samfunnet på sivil hjelp til Afghanistan vil vera heilt avgjerrande for å få til ei stabilisering i landet – og det hastar.

Regjeringa sitt vedtak om å vidareføra noverande nivå og i denne omgangen ikkje senda nye styrkar til Afghanistan skapte sterke reaksjonar blant enkelte. Sjølv om eg kan forstå at det går an å ha eit anna syn på dette spørsmålet, meiner eg at mange av reaksjonane ikkje på nokon måte står i forhold til den avgjerda som Regjeringa har teke.

Ifølgje enkelte reaksjonar kan ein få inntrykk av at Noreg no nærast er i ferd med å melda seg ut av NATO, og at me ved å seia nei til nye norske bidrag no heller ikkje må rekna med hjelp dersom vårt land skulle bli trua.

Dette er sjølvstykke ikkje tilfellet. Noreg får regelmessig spørsmål om å stilla med styrkar til ulike oppdrag i regi av EU, FN og NATO. Noreg har tradisjonelt prøvt å stilla seg positiv til slike førespurnader, men det har aldri vore nokon automatikk. Både denne regjeringa og tidlegare regjeringar har måtta seia nei til spørsmål om bidrag. Det er fleire eksempel på dette. Blant anna har ein fleire gonger sagt nei til NATO sin treningsmisjon i Irak. Ein har fleire gonger behandla spørsmål om å senda F-16-fly og transportfly til Afghanistan, og avslått førespurnadene.

I førre periode var det sterke reaksjonar i NATO og i Noreg på at dåverande regjering valde å trekkja ut ein norsk infanteribataljon frå Kosovo, i ein svært spent og vanskeleg situasjon – ei avgjerd som etter mitt syn var langt meir dramatisk enn den avgjerda dagens regjering har teke, om å vidareføra aktiviteten på noverande nivå.

Sjølv om ein kan vera kritisk til kva den førre regjeringa gjorde i Kosovo, kan eg ikkje sjå at den avgjerda har skada vårt forhold til NATO.

Det er òg slik at dei fleste andre NATO-landa med jamne mellomrom har avslått førespurnader om bidrag. Det gjeld òg spørsmål knytte til bidrag til Afghanistan. Ein bør difor vera forsiktig med å haussa opp dette spørsmålet. Noreg er på linje med andre land i dette tilfellet, og den norske avgjerda kan ikkje tolkast som at ein ikkje stiller opp for NATO.

Etter at Regjeringa i førre veke offentleggjorde vedtaket om å vidareføra det norske styrkebidraget til Afghanistan på dagens nivå, kom det sterke reaksjonar på at Stortinget ikkje var involvert eller konsultert. Regjeringa sine medlemmer har nok teke dette inn over seg, og eg merka meg det utanriksministeren sa innleiingsvis, og for så vidt òg avslutningsvis, om behovet for eit tett forhold til Stortinget.

Som leiara av utanrikskomiteen vil eg presisera at det er viktig at Stortinget blir involvert i viktige avgjerdar om utanrikspolitikken. Me har lenge hatt eit ønske om stor grad av konsensus i viktige utanrikspolitiske spørsmål. Det står fast. Sjølv om me no har ei fleirtalsregjering, er behovet for konsultasjonar med Stortinget like stort.

Eg vil likevel presisera at det ikkje finst eit fasitsvar på kva tid den utvida utanrikskomiteen skal kallast inn. Det har fleire gonger vore retta kritikk både mot denne regjeringa og tidlegare regjeringar fordi ein har kalla inn til eit møte utan at ein har hatt noko nytt å seia. Regjeringa og Arbeidarpartiet oppfatta avgjerda i førre veke som ei vi-

dareføring av dagens politikk, og dermed ikkje som ein ny politikk slik at det var behov for å konsultera Stortinget. Men når det er sagt, har ein merka seg den kritikken som har kome fram. Eg håpar iallfall at ein i framtida skal kunna greia å ha god og tett dialog med Stortinget om den typen spørsmål me diskuterer i dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Morten Høglund (FrP) [10:52:40]: Jeg legger merke til at utenrikskomiteens leder har behov for å understreke at Arbeiderpartiet støtter Regjeringens beslutning. Det kan være greit, for gjennom hele forrige stortingsperiode utgjorde Arbeiderpartiet, sammen med Fremskrittspartiet og Bondevik-regjeringen, det brede flertall når det gjaldt vår holdning til løsninger i Afghanistan. Det gjaldt bl.a. militære oppdrag og bidrag, enten det var til «Enduring Freedom» eller til ISAF-styrkene. Nå er Arbeiderpartiet – etter at de kom i regjering – blitt drevet fra skanse til skanse. Kan vi nå vente oss flere overraskelser fra Arbeiderpartiets side? Er det noen grense for hvor langt man er villig til å gå for å strekke seg for å møte anti-NATO-partiet SV? Oppfatter Arbeiderpartiet det slik at gevinsten ved å sitte i regjering er så stor at uansett hvilke konflikter man får i forhold til sine allierte, er det verdt det?

Olav Akselsen (A) [10:53:33]: Eg må berre seia som sant er, at her er nok verkelegheitsoppfatninga svært forskjellig for spørjaren og meg. Det er ikkje slik at den norske regjeringa eller Arbeidarpartiet sine medlemmer er blitt drivne frå skanse til skanse. Me har hatt ein offensiv utanrikspolitikk frå dag éin – som Regjeringa og Arbeidarpartiet sjølvstykke stiller seg fullt og heilt bak.

Det er slik at me har auka aktiviteten vår i Afghanistan når det gjeld både det militære og det sivile nærværet. Me har ambisjonar om å fortsetja å ha eit sterkt nærvær i Afghanistan. At ein avslår denne oppmodinga no, er heller ikkje noko nytt. Som eg viste til i mitt innlegg, er det noko som har skjedd med jamne mellomrom under ulike regjeringar. Det skjedde også under den førre regjeringa, utan at det fekk dramatisk betydning for vårt forhold til NATO eller at det forhindra oss frå å ha ein aktiv politikk i høve til Afghanistan. Difor vil eg påstå at den verkelegeita som Framstegspartiet her prøver å teikna, ikkje er korrekt.

Erna Solberg (H) [10:54:52]: Jeg skjønner man har lett for å finne parallelle situasjoner. Jeg har lyst til å begrunne helheten i den forrige regjeringens beslutning om ikke å opprettholde aktiviteten i Kosovo, eksemplet som både Arbeiderpartiets talsmann og utenriksministeren brukte. Man trappet altså ned etter en plan fordi man bygde opp engasjementet i Afghanistan. Man gjorde det med bred støtte i dette storting, inklusiv Olav Akselsens parti, Arbeiderpartiet. Vi deltok ved at vi sendte ned en helikopterstyrke til Kosovo i stedet. Vi begrunnet hva innholdet i vår helhetsvurdering var. Det skjer ikke nå, vi får ikke høre hva som egentlig ligger i begrepet «helhetsvurdering». Hva er minusene, hva er det som trekker i retning av å ikke delta når vi har styrkene? Vi har ikke hørt argu-

mentet om at det ikke er penger. Vi kan altså delta, men vi vil ikke. Hva er den ærlige helhetsvurderingen? Hva er minusene ved å ikke delta?

Olav Akselsen (A) [10:56:00]: Eg meiner det er klare parallellar i høve til både den førre regjeringas framgangsmåte i Kosovo og ein del andre situasjonar der ein frå norsk side har valt å ikkje stilla opp.

Dei fleste førespurnadene av denne typen som får eit negativt svar, blir aldri debatterte i det offentlege rommet. Det er heller ikkje normalt at ein grunngeiv den avgjerda ein har teke. Me merkar oss at når den førre regjeringa trekte seg ut av Kosovo, var det sterk kritikk frå NATO knytt til det. Det var også mange i Noreg som meinte det var ei feil avgjerd. Etter mitt syn var det ei mykje meir alvorleg avgjerd enn dagens avgjerd om å vidareføra ein aktivitet på det noverande nivået.

Regjeringa har vurdert situasjonen og funne ut at slik situasjonen er i dag, har ein ikkje eit ønske om å trappa opp norsk nærvær.

Jan Sahl (KrF) [10:57:12]: Begge de to redegjørelse-ne vi har fått høre her i dag, har pekt på en prekær situasjon i Afghanistan. Utenriksministeren understreket at det må et taktskifte til, både humanitært og militært. Jeg vil understreke at Kristelig Folkeparti er svært enig i at vi også må ha et humanitært taktskifte. Men det vedtaket som ble fattet nå, da spørsmålet kom om å være med på taktskiftet, skjønner vi ikke helt. Og når Arbeiderpartiets utenrikspolitiske talskvinne uttrykte til Ukeavisen at i en trepartiregjering vinner man noe og taper noe – det er jo ikke så lenge siden vi jublet over Mongstad – er det klart at da blir spørsmålet: Har man ofret det militære taktskiftet på kompromissets bord i Regjeringen?

Olav Akselsen (A) [10:58:09]: Eg vil først takka for støtta til ein auka humanitær innsats i Afghanistan.

Regjeringa har teke ei avgjerd som me i Arbeidarpartiet stiller oss bak. Den avgjerda er teken ut frå det som eg oppfattar er situasjonen i dag; ei avgjerd som blir vurdert fortløpande.

Så er det sjølvsagt slik at ein alltid kan spekulera i, eller ha som hobby og diskutera, kvifor enkelte avgjerder blir tekne. Det er t.d. også slik at dette møtet her i dag er kalla inn etter eit initiativ frå opposisjonspartia på Stortinget. Me kunne kanskje filosofera over om ein hadde eit ønske om å prøva å framstillta det slik at det var usemje mellom regjeringspartia og den typen ting. Det eg konstaterer, er at Regjeringa har teke ei avgjerd, som me stiller oss bak. Eg reknar med at når dei ulike opposisjonspartia ønskjer å diskutera denne saka i Stortinget, er det fordi dei vil ha saka betre belyst.

Lars Sponheim (V) [10:59:20]: Det gode i norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk er at vi har bred enighet om den. Det har det vært bred tradisjon for fra Arbeiderpartiet, via sentrumpartiene og til Høyre. Etter hvert er også Fremskrittspartiet blitt en del av denne – gjennom mange år.

Da er det avgjørende at vi har en utvidet utenrikskomite, som representanten Olav Akselsen leder, som er den rette arena for å forankre denne enigheten. Også i saker hvor en kan se for seg at opposisjonen kunne tenkt seg at Regjeringen burde fattet et annet operativt vedtak enn den har gjort, har vi tradisjon for at opposisjonen har stilt opp for dette. Det er nettopp denne muligheten Stortinget og opposisjonen er blitt fratatt ved den handlemanen vi ser nå.

Jeg registrerer med glede at utenriksministeren har tatt selvkritikk i sitt innlegg i dag, så langt det er mulig å beklage fra en flertallsposisjon i denne sal, og det er jeg fornøyd med. Det jeg vil utfordre lederen av den utvidede utenrikskomite til, er å gi uttrykk for at han deler denne beklagelsen – ikke det at han står ansvarlig overfor Stortinget på samme måten – og vil bidra til at vi kan komme tilbake på det sporet som har vært en så stolt tradisjon i norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk.

Olav Akselsen (A) [11:00:26]: Eg meiner at eg alle-reie i innlegget mitt gjorde akkurat det, presiserte at den kritikken som har vore fremja, er noko som ein har teke inn over seg. Eg la òg vekt på at det er viktig, sjølv om ein no har ein ny parlamentarisk situasjon, at me held fast ved dei gamle tradisjonane og diskuterer store spørsmål knytte til utanrikspolitikken. Det som eg likevel må konstate-ra, er nok at det er ei litt ulik vurdering av dramatikken i det vedtaket som Regjeringa gjorde i førre veke. Regjerin-ga og regjeringspartia oppfatta dette som ei vidareføring av dagens politikk, og dermed såg ein ikkje behovet for å konsultera, fordi ein meinte at ein allereie hadde konsul-tert dagens nivå.

Samtidig vil eg nytta dette høvet – når Sponheim gjev meg den moglegheita – til å seia at eg skal jobba for at me ikkje skal få denne typen debattar knytt til tryggingsspoli-tiske eller utanrikspolitiske spørsmål i framtida. Me får konsentrera oss om å diskutera innhaldet i sakene og ikkje måten me handterer dei på.

Morten Høglund (FrP) [11:01:36]: Jeg vil gi utenrikskomiteens leder en anledning til å utdype hva som er problemet med å imøtekomme denne henvendelsen. Vi har fått, synes jeg, klarhet i at vi har styrkene, og vi har de finansielle midlene, men det er ikke vilje. Samtidig understreker man at man vil være sterkt til stede i Afghanistan, man vil gjøre mye, man vil gjøre mer. Men hvorfor var det vanskelig for Norge å sende akkurat disse 150 spesialstyrkene som NATO så sårt etterspør?

Olav Akselsen (A) [11:02:09]: Svaret på dette er jo det same som ved alle andre høve når Noreg får ein føre-spurnad. Ein vurderer ulike ting som økonomi, kapasitet, kva slags styrkar som er tilgjengelege osv., og ut frå det oppsummerer ein og tek ei avgjerd. Det som har vore uvanleg denne gongen, er at det har vore ein offentleg de-batt knytt til dette vedtaket, både i forkant og i etterkant. Men likevel er det slik at grunngeivinga er den same som elles, nemleg at ein ut frå ei heilskapsvurdering ikkje såg at det var nødvendig for Noreg å bidra på noverande tids-

punkt. Men samtidig presiserer ein jo at det ikkje er teke noka prinsipiell avgjerd om at Noreg ikkje på eit seinare tidspunkt, om situasjonen eventuelt skulle endra seg, kan bidra med auka styrkar i forhold til dei ein har i dag.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Siv Jensen (FrP) [11:03:26]: Fremskrittspartiet har ikke kritisert Regjeringen for dens ønske om forsterket humanitær innsats og deltakelse i den sivile gjenoppbyggingen av Afghanistan. Fremskrittspartiet har heller ikke kritisert Regjeringen for gjeldende styrkebidrag i Afghanistan. Her er Stortinget enig. Her er det ingen uenighet. Her er alle partier enige om behovet for å satse, og ikke minst er vi enige om at de styrker som allerede er i Afghanistan, gjør en fremragende jobb. Det hele denne debatten gjelder, er altså en anmodning fra NATO om ytterligere bidrag fra Norge, primært for å forsterke innsatsen i Sør-Afghanistan. Det er det denne debatten gjelder. Og jeg registrerer at verken utenriksministeren, forsvarsministeren eller lederen for utenrikskomiteen har nevneverdig behov for å komme inn på akkurat dette. Man brukte veldig mye tid på å drøfte det vi er enige om, og det er for så vidt greit å redegjøre for den alvorlige situasjonen, fordi den er alvorlig. Det bekymrer oss alle, fordi det får store konsekvenser for både Norge og for resten av verden.

Grunnen til at hele debatten kom opp, var altså denne anmodningen fra NATO om å stille med styrker. Det er ikke mangel på penger som er Norges problem. Det er åpenbart heller ikke mangel på tilgjengelige styrker. Meg bekjent er spesialstyrker klare for å kunne påta seg dette engasjementet. Men det er altså heller ikke dette som er Regjeringens hovedbegrunnelse når den sier at det som en del av en helhetsvurdering ikke har latt seg gjøre å sende styrker nå. Det som virker mer og mer åpenbart, er at Regjeringens beslutning ikke er tatt ut fra en helhetsvurdering av situasjonen i Afghanistan eller ut fra en utenrikspolitisk, sikkerhetspolitisk og forsvarspolitisk helhetsvurdering. Den er tatt ut fra en helhetsvurdering av andre konflikttemaer i Regjeringen, altså i innenrikspolitikken. Mongstad kom først, så kom Afghanistan. Det er i så fall på bakgrunn av en slik helhetsvurdering jeg kan forstå den konklusjonen Regjeringen har trukket, fordi det blir ubehagelig for enkelte partier i Regjeringen å gå på altfor mange nederlag. Jeg skulle ønske at Regjeringen hadde vært ærlig nok, anstendig nok, til å innrømme at dette faktisk er hovedgrunnen. For det er ikke pengemangel, og det er ikke styrkemangel, som er hovedgrunnen; det er interne problemer i Regjeringen.

Jeg registrerer også Regjeringens hovedargument for å forklare dette massive bidraget som Norge angivelig har i Afghanistan. Man har altså begynt med en ny teknikk, og det er å regne norske mannskaper pr. innbygger. Hvorfor bruker man ikke den samme teknikken når man skal regne på norsk bistand, hvor mye bistand Norge gir pr. innbygger?

Sverre Myrli (A) (fra salen): Jo, det gjør vi.

Siv Jensen (FrP): Jo, men ikke på samme måte. (Munterhet i salen) Det er ikke like interessant. Hvorfor bruker man ikke den samme teknikken for å understreke hvor mange flyktninger Norge mottar pr. innbygger? Hvorfor bruker man ikke den samme teknikken hvis man skal understreke f.eks. hvor stor offentlig forvaltning Norge har pr. innbygger sammenlignet med andre land? Det er ikke like relevant. Men i denne saken er det særdeles relevant, fordi det fremstiller det norske styrkebidraget som mye større enn det egentlig er.

Det er åpenbart behov for en forsterket humanitær innsats i Afghanistan. Det er også Fremskrittspartiet enig i. Men vi mener at en forutsetning for å nå frem på den humanitære siden, er at man klarer å bidra til militær stabilitet i området. Hvis ikke vil man jo feile på både den humanitære siden og den sivile gjenoppbyggingssiden, rett og slett på grunn av at områdene er for ustabile til dette.

Så må jeg si at dette har vært en usedvanlig lite gjennomtenkt håndtering fra Regjeringens side. Derfor registrerer jeg også det utenriksministeren sa i sin redegjørelse, som er så nær en beklagelse det er mulig å komme. Utenriksministeren skal ha honnør for at han i hvert fall innrømmer at dette ikke var særlig godt håndtert overfor Stortingets organer.

Nå er det slik at vi i Norge i hele etterkrigstiden har hatt stor grad av enighet i utenriks- og sikkerhetspolitikken. Dette har vært en bærebjelke, og man har forsøkt å finne frem til konsensus på tvers av partiene og størst mulig grad av enighet. Drøftelsene i den utvidede utenrikskomiteen har vært avgjørende i en slik sammenheng. Arbeiderpartiet brøt den enigheten da de gikk mot det såkalte dobbeltvedtaket i NATO om utplassering av raketter på begynnelsen av 1980-tallet. Da opplevde man en stor krise i norsk politikk. Siden den gang har Arbeiderpartiet holdt sin sti ren og vært særdeles opptatt av aldri å skape inntrykk av å svekke Norges forhold til våre allierte eller vårt forhold til NATO. Den situasjonen er nå blitt annerledes som følge av at man sitter med anti-NATO-partiet SV i regjering.

Jeg registrerer at det har kommet ganske klare uttalelser fra mange hold knyttet til den norske konklusjonen. USAs ambassadør i Norge, Benson K. Whitney, har vært kritisk. Vår nåværende forsvarssjef sa at han syntes det var et spesielt tungt budskap å overbringe i Afghanistan. Den tidligere forsvarssjefen er ute i avisene i dag og gir uttrykk for samme skepsis. Med andre ord: Det er mange som nå er bekymret over de signaler som sendes fra norsk side, Fremskrittspartiet inkludert.

Men så til et annet problem: Hvordan kan vi tolke regjeringens partienes egen tolkning av det Regjeringen sier? Jeg hører at både utenriksministeren og forsvarsministeren klart og tydelig sier at det i prinsippet ikke er noe i veien for at Norge kan sende ytterligere styrker – i prinsippet er det ingenting i veien. Spørsmålet er: Når mener Regjeringen at man i prinsippet ikke bare skal tenke tanken på å gjøre det, men faktisk også gjøre det, siden anmodningen er der nå?

Vi kunne lese i Dagbladet på fredag den tolkning fra SVs side, som Audun Lysbakken, nestleder i SV, for så vidt også sammen med statssekretær Solhjell på Statsministerens kontor, hadde. Det er en helt annen tolkning og forståelse av Regjeringens vedtak enn det folk fra Arbeiderpartiet har. Da begynner saken å bli interessant igjen. Hva er det egentlig Regjeringen mener? Hva er det egentlig regjeringspartiene mener om dette? Er det SVs tolkning som ligger til grunn, om at man ikke har gitt grønt lys for at Regjeringen kan sende spesialstyrker til Sør-Afghanistan? Slik jeg oppfatter utenriksministeren, er det i prinsippet ikke noe i veien for å sende styrker. Men SVs tolkning er altså annerledes. Det kommer fra nestlederen i SV, mens Arbeiderpartiet gir uttrykk for at de ser på vedtaket som en åpning for å sende styrker. Dette bidrar jo til å forsterke uklarheten, til å forsterke usikkerheten og til å synliggjøre at det ene og alene er uenighet mellom partiene i regjering som har ført frem til denne beslutningen, ikke en helhetsvurdering med utgangspunkt i sikkerhets-, forsvars- og utenrikspolitikken. Det er bedrøvelig. Det er bedrøvelig fordi NATO-alliansen har vært en bærebjelke for Norge i hele etterkrigstiden. Operasjonene i Afghanistan ble utløst av en artikkel 5-operasjon, og selv om ISAF-styrkene nå ikke er det, må man ha med seg historien for tilstedeværelsen i Afghanistan fra begynnelsen av, som ble utløst som følge av terrorhandlingene den 11. september. Det var utgangspunktet. Derfor stilte man solidarisk opp, vel vitende om at det å engasjere seg i et område som Afghanistan er farlig, konfliktfylt og selvsagt også må innebære langsiktighet. Man løser ikke så omfattende konflikter på kort sikt. Det erkjenner alle, tror jeg. Derfor må vi være beredt til å forbli, forsterke og stå på for å kunne løse denne konflikten fordi den har så mange dimensjoner, og fordi den ikke minst, som også utenriksministeren var inne på, er synlig bare et kvartal unna denne bygningen hver eneste dag, i form av narkotikaomsetning. Vi ser det også på andre områder i form av økt terror og utvikling av sterke islamistiske grupper som har sitt arnested knyttet til denne regionen, gjennom Taliban.

Jeg skulle ønske at Regjeringen – og regjeringspartiene for den saks skyld – kunne være ærlige nok til å innrømme hva som er den egentlige grunnen til at denne konflikten oppstod. Det hadde vært et viktig bidrag til å rydde tvil av veien, slik at vi kunne komme videre og faktisk også konsentrere oss om det disse spørsmålene virkelig dreier seg om: behovet for størst mulig grad av samstemmighet i forsvars-, sikkerhets- og utenrikspolitikken.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [11:13:45]: Mener Fremskrittspartiet virkelig at de fortløpende vurderinger av henvendelser fra NATO om styrkebidrag i ulike operasjoner er et mål for vår troverdighet som alliert? Er det ikke heller vår totale innsats over tid, enten den er militær, politisk eller humanitær, som er avgjørende, og som skaper respekt for oss som alliert, enten det er dialogen vi har hatt på Balkan innenfor NATO eller vårt bidrag til Afghanistan fra første

dag? Eller er det kanskje slik at for Fremskrittspartiet er det de innenrikspolitiske gevinstene denne saken dreier seg om, og som er det overordnede? Det innenrikspolitiske spillet vi har sett de siste dagene, særlig fra Fremskrittspartiet, i denne saken, kan ikke akkurat kalles en verdig utenrikspolitisk debatt. Jeg vil spørre om det er slik Fremskrittspartiet også framover har tenkt å lage show ut av norsk utenrikspolitikk, noe som ikke akkurat skaper troverdighet utad?

Siv Jensen (FrP) [11:14:50]: Showet stod Arbeiderpartiet for gjennom utenriksministerens pressekonferanse i vandrehallen, helt uten at opposisjonen i Stortinget var orientert om Regjeringens beslutning. Jeg synes dette er en altfor alvorlig sak til at representanter fra Arbeiderpartiet skal forsøke å prate seg bort fra det som faktisk har skjedd. Fremskrittspartiet er opptatt av begge de momentene som representanten Nybakk tar opp, både en fortløpende vurdering av de anmodninger Norge får, og Norges totale innsats over tid. Selvsagt betyr begge deler noe, men det har altså vært vanlig at denne type beslutninger forankres i Stortinget, i første rekke gjennom konsultasjoner i Stortingets utvidede utenrikskomite, slik at man til enhver tid får anledning til å vurdere helheten i saken, og de vurderinger og betraktninger som ligger til grunn fra Regjeringens side.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:15:53]: Det gleder meg no at også Framstegspartiet har fått med seg heile vedtaket til Regjeringa. Det kunne verke som om ein berre hadde fått med seg den eventuelle SV-sigern og var interessert i å hausse han veldig opp. Men det å delta i ei regjering er også å få til eit balansert vedtak.

Noreg har den siste tida to gonger sagt nei til oppmødingar frå NATO når det gjeld styrkegenereringsprosessen – først frå FOHK på Jättå i Stavanger. Eg hørte ikkje eit pip frå Framstegspartiet då Jan Reksten av slo NATO sitt forslag om at våre soldatar i nord skulle sendast sør- over. Men når Regjeringa kjem med eit balansert vedtak der vi klart og tydeleg seier at vi ikkje skal sende styrkar no, men i prinsippet skal vurdere denne situasjonen fortløpende, kvifor forteiknar Framstegspartiet biletet av det Regjeringa eigentleg har sagt, og kvifor forvrengjer Framstegspartiet den politiske situasjonen, som er ganske alvorleg både for Afghanistan og for Noreg?

Siv Jensen (FrP) [11:16:57]: Nå forvrenger jo representanten Jacobsen sannheten. Sannheten er at den beslutningen som Regjeringen tok, kom som lyn fra klar himmel på Stortinget og på de aller fleste andre også. Det kom som en konsekvens av at det følte svært ubehagelig for SV – anti-NATO-partiet SV – å skulle delta i en regjering som ytterligere forsterket Norges NATO-innsats. Det er et faktum.

Det er også et faktum at det var en beslutning som ble tatt fra Regjeringens side helt utenom det som er kutyme og ikke minst også nedfelt i Stortingets forretningsorden, nemlig at man bør konsultere Stortinget om denne typen beslutninger før de blir fattet. Det er også grunnen til at

det sjelden er konflikter i Stortinget om denne typen beslutninger: De blir forankret før de blir offentlig kjent.

Lars Peder Brekk (Sp) [11:18:12]: Jeg la merke til at representanten Siv Jensen i innlegget sitt påstod at Regjeringen framstiller Norges styrkebidrag som mye større enn det i realiteten er. Det synes jeg er en alvorlig påstand. Jeg har lyst til å spørre om hun står fast ved det hun sa i innlegget sitt, eller om hun vil utdype det videre.

Jeg har også lyst til å spørre om det betyr at Fremskrittspartiet er villig til å foreslå at det skal sendes flere styrker ned til Afghanistan?

Siv Jensen (FrP) [11:18:50]: Det er et faktum at talsmenn for de tre regjeringspartier gjentatte ganger har understreket at det norske bidraget må ses i forhold til bidrag pr. innbygger. Det ser det ut til å være veldig viktig for Regjeringen å understreke, i stedet for å se på det som er situasjonen, nemlig anmodningen fra NATO om å sende spesialstyrker fra Norge til Sør-Afghanistan. Det er det dette dreier seg om. Fremskrittspartiet har ikke fremmet noe forslag i salen i dag. Det er igjen fordi vi mener at denne typen beslutninger bør forankres bredest mulig, bør tas ut fra en bredest mulig konsensus, og ikke tilspisses mer enn nødvendig. Regjeringen skapte den konflikten som har oppstått, i forrige uke. Nå synes jeg det er viktig å få klarhet i hva Regjeringens helhetlige vurdering betyr, og at det faktisk også innebærer at man vil vurdere å sende styrker til Sør-Afghanistan hvis anmodningen kommer på ny.

Vidar Bjørnstad (A) [11:20:00]: Arbeiderpartiet og Regjeringen vil legge vekt på konsultasjoner med Stortinget når det gjelder utenriks- og sikkerhetspolitikken. Men jeg kan ikke erindre at en regjering i alle sammenhenger der en har fått anmodninger fra NATO, har konsultert Stortinget – når en bare bestemmer seg for å videreføre det som er gjeldende styrkebidrag.

Jeg har to spørsmål til Siv Jensen.

Det første er: Mener hun at en automatisk skal imøtekomme alle anmodninger fra NATO for å opprettholde NATO-solidariteten?

Og det andre spørsmålet: Mener hun at andre land som har avslått å øke sine styrkebidrag til Afghanistan, truer NATO-samarbeidet?

Siv Jensen (FrP) [11:20:48]: Det er nettopp derfor det er så viktig at disse diskusjonene tas i den utvidede utenrikskomité før en beslutning fattes.

Jeg registrerer og husker godt at den forrige regjering – det var da en mindretallsregjering – tidvis fikk kritikk fordi den brakte for mange saker inn for den utvidede utenrikskomité. Men det var nettopp fordi at man heller var føre var og sørget for å få forankret flest mulig beslutninger, enn det motsatte. Og det synes jeg den regjeringen skal ha honnør for.

Denne regjeringen har tidvis brakt mange saker inn for den utvidede utenrikskomité, men i denne spesielle saken, som man burde ha skjønnet er av en spesiell karakter og be-

tydning, burde man ha brakt den inn før man traff beslutningen. Da kunne man jo ha ryddet av veien eventuelle misforståelser som det ikke var mulig for opposisjonen å få klarlagt før beslutningen fra Regjeringen ble kjent.

Ågot Valle (SV) [11:21:56]: Jeg noterte meg med stor interesse at Siv Jensen så klart slo fast at det ikke er uenighet om å sende humanitær hjelp, sende bidrag til å bygge opp Afghanistan sivilt. Men da må jeg spørre om det kan være riktig at Fremskrittspartiet er enig i det, for i budsjettet for 2006 foreslo de å kutte bistanden til Asia med 460 mill. kr. Og med bare 50 mill. kr igjen ville det ikke være mye penger til å bygge opp Afghanistan. Det er altså ikke riktig at det er enighet om økt bistand. Men spørsmålet mitt til Fremskrittspartiet blir: Er det våpen og militære bidrag alene som skal være med på å sikre freden og demokratiet i Afghanistan? Er det ikke sånn at det internasjonale samfunnet nå må bruke mer innsats på det sivile samfunnet, på politiske prosesser?

Siv Jensen (FrP) [11:23:01]: Jeg tror representanten Valle skal lese Fremskrittspartiets alternative budsjetter noe grundigere før hun begir seg ut i den type påstander.

Det som er et faktum, er at Fremskrittspartiet gikk i bresjen etter 11. september 2001 for å sørge for ytterligere bevilgninger til Afghanistan. Av samtlige partier i Stortinget var vi det partiet som foreslo det høyeste beløpet på den humanitære siden. Det har vi gjort i mange andre sammenhenger også, fordi vi står ved det vi har sagt om behovet for forsterket innsats i nærområder. På område etter område etter område har Fremskrittspartiet gjort dette i gjentatte budsjetter, og vi har ingenting å skamme oss over i så henseende.

Hvis Ågot Valle skal gå til angrep fordi Fremskrittspartiet kutter deler av bistandsbudsjettet, ja, så vedstår jeg meg det. Det kommer vi helt sikkert til å gjøre i 2007-budsjettet også. Men vi er særdeles målrettet på hvor vi kutter, og hvor vi forsterker. Ett av områdene som det helt åpenbart er enighet om skal ha en forsterkning, er Afghanistan.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Erna Solberg (H) [11:24:05]: Det gis i denne debatten inntrykk av at situasjonen i Sør-Afghanistan er som den har vært over lengre tid, at det ikke har skjedd noen endringer. Men situasjonen i Sør-Afghanistan har i løpet av sensommeren forverret seg betydelig, blitt betydelig mer ustabil. Derfor har NATO bedt om ytterligere styrke. Det er altså en ny situasjon, som vi senest de siste dagene har sett, som har gjort at NATO så innstendig har bedt om å få ekstra bidrag knyttet til operasjonene i Sør-Afghanistan.

Vi synes det er leit at situasjonen ikke har utviklet seg bedre i Afghanistan. Det tror jeg alle synes. Men det er jo ikke sånn at svaret på en forverret situasjon er at alt skal være som det tidligere har vært. Det er også derfor Regjeringens beslutning om ikke å sende den norske spesialstyrken til det sørlige Afghanistan har vakt internasjonal oppsikt. Nyheten ble raskt fanget opp både av Reuter,

Associated Press og av franske medier. Det stod egne reportasjer på trykk i Canada, en av våre allierte, som er til stede i Sør-Afghanistan, og som behøver vår hjelp i felles krig mot en felles fiende.

NATOs generalsekretær, Jaap de Hoop Scheffers, uttalelse i NRK 19. oktober ble gjengitt over hele verden: Spesialstyrkene ville ha gjort det lettere å gjennomføre sivile gjenoppbyggingstiltak i det sørlige Afghanistan. Med andre ord: Den sivile gjenoppbyggingsinnsatsen er blitt vanskeligere på grunn av Regjeringens beslutning.

Også USA og Storbritannia har kritisert Regjeringen, og i forrige uke uttalte også NATOs talsmann seg og sa: Når vi ikke får flere styrker og bedre bidrag, vil det ta lengre tid, og det vil gi større tap å gjennomføre de operasjonene vi er satt til å gjøre. Større tap – det er altså større tap for Storbritannia, for Danmark, for Nederland, for Canada og for USA. De landene vi i NATO definerer som våre nærmeste allierte, og som vi opererer mest sammen med, er altså de som nå får større tap fordi vi ikke bidrar.

Ingen av oppslagene i de internasjonale nyhetsbyråene omtalte imidlertid Mongstad-saken, forholdet mellom SV og deres koalisjonspartnere, eller – for den saks skyld – gapet mellom SV og resten av Stortinget i utenriks- og sikkerhetspolitikken. Internasjonalt er det kun interesse for to ting: hva NATO ber om, og hva Norge svarer. Og spørsmålet stilles: Har Norge endret politikk?

Denne regjeringen snakket for ett år siden mye om åpenhet overfor Stortinget, åpenhet overfor velgerne og om å være sine venners venn. Helhetsvurdering, er det svaret vi får gjentatte ganger fra Regjeringen når det gjelder hvorfor vi ikke deltar. Men vi får ikke svar på hva elementene i denne helhetsvurderingen er. Er det penger? Er det mangel på styrker? Skal styrkene brukes et annet sted? Hva er egentlig minusene og grunnene til at vi nå ikke deltar? Det svarer ikke Regjeringen på, uansett hvor mye tid de bruker på å svare.

Det kan jo være at sannheten ligger nærmere når avisene rapporterer fra middagssamtaler mellom NATOs generalsekretær og statssekretærene fra Forsvarsdepartementet, hvor SVs deltakelse i Regjeringen åpenbart er et av de viktigste elementene. Jeg vil faktisk gi ros til Bjørn Jacobsen, som i Klassekampen sist torsdag sa det vi alle visste:

«Dette er en stor lettelse. Her nærmet vi oss partiets smertegrense.»

Men jeg synes det hadde vært ryddigere om Regjeringen hadde snakket åpent ut om sine motiver og sine begrunnelser og ikke skammet seg over sine egne handlinger, som de åpenbart må gjøre, når man ikke tør snakke om hva som var den reelle begrunnelsen.

Regjeringen har antageligvis nå lært at Stortinget også har en smertegrense. Den ble overskredet med god margin av utenriksministeren og forsvarsministeren sist onsdag, men jeg registrerer at utenriksministeren tar selvkritikk på vegne av Regjeringen. Jeg har tenkt å la det være med det, men jeg må si, basert på de konsultasjoner som har vært med Stortinget om Afghanistan, at det burde ikke forbaure Regjeringen at vi mente vi burde vært informert om dette. Man kan ikke snakke seg vekk fra det engang. Jeg

har ikke lyst til å referere til innholdet i den utvidede utenrikskomiteens debatter.

Det nærmer seg fem år siden NATOs forsvarskrig mot det Taliban-styrte Afghanistan startet. På veien har vi fått seiere og tilbakeslag. Landet har fått en demokratisk valgt regjering, det pågår oppbygging av nasjonal hær og politi, det jobbes med å betale tjenester som helse og utdanning, kvinnes stilling har bedret seg flere steder i landet, og infrastrukturen bygges opp.

Likevel er det beskrivende når statssekretæren i Forsvarsdepartementet innrømmer at norske soldater vil måtte stå i Afghanistan i lang tid.

Noen sentrale aspekter ved den allierte innsatsen har ikke ført til de ønskede resultater, i hvert fall ikke ennå. For det er snakk om en infrastruktur som fortsatt skriker etter oppgradering, at strømmettet i Kabul ikke har større kapasitet enn på den russiske okkupasjonens tid, om økende eksport av narkotika også til Norge, med alt hva det innebærer, og fortsatt korrupsjon i Afghanistan. Det er også en situasjon hvor Taliban øker sin styrke i Sør-Afghanistan og Al Qaida følger hakk i hæl og ennå ikke har oppgitt sin dagsorden om terror langt utover grensene for både Afghanistan og Midtøsten.

Derfor er vi alle enige om at en skikkelig satsing på sivil gjenoppbygging, tjenesteyting og stabilisering er helt nødvendig for å skaffe afghanerne utvikling, fred og forutsigbarhet. Vi kan gjerne være med på en diskusjon om hvordan vi skal gjøre det. Det er både pro og contra med det valget Norge har gjort f.eks. ved å satse så mye gjennom regjeringen i Afghanistan. Men langsiktig har vi gjort det, fordi det skulle bidra til legitimiteten til den regjeringen – den samme diskusjonen som vi har hatt om forholdet mellom Hizbollah og Libanons regjering når det gjelder gjenoppbyggingen der.

Men jeg mener samtidig at Regjeringen gjennom sine offentlige uttalelser i forrige uke er med på å bygge opp om en slags motsetning mellom sivil og militær innsats, når vi faktisk trenger mer av begge deler. Olav Akselsen sa det: Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan vanskeliggjør gjenoppbyggingen av Afghanistan. Ja, da burde jo også svaret være både penger til gjenoppbygging og ytterligere deltakelse for å bedre sikkerhetssituasjonen. Dagens Afghanistan er et sted der sivil innsats ikke lar seg gjennomføre uten militær ryggdekning, fordi det dessverre er sterke krefter i landet som ikke vil ha fredelig utvikling, stabilitet og økonomisk utvikling og bekjemping av fattigdommen, med mindre de selv sitter med alle kortene og høster gevinsten selv.

Også de frivillige organisasjonene her hjemme, som gjør en viktig innsats, synes å mene at den sivile innsatsen forutsetter den sikkerhet som militære styrker kan gi, enten i nord, i sør eller ellers i Afghanistan. Et spørsmål som de frivillige organisasjonene stiller – og det synes jeg er helt betimelig, det kan vi være med på å diskutere – er hvordan arbeidsdelingen skal være mellom sivile organisasjoner og militære avdelinger, og ikke unaturlig hvor stor bistandsporteføljen skal være fra Norge til Afghanistan.

Situasjonen i Meymaneh viste oss at vi har flotte soldater i Afghanistan. Er det én ting denne debatten ikke bør

bidra til, er det det enkelte unge representanter for SV har gjort, nemlig å sjikanere en for det oppdraget man driver med i Afghanistan, og belaste de norske soldatene med at det de gjør, ikke skal være legitimt.

Det er også viktig for oss å si at det er viktig for Norge at NATO lykkes i Afghanistan. Hvis NATO ikke lykkes i Afghanistan, vil det bidra til et svekket NATO. Det er viktig for Afghanistan og for den afghanske befolkning, men det er også viktig for vår fremtid i alliert sikkerhetsstruktur at NATO lykkes i det arbeidet man driver i Afghanistan.

Og så skal vi heller ikke glemme at krigen mot terror også er vår krig. Noen forsøker å hevde at vi driver en krig på vegne av USA eller andre. Nei, krigen mot terror er også Norges krig. Det er krigen for at alle land i Europa skal bli sikrere mot terroranslag på vår jord ved å minske rommet og mulighetene for terrororganisasjoner for å bygge seg opp. Dette er elementer som vi ikke må glemme i den diskusjonen som er.

Men det spørsmålet som fremdeles står igjen etter de innleggene jeg har hørt så langt, er: Hva må skje i fremtiden for at Regjeringen kommer til å endre sin holdning? Når blir helhetsvurderingen en annen, når vi ikke engang får høre hva innholdet i helhetsvurderingen egentlig er?

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Olav Akselsen (A) [11:34:47]: Lat meg først få presisera at dagens regjering ikkje har teke noka avgjerd om å trekkja seg ut av Afghanistan, så Noreg vil vera til stades og ta sitt ansvar for tryggingssituasjonen i landet.

Eg har respekt for at Høgre har eit anna syn på spørsmålet om ein burde senda ytterlegare styrkar til Afghanistan no. Det eg har vanskelegare for å forstå, er kvifor ein prøver å haussa denne saka opp ikkje til å gjelda konkret førespurnad om å senda styrkar til Afghanistan, men faktisk Noregs forhold til NATO. Noreg har mange gonger før måtta seia nei til oppfordringar frå NATO. Det er ein situasjon som òg gjeld mange andre NATO-land. Det har ofte ført til skuffelse og skuffande utsegner frå representantar frå NATO. Eit slikt tilfelle var då den førre regjeringa trekte seg ut av Kosovo i ein svært dramatisk situasjon.

Mitt spørsmål er kvifor det er uproblematisk når Høgre er med i regjering, å ta denne typen avgjerdar i forhold til NATO, mens når dagens regjering gjer vedtak om å vida-reføra ein aktivitet, er det faktisk ein fare for vårt forhold til den same organisasjonen.

Erna Solberg (H) [11:36:02]: Jeg har tidligere i et replikkordskifte omvendt vei med Olav Akselsen forklart begrunnelsen for at vi «trakk oss ut» av Kosovo. Vi trakk oss jo ikke ut. Vi sendte helikopterstyrker istedenfor hærstyrker. Vi gjorde det fordi vi bygde opp i Afghanistan og skulle delta mer i Afghanistan, og det var med Arbeiderpartiets støtte at vi gjorde dette.

Ja, NATO ville gjerne at vi hadde hatt flere styrker å sette inn totalt sett. Men vi begrunnet det med – og vi var åpne om begrunnelsen – den totale mengden styrke, og vi prioriterte på det tidspunktet en annen operasjon, en annen deltakelse, i Afghanistan.

Det mangler svar fra Regjeringen nå på hva de prioriterer istedenfor. Alle vet at de 150 spesialstyrkene har sittet på vent til å reise. Alle kan lese i avisene at dette har vært en innenrikspolitisk sak. Da blir det slik som vi sa i valgkampen, at med SV med foten innenfor, med SV med i regjeringskontorene, kommer en til å svekke vår deltakelse i NATO. Det er det vi ser, for nå har Regjeringen bøydd unna, som Arbeiderpartiet lovet oss i valgkampen at de ikke skulle gjøre overfor SV i sikkerhetspolitikken.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:37:25]: Vi er i Afghanistan, vi skal vere der lenge, og vi skal vere der langsiktig. Om det er det ingen tvil. Eg ser at Høgre også prøver å gjere eit veldig godt poeng av dette med SV. Ja, eg var glad då avgjerda kom, ut frå at vi hadde blitt høyrde, våre argument var gode nok til også å tole ei regjeringsbehandling. Men dersom ein les Bergens Tidende i dag, vil ein sjå at eg innrømmer også at ja, vi kan i framtida komme til å vurdere også spesialstyrkar.

Men lat oss begynne å diskutere det som er viktig, korleis løyse problema i Afghanistan. Vi veit også at det er mye politikk i dette. På 1980-talet var parolen «Sovjet ut av Afghanistan». I Afghanistankomiteen var Høgre og RV dei mest aktive. Vi veit jo også at då begynte det ein kampanje for å byggje opp Taliban, for å byggje opp bin Laden, osv. Vi veit jo at det er vår eigen gaukunge vi no slåst mot. Vi veit at Colin Powell, USAs tidlegare utanriksminister, seier det rett ut: Han tviler på det moralske grunnlaget for denne såkalla krigen mot terror. Ser også Høgre at vi kanskje bør skifte kurs litt, stikke fingeren i jorda, vurdere korleis Noreg kan bidra humanitært og sivilt?

Erna Solberg (H) [11:38:34]: Vi bidrar jo humanitært og sivilt. Vi har hatt høy prioritet på Afghanistan i mange år. Vi satt i lederstolen for å sørge for bidrag til Afghanistan da vi satt i regjering. Jeg skulle ønske at vi brukte mer penger internasjonalt på å bygge opp også de sivile sidene av Afghanistan. Det er et problem at Taliban betaler cash til sine soldater, mens soldatene i regjeringshæren ikke helt vet om de får lønn. Det skaper litt ulik motivasjon i et land av denne typen. Det er mye vi kan diskutere mer når det gjelder dette, men det går ikke på bekostning av spørsmålet: Må vi skape sikkerhet også? Vi må skape sikkerhet også, og det er det spørsmålet om deltakelse med spesialstyrkene går ut på. Skal du skape sikkerhet samtidig som du tar andre initiativ?

Alf Ivar Samuelsen (Sp) [11:39:40]: Representanten Erna Solberg sa i sitt innlegg mange ting, men bl.a. ja takk, begge deler, vi trenger mer militær innsats og mer sivil innsats. Vi er vel ikke direkte uenig i det. Men hvis vi ser på hva disse to delene koster økonomisk, ser vi at den militære innsatsen har kostet betydelig mer enn den sivile

innsatsen. Da spekulerer jeg på: Hvis vi sier ukritisk at vi vil ha mer til begge deler, er det et fortsatt gap mellom sivil og militær innsats. Hvordan vurderer Høyre muligheten for at vi kan lykkes hvis denne skjevfordelingen opprettholdes? Eller er Høyre enig i at det må en kraftinnsats til på den sivile siden for å lykkes militært?

Erna Solberg (H) [11:40:42]: Det er slik at militære styrker er dyrere enn mange andre aktiviteter når man først setter dem inn, tilsynelatende. Men de er altså forutsetningen for at man faktisk kan komme inn med sivil hjelp. Det er jo den samme diskusjonen i spørsmålet om vi skal bidra i Darfur. Vi kommer altså ikke til å klare å få til trygghet rundt den sivile hjelpen i Darfur, som jeg skjønner at Regjeringen ivrer veldig sterkt for, uten at vi samtidig også har styrker som bidrar til at det blir en sikkerhetssituasjon der en får slutt på drapene, på voldtekter, på herjingene med mennesker som foregår.

Det er det som må til, samtidig som man sørger for mat, utdannelse, infrastruktur og å bygge opp en utvikling. Å gjøre noe annet ville være å si at vi aksepterer at man skal tilbake til at kvinnene i Afghanistan skal inn under et Taliban-styre. Jeg synes ikke vi skal gjøre det, at vi igjen gjør Afghanistan til et område hvor de terroristene som driver med terrorhandlinger mot vestlige mål, faktisk får et nytt sikkert område å være i. Derfor må vi gjøre begge deler, og jeg har aldri før hørt fra regjeringspartiene at det var penger det stod på.

Marit Nybakk (A) [11:42:04]: Jeg tror ikke det er noen i denne salen som mener at kvinnene i Afghanistan på nytt skal måtte innordne seg et redselsregime under Taliban. Men når man hører på Erna Solberg, høres det jo ut som om Norge ikke bidrar med styrker til Afghanistan i det hele tatt. Men vi er jo en av de store bidragsyterne, og denne regjeringen har faktisk økt antallet styrker i Afghanistan og setter ISAF-styrkene opp som første prioritet.

Det høres også ut som om Norge er det eneste landet som blir spurt om styrker. Da jeg satt og hørte representanten Solberg gå gjennom hele den internasjonale pressen, virket det jo som om Norge er det eneste landet som er blitt spurt, og at vi er de eneste som kan bidra. Nå er det faktisk slik at det også er ganske mange andre toneangivende NATO-land som akkurat nå har sagt nei – andre har sagt ja. Ved neste korsvei kan det være motsatt. Men jeg vil spørre representanten: Det kan da ikke være slik at Norges fortløpende vurderinger av hvilke operasjoner vi skal delta i, og svar på henvendelse fra NATO, er en indikasjon på vår lojalitet som NATO-alliert?

Erna Solberg (H) [11:43:15]: Etter min mening, og det hadde jeg oppfattet også var Regjeringens oppfatning, er Afghanistan vårt viktigste internasjonale engasjement. I tillegg er Afghanistan et av NATOs viktigste internasjonale engasjementer for tiden, og det er avgjørende for NATOs utvikling og for NATOs styrke i den pågående diskusjonen f.eks. i Europa om hvor tyngdepunktet skal ligge i forsvars- og sikkerhetspolitikken, at NATO også viser seg som en organisasjon som klarer å løse oppgave-

ne. Derfor er det, når NATO så innstendig ber om ekstra hjelp, og vi har styrkene – det er noe helt annet når vi ikke har styrkene, hvis vi ikke har kapasitetene, men vi har styrkene – og vi sier nei ut fra en diffus helhetsvurdering, faktisk slik at det rokker ved hvordan NATO oppfatter Norge som en troverdig deltaker. Norge er mer avhengig av NATO – vi er mer avhengig av å bevise internt i NATO at vi deltar – enn mange av de landene som deltar utrolig mange andre steder i verden, og som samtidig er med på å bygge opp en europeisk sikkerhetsdimensjon som bidrar til at de får to føtter å stå på, mens vi fortsatt har én hovedfot å stå på.

Vidar Bjørnstad (A) [11:44:37]: Jeg vil også understreke at vi fra norsk side bidrar på et høyt militært nivå i Afghanistan. Jeg er ikke overrasket over at NATO selvfølgelig offisielt beklager at vi ikke følger opp den ytterligere forespørselen, men det er altså gjort etter en vurdering i Norge.

Erna Solberg forsøker, som også Marit Nybakk var inne på, å framstille det som om det er en endret politikk, og at vi skulle svikte NATO-samarbeidet i Afghanistan, mens den endrede politikken faktisk har bidratt til at vi har økt vårt nærvær militært. Jeg skal da gjenta overfor Erna Solberg de spørsmål som jeg også stilte til Siv Jensen, men som jeg ikke fikk svar på: Ivaretar ikke de land som har avslått å øke sine militære styrkebidrag, sine NATO-forpliktelser, og er de en trussel mot NATO-samarbeidet?

Erna Solberg (H) [11:45:37]: Det er avhengig av hva slags argumenter de har brukt for hvorfor de har avslått. Noen gjør det fordi de er inne i en storstilt operasjon i Kongo, med store styrkebidrag, for å hjelpe på situasjonen der. Få land har konsentrert seg så sterkt om Afghanistan som Norge. Det er land som bidrar mer. Det er noen land som foreløpig har sagt nei. Og da blir spørsmålet: Hvordan tror Regjeringen at det at vi av innenrikspolitiske grunner har sagt nei når vi hadde styrker tilgjengelig, vil påvirke de andre landene som kanskje kunne ha deltatt, men som synes at vi deltar litt lite på verdensbasis ellers? Hvilken unnskyldning blir vårt svar for andre land.

Men det grunnleggende spørsmål er: Vil vi at NATO skal lykkes i Afghanistan, må vi bidra. Da må vi også bidra, som Senterpartiets leder sa, i de operasjonene som gjør at vi blir skitne på hendene, og i de vanskelige oppdragene. Da synes jeg at når vi har ledig kapasitet, burde vi ha gjort det.

Presidenten: Replikskordskiftet er avslutta.

Ågot Valle (SV) [11:47:13]: Jeg vil takke både utenriksministeren og forsvarsministeren for gode redegjørelser i dag, som viser at Regjeringa har fattet en klok beslutning ved ikke å utvide vår militære deltakelse i Afghanistan nå.

I stedet for å hisse seg opp over at Regjeringa ikke vil sende spesialstyrker til Afghanistan, burde opposisjonen spurt seg om det internasjonale samfunnets bidrag de siste

fem åra har vært til det gode for afghanerne og for det skjøre afghanske demokratiet. Ifølge tenketanken Senlis Council, som også har kontor i Afghanistan, og mange andre kilder har det internasjonale samfunnet brukt ti-elleve ganger mer på militære operasjoner enn på utvikling i Afghanistan. Den amerikanskledete jakten på terrorister har overskygget den humanitære innsatsen. Den rød-grønne regjeringa gjør det den forrige regjeringa burde ha gjort. Vi retter opp misforholdet mellom satsinga på militære operasjoner og bidrag til å bygge opp nasjonen Afghanistan, bidrag til at den jevne afghaner får tro på at det internasjonale samfunnet faktisk vil hjelpe ham eller henne til et bedre liv. Det er denne tilliten som må fremmes.

Jeg er faktisk stolt over å ha en utenriksminister som sier det den forrige ikke gjorde, nemlig at det finnes ikke noen ensidig militær løsning for Afghanistan, bare en politisk og sivil løsning. Bondevik-regjeringa var så opptatt av å bidra til USAs krig mot terror at de aldri tok inn over seg virkelig på alvor vanskelighetene i Afghanistan.

Det Regjeringa gjør nå, er å fremme en helhetlig strategi. I sentrum av den står satsinga på gjenoppbygging av landet, utvikling og etablering av demokratiske rettsstatlige institusjoner. ISAF-styrkene skal gjøre det mandatet sier: bidra til stabilitet og understøtte den valgte regjeringa.

Vi må lytte til den debatten som foregår i mange NATO-land. Det er den overordnede strategien i Afghanistan som nå må drøftes. Den tidligere britiske forsvarssjefen sier til The Observer:

«Jeg tror ikke at vi har noen klar strategi, verken i Afghanistan eller Irak.»

Det samme sier forskerne Arne Strand og Astrid Surkhe fra CMI. Og de føyer til: Det er strategien som må drøftes, og ikke tallet på soldater eller Norges plikter overfor våre militære allierte. Dette er viktig for NATOs del, men ikke minst for Afghanistans del. Hvis ikke NATO lykkes, kan det ha dramatiske konsekvenser for landet. Det er det det internasjonale samfunnet, NATO og FN inkludert, må bidra til.

La oss se hva som skjedde i Afghanistan under den USA-ledete Operation Enduring Freedom. Konsekvensene er blitt tydelige i Sør-Afghanistan, der OEF har hatt ansvaret til for få måneder siden. Krigføring og jakten på Taliban-soldater har ført til at befolkninga har fått det verre, ikke bedre. For hver bombe som har falt, for hver innbygger som ble såret eller drept, økte oppslutninga om Taliban. I stedet for å føre krig mot sult og fattigdom har krigten mot terrorister vært det overordna.

«Da dere først kom hit, var vi glade for å se dere. Nå har vi levd med dere i landet i 5 år, og vi har sett at dere har fortalt oss løgner og kommet med en masse falske løfter.»

Dette sier en tidligere Mujahedin-kommandant i en rapport utgitt av Senlis Council. En annen kommandant sier dette:

«Utlendingene kom hit og sa de ville hjelpe fattigfolket og forbedre den økonomiske situasjonen. Men de har bare brukt penger på militæroperasjoner. De fattige er fattigere enn under Taliban.»

Det er opplagt at dette er en del av forklaringa på at Taliban og andre opprørsstyrker er blitt styrket, forklaringa på stadige angrep, uro og usikkerhet.

Den britiske forsvarsministeren advarte nylig om faren for at flere Taliban-drepte kan motivere andre og dermed gjøre konflikten enda verre. Hamid Karzai har flere ganger bedt om at NATO-styrkene tar større hensyn til sivilbefolkninga, senest etter at 20 mennesker ble drept i NATO-angrep i forrige uke. Ifølge Flyktninghjelpen har uro og angrep ført til at 80 000–90 000 nå er drevet på intern flukt. Til sammen er det 200 000 internt fordrevne i Sør-Afghanistan. Det er denne situasjonen som undergraver den afghanske regjeringas stilling.

Flere av dem som kjenner Afghanistan, advarer sterkt mot at de militære og de humanitære bidragene blandes sammen. De som driver med bistand, er tydelige på at militære oppdrag og bistand ikke må sammenblandes, men at det er NATOs oppgave å sikre det humanitære rommet. NATO må følge krigens folkerett, noe den USA-ledete OEF ikke har gjort. Bagram-fengselet er blitt et skrekkested, med sine mange historier om tortur og grove overgrep. Det er derfor et godt utgangspunkt for Norges del at forsvarsministeren har inngått en bilateral avtale for fangebehandling med Afghanistan.

Den samlede strategien for det internasjonale samfunnet må nå følge tre spor: bygge opp sikkerhet, politiske prosesser og bistand for å bygge opp tilliten til sentralregjeringa og nasjonen Afghanistan, sikre at den afghanske kvinne og mann ser resultat nå. Karzai sin regjering må styrkes og gjøres synlig, slik at den afghanske befolkningen ser at det er den som bygger opp nasjonen og får til forbedringer for folk.

Sikkerhet betyr bl.a. å styrke rettsapparatet og politiet, basisen i en rettsstat som folk kan ha tillit til. Det var også den klare beskjeden da spesialrådgiver Kai Eide besøkte Kabul nylig. I en rapport fra Amnesty International heter det:

«Politiet, fengselsystemet og rettsvesenet i Afghanistan er på ingen måte i stand til å beskytte sivilbefolkningen».

Det er det som anerkjennes nå.

Utenriksministeren hadde en god og grundig redegjørelse som viser at innsatsen fra det internasjonale samfunnet må styrkes og samordnes. En viktig side som han var inne på, var at mer av innsatsen må gå gjennom afghanske myndigheter og afghanske NGO-er for at sivilbefolkningen skal få tillit – sjølsagt med den nødvendige kontrollen, fordi korrupsjon er utbredt.

Et godt eksempel er det nasjonale solidaritetsprogrammet med satsing på landsbyutvikling og ikke minst samarbeid med kvinnekomiteer. Dette er 1325-oppgaver, Kvinner, fred og sikkerhet, satt i system. Kvinnenes situasjon er alarmerende og blir det enda mer dersom Taliban skulle komme tilbake til makta. 70 pst. av jentene i Afghanistan får ikke lære å lese og skrive. I Norge dør én til to av 100 000 kvinner i barsel. I Afghanistan er tallet 1 600. Hvis man tar med at hver kvinne i gjennomsnitt får seks–sju barn, betyr det at hver tiende kvinne kan vente å dø i barsel.

(Valle)

En politisk prosess innebærer at afghanske myndigheter må ha dialog med alle sentrale opposisjonsgrupper som det er mulig å ha dialog med. Gradvis har vi erkjent at i de fleste konflikter er dialog bedre enn total isolasjon, dersom det er mulig.

Fremskrittspartiet er høgt på banen med sin kritikk. Siv Jensen var dypt sjokkert da Regjeringa ikke ville sende spesialstyrker nå. I replikkordskiftet med Siv Jensen slo jeg fast at Fremskrittspartiet for 2006 foreslo å kutte bistanden til Asia med 460 mill. kr. Med bare 50 mill. kr tilbake ville det ikke være mye til nasjonbygging i Afghanistan. Jeg har siden replikkordvekslingen med Siv Jensen fått sjekket kommentarene fra Siv Jensen om støtten til Afghanistan. Det står altså ikke ett eneste ord i Fremskrittspartiets alternative budsjett for 2006 om Afghanistan og viktigheten av å styrke det humanitære arbeidet der. Hvis dette er en politikk som Fremskrittspartiet og Siv Jensen har kommet med i løpet av de siste dagers debatt, synes jeg det er positivt, men det er altså faktisk en sannhet at det ikke står noe om Afghanistan i Fremskrittspartiets alternative budsjett.

Fremskrittspartiet og heiangjengen i de øvrige borgerlige partiene utmerker seg med krass ordbruk om Regjeringas vedtak. Det er verdt å merke seg. Det er en ordbruk som i så fall rammer et flertall i befolkningen, skal vi tro meningsmålingene, og et flertall av våre allierte som pr. i dag har inntatt den samme holdningen som Norge.

Jeg vil nok en gang takke utenriksministeren og forsvarsministeren for gode og reflekterte redegjørelser. Regjeringa tar situasjonen i Afghanistan på alvor og har innsett behovet for en helhetlig strategi med gjenoppbygging og utvikling i sentrum, og med et nødvendig militært nærvær som støtter opp om akkurat dette.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øyvind Vaksdal (FrP) [11:57:39]: Jeg vil først av alt gratulere Sosialistisk Venstreparti med seieren.

SVs NATO-motstand var velkjent for oss alle, men det er stor forskjell på å være motstander av NATO-medlemskap og å la være å stille opp for våre allierte i en organisasjon som vi faktisk er medlem av, og der vi har helt klare forpliktelser.

Er man i Sosialistisk Venstreparti virkelig komfortabel med at man her til de grader undergraver vår sikkerhetspolitiske troverdighet, i og med at vi nekter å stille opp i en klart definert artikkel 5-operasjon, som også har FN-mandat?

Ågot Valle (SV) [11:58:27]: Nå er jo ikke dette en opplagt artikkel 5-operasjon, som også forsvarsministeren har sagt tidligere.

SV har nådd igjennom med gode argumenter, men det er jo en samlet regjering som står bak det vedtaket som er gjort nå. Og så synes jeg at det som er kommet fram i debatten, og som også Fremskrittspartiet er med på nå, blir for smått. Det blir for smått på den måten at man ikke i tilstrekkelig grad spør seg om det er Afghanistan som står i

sentrum her. Man må altså spørre seg: Har det blitt brukt nok på humanitær bistand, på oppbyggingen av nasjonen Afghanistan? Nei, det har ikke det. Når det er slik at det internasjonale samfunnet har brukt 10–11 ganger mer på militære operasjoner, betyr det at det ikke er balanse i den oppbyggingen. Og det er *det* Fremskrittspartiet og andre nå må ta inn over seg.

Erna Solberg (H) [11:59:39]: Ågot Valle sa at vi hadde brukt sterke ord. Jeg mener vi har belegg for hvert eneste ord vi har brukt. Men la meg få lov å si at de som virkelig har brukt sterke ord om situasjonen i Afghanistan, er representanter fra SV og SU. De som har brukt sterke ord til fornedrelse av det arbeidet som norske soldater gjør, er SV og SU – særlig sistnevnte. Den dagen avslaget til NATO ble kjent, uttalte lederen for Sosialistisk Ungdom, SVs ungdomsorganisasjon, at de norske soldatene ikke måtte sendes til Sør-Afghanistan for å «sløye ned sivilbefolkningen». Er det det som er SVs oppfatning av hva mandatet som FN har gitt, er, og hva deltakelsen i Afghanistan går ut på? Eller kan Ågot Valle beklage denne på vegne av SV og SU, og sørge for at SUs leder ikke fortsetter å trække ned på norske soldaters engasjement og på det viktige arbeidet de gjør, bl.a. for å gi grunnlag for at kvinner i Afghanistan har en fremtid?

Ågot Valle (SV) [12:00:55]: Det er ytringsfrihet her i landet. Og SV har overhodet ikke trakk ned på den innsatsen som våre ISAF-styrker gjør i Nord-Afghanistan. Men jeg ber om at Erna Solberg og andre forholder seg til det vi sier her i salen, og det vi sier, er: Vi skal være i nord, og vi skal støtte opp under ISAF-styrkene. ISAF-styrkene har som sitt mandat å patruljere, sikre sivilbefolkningen og sikre rommet for det humanitære bidraget.

Så er jeg veldig glad for at Erna Solberg i sitt innlegg sa at hun vil være med på diskusjonen om rollefordelingen. Det er veldig viktig at man er tydelig på at de militære skal gjøre sin del av jobben, og at de humanitære organisasjonene skal gjøre sin del av jobben.

Jeg vil nok en gang si at det internasjonale samfunnets bidrag nå må ha sikkerhet, det å bygge opp under politiske prosesser og det å bygge opp under utviklingen som en samlet strategi.

Jan Sahl (KrF) [12:02:13]: Det har blitt fokusert mye på SV i denne debatten, og det er ikke så rart, med grunnlag i SVs kjente forhold til NATO og til USA.

Vi har hørt i debatten at vi har flere soldater i Afghanistan nå enn vi noen gang har hatt. Det er ingen begrensninger for hvor disse soldatene kan delta, i nord eller i sør, og det er ikke begrensninger på type personell. Det er tidspunktet det gjelder. Det er ikke i dag, men det kan bli i morgen.

Vi har hørt representanten Ågot Valle si at det har vært klok tale både fra utenriksministeren og fra forsvarsministeren. Da forutsetter jeg at SV stiller seg bak det som her er sagt. Da er mitt spørsmål til representanten Ågot Valle: Er det nå slik at vi kan ønske SV velkommen i den store NATO-familien på Stortinget?

Ågot Valle (SV) [12:03:13]: Jeg må igjen si at jeg synes, ærlig talt, at dette blir for smått. Det handler altså ikke om hvorvidt SV støtter opp under NATO som sådan, men om det samlede bidraget som vi skal yte i Afghanistan for at den afghanske kvinne og mann skal få et levelig liv, og at de virkelig skal ha tillit til det Karzai-regjeringa gjør. Det er da vi sier at man må både sikre sivilbefolkninga gjennom de ISAF-styrkene som vi har i Afghanistan, og som har som et klart mandat å patruljere og sikre sivilbefolkninga, og bygge opp under de politiske prosessene – som også betyr at Karzai-regjeringa må inngå dialog med opprørsstyrker av ulike valører. Og så må vi øke takten på den humanitære bistanden, slik at vi ikke igjen får den situasjonen som jeg beskrev, med kommentarer fra den afghanske befolkninga.

Lars Sponheim (V) [12:04:29]: Jeg merker meg at Ågot Valle gjentatte ganger har ment det er for «smått» å snakke om SV i denne debatten. Jeg velger allikevel å gjøre meg så liten, ved nettopp å gi uttrykk for at kjernen i denne debatten er uroen over at SV i regjering har lyktes med å slå en kile inn i den brede sikkerhetspolitiske allianse vi alltid har hatt i Norge, og som har inkludert alle utenom SV. Det er kjernen. Et eksempel: I budsjettet til SV for 2005 ble det foreslått kutt i forsvarsbudsjettet på 3 milliarder kr. For noen dager siden oversendte jeg et spørsmål til finansministeren, også SV-leder, om hva konsekvensene vil være hvis dette forslaget fremmes i år, i 2007-budsjettet. Svaret kom fredag. Der står det at det ikke er gjennomførbar politikk. Det går ikke an å foreslå det på ett budsjettår, det må et langtidsbudsjett til for å få det til. Det SVs leder og finansminister da sier, er at det SV stod for i opposisjon på sikkerhets- og forsvarspolitikkområdet, ikke er gjennomførbart. Jeg håper å få noen forsikringer fra Ågot Valle om at opposisjonen ikke bør være urolig over SV. Vil hun stille seg bak det SVs leder her har sagt, om at vi ikke skal legge merke til hva SV gjorde i opposisjon?

Ågot Valle (SV) [12:05:45]: Selvsagt stiller jeg meg bak SVs leder. Det hun sier, er at her må det langsiktighet til. Og så får vi komme tilbake til den diskusjonen. Men det jeg ber Lars Sponheim og andre om å forholde seg til, er det vi, sammen med de andre regjeringspartene, har foreslått i 2006, og det vi foreslår for 2007.

Så vil jeg aldri på noen måte finne på å si at Lars Sponheim er liten. Det er i debatten det blir for smått, for det er Afghanistan vi er nødt til å ha i fokus. Vi er nødt til å gi et bidrag for at den afghanske befolkninga kan fatte tillit til at det internasjonale samfunnet faktisk vil hjelpe til slik at de kan få et levelig liv, slik at de ikke nok en gang blir skuffet over de løftene som gis, og ikke holdes. Det er dette som må være kjernen i debatten.

Morten Høglund (FrP) [12:06:53]: Representanten Ågot Valle fortsetter å gi et vrengebilde av Fremskrittspartiets forhold til humanitær bistand til Afghanistan. Høsten 2001 var vi veldig raskt ute med å foreslå et rime-

lig stort beløp som vi ikke fullt ut fikk gjennomslag for, bl.a. ville ikke SV følge oss på det.

Men tilbake til den militære støtten som vi har hatt til stede i Afghanistan i flere år nå, og som ikke er SVs fortjeneste fra begynnelsen av. Erkjenner SV at også de militære har hatt en rolle å spille i Afghanistan for i hvert fall i utgangspunktet å kvitte seg med et Taliban-styre i Kabul, og gi et grunnlag for en positiv utvikling i landet?

Så er vi enige om at det er mange utfordringer. Ågot Valle har på en fremragende måte belyst flere av dem. Men militær tilstedeværelse er også en nødvendighet for et fritt Afghanistan.

Ågot Valle (SV) [12:07:46]: Jeg forholder meg til hva Fremskrittspartiet foreslo for 2006. Det er et faktum at når det gjaldt regionbevilgninger for Asia, foreslo Fremskrittspartiet å kutte med 460 mill. kr – altså blir det 50 mill. kr igjen til Asia, og det blir ikke mye til nasjonbygging i Afghanistan.

Så er det slik at SV hele tida har støttet opp om ISAF-styrkene, med det mandatet ISAF-styrkene har. SV har i denne regjeringa vært med på å øke bidraget til ISAF-styrkene. Ja, vi erkjenner at det må et militært bidrag til.

Men så ønsker jeg at både Fremskrittspartiet og andre er med på den diskusjonen som foregår i NATO, nemlig: Er strategien riktig? For det er helt riktig, NATO kan ikke mislykkes i dette bidraget nå. Det har verken Afghanistan eller NATO råd til. Vi må kunne koste på oss diskusjonen om: Hvordan er strategien for å kunne lykkes i Afghanistan?

Presidenten: Replikordskiftet er avslutta.

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:09:26]: Denne stortingsdebatten har dessverre tvunget seg fram av tre grunner: Regjeringen har håndtert saken dårlig overfor Stortinget, og overfor våre allierte og Afghanistan, og Regjeringen brøt med tradisjonen om å søke bred enighet om sikkerhetspolitikken.

Derfor er mitt første kritiske punkt dette: Regjeringen har i denne saken fraveket den gode tradisjon å søke bred enighet om linjene i sikkerhetspolitikken.

For Kristelig Folkeparti er det et viktig mål å bidra til en ansvarlig sikkerhetspolitikk og søke bred enighet. Det å ha bred støtte innad for politikken utad er viktig for enhver nasjon. For et lite land som Norge er det av ekstra stor betydning. Skal vi effektivt arbeide for fred og sikkerhet, er bred forankring, forutsigbarhet og handlekraft av stor betydning.

Det kunne vært grunn til å spisse denne kritikken mot Regjeringen ytterligere. Kristelig Folkeparti vil imidlertid ikke bidra til at saken blir mer polarisert enn den allerede er. I stedet vil vi søke å bidra til at Regjeringen nå får sjansen til å rette opp feilene fra i går, slik den i dag klart har gitt uttrykk for at den har til hensikt.

For det andre: Saken er håndtert dårlig overfor våre allierte og Afghanistan. Først forplikter Regjeringen seg på at Afghanistan skal ha prioritet med hensyn til norske styrkebidrag. Men når NATO anmoder om styrkebidrag i

en kritisk situasjon, beslutter Regjeringen å si blankt nei. Hvis det var slik at vi ikke hadde hatt relevante styrker eller kapasitet tilgjengelig, hadde det vært lettere å få forståelse for dette. Men Forsvarets politiske så vel som faglige ledelse hadde bekreftet at vi hadde disponible styrker. Dette vet selvsagt våre allierte. Derfor skaper avslaget på henvendelsen ekstra reaksjoner.

Det er lett å skjønne hjertesukket fra statssekretæren i Forsvarsdepartementet, Espen Barth Eide, som før helgen sa:

«Det hadde selvsagt vært bedre om vi kunne kommet til NATO og sagt at vi kunne sende flere. Det hadde blitt positivt lagt merke til, spesielt når det er kjent at vi har en ressurs på 150 spesialsoldater tilgjengelig.»

I Kristelig Folkeparti velger vi likevel å legge vekt på følgende tre forhold: Regjeringens sikkerhetspolitiske ledelse var i utgangspunktet innstilt på å bidra. Beslutningen ble presentert som situasjonsbetinget. Regjeringen har åpnet for å bidra med de aktuelle styrkebidrag dersom de etterspørres på nytt.

Den muligheten kan Regjeringen få om relativt kort tid. Vi vil ikke bidra til at det ved neste korsvei er vanskeligere for Regjeringen å opptre mer solidarisk enn den har gjort ved denne korsveien.

For det tredje er det åpenbart at Regjeringen har håndtert saken dårlig overfor Stortinget. Her har jeg merket meg at utenriksministeren i sin redegjørelse vedgår en uheldig håndtering, Regjeringen har lært av det som har skjedd, og han vil legge opposisjonens forståelse til grunn framover på dette punkt. Det er klok tale. Jeg vil gi utenriksministeren honnør for den innrømmelse og den holdning han her har gitt uttrykk for overfor Stortinget.

Det hadde også vært mulig å ha en debatt som var mer fokusert på hvordan vi best oppfyller FNs mandat for den NATO-ledede ISAF-styrken, dersom Regjeringen mer åpent hadde kunnet svare på spørsmålet: Hva er det som ligger bak den helhetlige vurderingen som har gjort at man ved denne korsveien har sagt nei til NATOs anmodning? Så langt i debatten har vi ikke fått svar på det spørsmålet. Jeg tror Regjeringen hadde gjort klokt i også på dette punkt å vise noe større grad av imøtekommenhet overfor de spørsmål som opposisjonen stiller.

Det folkerettslige grunnlaget for det vi gjør i Afghanistan, er sterkt. FN har gitt mandatet for ISAF, den internasjonale stabiliseringsstyrken i Afghanistan. Det er også FN som har gitt kommandoansvaret til NATO, og alle NATO-land har stilt seg bak den gjeldende operasjonsplanen for Afghanistan. Dette er den mest krevende oppgave NATO noen gang har påtatt seg, og det er helt avgjørende at oppdraget lykkes – både for Afghanistan, for kampen mot terror og for NATOs troverdighet.

Skal freden vinnes, kreves en bred tilnærming og store ressurser. I denne brede tilnærmingen må det skapes et dynamisk samspill mellom tre grunnleggende innsatsområder: Fredsbygging, nasjonbygging og økonomisk gjenreising og utvikling. Det er avgjørende at dette kommer den jevne afghaner til gode. Til nå har disse elementene ikke blitt godt nok balansert, og verdenssamfunnet har ikke bidratt med de påkrevde ressurser, verken til militær

stabilisering eller til utviklingsbistand. Dermed vanskeligjøres den politiske reformprosessen. Konsekvensene burde bekymre alle som er opptatt av fredsarbeid.

Nasjonbyggingen går tregt. Regjeringen til president Karzai har kontroll over et begrenset område og en liten del av landets økonomi, mens lokale krigsherrer og fundamentalistiske Taliban-grupperinger utnytter maktvakuemet i regionene.

Den økonomiske gjenreisning og utvikling går sakte. Når framgangen uteblir, vinner opiumsproduksjon, kriminalitet og korrupsjon innpass som snarveier ut av den menneskelige håpløsheten.

Fredsbyggingen møter nye problemer. Svak sikkerhet gir økt spillerom for væpnet opposisjon. Taliban utnytter dette, og tyr til veibomber, selvmordsbombere og andre angrep. Det leder til militære mottiltak. Som alltid rammes befolkningen av krigføringen, fra alle kanter.

Stabilitet og sikkerhet er ikke nok i seg selv, men det er en forutsetning for at politisk og økonomisk gjenoppbygging kan få rotfeste. Denne sammenhengen er understreket av så vel NATOs øverstkommanderende i Afghanistan som den norske hærsjefen. Tidligere NATO-topp Wesley Clark spissformulerte det nylig slik: Den virkelige krigen er ikke militær, den er politisk og økonomisk.

Regjeringen må etter vårt syn følge flere linjer parallelt i arbeidet for å gi det afghanske folk en framtid med fred: Norge må arbeide aktivt for å øke det internasjonale samfunnets humanitære bistand og styrke den økonomiske gjenreisning i Afghanistan. Jeg oppfordrer spesielt Regjeringen til å legge bedre til rette for våre egne frivillige organisasjoners innsats. Norge må jobbe aktivt for at FN-mandatet til ISAF kan gjennomføres og oppdraget lykkes. Vi må bidra aktivt i strategidrøftingene i NATO og i andre fora. Vi må vise solidaritet med NATO-allierte og bistå når det trengs – vi har tilgjengelige styrker. Det er en av grunnpilarene i forsvarsalliansen at vi bidrar sammen med andre allierte når det er behov for det, simpelthen fordi den dagen kan komme da vi er avhengige av at våre allierte stiller opp for oss. Det nærmere omfang og innretning av norske styrkebidrag er det Regjeringens ansvar å gi oss begrunnede forslag til.

Denne saken kom dessverre skjevt ut i forholdet mellom storting og regjering. Det skyldtes en uprofesjonell håndtering av forholdet til Stortingets organer, og det skyldtes en beslutning som kom svært overraskende på hele den politiske opposisjonen. Det var en åpen debatt i mediene om disse spørsmålene, men Regjeringen fant det ikke riktig å komme til Stortingets organer før beslutningen ble kunngjort i det offentlige rom. Det har jeg notert med tilfredshet at Regjeringen har lært av, og at den vil innrette seg annerledes framover.

Det som så blir viktig, er den åpningen Regjeringen har gitt seg selv, nemlig at den prinsipielt er åpen for å sette inn tiltak over hele Afghanistan, den er prinsipielt åpen for all slags personell, og den er prinsipielt åpen for når som helst å revurdere det styrkebidrag Norge har i dag. Det er en viktig konklusjon ut av denne prosessen. Det betyr at Regjeringen har gitt seg selv et fundament for å svare på nye henvendelser som måtte komme fra NATO.

Vi vil fra Kristelig Folkepartis side gi støtte til en slik åpen holdning. Vi vil gi støtte til en økt satsing på nasjonbygging, utvikling og humanitære bidrag, og vi vil framfor alt forvente en annen type samspill mellom storting og regjering på dette viktige sikkerhetspolitiske området enn det vi har sett i denne saken, som ble så full av feilskjær. Bare med et godt samspill mellom ulike instanser, både sivile og militære, kan Afghanistans befolkning få nytt framtidshåp, fattigdommen overvinnes og den demokratiske nasjonsbyggingen vinne tillit. Og dermed kan freden befestes.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Signe Øye (A) [12:18:48]: Representanten Høybråten sa at Kristelig Folkeparti ikke ville bidra til å polarisere saken ytterligere. Det skal Kristelig Folkeparti ha ros for, for det er ingen tjent med.

Vi har hørt i redegjørelsene i dag at utfordringene i Afghanistan er store og bare kan løses gjennom et bredt, langsiktig og internasjonalt engasjement, og at stabilitet, gjenoppbygging og økonomisk og sosial framgang i Afghanistan ikke kan oppnås med militære andeler alene. Og jo bedre vi lykkes på det sivile området, jo mindre vil vi være avhengige av militære virkemidler. Derfor er mitt spørsmål til representanten Høybråten: Mener Kristelig Folkeparti at det er behov for et taktskifte nå?

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:19:49]: Det burde framgå av mitt innlegg at Kristelig Folkeparti er enig i vurderingen at det trengs et taktskifte. Men vi mener at det trengs et taktskifte langs flere dimensjoner, ikke bare langs den humanitære og den utviklingspolitiske, men også langs den militære dimensjonen. Vi mener det var uklokt av Regjeringen blankt å avslå anmodningen om å yte et bidrag som det står i vår makt å yte, når anmodningen kommer fra våre NATO-allierte, som vi selv er avhengige av støtte fra. Vi sier ja til et taktskifte, men et ja også til et taktskifte langs en helhet i politikken, både militært, utviklingsmessig og humanitært.

Ågot Valle (SV) [12:20:54]: I en kronikk sier Afghanistan-kjennerne Arne Strand og Astri Suhrke:

«I landsbyane sluttar dei seg no til motstandssida av fleire årsaker». En viktig årsak er «sinne over uoppfylte lovnader om bistand og tryggleik».

Videre:

«Utanlandske styrkar vert blinka ut som sydebukkar, og mange føler eit legitimt sinne etter å ha sett dei bombe moskear og landsbyar, invadere heimar og drepe eller arrestere innbyggjarane.»

Det er til nå, i de fem årene som er gått, brukt ti ganger mer på militære operasjoner i Afghanistan enn på utvikling. Hvorfor spurte aldri Kristelig Folkeparti seg i sin regjeringstid, da man hadde en utviklingsminister fra Kristelig Folkeparti, om en var på rett veg i Afghanistan, om ikke en fokuserte for mye på kampen mot terrorister og for lite på kampen mot fattigdom og for et anstendig liv for afghanerne?

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:22:02]: For å si det på den måten: Jeg er glad for å få dette spørsmålet. Hvis representanten Valle har den forestilling at Kristelig Folkeparti har ment over tid at alt er såre vel i Afghanistan, og at det ingen justering trengs av politikken, så tar hun helt feil. Selvsagt: Alle som har en nærhet til disse problemstillingene, ser jo at utviklingen i Afghanistan, særlig i den senere tid, ikke har gått i positiv retning, og at den heller ikke oppfattes positivt av svært mange afghanere. Det er jo noe av hovedproblemet. Men vi kan ikke her velge et enten–eller. Vi må satse sterkere på utvikling og humanitær bistand, slik Regjeringen har erklært at den vil gjøre. Og jeg har fra første dag da dette ble kjent i vandrehallen, i alt jeg har sagt, støttet Regjeringen på det punktet. Problemet er at Regjeringen ikke vil satse på den økte sikkerhetsinnsats som NATO mener er nødvendig, ved å si nei til å sende styrker vi har klare og kunne ha sendt på dagen. Det er Regjeringens og SVs problem i denne saken.

Olav Akselsen (A) [12:23:20]: Eg merka meg den kritikken som representanten fremma, og den tek me på alvor. Eg føler likevel at dette innlegget hadde ein heilt annan valør enn dei foregåande innlegga me har hatt frå opposisjonspartia, og eg synest det er veldig prisverdig at Kristeleg Folkeparti sin leiar i dag seier at han ikkje vil bidra til å polarisera debatten i dag ytterlegare. For meg verkar det dessverre som at andre representantar frå opposisjonen har hatt det som mål. Eg kunne godt tenkja meg at Høybråten kunne kommentera om det er slik at nokon har prøvd å utnytta denne saka av innanrikspolitiske grunnar. Eg kunne òg tenkja meg å få vita om det er Kristeleg Folkeparti som har bidrege til at opposisjonen i dag ikkje fremmar forslag i denne saka.

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:24:11]: I en debatt er det viktig å lytte til hverandre, og i denne debatten har jeg lyttet til en ydmyk utenriksminister, som har tatt selvkritikk og sagt han har lært. Og det er klart at det må vi legge til grunn. Når man hører en slik sterk politisk erklæring fra Stortingets talerstol, kan man ikke dure videre som om man ikke har fått det med seg.

Kristelig Folkeparti står for den kritikken som vi har framført i denne saken, både når det gjelder håndteringen nå på Stortinget, og når det gjelder sakens innhold. Vi har aldri planlagt å fremme noe forslag i Stortinget. Det ville jo være litt underlig å kritisere Regjeringen for å skape splid på et viktig utenriks- og sikkerhetspolitisk område ved ikke å ta hensyn til å tilstrebe en bred enighet, hvis Kristelig Folkeparti da skulle fremmet et forslag som nettopp ville demonstrere en slik splid og uenighet.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til replikk.

Alf Ivar Samuelsen (Sp) [12:25:49]: La meg innledningsvis få lov til å si takk til utenriksministeren og forsvarsministeren for en meget grundig redegjørelse.

Senterpartiet vil avvise de forsøk fra opposisjonen eller fra andre på å få det til å se ut som om Regjeringens vedtak angående NATOs forespørsel om ytterligere trop-

pebidrag er en endring i Norges forhold til NATO eller Norges vilje til å stille opp for det afghanske folk. Norge skal ta tunge løft i Afghanistan. Det visste vi da vi gikk inn. Dette engasjementet ville bli et langvarig engasjement for nasjonbygging i landet. Vi skal ikke bare bygge, men vi skal fortsatt legge til rette, og vi skal bidra. Dette er hovedlinjen i norsk militær og norsk humanitær bistand.

Norge er det landet som sammen med Nederland bidrar mest militært av alle NATO-allierte i forhold til folketallet, med omtrent 550 soldater. Jeg konstaterer at andre land har sagt nei til å utvide sine styrkebidrag eller bidra med styrker.

Det er, og vil foregå, en løpende debatt om hva som best tjener Afghanistan og verden for øvrig i denne saken. Norge er i så måte ikke i noen særklasse. Norge har sagt ja til å stille i Libanon, og vi er forberedt på å stille i Darfur.

Senterpartiet er ikke prinsipielt imot å sende norske styrker til Sør-Afghanistan. Vi har allerede enkelte sanitetssoldater i området. Vår innsats er konsentrert i det nordlige Afghanistan. I prinsippet kan imidlertid den norske hurtigreaksjonsstyrken i Nord-Afghanistan settes inn i alle deler av Afghanistan hvis det oppstår behov for å avhjelpe en kritisk situasjon. Dette kan være en situasjon tilsvarende den som oppstod i Meymaneh i februar i år, da den norske PRT-styrken fikk forsterkninger fra en britisk hurtigreaksjonsstyrke.

Norge er en stor bidragsyter i NATO og til ISAF i særdeleshet, og det er ingen dramatik i at vi ikke sender spesialstyrker til Afghanistan nå. Norge har et betydelig bidrag til ISAF-operasjonen i Afghanistan, og dette har økt under denne regjeringen. Denne regjeringen har sørget for en opptrapping av vårt totale militære utenlandsengasjement, i forhold til det som var da vi overtok etter den forrige regjeringen. Når våre UNIFIL-bidrag begynner sin tjeneste i morgen, har vi om lag 790 soldater i internasjonale operasjoner. Til sammenligning hadde vi om lag 520 på slutten av den forrige regjeringens periode. I Afghanistan er det, som jeg har nevnt, 550 soldater som tjenestegjør i ISAF. Den forrige regjeringen hadde om lag 470 soldater i Afghanistan, men bare om lag 390 av disse deltok i ISAF.

Norges bidrag i Afghanistan må også ses opp mot andre operative behov og opp mot prioriteringer for Norges bidrag til andre internasjonale operasjoner. Vi har et betydelig bidrag til UNIFIL-operasjonen utenfor kysten av Libanon. I tillegg er vi i gang med å planlegge for et bidrag til en eventuell FN-operasjon i Darfur. Det er også viktig å ha tilgang til personell i Norge som på kort varsel kan forsterke våre avdelinger ute dersom det skulle oppstå et behov for det, som vi erfarte i Maymaneh.

La meg derfor gjenta at jeg ser ikke noe unormalt i å svare verken bekreftende eller avkreftende på en anmodning fra NATO. Alle medlemsland får jevnlig slike henvendelser, og de blir grundig og seriøst vurdert ut fra en helhetsvurdering. Slik har Regjeringen gjort det i denne saken, som man gjorde det i Libanon.

Det afghanske folket har levd i århundrer med krigsherrer og okkupasjon. Det er helt naturlig at de søker trygghet og fred. Det må være åpenbart for dem at ISAF er en aktør som er mer å stole på enn Taliban, på kort og på lang sikt. Våre og de andre ISAF-styrker som er i Afghanistan, skal forbindes med en slik synlig forskjell. Dessverre er vi ikke helt der ennå. Derfor er det viktig med en klar og tydelig rollefordeling mellom sivile og militære aktiviteter og aktører.

Hovedproblemet i Afghanistan er ikke militært, men at det internasjonale samfunn har sviktet innen den humanitære innsatsen. Forventningene om sivil innsats har ikke blitt møtt. Fortsetter vi slik, kan det ende med at vi taper den endelige kampen, uansett militært bidrag. Det minner meg om den greske hærfører Phyrros, som opplevde at han var seierrik på slagmarken, men ble tappet for soldater og materiell. Han sa: Vinner jeg det neste slaget, taper jeg kampen. Jeg synes det er rart at opposisjonen ikke er tilsvarende opptatt av den sivile oppbyggingen i Afghanistan, men er så opptatt av bare den militære.

Humanitær bistand – vann, mat og skolegang med mye mer – må til. FN har lansert en tørkeappell for Nord-Afghanistan, som planlegges utvidet til Sør-Afghanistan. Fra norsk side vil vi bevilge betydelige midler gjennom denne appellen. Det er et generelt ønske for Senterpartiet og for Regjeringen å styrke FNs koordinerende rolle i Afghanistan.

Derfor er Senterpartiet fornøyd med Norges langsiktige utviklingssamarbeid med Afghanistan, og at det er konsentrert innen utdanning – med særlig vekt på jenter – godt styresett, offentlig administrasjon og landsbygdutvikling, inkludert narkotikabekjempelse. Videre har Norge et betydelig humanitært engasjement blant annet for flyktninger, humanitære minetiltak, demokrati og støtte til politi og rettsvesen.

Den norske støtten til Afghanistan i perioden 2001–2005 var på om lag 350 mill. kr pr. år. Nivået i 2006 vil ligge på 400 mill. kr pr. år, og dette gjør Norge til den åttende største giveren.

Jeg føler meg trygg på Regjeringens vurdering av at det på dette tidspunktet er økt sivil bistand, opplæring og humanitært arbeid som er sentralt og viktigst. Det internasjonale samfunn må vise, og bevise, at det vi bidrar med, utgjør en forskjell, slik at vi får til noe bedre.

Slik Senterpartiet ser det, er Regjeringens beslutning ikke en prinsippbeslutning, men basert på en helhetsvurdering av norsk innsats og hvordan den best kan kanaliseres. Norge er en del av NATO-alliansen og vil selvfølgelig alltid vurdere alle henvendelser grundig og seriøst.

Jeg er også fornøyd med at utenriksministeren har tatt initiativ til en utvidelse og en bedre koordinering av den humanitære innsatsen, og dette vil bli drøftet på NATOs møte i Riga i november. En slik koordinering – og Senterpartiet mener at FN har den beste kompetansen til det – er avgjørende for at vårt militære bidrag skal bære frukter.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplassen.

Lars Sponheim (V) [12:35:38]: Jeg synes det kunne være grunn til å innlede dette innlegget med å minne oss alle om forholdet mellom storting og regjering i sikkerhets-, utenriks- og forsvarspolitikken, om nødvendigheten av å ha en utvidet utenrikskomite og om viktigheten av at vi gjennom mange år har klart å etablere en så bred enighet om sikkerhets- og utenrikspolitikken i dette hus som grunnlag for å kunne få operative regjeringer – uansett farge, og uansett flertall eller mindretall. En regjering har på mange måter et litt annet forhold til Stortinget i sikkerhets- og utenrikspolitikken enn på andre områder. Det er behov for å ha større handlekraft, kunne reagere raskere og være mer operative. Derfor er det nødvendig å ha konsultasjonen med Stortingets organer – som den utvidede utenrikskomite er.

Det er også viktig å minne om at erfaringen med den utvidede utenrikskomite gjennom mange år har vist at en i saker hvor regjeringen kommer med et syn og et standpunkt til den utvidede utenrikskomite, får reaksjoner på det og i realiteten forankrer standpunktet og gjør et vedtak i bakkant – selv i saker hvor en i og for seg kan være uenig med regjeringen i deres vurderinger – har gitt regjeringen ryggdekning, fordi bred enighet er viktigere enn å utnytte eller spille på det som måtte være av uenighet i sak.

Jeg tror ett poeng – for dem som ennå ikke har fått med seg de sterke reaksjonene sist onsdag på Regjeringens måte å bekjentgjøre dette på – er nettopp at opposisjonen ble fratatt den rett eller mulighet den alltid har hatt til å gi Regjeringen ryggdekning og få informasjon for å kunne svare for dette i offentligheten, som har vært et ganske bærende element, etter mitt skjønn. Langt på vei var nok det mye av bakgrunnen for de sterke reaksjonene som kom sist onsdag, som jeg synes er helt betimelige, og som jeg mener at regjeringspartiene i realiteten fullstendig har tatt inn over seg, etter det som er sagt i denne sal i dag både fra regjeringshold og fra regjeringspartihold i dette huset.

Det andre viktige som er bakgrunnen for disse reaksjonene, er at det kom næring til den usikkerheten som jeg tror har heftet seg hos mange i opposisjonen, men også hos mange andre, om hvilken rolle, hvilken makt, hvilken betydning SV skal ha i Regjeringen i sikkerhets- og utenrikspolitikken. For dem av oss som husker så langt tilbake: I valgkampen for litt over et år siden var også dette et sentralt tema. Det ble gitt meget solide forsikringer fra Arbeiderpartiets leder, nåværende statsminister, om at SV på alle vis skulle bli et fullverdig medlem av Regjeringen, men norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk skulle ligge fast. Det stolte folk på. Jeg tror det var ganske avgjørende for at dagens flertallsregjering fikk den regjeringsmakt som de fikk. Jeg tror også de fleste opplevde at dette synet fra valgkampen ble konfirmert da Regjeringen ble dannet, ved at Arbeiderpartiet utover å ha statsministeren også besatte utenriksminister- og forsvarsministerstolen med trygge og solide folk. På mange måter dempet nok det mye av uroen for at SV skulle få betydelig innflytelse i sikkerhetspolitikken. Det må også forstås som bakgrunn for de reaksjoner og den usikkerheten som oppstod sist onsdag over hva som egentlig skjedde.

Alle som har vært i denne salen i mange år, kjenner SV som et parti med både dyp skepsis til USA og motstand mot NATO-medlemskap – det var sentrale kjennetegn. Det har riktignok vært mange interessante seminarer, og også en og annen meningsutveksling her i Stortinget, men dette rokket ikke ved den brede enigheten vi har hatt om sikkerhetspolitikk i Norge. Det nye er at det som i alle år var en sikkerhetspolitisk opposisjon, har sluppet til i en flertallsregjering – og dermed også en frykt for at SV skulle være i stand til å tvinge gjennom sin linje.

Siden det liksom blir blåst vekk at det var noe grunnlag for den uroen, og at sist onsdag gav en slags næring til den, synes jeg det er viktig å minne om at det var en spesiell dag. Den startet for oss alle med nyhetssending om at SV truet med å stå på plenen nok en gang i Afghanistan-spørsmålet. Vi fikk et avisoppslag hvor Senterpartiets leder understreket nødvendigheten av at Norge også tar på seg byrdene – jeg tror hun kalte det drittjobbene – også i Sør-Afghanistan, som måtte tolkes slik at Senterpartiet, et av partiene i Regjeringen, var meget klar for å gjøre et positivt vedtak. Vi har også sett liknende fra arbeiderpartihold. Det var det dagsaktuelle bakteppet for det vi så under et litt panisk preget, arrangert og kanskje også improvisert pressemøte i vandrehallen for å fjerne det som kunne blitt en bombe under Regjeringen. Når vi samtidig har grunn til å tro, ut fra hva som kommer fra mange ulike kilder – en må sågar ikke lenger tilbake enn onsdagen før – at det var en betydelig usikkerhet i Regjeringen omkring gasskraftsspørsmålet og Regjeringens overlevelse, må en forstå sist onsdag dit hen at Regjeringen hadde behov for å ta ned den usikkerheten veldig fort. Det må være rimelig grunn til å tro at det var bakgrunnen for opposisjonens sterke reaksjoner.

Det er nok slik at mange av oss har en gryende uro for at Regjeringen har kjøpt seg en slags indre fred i håp om at problemet skal gå bort av seg selv, selv om debatten i dag har bidratt til å ta ned dette. Men det er Venstres vurdering at prisen kan være høy for det vi alle er med på å betale. Norges innflytelse og troverdighet som alliansepartner i NATO kan bli svekket av dette. Jeg sier ikke at den er det, men den kan bli det. En solidaritet vi burde ha vist med hardt pressede alliansepartnere, har uteblitt. Skuffelsen i NATO og de mest berørte medlemslandene er da også blitt tydelig uttalt. Den kan ikke avfeies som rituell, noe vi har sett forsøk på fra Regjeringens side. Venstre ser alvorlig på dette.

Hvis en fort skal gå gjennom noen av de forklaringene vi har fått fra Regjeringen, og alle de ordene vi har blitt møtt med, har jeg klart å fange opp fem kanskje bærende elementer: Det er en situasjonsbestemt avgjørelse, det representerer ingen endring, Regjeringen vil satse mer på humanitær innsats, andre land har også sagt nei, og Norge er blant de største bidragsyterne pr. capita.

Så kan en si: Hva ligger egentlig i Regjeringens vektlegging av at dette er en situasjonsbestemt avgjørelse? Jeg må innrømme at da jeg stod i vandrehallen og så dette arrangerte, improviserte pressemøtet og hørte ordet «situasjonsbestemt» bli brukt like ofte som «halleluja» i pinsemenigheten, var min fantasi begrenset til norsk politikk

og til å tro at det var situasjonen internt i Regjeringen som var den situasjonsbestemmelsen som lå til grunn. Jeg synes det var en meget ærlig utenriksminister som stod der, og var på nippet sågar til å kommentere det slik. Men det er tydeligvis en annen situasjonsbestemmelse, et annet situasjonsbestemt forhold som ligger bak.

Jeg har en uro for at Regjeringen ikke har hatt det virkelig store bildet for øyet, for ISAF er en av NATOs største operasjoner – den første utenfor Europa. ISAF er dermed en prøvestein for alliansen. Om lag 31 000 soldater fra 37 land i og utenfor NATO er med, og USAs soldater har underkastet seg en ikke-amerikansk kommando. Dette er en modell som kan peke fram mot framtidige «out of area»-operasjoner. Hvis NATO ikke består denne testen, vil Afghanistan trolig raskt bli tatt over av Taliban og lokale krigsherrer. Et nytt fristed for terrorister og grove brudd på elementære sivile rettigheter, noe som vil gå hardt ut over kvinner, vil vi da kunne vente oss. Videre vil ytterliggående islamister i hele regionen kunne seile i medvind. Så vi risikerer mye. I kjølvannet av dette vil NATO trolig måtte revurdere sin politikk med hensyn til «out of area»-operasjoner, og dette vil trolig heve terskelen for tilsvarende operasjoner i framtiden, og i stor grad være med på å forme framtidens NATO. Mye står på spill for NATO og for oss. Sett i et slikt lys virker Regjeringens situasjonsbestemte nei ikke godt nok gjennomtenkt, etter Venstres syn.

Etter mitt skjønn tyder mye på – for en har jo måttet tolke mye av hva som ligger i helhetsvurderingen, siden vi ikke har fått det presentert i klartekst – at Arbeiderpartiet og Senterpartiet har fått gjennomslag for å vektlegge «situasjonsbestemt», så de slapp å binde seg helt fast til SVs linje. Jeg håper derfor at Regjeringen raskt vil kunne vurdere situasjonen på nytt. Jeg har også lagt merke til at det i dagene som har gått etter sist onsdag, har vært et sentralt poeng for sentrale SV-ere på dette området å understreke hvor veldig situasjonsbestemt dette var, og hvor fort de er klare for å vurdere det annerledes.

Tiden går, president, jeg vil bare avslutte med å si at skal man forstå de sterke reaksjonene, som fra posisjonen er blitt kalt for overspill, må en forstå to forhold. Det ene er usikkerheten om SV har begynt å få sterk innflytelse, og om det valgløftet som statsministeren gav, dermed er brutt. Det andre er den betydning det har å ta vare på enigheten om norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk, de avgjørende konsultasjonene med Stortinget og forankringen i opposisjonen, og usikkerheten om SV har klart å slå en kile inn der. Det er på den bakgrunn en må forstå de sterke reaksjonene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bendiks H. Arnesen (A) [12:45:54]: Norge skal fortsette å støtte stabiliseringen og gjenoppbyggingen i Afghanistan. Det er slått klart fast.

I debatten om utenriksministerens og forsvarsministerens redegjørelser om Norges engasjement i Afghanistan den 15. november 2005 la Venstre vekt på at de var enige i «at militær innsats i seg selv aldri vil være tilstrekkelig

for å løse den type konflikter vi ser i Afghanistan». Venstre uttrykte også tilfredshet med at Regjeringen inviterte til åpenhet om hvordan Norge kan stille med sivile og militære bidrag i internasjonale operasjoner. Slik støtte er viktig.

Kan vi da tolke Venstre dit hen, etter å ha hørt innlegget i dag, at de også i stor grad nå støtter Regjeringen, og at det som er igjen av kritikken og oppstyret som kom i forrige uke, i stor grad begrenser seg til at saken ikke kom til Stortinget på den måten man ser som riktig? Er dette riktig oppfattet? Eller hva er da Venstres tilnærming til utfordringen knyttet til Afghanistan? Jeg spør fordi jeg er litt usikker etter innlegget.

Lars Sponheim (V) [12:47:10]: La meg først si at jeg synes det blir feil av posisjonen å bagatellisere måten man møtte Stortinget på. Det synes jeg er innrømmet gjennom dagens debatt i den beklagelse som er gitt av utenriksministeren. For dette handler ikke bare om hvordan man skal snakke med opposisjonen, men det handler om vilje til å vedlikeholde den brede tverrpolitiske basis for norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk som har vært der. Den legger jeg avgjørende vekt på. Bare det er grunnlag for sterke reaksjoner.

Så til realiteten omkring Afghanistan. Jeg skal være så ærlig å si at hadde Regjeringen kommet med sitt standpunkt, selv om jeg i og for seg mener man burde ha gjort det annerledes, ville nok jeg i den utvidede utenrikskomité ha bidratt til å gi støtte for det. Jeg ville gitt uttrykk for at jeg mener at det hadde vært rett å svare ja, men ville gitt støtte for den linje fordi jeg synes det er viktig å stille opp for Regjeringen i vanskelige spørsmål. Det ville jeg nok gjort i en slik sammenheng, som mange gjør – man tar det til etterretning.

Heikki Holmås (SV) [12:48:20]: Jeg har to momenter til Lars Sponheim.

Det ene er at jeg følte at innlegget hans i veldig stor grad manglet konstruktive, klargjørende uttrykk for hva som er Venstres løsning på hvordan vi kan lykkes i Afghanistan.

Det andre jeg vil bruke tid på, er å si at jeg reagerer på den framstillingen som går ut på at det nærmest er slik at det er bred enighet i Stortinget om utenrikspolitikken, der SV plasserer seg på sidelinjen. Det er ikke riktig. For det første er det slik at det har vært uenighet om mange ting oppigjennom i spørsmål som dreier seg om utenrikspolitikk. Vi har i vår regjering fokusert på at vi i mindre grad skal bidra i koalisjoner av villige. Vi har sagt nei til det og trukket oss ut av «Enduring Freedom», for istedenfor å fokusere på ISAF. Vi har sagt vi i større grad skal prioritere FN enn det den forrige regjeringen gjorde, som brukte lite krefter på det. I tillegg er det slik at Fremskrittspartiet i sak etter sak som gjelder Israel og invasjonen av Irak, har plassert seg på siden av det som er det store, brede stortingsflertallet.

Lars Sponheim (V) [12:49:32]: La meg først si at dette er min 14. stortingssesjon, og jeg har opplevd meget sterkt

i alle disse årene at det har vært bred enighet om sikkerhets- og utenrikspolitikken i denne sal, med unntak av SV. Det har vært det gjennomgående i alle år. Det må forklare bakgrunnen og uroen for at SV nå har klart å skyte en kile inn i denne viktige tverrpolitiske enighet. Dette syntes jeg det var viktig å legge vekt på i innlegget, for jeg synes ikke bakgrunnen for den uro som er oppstått, har kommet godt nok fram.

Så til Venstres syn: Vår oppfatning er at Regjeringen må satse stort på den sivile, den myke, den humanitære del. Vi vil gi all støtte til det, men poenget er at den innsatsen må få et rom. Det må skapes en type sikkerhet og trygghet i Sør-Afghanistan gjennom nødvendig bruk av militære midler for å gi rom for den humanitære innsatsen. Og SVs ord i denne debatten om at vi må rebalansere, at vi så å si må flytte fra geværer til matpakker, blir feil, fordi det er nødvendig med mange nok geværer og våpen for å sikre at det blir rom for den humanitære og sivile innsatsen. Her er det snakk om å heve balansen til et høyere nivå, og ikke rebalansere det nivået som er der i dag.

Olav Akselsen (A) [12:50:48]: Det kom ei svært interessant opplysning etter replikken fra Arnesen, nemleg at Venstre under andre forhold faktisk kunne tenkja seg å støtta Regjeringa sitt opplegg. Det må i så tilfelle tolkast slik at Venstre meiner at den avgjersla Regjeringa har teke, ikkje gjev grunn til uro, f.eks. i forhold til NATO. Då er spørsmålet mitt til Sponheim: Meiner han at andre representantar frå opposisjonspartia har overreagert når det gjeld den avgjersla, i og med at Venstre faktisk kunne ha vore einig?

Lars Sponheim (V) [12:51:31]: Jeg la vekt på at vi har tradisjon for at sakene kommer på rett måte i den utvidede utenrikskomite. Regjeringen kommer ikke med et vedtak, men de kommer med en holdning, et standpunkt, det forankres, og opposisjonen er villig til å strekke sine standpunkter for å gi en bredest mulig basis for Regjeringens senere vedtak. Det er det tradisjon for. Jeg sier at jeg utelukker ikke at både vi og kanskje andre ville ha reagert på en slik måte hvis Regjeringen hadde hatt den nødvendige og tradisjonsrike omgang med Stortinget som det er vanlig å ha. Ikke for det, jeg mener Regjeringen burde ha sagt ja til å sende styrker til Sør-Afghanistan i denne sammenheng. Men det kan godt være at jeg ville vurdert det slik at det å ha bred politisk enighet om dette kunne være et like viktig standpunkt hvis vi hadde vært sikre på at en kunne kommet tilbake til standpunktet på en annen måte. Jeg mener ikke at opposisjonen har overreagert, sett i lys av at dette handler om Regjeringens måte å forholde seg til Stortinget på, og usikkerheten om SVs rolle i sikkerhetspolitikken. Det krever sterke reaksjoner fra Stortinget.

Bjørn Jacobsen (SV) [12:52:38]: Eg hadde sist laurdag gleda av å take del på Globaliseringskonferansen, saman med Venstre sin tidlegare leiar Gunnar Garbo. Han er no ein av dei framståande personane i organisasjonen Nei til nye NATO, dvs. nei til NATOs «out of area». Ho-

vudpoenget hans var at vi skulle trekkje oss ut med alle med ein gong, ut frå argumentet at vi ikkje skal halde fram med ein krig som ikkje verkar. Eg måtte sjølvsagt seie at SV sitt standpunkt på langt nær er der. Vi meiner at vi skal vere i Afghanistan, vi skal vere der lenge. Å trekkje seg ut no ville kunne føre med seg ein humanitær katastrofe. Dei råda eg har fått frå bistandsorganisasjonar og andre som er der, er at det går ikkje an å ha eit Afghanistan utan at ein har militære styrkar til stades som understøttar det ein prøver å få til sivilt.

Men korleis er det, deler Venstre sin noverande leiar SV sitt syn eller den tidlegare leiaren sitt syn?

Lars Sponheim (V) [12:53:44]: Venstres leder bringer fram Venstres syn i dette spørsmålet, som handler om nødvendigheten av at verdenssamfunnet tar et ansvar i Afghanistan. Vi har gått inn der, vi har fjernet de makthaverne som var der, får vi håpe, og det afghanske folk trenger nå å skape seg et bedre liv og trygghet for sitt liv. Da er det umulig for NATO, verdenssamfunnet og FN å ikke lykkes i Afghanistan. Noe annet ville være en katastrofe. Hvis man vil det målet, er vi nødt til å bruke de midlene som er nødvendig. Det er det Venstre står for. De midlene gjør at det er nødvendig med den økte militære innsats som NATO ber om, og den økte humanitære og sivile innsats som Regjeringen foreslår, og som vi støtter.

Det er ikke snakk om å rebalansere, men det er snakk om å øke innsatsen som gjør at vi sikkert når målet om sikkerhet og trygghet i Afghanistan. Det er Venstres syn. Det er ikke avgjørende for meg hva Venstre-folk ellers måtte mene, så lenge jeg har dette synet dypt forankret i dagens Venstre.

Marit Nybakk (A) [12:54:58]: I likhet med sin kollega Dagfinn Høybråten fra Kristelig Folkeparti var representanten Sponheim mye mer forsonende i sitt innlegg enn det vi har hørt fra Høyre og Kristelig Folkeparti.

Selv om jeg forstår at representanten var svært misfornøyd med håndteringen i forholdet mellom Stortinget og Regjeringen, gikk han langt i å si at han kunne ha tenkt seg å støtte den avgjørelse som var tatt, dersom dette var blitt håndtert på en skikkelig måte.

Dette er også i samsvar med Venstres holdning den 15. november i fjor, da Venstre støttet Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet i at vi gikk ut av Operation Enduring Freedom, men forsterket vår innsats i ISAF – i motsetning til Erna Solberg, som mente at det var et alvorlig signal til NATO og våre allierte, og at det nærmest ville ødelegge forholdet mellom Norge og USA og Norge og NATO.

Betyr det at representanten også er enig i at løpende vurderinger av hvilke operasjoner vi skal delta i, neppe har noen betydning for vårt forhold til alliansen NATO?

Lars Sponheim (V) [12:56:06]: Hvis innlegget mitt har virket forsonende, er jeg glad for det. Det er ingenting jeg ønsker mer enn at det intermessoet vi har hatt over noen dager i norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk, blir et intermesso, og at vi kommer tilbake på hovedsporet hvor det er bred enighet om vår sikkerhets- og utenrikspolitikk.

Jeg ville normalt – som jeg har sagt noen ganger nå – i et møte i den utvidede utenrikskomite ha strukket meg langt i å bidra til å få til en slik bred enighet. Jeg vil kunne tenke meg at jeg kunne brukt ord som at isolert sett vil Venstre mene at det ville vært rett å svare ja på denne henvendelsen, men jeg vil akseptere – situasjonsbestemt – Regjeringens vedtak, for å holde et mest mulig samlet politisk Norge bak et slikt. Det er det også fra mange hold tradisjon for å si i den utvidede utenrikskomite. Jeg tror ikke det har ført til noen varige skader i forholdet til NATO, hvis man er sikker på at man nå kommer tilbake på dette sporet, og at det ikke skapes usikkerhet om at SV har fått en slags vetorett i sikkerhetspolitikken i Norge – for det tåler ikke forholdet vårt til NATO på lang sikt.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:57:20]: Ordet «ærlighet» er blitt flittig brukt i denne debatten. Jeg har bidratt med mitt i mitt innlegg, og det er kommet fra flere andre hold.

Det forundrer meg at spørsmålet om helhetsvurdering stadig kommer opp. Det er en ærlig sak å være uenig i den beslutningen Regjeringen har tatt, men jeg mener den er ganske grundig argumentert. La meg gjenta – andre representanter har forsøkt å gjøre det: Når vi vurderer dette spørsmålet, vurderer vi det opp mot andre forpliktelser i Afghanistan, særlig i nord, hvor vi er strukket internasjonalt med andre operasjoner, andre lands bidrag, situasjonen i sør, som i dag er noe annerledes enn den var for et par måneder siden, og dette elementet om at spesialstyrkene nå er vår eneste fleksibilitet i forhold til hva vi kan sende ut i internasjonale operasjoner. Jeg respekterer at folk ikke deler den oppfatningen, men jeg kan ikke se at vi ikke har gitt en god forklaring på det.

Men la meg si: Når det blir framstilt slik at Regjeringens beslutning her truer vår lojalitet til NATO – særlig fra Høyre og Fremskrittspartiet kommer det igjen og igjen – vil jeg bare gjøre det veldig klart for Arbeiderpartiets del at hvis vi hadde ment at denne beslutningen var av en slik karakter, ville vi aldri tatt den. Vi mener at denne beslutningen står godt, den er saklig begrunnet, og den er på linje med den mange andre NATO-land har truffet i liknende sak.

Så terpes det på SVs rolle. Jeg mener at en regjerings ansvar er å ta en beslutning etter interne vurderinger. Det finnes representanter i denne sal som har sittet i flerparti-regjeringer og vet noe om det. Denne regjeringen har økt styrkebidraget til Afghanistan siden den overtok, den har i forrige ukes pressemelding presisert at vi er åpne for å delta i hele Afghanistan, også med spesialstyrker. Og vi har gjort klart for at vi ønsker å bidra dersom det blir en FN-operasjon i Sudan. Det land som er sterkest i å oppfordre FNs nasjoner til å gjøre en slik styrke mulig, er, for ordens skyld, USA – for dem som er opptatt av hva de måtte mene. Så jeg vil si at hvis dette er så utålelig i forhold til NATO, er det jo da et problem at Spania, Frankrike, Italia og Tyskland har tatt samme beslutning, og de har ikke SV i regjering! Likevel har det altså tatt beslutnin-

gen. Hva er det da som rir disse landene? Jo, det er en selvstendig vurdering.

Det ble oppfattet at Lars Sponheim var forsonende. Det er mulig. Men jeg merket meg at han snakket nesten ikke ett ord om Afghanistan. Han var opptatt av det interne spillet fram og tilbake, og han gikk så langt som til å si at dersom vi hadde vært i den utvidede utenrikskomite, ville han altså kunnet gitt støtte til Regjeringens holdning etter en viss diskusjon. Han sa i det siste replikkinnlegget at han ikke mener at dette er en beslutning som truer vårt forhold til NATO. Det mener jeg er en god avklaring, og det viser at her har opposisjonen ulike syn på realiteten i den beslutningen som er tatt.

Så til representanten Jensen, som ikke er her i salen nå. Hun var også dypt sjokkert over at vi bruker formuleringen «pr. innbygger» i mye av det vi driver med. Det synes jeg Norge har veldig god grunn til å gjøre, fordi vi pr. innbygger bidrar mye militært, mye humanitært og mye når det gjelder bistand. Jeg mener også det er et veldig godt eksempel hva vi har av størrelse på offentlig sektor, bidrag til helse og andre ting. Det illustrerer Norges totale bidrag til å støtte utvikling i land som kommer ut av konflikt, som er i konflikt.

Men jeg mener, når vi snakker om ærlighet, at vi også må ha rom for, i denne sal, i utenrikskomiteen og i samfunnsdebatten, å stille spørsmålet: Er vi på riktig vei i Afghanistan? Er NATO i ferd med å lykkes eller feile i Afghanistan? Er Afghanistan i ferd med å lykkes eller feile? Det er ikke slik i Norge at det er en blind automatikk om at vi svarer ja på NATOs henvendelser, på FNs henvendelser, eller på EUs henvendelser, som også kommer noen ganger.

I forrige uke var det et sterkt argument, også fra representanten Petersen, om at dette var en artikkel 5-operasjon, og det ble argumentert ganske kraftig. Det er blitt borte fra debatten nå, men det illustrerer litt av det skismaet som fortsatt er i den norske debatten, nemlig at vi er i Afghanistan i en artikkel 5-operasjon nærmest for å forsvare USA etter 11. september 2001. Det er ikke tilfellet. Vi er i Afghanistan etter en FN-resolusjon, som har et veldig bredt mandat, der det militære er én del av problemstillingen. Jeg mener, som representanten Høybråten sa, at her står det om et bredt bilde av politikk, økonomi, sivil oppbygging og det militære.

Denne nærmest automatikken som jeg tror sitter igjen i ryggmargen fra mange år i vårt forhold til NATO, forhindrer at vi kan ha en realistisk debatt om NATOs utfordringer, Norges bidrag til at de utfordringene løses, og ikke minst den utfordringen Afghanistan står overfor.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Morten Høglund (FrP) [13:02:37]: Når det gjelder hvordan denne helhetsvurderingen oppstod, vet jeg ikke om vi kommer så veldig mye lenger. Jeg skal heller ta den oppfordringen som utenriksministeren kom med, nemlig: La oss snakke om Afghanistan, la oss snakke om veien fremover.

Totalt fraværende i utenriksministerens og forsvarsministerens redegjørelse, var den nære regionen. Med unntak av skoler i Pakistan, ble ikke Pakistan nevnt. Når det gjelder Pakistan, Iran, Usbekistan og Tadsjikistan, hvordan får vi de destruktive kreftene i disse landene til for så vidt å forsvinne? Hvordan får vi disse landene til å ta tak i sine egne militante grupper, som nå jobber aktivt i Afghanistan, gjennom FN, OSSE, NATO og gjennom helhetsbildet? Hvilken politikk og strategi har vi for dette? Dette er antakelig ett av de grepene som må til, i tillegg til den militære og humanitære innsatsen, for å få en sikker fremtid for Afghanistan.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:03:36]: Jeg hilser velkommen at Fremskrittspartiet nå reiser et substansielt spørsmål om Afghanistan.

Jeg sa i min redegjørelse at et vesentlig problem er at grensen til Pakistan ikke er tett, og at det er fri tilgang på Taliban derfra. Jeg sa at en av grunnene til at vi må være i Afghanistan også militært, er at vi må forhindre at denne regionen utvikler seg i negativ retning. Det er ikke enkelt å gi et ett minutt svar på dette. Det er i hvert fall helt klart at skal man klare å håndtere nabolandenes deltakelse, så er ikke, igjen, NATOs militære deltakelse svaret på det, men det er en bred politisk løsning, hvor en altså har FN og regionale organer og evnen til dialog for å engasjere disse kompliserte maktstrukturene i regionen som ikke bare går på nasjonalstater og statlige myndigheter, men også stammer og grupper som går på tvers av grensene. Det er et komplisert spill, som jeg sa, som krever et fokus av politisk karakter, og som vi trenger mer diskusjon om. Jeg hilser velkommen at Fremskrittspartiet er med og tar initiativ til det.

Erna Solberg (H) [13:04:44]: Jeg registrerer at utenriksministeren forsøker å si hva helhetsvurderingen består i. Det er jo et fremskritt at man greier å konsentrere det ned til å si hva det var som var avveiningene.

Da vil jeg spørre utenriksministeren: Hva skal til for at man revurderer standpunktet? Er det slik at situasjonen må forverre seg i Sør-Afghanistan? Er det slik at andre land må bidra? Er det slik at vi må redusere deltakelsen vår andre steder? Eller er det slik at vi må vite at vi ikke skal inn med spesialstyrker i Sudan? Jeg har for øvrig aldri hørt at det noen gang har vært planlagt, det har aldri vært planlagt at det skal være spesialstyrker i Sudan, det er i det hele tatt ikke en del av den type oppdrag som er i Darfur, så det synes jeg kanskje var å trekke argumentenes betydning noe langt. Så da blir spørsmålet: Er det disse tingene som må endre seg?

Det andre spørsmålet jeg har, er: Hva sier utenriksministeren og forsvarsministeren i NATO når de nå skal sitte og diskutere behovet for styrkeintegrering i Afghanistan for å gjennomføre vår utenlandsoperasjon nr. 1 med høyeste prioritet? Sier de at de andre skal delta, men at vi ikke skal delta?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:06:03]: Hvis alle land hadde bidratt pr. innbygger som Norge gjør i

Afghanistan, hadde ikke dette vært et tema. Det er ett godt svar.

Sudan er et uaktuelt tema i forhold til spesialstyrker, men det er en del av bildet som forsvarsministeren, utenriksministeren og Regjeringen ser for seg når det gjelder hvor langt vi er strukket. Jeg understreket i mitt innlegg at spesialstyrkene nå nærmest er den eneste fleksibiliteten vi har.

Jeg mener det er vanskelig i dag, den 24. oktober, å gi hypotetiske vurderinger av hva som er situasjonen neste gang spørsmålet om økte norske styrkebidrag kommer, hvis det kommer. Jeg er overbevist om at Norge kommer til å være engasjert i Afghanistan i mange år framover. Det betyr at det er en helhetsvurdering som må være løpende, og jeg har understreket betydningen av at vi nå har en nær dialog mellom Stortinget og Regjeringen når vi gjør de vurderingene. Det skal jeg gi mitt bidrag til. Men jeg synes det er vanskelig å ta ut de enkelte faktorene som sier at kommer det på den måten, så sier vi ja. Det er ikke riktig måte å forskuttere slike beslutninger på. Men at analysen må være grundig, og at den bør være delt mellom Regjeringen og dette hus, skal jeg stå inne for.

Lars Sponheim (V) [13:07:15]: Jeg hørte hva utenriksministeren repliserte til undertegnede. Jeg vil vel replisere tilbake og si at i forhold til resten av debatten i dag har det vært en smule tilbakefall å kalle det spill å peke på den betydning som de formelle forhold mellom regjering og storting har i disse spørsmålene – den utvidede utenrikskomite, konsultasjoner og en opposisjon som er villig til å strekke seg langt for å stille opp for en regjering i disse spørsmålene.

Så til det som ble etterlyst. Jeg må også være så ærlig å si at innlegget mitt var nok enda mer forsonende enn slik jeg framstilte det, hvor mye av det vi er enige om i denne debatten, hadde blitt gjentatt. Men jeg synes det var noe som manglet i denne debatten, nemlig den forståelse og betydning den utvidede utenrikskomite har til å etablere et flertall som kanskje ikke er der i utgangspunktet.

Men la meg da spørre: Er utenriksministeren enig i at sikkerhetssituasjonen på bakken i Sør-Afghanistan er så dårlig nå at det ikke har vært mulig å komme godt nok i gang med den humanitære innsatsen, og at NATOs ønske om å øke styrkene der med et norsk bidrag er et betimelig og nødvendig ønske?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:08:21]: Jeg mener at når ISAF i noen uker nå har overtatt ansvaret i hele Afghanistan, er det viktig at vi er i stand til å ha styrker til å løse oppgavene der. Derfor har NATO, generalsekretæren og vi alle en oppgave i å sørge for at de målene nås. Det er også riktig – og jeg er helt enig – at sikkerhet er viktig for å kunne levere bistand.

Jeg mener også at vi må ha en diskusjon – som den mange fagpersoner som har greie på Afghanistan i dag, bringer ut i de norske mediene og i offentligheten – om karakteren av den måten vi driver vårt militære oppdrag for å gi sikkerhet og motvirke store sivile tap, for å motvirke rekruttering til Taliban og opprørsgrupper. Det er en

fin og vanskelig balanse. Men jeg er helt enig i det som er NATOs oppgave nå, nemlig å stabilisere også sør og øst og være med og gi et bidrag til at det kan komme utvikling også i de områdene av Afghanistan.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Morten Høglund (FrP) [13:09:31]: Debatten har for så vidt utviklet seg. Men når enkelte representanter fra regjeringspartiene forsøker å se bort fra den kritikken opposisjonen kom med, og ikke tar tak i det som er substansielt, synes jeg det er en forbigåelse. Jeg tror Regjeringen gjør lurt i både å ta inn over seg måten Stortinget fikk denne informasjonen på, og substansen i det. Når man nå mener at vårt forhold til NATO overhodet ikke er lidende, er det for så vidt en gledelig opplysning, absolutt. Det tar vi med oss, og vi vil følge med i det fremover. Men det er jo ikke den første beslutningen som vi mener har vært negativ sett i forhold til våre allierte. Det at vi trakk oss ut av «Enduring Freedom» bl.a. for et års tid siden, var også et ledd i en slik beslutning. Så vi vil følge med.

Men jeg vil snakke litt om Afghanistan, noe som jeg også tok opp i min replikk til utenriksministeren. Det er for så vidt prisverdig at Regjeringen med sin beslutning inviterte til en bredere helhetstenkning rundt Afghanistan. Det tror jeg alle er tjent med, ikke minst alle de internasjonale aktørene som nå er på plass i Afghanistan. Fra mitt ståsted er det i hvert fall vanskelig å se for seg en varig løsning for Afghanistan uten at man for det første tar tak i grenseproblemet og for det andre hele den regionale ustabiliteten. Og det er rimelig ustabilt. Vi vet at Iran ligger på Afghanistans grense, med de utfordringene de har. Så er det Pakistans indre problemer – Pakistan som nå fikk en våpenhvile med sine Taliban-tilhengere. Med fravær av pakistanske soldater i grensen har det skapt nye problemer og et fristed for afghanske Taliban-tilhengere, som nå kan farte frem og tilbake over grensen. Og så har vi Sentral-Asia, som ligger på toppen av dette, og som er et gjennomfartssted både for narkotika, våpen og andre destruktive elementer.

Det er jo et spørsmål om vi når det gjelder hele vårt engasjement i forhold til denne regionen, må tenke om igjen på nytt. Der ser jeg både på utviklingsministeren og utenriksministeren, for dette bringer inn flere elementer, og det er flere internasjonale organisasjoner som kan spille en rolle. Så den utfordringen tror jeg vi skal ta med oss. Jeg nevner Sentral-Asia spesifikt, for det er en skjør region. Den påvirker dette på en spesifikk måte, og jeg vil til late meg å nevne to land. Jeg nevnte Usbekistan og Tadsjikistan, som er spesielt viktige i forhold til Afghanistan, men hvor situasjonen politisk er svært, svært vanskelig. Den er noe mer løfterik i Kasakhstan og Kirgisistan, og det er et spørsmål om ikke vi bør gi disse landene en håndsrekning for å kunne bidra til en stabilisering i hele regionen, noe som vil virke positivt inn på Afghanistans situasjon.

Nå får man et inntrykk av at det meste går i gal retning i Afghanistan. Det er for så vidt en del av bildet. Men det

er derfor også viktig å si at alt ikke er håpløst, ikke minst for jenter og kvinners situasjon i de områdene som kan anses som trygge, og i den grad noe kan det, så har den blitt løftet opp på et høyere og bedre nivå, og jenter kan i dag bevege seg på skolen og de kan gå ut i arbeid. Det undertrykkende styret vi hadde under Taliban, og grunnlaget for det, er fjernet i store deler av landet, og det er en gledelig begivenhet. Parlamentsvalget og den spiren til demokrati er således gledelig. Så vi skal ta med oss det gode. Jeg tilhører i hvert fall ikke de som mener at det å starte denne aksjonen var galt. Det var riktig, og så er det viktig å balansere ut det militære med det humanitære.

Jeg tar med meg de replikkene og innleggene som vært hold med kritikk av Fremskrittspartiets budsjettbehandling av disse spørsmålene. Vi må gå i oss selv og se om vi i enhver sammenheng er fullt på høyde med de utfordringene som denne regionen har. Det tar jeg med meg, og det skal vi prøve å besvare ved årets budsjettbehandling. Allikevel vil jeg påstå at det har vært en relativt ubalansert fremstilling av vår holdning til disse spørsmålene. Jeg tror det er grunnlag for å komme videre, men jeg vil også få lov til å gjenta det som jeg synes Sponheim uttrykte på en meget god måte, at hvis SV skal få varig innflytelse på sikkerhetspolitikken, så har vi store utfordringer.

Statsråd Erik Solheim [13:14:42]: Jeg har den største respekt for at det er mulig å komme fram til ulik konklusjon med hensyn til om det er riktig å sende en norsk spesialstyrke til Sør-Afghanistan. Det jeg ikke har respekt for, er det manglende alvor knyttet til en slik beslutning som jeg synes å se hos deler av opposisjonen, og helt spesielt Fremskrittspartiet.

Det å sende styrker inn i et at de områdene i verden som i dag trolig er farligst, hvor det nettopp har vært harde kamper, kan være riktig, og det kan være galt, men under enhver omstendighet er det i alle fall den største, viktigste og vanskeligste beslutning en regjering og en nasjonalforsamling kan ta, og den må behandles med det fornødne alvor. Det alvor er ikke til stede når opposisjonens statsministerkandidat og leder her holder et innlegg og gjør hele spørsmålet til en innenrikspolitisk pingpong. Det var et ord som nærmest var fraværende i innlegget, og det var ordet «Afghanistan». Innlegget til opposisjonens leder inneholdt iallfall ikke et eneste element av analyse av hva det er rett å gjøre i Afghanistan, hva som er situasjonen nå, og hvordan det vi gjør, kan tenkes å lede til seier i betydningen stabilisering av et akseptabelt regime i Afghanistan som kan hindre nye terrorangrep mot verden.

Det blir for lett å si at man vil sende en spesialstyrke til Sør-Afghanistan når det ennå ikke er klart hva Fremskrittspartiet mener om spesialstyrken de ville sende til Irak. Det er jo den samme spesialstyrken de for et par tre år siden ville sende til Irak, som nå skal sendes til Sør-Afghanistan. Jeg går ut fra at Fremskrittspartiet er veldig glad for at de nåværende regjeringspartiene, sammen med Kristelig Folkeparti og deler av opposisjonen, forhindret at en norsk spesialstyrke ble satt inn i Irak med alle de vanskeligheter vi alle nå kan se det ville medført. Hvis det ikke er tilfellet, er det av interesse å få vite om Frem-

skrittspartiet fortsatt ønsker å sende en norsk spesialstyrke til Irak.

Så sier Fremskrittspartiet, opposisjonens leder, at vi er jo enige når det gjelder den økonomiske og sosiale gjenoppbyggingen i Afghanistan. Nei, vi er ikke enige om det, for på fjorårets budsjett ønsket Fremskrittspartiet å kutte 9 200 mill. kr på bistandsbudsjettet. Det er veldig hyggelig at Morten Høglund nå vil revidere dette – det setter jeg pris på – men det er iallfall Fremskrittspartiets politikk til nå. Man ville kutte med 9 200 mill. kr, og nå vil de plusse på med 155 mill. kr. Etter hva jeg og mine medarbeidere har klart å finne ut, står det ikke et eneste sted med liten skrift at man kutter 9 200 mill. kr, men at Afghanistan er unntatt, for der skal vi satse. Vi må jo da formode at de samme kuttene skulle gjort seg gjeldende også for Afghanistan. Det ville vært en strategi som hinket på ett bein – bare det militære, uten at det økonomiske og sosiale var med. Det er mulig man da sier at man ville tatt fra alle andre steder. Men la oss da minne om at for amerikanerne er Sudan et like viktig anliggende som Afghanistan. Robert B. Zollick, som var nummer to i det amerikanske utenriksdepartementet inntil nylig, var på meg gang på gang. Han hadde all verdens tid. Det var ikke noen tidsbegrensninger da jeg kom til US State Department for å snakke om Sudan, for det var så viktig for dem – like viktig som Afghanistan. Grunnen er helt opplagt: bin Laden tilbrakte 1990-tallet i Sudan, 2000-tallet i Afghanistan, og hvis man ikke stabiliserer flere steder på kloden, men bare tar ett og ett sted ad gangen, får man ingen stabilitet.

Så vil jeg si: Det overordnede i Afghanistan er ikke det militære, men det er heller ikke det bistandsmessige, for verken militær innsats alene eller økonomisk og sosial framgang alene kan bidra til en stabilisering av Afghanistan i betydningen av et anstendig regime med kontroll over sitt territorium, som ikke kan være arnested for internasjonal terrorisme, og med en gradvis økonomisk og sosial forbedring. Det avgjørende er politikken. Militær innsats og bistand kan understøtte politikk. Militær innsats kan være nødvendig for å sikre at politikken kan virke, og bistand kan være viktig for at folk skal se framgang. Men med mindre man får til en stabilisering av politikken, dvs. underbygge dagens Karzai-regime – gi det mulighet til å knytte de regionale alliansene det måtte være med krigsherrer eller andre som kan sikre en varig stabilitet – vil man ikke få det hele til å virke.

Så vil jeg til slutt si at vi skal satse vesentlig mer på bistand i Afghanistan, men vi skal bidra til den helt fornødne debatten som nå kommer i NATO om hvordan dette kan underbygge en politisk løsning i Afghanistan. Noen land går helt utenom de afghanske myndighetene i sin bistand. Det bidrar ikke til langsiktig stabilisering. Vi må se på noen av de dilemmaene som er vanskelige. Det er f.eks. ikke opplagt at den nødvendige stabiliseringen av Afghanistan mellom det nåværende regimet og tradisjonelle ledere i Afghanistan lett lar seg forene med denne forsamlings syn på kvinnefrigjøring.

Så til utdanningspolitikken. Jeg sier ikke at jeg har noe klart svar på det, men det er av den typen dilemmaer som

vi er nødt til å ta inn over oss hvis vi skal være villige til å se videre mot en løsning i Afghanistan.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Siv Jensen (FrP) [13:20:06]: At Erik Solheim og SV, som i hele forrige periode var i opposisjon til alt som skjedde i denne sal knyttet til Afghanistan, nå hever stemmen sin så totalt og går til angrep på meg, synes jeg er underende. Erik Solheim kan ikke ha hørt på noe av det jeg sa i mitt innlegg. For det første understreket jeg betydningen av både humanitær og sivil gjenoppbygging i Afghanistan. Men samtidig gjorde jeg det helt klart at den innenrikspolitiske pingpongen, som statsråden selv omtalte det som, er det ikke Fremskrittspartiet som har stått for. Det har Regjeringen selv gjort gjennom å ha skapt usikkerhet med hensyn til hva som er deres politikk.

Jeg synes Erik Solheim skal svare på følgende: Er det sant, eller er det ikke sant, at SV har presset på i regjering for at Norge ikke skal sende spesialstyrker til Sør-Afghanistan?

Statsråd Erik Solheim [13:21:09]: Jeg merker meg at Fremskrittspartiets leder heller ikke nå benytter anledningen til å svare på de to tydelige utfordringene jeg kom med. Fremskrittspartiet sier at de er enig med Regjeringen om at man skal bidra til å få to bein i Afghanistan, et militært og et økonomisk og sosialt. Men de bidrar altså ikke med noen av de pengene som skal til for å få det økonomiske og sosiale beinet opp å stå. Dere kuttet bistandsbudsjettet for verden ned til det halve, uten – så vidt jeg har kunnet registrere – å si noe om at Afghanistan var et unntak. Det ville ikke gitt noen penger til den økonomiske og sosiale gjenoppbyggingen.

Fremskrittspartiets leder benytter heller ikke anledningen til å klargjøre Fremskrittspartiets lettvinde forhold til bruk av spesialstyrker i noen av de farligste områdene på kloden. Dere gikk inn for å sende en norsk spesialstyrke til Irak. Så vidt jeg vet, var det ingen andre partier i denne sal som gjorde det. Det er mulig at Høyre var litt uklare på det tidspunktet. Men i alle fall bidro Kristelig Folkeparti og Kjell Magne Bondevik – sammen med det som da var opposisjonen – til å hindre at noe som hadde vært så skadelig for Norge, skjedde.

Det kunne vært interessant å vite om Fremskrittspartiet er villig til å ta selvkritikk på noe som var et så åpenbart galt standpunkt.

Jan Petersen (H) [13:22:26]: Det tør være kjent at jeg ikke er av dem som oftest stiller opp til forsvar for Fremskrittspartiet, men jeg må si at det innlegget statsråden holdt i forhold til Fremskrittspartiet, synes jeg var helt på siden av det denne saken dreier seg om.

Saken er meget tydelig, det dreier seg om styrkebidrag til Afghanistan. Det var det eneste statsråden ikke svarte på. Nå var Siv Jensen innom et spørsmål om hva SV mener om spesialstyrker til Afghanistan, som er innenfor sakens kerne. Jeg vet ikke om han kanskje kunne klargjøre litt hva han egentlig mener om det.

Statsråd Erik Solheim [13:22:59]: Dette spørsmålet er blitt klarlagt av utenriksministeren i et kjempegodt innlegg, videre i forsvarsministerens innlegg og av en rekke talspersoner for SV i hele debatten.

Vi står helt klart fast på Regjeringens politikk, som er en tydelig satsing i Nord-Afghanistan. Vi bidrar mer pr. innbygger enn jeg tror noe land i NATO gjør. Jeg skjønner at det er noe som Fremskrittspartiet og muligens også Høyre reagerer mot, men det er vel ingen som kan mene at vi skal bidra like mye, verken økonomisk eller militært, som USA eller andre stormakter gjør. Så den eneste reelle målestokken er hva Norge gjør pr. innbygger. Vi har et stort og tungt bidrag i Nord-Afghanistan. Men vi, og Regjeringen som helhet, har kommet til den konklusjon at vi ikke vil sende spesialstyrker til Sør-Afghanistan nå.

Det må være lov til å peke på at Fremskrittspartiet på to helt avgjørende punkter svikter. De har, når det kommer til stykket, når det gjelder sine budsjetter, ikke vært villig til å stille opp med de pengene som gjør økonomisk og sosial framgang i Afghanistan mulig. Og de har dette lettvinte forholdet til å sende spesialstyrker, med mulige norske døde som resultat, selv til Irak.

Siv Jensen (FrP) [13:24:18]: Jeg registrerer at statsråden ikke vil svare på spørsmål – det er åpenbart ubehagelig.

Ågot Valle sa i denne debatten at SV har nådd igjenom i Regjeringen med gode argumenter. Hva mente hun med det at «SV har nådd igjenom med gode argumenter»? Det må nettopp være et bevis for at SV har presset på for å få et annet standpunkt enn det Regjeringen ellers ville tatt – i tråd med det som et flertall i denne salen egentlig mener. Det synes jeg statsråden skal være redelig nok til å redegjøre for.

Så er det ikke riktig at Fremskrittspartiet ikke har stilt opp. Vi gikk i bresjen da Afghanistan-krisen var et faktum for noen år siden, og vi var det partiet som fremmet forslag om å bevilge mest penger på den humanitære siden i Afghanistan. Vi kommer til å følge det opp også i vårt alternative statsbudsjett for 2007. – Så la den tvilen være borte.

Når det gjelder utsending av spesialstyrker, må det være bedre for Norge å sende spesialtrente styrker med erfaring fra denne typen meget farlige operasjoner enn å gjøre det som ser ut til å være Regjeringens politikk, nemlig å sende ut folk som har fire måneders erfaring gjennom verneplikten i meget farlige operasjoner.

Statsråd Erik Solheim [13:25:29]: Nå har opposisjonen brukt hele denne debatten til å stille spørsmål til Regjeringen. Utenriksministeren har svart på dette på en forbilliglig måte, som vi i SV deler 100 pst. Det samme er jeg sikker på forsvarsministeren vil gjøre i sitt neste innlegg.

Så tillater jeg meg å stille to viktige spørsmål til lederen for det som er det viktigste opposisjonspartiet, og til en person som tar sikte på å bli statsminister i Norge. Det ene er: Hva kommer det av at det først er når dette spørsmålet om militær styrke kommer opp, at dere begynner å

snakke om økonomisk og sosial gjenoppbygging? Da spørsmålet var oppe i forbindelse med fjorårets budsjett, halverte dere bevilgningene til den økonomiske og sosiale gjenoppbyggingen i verden – ikke bare i Afghanistan, men også i Sudan, som jo, som jeg sa, er like viktig for amerikanerne som Afghanistan. Dere ville ha dette ned. Dere sa ikke ett ord da om at Afghanistan var så viktig for dere at det var unntaket.

Så spør jeg: Hvordan kan dere ha et så lettvint forhold til det å sende spesialstyrker at dere ønsket å sende slike inn i en så farlig situasjon som det da var i Irak? Dere har ikke engang klargjort om dere har trukket tilbake det standpunktet og beklaget det, eller fortsatt står ved at Irak også er et aktuelt sted å sende norske spesialstyrker.

Morten Høglund (FrP) [13:26:46]: Med statsråden har vi hatt gjentatte diskusjoner om utviklingspolitikk hvor statsråden har gått langt i å innrømme at utvikling handler om langt mer enn kroner og øre. Jeg har møtt en statsråd som har vært villig til å gå gjennom ulike elementer av utviklingspolitikken og se på det. Her har vi vært inne på en konstruktiv vei. Nå fremstilles det som om vi er på en helt annen banehalvdel. I forhold til Irak er det vi som nå skal plasseres på den sikkerhetspolitiske sidelinjen, som SV har vært på i alle år.

Det vi kan ta kritikk på, er hvordan amerikanerne har operert i store deler av Afghanistan og i Irak. De hadde trengt norske spesialstyrker med deres kompetanse nettopp i Irak. I forhold til den situasjonen som har vært i Irak, ser jeg det ikke som noe galt at vi har ønsket at Norge, med sin kompetanse, skal bidra til å hjelpe befolkningen i Irak. At vi skal stå og ta selvkritikk for det, blir svært, svært underlig.

Statsråd Erik Solheim [13:27:49]: Jeg så positivt på det Morten Høglund sa tidligere i debatten her i dag om at Fremskrittspartiet nå er villig til å se på nytt på sin historie på dette området og er villig til å gå inn i en konstruktiv diskusjon både om hvor mye skal vi bruke, og hvordan vi skal bruke det innenfor bistanden.

Men det er et uomtvistelig faktum at dere på fjorårets budsjett ville halvere den økonomiske innsatsen fra norsk side til internasjonal bistand. Jeg vet ikke om dere tror det ville vakt jubel i Washington. Jeg kan forsikre om at det ville det i alle fall ikke. Er det noe amerikanerne, som dere ønsker å være tett alliert med, er veldig opptatt av, så er det dette. Madeleine Albright var i Norge i går. Hun tilhører demokratene, men de kan meget vel få presidenten etter neste valg. Madeleine Albright var full av takksigelse over den svære innsatsen Norge gjør. Hun sa at Norge er en forbilliglig nasjon når det gjelder hva vi gjør internasjonalt på bistandssiden, fordi det bidrar til fred. Det er amerikanerne opptatt av.

Fremskrittspartiet har som hovedanliggende å være tett på USA i utenrikspolitikken. Vi ønsker også å ha et godt forhold til amerikanerne og være tett på dem. Men hvis det er viktig, så må dere endre syn på bistandspolitikken, for amerikanerne skjønner det samme som den nors-

ke regjering skjønner, nemlig at økonomisk og sosial oppbygging er helt avgjørende for fred.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Jan Sahl (KrF) [13:29:27]: Norge er og skal i framtiden også være en fredsbyggende nasjon. Dette er også bakgrunnen for at Kristelig Folkeparti støtter at det norske forsvaret deltar i internasjonale forebyggende operasjoner. Vi ønsker at Norge skal bidra til internasjonal fred, stabilitet og gjenoppbygging av land som trenger det.

Det gir ekstra innhold til denne debatten at det er FN-dagen i dag. ISAF-styrken har et FN-mandat, og i Norge har vi dype røtter plantet i FN og tradisjon for å være med og ta ansvar når FN ber om det.

Gjennom deltakelse i internasjonale operasjoner viser vi også samhold med våre allierte og nære støttespillere, og vi styrker Norges egen sikkerhetspolitiske stilling. Men først og fremst gjør vi i denne sammenheng det vi tror er riktig for den afghanske befolkningen. Vi ønsker å bidra til fred og stabilitet. Vi har sagt ja til å være med i ISAF av denne grunn. Risikoen ved deltakelse i ISAF-styrkene i Afghanistan er stor. Det er et stort ansvar, og det er et stort alvor i dette. Likevel mener Kristelig Folkeparti at Norge skal bidra militært i Afghanistan, i tillegg til at vi selvfølgelig skal bidra humanitært og sivilt, noe som har blitt sterkt understreket i denne debatten.

Først og fremst kommer hensynet til lokalbefolkningen i Afghanistan. Det er ingen tvil om at den sivile og humanitære delen av det vi kan bidra med, er viktigst, men det er heller ikke stor tvil om at et visst sikkerhetsnivå er nødvendig som forutsetning for den sivile gjenoppbyggingen. Og det er her de militære styrkene kommer inn.

Situasjonen i Afghanistan er vanskelig. Befolkningen lever under harde kår, og Taliban er i ferd med å styrke sin stilling igjen. På grunn av den elendige sikkerhetssituasjonen i store deler av landet kan ikke flyktninger og internt fordrevne afghanere vende hjem. Mange internasjonale hjelpeorganisasjoner kan heller ikke arbeide i landet. Dersom humanitære organisasjoner ikke får tilgang til de sivile i Sør-Afghanistan, kan det føre til unødvendig tap av liv, skader og ødeleggelser. Dessuten fører nød og lidelse til økt motvilje fra afghanere mot internasjonale aktører, og det får alvorlige konsekvenser for stabiliteten og gjenoppbyggingen av landet.

Dersom det internasjonale samfunn ikke klarer å få til gjenoppbygging og utvikling som gjør landet levelig for befolkningen, vil uroen opprettholdes og Taliban styrkes. Derfor må Norge også bidra militært. Militær tilstedeværelse er nødvendig for å muliggjøre humanitær innsats. Ansvar er stort. Nettopp derfor er det så viktig at de beslutninger som har med dette å gjøre, tas på et bredest mulig militærfaglig og humanitært grunnlag. Da er det virkelig grunn til bekymring når de som kjenner NATOs behov, og som kjenner Norges kapasitet, hva vi har disponibelt, sier at Regjeringens vedtak ikke er basert på tilgjengelig kunnskap, men på et kompromiss for å bevare regjeringskoalisjonen. Statssekretær Barth Eide sier til Aftenposten at «vi har en ressurs på 150 spesialstyrker tilgjengelig».

Det er liten tvil om at NATO har behov for disse styrkene. Mye tyder på at irrelevante hensyn er dratt inn i grunnlaget for avgjørelsen. Jeg merket meg at utenriksministeren har en viss irritasjon over at vi boret i den såkalte helhetlige avgjørelsen. Men er det så rart når Arbeiderpartiets forsvarspolitiske talskvinne uttalte, som jeg har nevnt tidligere i en replikk, at i en trepartiregjering vinner man noe og taper noe. Det er jo ikke så lenge siden vi jublet over Mongstad.

Mongstadjubelen har kostet Arbeiderpartiet noe, men enda viktigere: Det har kostet Afghanistan og vårt forhold til NATO-alliansen mer.

Dersom vi faktisk har styrker tilgjengelig som kan bidra, er det svært betenkelig dersom andre motiver og beveggrunner enn de rent fagmilitære og sikkerhetspolitiske er avgjørende for norske myndigheter.

Avslutningsvis vil jeg trekke fram noen viktige momenter. Norge må gi tydelige signaler om støtte til president Hamid Karzais oppfordring om at NATO tar forholdsregler under de militære operasjonene, slik at sivile beskyttes. Videre må ISAF sørge for at det ikke forekommer angrep på sivile, heller ikke vilkårlige fengslinger og tortur.

Fred, demokrati og gjenoppbygging av Afghanistan er målet. Vi må ikke miste det av syne. Som NATOs generalsekretær nylig uttalte: NATO kan bare lykkes hvis vi virkelig kan hjelpe den afghanske regjeringen med å bedre folks liv.

S i g v a l d O p p e b ø e n H a n s e n hadde her teke over presidentplassen.

Signe Øye (A) [13:34:56]: Det norske troppebidraget til den NATO-ledede stabiliseringsstyrken ISAF er nå på om lag 550 soldater. Dette er en økning på 150 ISAF-soldater bare det siste året. Vi vet at vår innsats er konsentrert i det nordlige Afghanistan.

De norske styrkene har krevende oppdrag i nord og har helt fram til nå vært i en oppbyggingsfase i dette området. Det er viktig også å understreke at Norge er et av de land i NATO som pr. innbygger bidrar mest i Afghanistan.

I forrige uke klargjorde Regjeringen ut fra en helhetsvurdering at den på det nåværende tidspunkt ikke ville utvide vår deltakelse i ISAF gjennom å sende spesialstyrker til de sørlige delene av landet nå. Det er Arbeiderpartiet enig i.

Denne beslutningen skapte et voldsomt rabalder i deler av opposisjonen, med anklager om at Regjeringen med dette hadde lagt seg på en ny kurs og gjort et klart brudd med Norges tradisjonelle utenriks- og sikkerhetspolitikk. Under debatten har ordbruken fra opposisjonen dempet seg vesentlig.

Men hva var det egentlig vår regjering klargjorde forrige onsdag? Regjeringen fastslo, som det står i pressemeldingen:

«Norge konsentrerer sin militære innsats i Afghanistan i nord, men kan i prinsippet delta med styrker i hele ISAFs ansvarsområde. Det foreligger heller ingen begrensninger i den type bidrag Norge kan stille, her-

under spesialstyrker. Norske bidrag vil bli basert på en helhetsvurdering av behov og kapasiteter, og de forpliktelser vi har påtatt oss i forhold til andre pågående internasjonale operasjoner og en mulig framtidig FN-operasjon i Sudan/Darfur.»

I tillegg klargjorde Regjeringen at den fortløpende vil le vurdere sikkerhetssituasjonen i landet og behovet for ytterligere styrkebidrag hvis dette skulle være nødvendig, men altså ikke et ytterligere troppebidrag på nåværende tidspunkt. Kan dette kalles en ny kurs i vår sikkerhetspolitikk? Nei, selvsagt ikke.

Etter det jeg kjenner til, er det ikke noe unormalt å avslå anmodninger om å øke deltakelsen i en internasjonal operasjon. Alle land får slike anmodninger regelmessig, og de må alltid underkastes vurderinger i det landet som mottar anmodningen. I likhet med andre land, også nære allierte, har Norge avvist slike anmodninger før, også under andre regjeringer. Ett blant mange tilfeller er f.eks. Norges avslag på anmodningen om å forlenge deployeringen av infanteribataljonen i Kosovo sommeren 2004, altså under Bondevik II-regjeringen.

Når det er sagt, er det likevel viktig å understreke at situasjonen i Afghanistan er meget alvorlig.

- Taliban og andre opprørsgrupper har i høst vært på offensiven for å undergrave den demokratisk valgte regjeringen. Det må bekjempes.
- Forsoningsarbeidet går for langsomt. Det må forseres.
- Afghanske institusjoner og regjeringens autoritet må styrkes, og respekt for lov og orden må opprettes.
- Arbeidet med gjenoppbygging og utvikling henger etter. Det må trappes opp.

Dette vil og må Norge bidra til.

Arbeiderpartiet mener at for å få varig framgang i Afghanistan må samfunnsstrukturene i landet styrkes og den afghanske regjeringen settes i stand til å ta hovedansvaret for landets ve og vel. For å nå dette målet kreves bred internasjonal assistanse. Afghanistan trenger fortsatt militær bistand for å etablere og opprettholde trygghet. Militære virkemidler alene kan imidlertid ikke løse de store og omfattende utfordringene landet står overfor i dag.

Derfor må den sivile bistanden til gjenoppbygging og utvikling styrkes.

Den jevne afghaner må oppleve håp om fremtiden og at de får det bedre. Bare på den måten kan vi lykkes.

Soria Moria-erklæringen slår fast at Norge skal ha et langsiktig engasjement i Afghanistan. Erklæringen fastslår også at hovedlinjene i norsk sikkerhetspolitikk ligger fast, herunder medlemskapet i NATO. Jeg tror derfor at det er viktig for Norges anseelse og ut fra vår avhengighet av NATO-alliansen at vi som samlet storting i dagene og ukene framover bestreber oss på ikke å lage for mye politisk spill rundt de spørsmålene som vi har diskutert i dag.

Kari Lise Holmberg (H) [13:40:22]: 11. september 2001 snudde opp ned på mye. Brått ble vi klar over både egen sårbarhet og andres verdensbilde eller verdisett. Tiden etter forsterket det nye tidsbildet. London og Madrid har vært utsatt for terrorangrep. Flere andre har imidlertid blitt avverget i tide.

Al Qaida og bin Laden utgjør i dag en verdensomspennende trussel. Terroren er en trussel vi er nødt til å forholde oss til, den angår oss alle.

NATO-medlemskapet tilsier samarbeid, og det tilsier sikkerhet. Norsk NATO-politikk er basert på troen på solidaritet mellom allierte. Alltid har vi regnet med hjelp fra NATO dersom vi skulle bli utsatt for krig eller annet press. Det er jeg vokst opp med. NATO har faktisk representert vår trygghet. Den er bærebjelken i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Men tett samarbeid og lojalitet i en allianse må selvsagt gå begge veier. Vi har også klare forpliktelser. Vi har en helt klar egeninteresse i å stille opp for en allianse som også vi kan komme til å trenge hjelp fra en gang i fremtiden.

Når situasjonen i Sør-Afghanistan har hardnet til, og Taliban utgjør en større trussel, er det en situasjon som angår oss alle. Det er alvorlig å sende soldater ut i farlige oppdrag. Det er noe en helst vil unngå menneskelig sett. Men kampen mot Taliban og Al Qaida, kampen mot terroren angår oss i høyeste grad, av hensyn til trusselbildet, men ikke minst fordi det er NATO som er satt til å sikre den skjøre regjeringen i Kabul. Og når NATO nå ber om en spesiell bistand og vi har muligheten til å imøtekomme behovet, blir det noe underlig når Regjeringen nå viker unna. Gå utenom, sa Bøygen. Og det er vel akkurat det som skjer i denne saken, selv om regjeringsmedlemmer sier noe annet.

Det er gjennom NATO demokratiet i Afghanistan skal sikres og den humanitære hjelpen utføres. Den militære innsatsen løser uansett ikke alle Afghanistans problemer. Det er verdt å merke seg alle signalene om at verdenssamfunnet har ytt for lite midler til humanitær bistand og til gjenoppbyggingen av landet. Innsatsen må styrkes. Veier, skoler, sykehus og annen viktig infrastruktur må bygges og istandsettes parallelt med de militære operasjonene.

Den afghanske befolkningen må både se og erfare at NATOs innsats nytter og at deres egen situasjon og levekår blir bedre. NATO har etterlyst større innsats også på dette viktige området, og det er positivt at utenriksministeren har understreket at Norge vil satse på bedre og mer effektiv økonomisk bistand. Men det må ikke gå på bekostning av viktig militær innsats – begge deler og parallelt.

Ikke minst av humanitære grunner må Afghanistan støttes. Menneskerettene har dårlige vilkår i landet. Barn – særlig jenter – blir fratatt muligheten til å gå på skole. Nå er situasjonen blitt bedre siden 2001, men svært mye gjenstår fortsatt. En kan på ingen måte snakke om et utdanningssamfunn. Det er faktisk mannens verden. Jeg nevner bare stikkord som kvinneundertrykking og krigsherrer. Andre utfordringer i landet er narkotikatraffikk og korrupsjon. Også grensekontroll må man finne en løsning på.

Vi skal dessuten merke oss at spedbarnsdødeligheten er høyest blant de landene i Asia som Norge gir bistand til. Kvinners helse, kvinners utdanning, kvinners innflytelse og kvinners fremtid må være i fremste rekke når Afghanistan skal bygges opp.

Jeg tror dessverre ikke at verken Taliban eller Al Qaida blir borte av seg selv. Det er derfor ingen løsning å la lan-

det stå alene eller være for dårlig bemannet i sør. Når NATO nå trenger økt innsats, er det en grunn til det, og da bør vi etter min mening stille opp og ivareta våre forpliktelser. Vi bør bidra til å stabilisere situasjonen i landet i sør og bygge det opp igjen. Fattigdom, uro og ustabilitet gir lett grobunn for terrorisme. Et utdanningssamfunn, et land i vekst og utvikling, vil være en motvekt. Å bygge opp et samfunn er den viktigste måten å sikre freden på. Det må skapes rom for velstandsutvikling i de land som i dag er fattigst.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [13:45:28]: Det er mange som har lagt vekt på at det er viktig å ha konsensus i utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Det er jeg helt enig i. Jeg er også av den oppfatning at det å konsultere Stortinget er en styrke. Særlig når vi snakker om internasjonale operasjoner, er det viktig at vi har en bredest mulig politisk støtte i Stortinget. Det er ikke minst viktig for soldatene våre. Derfor skal vi selvfølgelig fortsette med konsultasjoner. Den første som jeg vet om, er den som dreier seg om våre internasjonale bidrag i årene framover. Den vil både dreie seg om Afghanistan og andre bidrag til internasjonale operasjoner.

Det har vært tatt opp av mange hvordan påvirker SV Regjeringen. Da vil jeg si at vi er tre partier i Regjeringen – SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Vi har en felles regjeringserklæring, Soria Moria-erklæringen, som sier meget klart:

«Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemsskapet i NATO, (...)»

Vi sier også i budsjettet vårt at NATO og FN er grunnsteiner i norsk sikkerhetspolitikk. Så i den grad vi har forsterket eller endret politikken, så er det ved vårt veldig klare uttrykk for satsingen på FN og på NATO – at de operasjoner vi skal delta i, skal være klart forankret i folkeretten.

Som forrige regjering begrunner uttrekningen fra Kosovo i 2004 med opptrapping i Afghanistan, vil jeg understreke at vi i vurderingen av det styrkebidraget som har vært til debatt her i dag, har tatt med at vi tar et stort ansvar i nord. Dette ansvaret – denne innsatsen vår i nord – er økt betraktelig etter forrige regjering.

Da vi overtok i Mazar-e-Sharif og i Meymaneh, overtok vi etter britene. Vi overtok etter britene for at de skulle kunne frigjøre sin kapasitet til å delta i Sør-Afghanistan. I nord, både i Meymaneh og i Mazar-e-Sharif, er vi i en oppbyggingsfase. Sikkerhetssituasjonen i nord viser dessverre at det ikke er en positiv utvikling. Det er en negativ utvikling – det er egentlig en forverring.

Det som er bra med denne debatten, er at det er stor enighet om bidraget vårt i Afghanistan. Det er stor enighet om at vi skal være der. Det er stor støtte til soldatene våre, til deres oppdrag. Det er stor støtte til den jobben de gjør. Og det er jeg glad for, for de norske soldatene som hver dag står i krevende oppdrag på bakken i Afghanistan, fortjener denne støtten. Våre styrkers tilstedeværelse forhindrer konflikter og er med på å bedre sikkerheten for befolkningen. Ikke minst støtter de opp om afghanske myn-

digheter, regjeringen, presidenten, den afghanske hær og det afghanske politi.

Vi vil fortsette å ta ansvar og stå i oppdraget vi har påtatt oss. Vi dekker med vår tilstedeværelse et stort område i Nord-Afghanistan. Vi har økt vårt militære nærvær. Da vi tok over etter forrige regjering, hadde vi totalt sett 520 soldater ute i internasjonale operasjoner. Fra i morgen, når vi setter i gang i UNIFIL, har vi 790. Det viser at det har vært et taktskifte til økt innsats.

Regjeringen er svært opptatt av situasjonen i Afghanistan. Vi er opptatt av at NATO skal lykkes, og vi er opptatt av at Afghanistan skal lykkes. Det afghanske folk har levd i flere tiår i krig. Landet er krevende å operere i, ikke minst fordi det har en vanskelig geografi. Fattigdom gjør inntrykk, også på våre soldater, og de er de fremste talsmennene for at det afghanske folk faktisk må få oppleve en bedre sikkerhet og en bedre hverdag, bedre infrastruktur, bedre helsestell, skole, osv.

Det er av noen blitt gjort et stort poeng av at vi ikke svarte ja på denne forespørselen. Til det vil jeg si at vi fikk en forespørsel også i juni. Vi har 550 soldater som hver dag bidrar til bedre sikkerhet for folket i Afghanistan. Det er et stort bidrag i forhold til vårt folketall.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Henning Skumsvoll (FrP) [13:50:27]: Forsvarskomiteen besøkte NATOs hovedkvarter i Brussel for et par uker siden. Der møtte vi nestkommanderende for NATOs styrker i Europa, Sir John Reith. Han var meget klar overfor komiteen på at NATO trenger ca. 2 500 ekstra personell til operasjonen i Afghanistan. Og selv om Polen og Romania har lovet 1 200 mann fra januar 2007, ønsket Reith at Norge skulle sende sine spesialstyrker, som tidligere deltok i Operasjon «Enduring Freedom», til Afghanistan. Det ble presisert at de neste seks månedene var kritiske for NATOs operasjon i anstrengelsen for fred og samfunnsbygging. Det siste er nødvendig for å overbevise den jevne afghaner om at støtte til regjeringen er det beste.

Mitt spørsmål til statsråden er derfor: Hvordan forsvarer Regjeringen, ut fra sin helhetstenkning om situasjonen i Afghanistan, å la være å sende Norges spesialstyrker til området, nå når NATO ber om denne støtten og behovet ifølge NATO-kommandoen er meget stort?

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [13:52:32]: Det er helt klart at når vi får en forespørsel fra NATO, gjør vi en grundig vurdering av forespørselen. Det er også rett at det mangler 2 500 soldater i Sør-Afghanistan for å oppfylle det styrkebehovet som var satt.

Men jeg har lyst til å minne om at vi med det norske bidraget som vi har i Afghanistan, bidrar betydelig. Vi er blant dem som bidrar mest hvis vi ser det i forhold til folketallet, og det er vi nødt til å gjøre i denne saken.

Vårt bidrag til ISAF-operasjonen er betydelig. Vi har gjort en grundig vurdering. Den anmodningen som kom til Norge, kom også til alle de andre NATO-landene. Dette er et ansvar som påhviler alle.

Jan Petersen (H) [13:53:39]: Jeg kommer ikke utenom den følelsen at statsråden svarer utmerket på alle andre ting enn det som er det helt sentrale, nemlig det faktum at NATO har vært gjennom en meget vanskelig tid i Sør-Afghanistan. Det trengs flere styrker. Norge hadde muligheter for å svare positivt, og allikevel sa vi nei. Det er hovedproblemstillingen. Alle andre argumenter og hva som skjedde i vår og slikt, er egentlig irrelevante i forhold til det. Vi hadde muligheten, men avstod fra det.

Derfor har vi også vært interessert i spørsmålet om hva nå denne «helhetsvurderingen» består i. Etter å ha hørt på utenriksministeren, består den vel ikke i så all verdens mye. Men det er en ting jeg gjerne vil bore litt nærmere i, og det er at han sa at det var også av hensyn til andre engasjementer, at andre engasjementer også var en del av dette helhetssynet. Da er mitt spørsmål: Er det slik at det kunne vært mulig å overføre styrker fra andre engasjementer til NATOs og Norges hovedprioritet nr. 1, Afghanistan? Eller ville ikke dette vært mulig?

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [13:54:44]: Vår regjering har gjort det klart at ISAF-operasjonen i Afghanistan er vår første og fremste prioritet. Men vi har også gjort det klart at vi vil bidra for FN i FN-operasjoner. Det har vi gjort ved at UNIFIL II iverksettes i morgen.

Når det gjelder andre engasjement, er representanten Petersen klar over vår forberedelse til bidraget i Darfur. Man kan sikkert si at man kunne bruke alle kreftene, alt man har av ressurser, i Afghanistan. Men dette er en prioritering for nettopp å være synlig og bidra flere steder enn bare i Afghanistan.

Jeg har lyst til å understreke at når det gjelder alle de kapasiteter vi kan bidra med i Afghanistan, gjør vi det absolutt til det ytterste. Det er en realitet at mange av våre kapasiteter er ganske strukket, ikke minst fordi vi har en sterk målsetting om at vi skal kunne bidra i Afghanistan over tid.

Per Roar Bredvold (FrP) [13:56:09]: Statsråden sa i sin siste svarreplikke at Hærens kapasiteter er «strukket». Hva mener statsråden med ordet «strukket»? Og hva vil statsråden gjøre for at Norges forsvarsstyrke, i dette tilfellet Hæren, blir stor nok, slik at når NATO ber om hjelp, har Norge nok styrker å bidra med?

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [13:56:27]: Når vi snakker om vårt bidrag i Afghanistan, er det ikke minst viktig at vi kan klare å stå og bli i Afghanistan over tid. Det er vanskelig hvis vi ikke har et visst nivå på Hæren og antall soldater.

Jeg er glad for at vi nå er i ferd med å øke Hærens kapasitet, og vi vil øke med 1 000 befal og offiserer på lavere nivå og vervede inntil utgangen av 2008. Det vil bidra betydelig til at vi kan øke vårt nærvær – vår innsats – også i internasjonale operasjoner.

Når det gjelder det andre elementet, om hvor «strukket» vi er, er støtteelementene, som er helt nødvendige uansett hvilke kapasiteter vi skal bruke – enten det er hær, sjø eller luft – ganske godt strukket, fordi vi har påtatt oss

et stort ansvar, og fordi vi har økt vår innsats betydelig det siste året.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til replikk.

Martin Engeset (H) [13:58:01]: Inntil sist onsdag, da utenriksministeren kom famlende inn i Stortingets vandrehall, var det mest spennende spørsmålet i norsk politikk om Sosialistisk Venstreparti allerede etter ett år i regjering skulle komme i Guinness Rekordbok for politisk kamelsluking. Etter at SV ble overkjørt i spørsmålet om gasskraftverk og rensing på Mongstad, var det store spørsmålet om SV skulle bli overkjørt også i spørsmålet om hvorvidt Norge skulle komme med økte styrkebidrag til NATOs operasjoner i Afghanistan.

Nå vet vi altså at det var SVs tur til å slippe å tape enda en sak. Rettferdig at det ikke alltid er SV som skal bli overkjørt, vil sikkert noen hevde. Men hva slags styring av landet blir det av slikt, at nå var det SVs tur til å få en seier, fordi nå tålte visstnok ikke SV mer politisk smerte i form av å bli overkjørt?

I Klassekampen slippes katten ut av sekken. Under overskriften: «En jubeldag for SV» står det: «SV feirer Regjeringens nei til spesialstyrker i Afghanistan som en stor seier.» Og SVs forsvarspolitiske talsmann, Bjørn Jacobsen, sier rett ut følgende: «Dette er en stor lettelse. Her nærmet vi oss partiets smertegrense.» Dermed har vi altså fått en meget spesiell og alvorlig situasjon, at SV er innvilget vetorett i flertallsregjeringens sikkerhetspolitikk. Og nå blir altså resultatet at SVs politikk blir Norges politikk, fordi Arbeiderpartiet og Senterpartiet gir etter.

Med sine 15 representanter på Stortinget er SV det eneste partiet som er imot at Norge skal bidra med økte styrker i Afghanistan. Reelt sett er det derfor et massivt flertall på Stortinget mot den linjen Regjeringen har valgt. Dette flertallet vil imidlertid ikke komme til uttrykk, fordi Arbeiderpartiet og Senterpartiet feiget ut da det ble virkelig hett. Dette provoserer meg kraftig og representerer etter min oppfatning det verste utslaget så langt av den rød-grønne regjeringens politikk. At SV skulle få avgjørende innflytelse på landets utenriks- og sikkerhetspolitikk, var det nok ikke mange som hadde tenkt seg da de stemte på de rød-grønne ved valget for et år siden.

Det er fortjenestfullt og bra at utenriksministeren har vært ydmyk og i dagens debatt beklaget sin handlemåte ved ikke å lytte til og konsultere den utvidede utenrikskomiteen på forhånd. Men samtidig har jeg her utenriksministeren mistenkt for å ha foretatt en kald beregning, ut fra prinsippet om at det er lettere å få tilgivelse enn tillatelse. Utenriksministeren måtte vite at han ville fått et klart og entydig råd fra opposisjonen om å si ja til NATOs anmodning dersom han hadde bedt om råd fra den utvidede utenrikskomiteen, og dersom en først søkte et slikt råd, ville det være umulig å la være å følge det i etterkant. Derfor snublet i stedet Jonas Gahr Støre inn i Vandrehallen.

Det burde være unødvendig, men fordi det er grunn til å tro at også mange i det politiske miljø har glemt hva vi gjør i Afghanistan, hvorfor NATO i det hele tatt befinner seg der, finner jeg det nødvendig å minne om bakgrunnen

og den nære forhistorie. 11. september 2001, i USA bare kalt «Nine-eleven», ble det rettet et dramatisk terroranslag mot New York og det amerikanske samfunn, hvor tusenvis av uskyldige mennesker ble drept. Siden har vi sett grusomme terroranslag også mot London og Madrid. De ansvarlige for disse grusomme terroranslag er Al Qaida-terrorister, anført av Osama bin Laden, med utgangspunkt i baser og treningsleirer i Afghanistan. Tusenvis av uskyldige mennesker – barn, foreldre, onkler, tanter, besteforeldre – er drept av disse forskrudde og gale terrorister. De har bare én agenda, og det er å utslette våre samfunn og vår levemåte. Det er altså ikke Afghanistan NATO og Norge er i krig mot, men disse ekstremt farlige og ytterliggående miljøer, som først og fremst har holdt til i grenseområdene mellom Afghanistan og Pakistan, og som inntil NATO engasjerte seg, holdt nesten hele Afghanistan i et jerngrep gjennom Talibans autoritære, kvinnefiendtlige og farlige styre.

Norge er heldigvis medlem av verdens fremste fredsorganisasjon, NATO, som har sikret fred og frihet i vår verdensdel siden annen verdenskrig. USA er også medlem av NATO, og da et av NATOs medlemsland ble angrepet, slik det skjedde 11. september 2001, betydde det at artikkel 5 i NATO-pakten, en for alle og alle for en, ble aktivert for første gang. NATO og Norge bidrar derfor i kampen mot terrorisme gjennom militære operasjoner i Afghanistan, selv om ikke ISAF-styrken er en såkalt artikkel 5-styrke. Vi har rett og slett ikke råd til, verken i forhold til NATO, den vestlige verden eller det afghanske folk, å tape den militære kampen i Afghanistan. For uten en klar seier militært blir alt arbeid og alle ressurser brukt på å bygge et sivilt samfunn basert på demokratiske prinsipper, helt meningsløst.

Bjørn Jacobsen (SV) [14:03:26]: Eg kan ikkje dy meg for å replisere til førre talar at dersom CO₂ blir eit så stort problem i verda som eg trur det blir, vil det vedtaket Regjeringa har gjort saman med Statoil om Mongstad-anlegget, stå seg, og det vil vere eit framtidsvedtak. Lat det ikkje vere nokon tvil om det.

På 1980-talet var parolen «Sovjet ut av Afghanistan». Det var det vel ingen tvil om at alle her i salen var einige om. Så opplever vi sjølvsagt motstand mot vårt nærvær der. Kva må då vere spørsmålet her i dag? Jo, det er: Korleis legitimerer vi vårt nærvær i Afghanistan? Korleis byggjer vi eit grunnlag for at vi bør vere der og bidra? Den britiske hærsjefen, Dannatt, sa seinast for nokre dagar sidan rett ut om Irak: Vi er i eit muslimsk land, vi er ikkje velkomne, og kanskje burde vi begynne å tenkje på å komme oss heim på best mogleg måte.

Eg trur ikkje det er rette strategien for Noreg sin politikk i Afghanistan. Eg trur vi skal vere der, men vi bør vere såpass audmjuke at vi får med oss at vi bør vere der på ein måte som ikkje skaper motstand. For det var det britane lærte ved sine to invasjonforsøk, og det var det Sovjetunionen lærte. Det er den sivile vegen vi må gå. Det finst ingen annan veg, men sjølvsagt skal den bli understøtta med militære åtgjerder.

Då vi for ein liten månad sidan sende FN-styrkar til Libanon, var det vel ikkje fordi nokon trudde på at dei militære bidraga ville løyse noko som helst i Libanon. For vi veit at det er ikkje Israel, det er ikkje Hizbollah, og det er heller ikkje FN, som skal ha makt i Sør-Libanon. Det er den libanesiske regjeringa. Det må vere det langsiktige arbeidet i høve til alt vi gjer i Afghanistan også, at den afghanske regjeringa blir legitim og dermed blir i stand til å kunne gjere noko fornuftig for sitt eige folk.

Det eg fryktar mest for i Asia for tida, er det som skjer i Nord-Korea. Situasjonen der er kjend, men det vi òg ser, er at ein no begynner å revurdere sitt syn på våpen og bruk av våpenmakt i Japan. Vi kan vere i begynninga av ein ny opprustingsperiode i Asia. Vi veit også at går vi vidare bortover mot Afghanistan, er det Pakistan som er atomvåpenmakta. Vi veit at det i Pakistan også er eit skjørt bilete av korleis makt blir styrt. Vi veit at Musharaf den eine timen har på seg ei uniform og den neste timen ein dress, for å avbalansere dette landet.

Her i salen snakkar vi svært mykje om Taliban. Vi veit at i Afghanistan er det pashtunarar, ca. 11 millioner, og i Pakistan er det vel 20 millioner pashtunarar. Vi veit at vi må begynne å få ein dialog med dei om deira rolle i det framtidige Afghanistan. Dette blir berre løyst via politiske vegar. Vi har også Balutsjistan, som godt kan tenkje seg å take over regjeringsmakta, få meir makt i Pakistan. Med Pakistans atomvåpen, med Kashmir-konflikten og med den gamle delinga av Pakistan i bakhovudet, veit vi at ingenting vil vere verre enn dersom denne typen folk skulle komme til makta. Det er det store biletet. Så bør vi då begynne ein stad, og det gjorde ikkje minst forsvarsministeren i førre veke då ho var i Afghanistan og fekk signert ein bilateral avtale mellom Noreg og Afghanistan om fangebehandling.

Nokre her i salen i dag har spurt om kvifor vi, f.eks. frå SV si side, tviler på om det er så lurt å sende styrkar. Eg trur ikkje det er så lurt å sende styrkar før vi har fått lagt forholda betre til rette for at det skal vere krigens folkerett som skal vere grunnlaget for det vi held på med.

Omtrent same dag – ein kan like det eller ikkje – som vår forsvarsminister signerte ein avtale med Afghanistans forsvarsminister, signerte også ein annan partner i NATO-pakta, presidenten i USA, ein ny lov om korleis ein skal behandle fangar på Guantánamo, som etter mitt skjønn ikkje er i god takt med det som vi reknar som krigens folkerett. Men vi har begynt på denne vegen med å byggje vidare. Det bør vere sjølvsagt at denne bilaterale avtalen skal gjelde for alle medlemslanda i NATO. Det er den debatten vi må få internt i NATO. Det er den debatten vi må leggje opp til fram mot toppmøtet i Riga. Då er det Noreg bidreg med noko internasjonalt som verkeleg kan få betydning for framtidige konflikhtar.

Marit Nybakk (A) [14:08:38]: Først må jeg få lov til å si til Martin Engesets innlegg at det kan være greit å ha fulgt debatten før man går opp på talerstolen, ikke minst om hvordan de enkelte partiene her ville forholdt seg hvis saken hadde vært oppe i den utvidede utenrikskomiteen.

Det kunne kanskje også vært greit å vite litt om hvordan den samme komiteen fungerer.

Ellers vil jeg på tampen av denne debatten aller først prøve å klargjøre både begreper og fakta, fordi noen har brukt artikkel 5 her i tide og utide. Hvis vi går tilbake i tid, er det slik at 12. september 2001 fattet NATO sitt berømte artikkel 5-vedtak om at alliansen skulle støtte USA etter terroranslaget dagen før. Det var altså første og hittil eneste gang at denne artikkelen ble brukt – altså solidaritetsartikkelen i NATO. USA var imidlertid ikke innstilt på å ta imot NATOs utstrakte hånd. De startet i stedet arbeidet med en «Coalition of the Willing», som førte til Operation Enduring Freedom hjemlet i FN-paktens artikkel 51 om nedarvet rett til selvforsvar.

Så etablerte FN ISAF-styrken, gjennom vedtak i Sikkerhetsrådet. Den ble etablert av FN, ikke av NATO – i forlengelsen av Bonn-konferansen om Afghanistans framtid og om oppbyggingen av demokratiske institusjoner i landet – som en stabiliseringsstyrke. ISAF ble i starten ledet av enkeltland, bl.a. Tyskland og Storbritannia. I august 2003 overtok NATO kommandoen etter oppfordring fra FN. ISAF som sådan er altså ikke en artikkel 5-operasjon. Det er en FN-mandatert fredsstyrke som vi mener vi skal prioritere innenfor våre begrensede kapasiteter til internasjonale operasjoner – noe vi gjør.

At vi ikke endrer det norske styrkebidraget akkurat nå, betyr selvfølgelig ikke at det er fattet noe prinsipielt vedtak, verken om hva slags styrker Norge kan bidra med, eller hvor de kan være. I stadig flere internasjonale operasjoner ser vi for øvrig behovet for robuste styrker som en del av det øvrige oppsettet. Det gjelder for øvrig også rene FN-operasjoner.

Helt siden Bonn-konferansen har det ligget til grunn for verdenssamfunnets ansvar for Afghanistan at samfunnsstrukturene må styrkes, og at den lovlig valgte regjeringen må settes i stand til å ta hovedansvaret for landets utvikling. Det er fortsatt behov for massiv innsats til gjenoppbygging, herunder infrastruktur, næringsutvikling, velferdsordninger, lovgivning, politi og sikkerhet. FN, NATO, EU og øvrige giverinstanser må koordinere bistanden, slik at den forbedringen som blir synlig, får Kabul-regjeringens stempel på seg. Og hvorfor sier jeg det? Jo, fordi vi må bidra til regimets legitimitet ved å sikre folks velstandsutvikling og humanitær assistanse, og det må være slik at folk forstår at dette er det regjeringen som står bak.

Den sivile og militære innsatsen må gå hånd i hånd. Norge stiller seg i fremste rekke for å få til en slik samordning, og jeg viser til utenriksministerens initiativ i New York 21. september.

Norge har i flere år hatt Afghanistan som samarbeidsland for norsk bistand. En kombinasjon av militære styrker, humanitært arbeid og langsiktige utviklingstiltak gjør i dag Afghanistan til et hovedsatsingsområde utenrikspolitisk, for øvrig sammen med Sudan og Palestina. Mye av vår innsats er kvinneverttet og inkluderer en oppfølging av FN-resolusjon 1325, som også Ågot Valle sa.

Kan jeg helt til slutt bare få gå litt tilbake i tid. – En gang på 1990-tallet satt jeg på et fly og leste den gru-

somme beskrivelsen av den første steiningen av en kvinne etter at Taliban kom til makten i Afghanistan. Dette førte til et mangeårig engasjement for menneskerettigheter, og særlig for kvinners situasjon nettopp i Afghanistan. Det var imidlertid svært taust både i nasjonale og internasjonale medier om Afghanistan etter at Sovjetunionen trakk seg ut. Unntaket var da Taliban knuste Buddha-statuer. Det fikk i alle fall den franske avisen *Le Monde* til å stille følgende spørsmål på avisens førsteside: Ja, greit, men hva med kvinnene i Afghanistan? Nå er Taliban borte fra makten, og det er viktig å sikre at de aldri kommer dit igjen. Skal afghanske kvinner ha noen som helst mulighet til utvikling, er det en forutsetning.

Gunnar Gundersen (H) [14:13:58]: Vårt engasjement i Afghanistan dreier seg om å bidra til å hjelpe et annet land og folk til en bedre framtid. Det dreier seg om å styrke demokratiske krefter opp mot terroristgrupper. Å høre SV sammenlikne dette med gamle Sovjets invasjon av Afghanistan er nokså forstemmende. At Regjeringen ikke lenger står ved sine tidligere løfter til våre NATO-allierte, var en svært beklagelig, om ikke helt overraskende avgjørelse, men SV måtte jo få noe igjen for å avverge flere demonstrasjoner på plenen.

At hensynet til arbeidsfred innad i Regjeringen skal avgjøre sentrale elementer i vår utenrikspolitikk, er noe nytt, og det skremmer. Vi er et lite land i en kompleks verden og er avhengige av gjensidig tillit og troverdighet. Med denne beslutningen undergraver vi våre egne og våre alliertes interesser. Norge har ikke akkurat styrket sin troverdighet og sin attraktivitet som alliansepartner gjennom den avgjørelsen som nå er tatt.

Da våre soldater ble beskyttet og var i livsfare i Maymaneh i februar, kom andre NATO-land til unnsetning. Nå er det de som trenger hjelp i sør. Men denne regjeringen hører ikke.

Det er et stort ansvar å sende soldater til andre land. Når det gjøres, må de også føle at forpliktelsene følges opp, og at de får nødvendig støtte gjennom hele oppdraget. Det vil svekke både moralen til de soldatene som er til stede, og utsette dem for økt press om terroristene i Afghanistan får inntrykk av at NATO ikke har utholdenhet nok. Det betyr, slik jeg ser det, at Norge med sin beslutning klart øker trykket på og faren for de soldatene som fortsatt er i Afghanistan. Det gjelder de norske og de allierte. I tillegg dras det sivile samfunn der nede ut i ytterligere farer. Erfaringene fra flykapringene på 1980-tallet og andre terroristaksjoner er ganske klare. Ettergivenhet avlet ytterligere aksjoner.

Norge vil forvente at noen stiller opp for oss om det trengs. De fleste jeg har diskutert dette med, tar det som en selvfølge. NATO er vår nærmeste allierte, og vi er avhengige av den tryggheten for effektivt å forsvare våre interesser. For våre allierte må det være underlig å se at et land som til de grader er avhengig av støtte utenfra for å forsvare sine egne interesser, ikke er villig til å stille opp for fellesskapet.

Det er et annet lands mulighet til å utvikle demokrati og et samfunn bygget på gjensidig respekt og toleranse vi

deltar i en aksjon for i Afghanistan. Det er gjennom å bidra til å skape grobunn for utvikling at vi kan skape fred. Det er høyverdige mål, og det fortjener utholdenhet. De norske soldatene som sendes nedover, er godt forberedt og trent. Vi hadde nødvendige styrker klare, men vi følger ikke opp med de nødvendige beslutninger.

Utenriksministeren la vekt på at det var behov for taktiskifter både med hensyn til å skape fred og til å bygge infrastruktur. Er det noe denne norske beslutningen bidrar til, vil det være at ting tar mer tid, og det var ikke det jeg mente å forstå at utenriksministeren la i behovet for «et taktskifte».

Statsråd Solheim introduserte Sudan som en utfordring. Det er uomtvistelig, men Norges kapasitet er begrenset, noe forsvarsministeren også la vekt på. Det må være bedre å fullføre én aksjon først, før man sprer oppmerksomheten og innsatsen enda tynnere utover. Det virker derfor ikke særlig gjennomtenkt.

Vi har en tendens i Norge til å ville løse alle verdens problemer basert på vårt gode avstandssyn. Som et lite land er det kanskje mulig at vi bedre kan bidra til å skape forutsetningen for varig fred der vi deltar, fordi vi neppe oppfattes som en trussel på samme måte som mange større nasjoner, men da er det utholdenhet, tillit og troverdighet som alliansepartner i de aksjoner vi deltar i, som gjelder. Det er ikke det den norske regjering har bidratt til med sin beslutning, dessverre.

Magnar Lund Bergo (SV) [14:18:28]: For noen uker siden la den rød-grønne samarbeidsregjeringen fram et statsbudsjett med en ramme på 712 milliarder kr, som vi skal fordele på ca. 4,5 millioner nordmenn. I Afghanistan bor det om lag 28 millioner innbyggere, og det afghanske statsbudsjettet for 2004 var på ca. 3,5 milliarder kr. Altså med mer enn seks ganger Norges befolkning har de et statsbudsjett som tilsvarer omtrent 1 pst. av Norges statsbudsjett.

Afghanistan er altså et av verdens desidert fattigste land, der det nesten kontinuerlig har pågått krig i 30 år. 45 pst. av befolkningen er under 15 år, spedbarnsdødeligheten er på over 15 pst. Over 50 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen til FN, og arbeidsledigheten er på ca. 40 pst. Levealderen er gjennomsnittlig 43 år. Slik kan vi fortsette.

Det er enkle ting det dreier seg om. Det er snakk om å få sove trygt om natten uten å være redd for at noen skal plyndre huset og drepe familien, å få medisinsk hjelp, slik at ungene ikke dør av lett kurerbare sykdommer som f.eks. tarminfeksjoner på grunn av forurenset drikkevann, å lære å lese og skrive, å få et arbeid som det går an å leve av, eller et rettsvesen som gjør at folk som begår kriminelle handlinger, blir straffet, for ikke å snakke om å få et helt velferdssamfunn.

Alle disse godene som vi tar for gitt, finnes ikke i Afghanistan i dag, og det er faktisk slik at før slike goder er på plass, vil det ikke kunne bli fred i Afghanistan.

Dette er noe av grunnen til at Regjeringen ikke vil prioritere å sende nye spesialstyrker til Sør-Afghanistan nå. Nå er det viktigere å bidra til sivil gjenoppbygging for å demme opp mot den økende misnøyen og utryggheten i

landet for å stanse rekrutteringen til Taliban og Al Qaida, enn det er å møte utryggheten med våpen i hånd på en stadig mer aggressiv måte, en måte som likner regulær krigføring.

Norge er en stor bidragsyter i ISAF. Det skal vi fortsette med, men det er på tide å ha mer enn én tanke i hodet av gangen, også nå som motstanden mot Vestens høgteknologiske soldater øker i Afghanistan.

I dag har vi hørt en bekymret opposisjon. Jeg synes jeg hører at de er mer bekymret for at nei til NATO-partiet SV er med i regjering og til og med kan ha innflytelse, enn de er for situasjonen i Afghanistan. Vi hører bekymringer som at vi setter vårt forhold til NATO i fare på grunn av det vedtaket som er gjort.

Det er to problemstillinger som er kommet opp. Den ene er kampen mot terror. Skulle vi i Norge ikke tillate oss å stille de samme spørsmål som de gjør i resten av verden, som de gjør nå i USA, i Tyskland, Nederland, Frankrike og England – ja overalt? Opposisjonen i Norge vil helst ikke innse at de plagsomme spørsmålene om den kampen som så langt har blitt ført mot terror, faktisk virker, for i Norge har det vært slik at det er SV som tradisjonelt har stilt de plagsomme spørsmålene i slike sammenhenger.

Det er og bør være forskjell på politikk og mekanikk. Er de bekymret for den debatten som kommer, eller er de bekymret for konklusjonene, for at SV som et anti-NATO-parti faktisk også skal få innflytelse?

Så til bekymringen for Nordområdene. Får vi hjelp, blir det spurt. Og da sier jeg: Hjelp mot hva? Det er noen som nå trekker opp gamle fiendebilder. Hadde det enda vært hjelp for å kunne løse klimaproblemer eller miljøproblemer i nord. Nei, det er ikke det det er spørsmål om. Litt mistenksomt får vi bare høre at vi trenger hjelp for å sikre oss i Nordområdene. Vi setter norsk sikkerhet i fare med det vedtaket som er gjort.

Ja, det er en del problemstillinger i Nordområdene som vi må løse sammen med vår store nabo i øst. Personlig har jeg mer tro på dialog, handel og utvidet samarbeid. Jeg synes ideen om en pomorsone i nord, der vi skal få vesentlig mer samarbeid og flyt mellom oss og Russland, er måten. Det er framtiden. Det som ikke løser problemene, er å reprodusere og stille ut gamle fiendebilder.

Per Rune Henriksen (A) [14:23:04]: Det er greit å komme inn på tampen av denne debatten som viser at det er bred enighet om at situasjonen i Afghanistan er vanskelig. Vi skal ikke gjenopprette en tilstand av fred og demokrati i Afghanistan. Det er ikke det som er jobben, det er mye vanskeligere enn som så. Vi holder på å introdusere en form for vestlig demokrati som skiller seg voldsomt sterkt fra de systemene som har styrt Afghanistan i årtier, for ikke å snakke om århundrer: klansystem, stammesystem og stammestyre. I denne situasjonen har vi også en krigstilstand med Taliban-styrker, hvor vi ser innblanding fra krefter i nabostater. Det er en uryddig situasjon. Vi vet også at mange har prøvd å kontrollere Afghanistan og skape en tilstand av kontroll i hele landet, men det er ingen som har klart det hittil. Etter flere tiår med krig viser det seg at det fortsatt er en veldig vanskelig oppgave.

Det er helt klart at det å introdusere demokrati, fred og utvikling i et land som Afghanistan, ikke kan gjøres med våpen i hånd av utenforstående krefter. Dette er en prosess som må skje først og fremst med basis i afghanerne selv og gjennom den valgte afghanske regjeringen.

Det må være målet vårt å understøtte en utvikling som styrker den afghanske regjeringen og det gryende demokratiet i Afghanistan, og det gjør vi. Den sittende regjeringen har økt mannskapsstyrken som bidrar i den militære delen av dette arbeidet, og vi øker økonomisk med humanitær hjelp og bistand. Så kommer det en forespørsel fra NATO om ytterligere styrker, men den norske regjering svarer nei etter en helhetsvurdering. Det medfører at opposisjonen går i sjokk. Den går sågar i dypt sjokk fordi man sier nei til denne forespørselen. Vi får høre at vi svikter NATO, og hvis NATO blir sviktet og mister sin evne til å gjøre jobben i Afghanistan, vil vi kunne tape i Afghanistan, og terroren vil ta overhånd. Vi får nærmest inntrykk av at Taliban en dag vil banke på døren til det norske storting og introdusere sitt styre her. Det er en grusom utvikling vi står overfor, får vi vite – i lett karikert utgave. Det har vært et voldsomt styr rundt dette spørsmålet.

Når vi i dag diskuterer dette, får vi vite at i hvert fall deler av opposisjonen ville kunne gått med på å avslå denne henvendelsen fra NATO hvis de bare hadde blitt tatt med på råd. Da er spørsmålet mitt: Hva er det store poenget her?

Så får vi diskusjonen om den militære innsatsen opp mot den økonomiske og humanitære innsatsen. Der er alle enige, blir det sagt, mens det største opposisjonspartiet etter å ha fått summet seg faktisk må innrømme at de i behandlingen av forrige års statsbudsjett ville redusere denne bistanden. Da er man ikke så enige om dette likevel.

Jeg mener at vi her til syvende og sist står igjen med et politisk spill, hvor det for meg ser ut som om opposisjonen har ett mål: å prøve å splitte og diskreditere Regjeringen og nærmest kriminalisere et parti i Regjeringen, SV, og gjør det til en liten skandale at de som regjeringsparti faktisk har innflytelse på politikken. Det er helt sprøtt. Vi har faktisk et valg bak oss hvor regjeringspartiene gikk til valg på å regjere sammen. Vi hadde ikke noe unntak for noen deler av politikken i så måte. Dette er et politisk spill som heldigvis, ettersom opposisjonen ikke fremmer noen forslag, ikke har norske soldaters liv i potten.

Jan Petersen (H) [14:28:18]: Jeg synes siste taler burde ta inn over seg at det er legitimt å kritisere en regjering for å ta feil beslutninger simpelthen fordi den har feil beslutningstakere. Det er vedtakets innhold som er selve poenget. Man må stå opp for det man i så fall gjør. Å skjule seg bak at man har hatt et valg, går bare ikke. Man må stå opp for innholdet, og det er det innholdet vi har forsøkt å finne ut av i dag.

Jeg er enig med utenriksministeren i to viktige utsagn i hans redegjørelse. Det ene er at Taliban må ha vært på offensiven i høst og må bekjempes. Det andre er at vår innsats for et stabilt Afghanistan samtidig er en innsats for en tryggere verden. Vi kan ikke tillate at Afghanistan igjen blir et fristed for terroristbevegelser.

Ja, det er meget riktig og meget poengtert. Problemet er at denne utfordringen har kommet i løpet av de par siste månedene. Det har ført til at NATO må forsterke sin innsats. Det førte til at Norge fikk et spørsmål, og Regjeringen valgte å si nei. Det er sakens realitet.

Vi har forsøkt å finne ut hvorfor Regjeringen har sagt nei. Flere representanter fra regjeringspartiene har sagt at det her er et såkalt helhetssyn som ligger til grunn, og det er helt utmerket hvis vi bare får tak i hvilke komponenter dette helhetssynet består av. Men med all mulig velvilje fant jeg vel egentlig bare to slike komponenter i utenriksministerens redegjørelse. Det ene var at man ønsker å sitte igjen med noe restkapasitet til andre ting. Om da spesialstyrkene er det rette, kan man jo filosofere over. Det andre var hans referanse til såkalte andre engasjementer. Altså måtte det være andre engasjementer som gikk på bekostning av Afghanistan-operasjonen. Nå var jo ikke forsvarsministeren helt presis på hva det skulle bestå i. Jeg tror vi alle sammen er enige om at et engasjement på sjøen utenfor Libanon ikke er i konflikt med Afghanistan-engasjementet. Men hva som for øvrig skulle være i strid, er litt uklart etter forsvarsministerens svar.

Det betyr at her er det ikke all verdens av begrunnelser som er gitt. Og jeg må si som sant er, at jeg synes denne såkalte helhetsbegrunnelsen viser seg til sjuende og sist å være ganske tynn. Da reiser jo spørsmålet seg om hvilke andre begrunnelser som måtte foreligge her. Jeg skal ikke bruke tiden på å gå inn i det nå.

Så hadde utenriksministeren en liten visitt til meg når det gjaldt artikkel 5-engasjementer, og han har helt sikkert formelt sett rett. Men det som var mitt poeng, var at inngangen til vårt engasjement i Afghanistan var solidariteten med våre hovedallierte og det faktum at kampen mot terrorismen gjelder oss alle sammen. At vi har vært i Afghanistan under forskjellige mandater og forskjellige organisasjonsformer, det er en helt annen side av saken. Det er jo ikke det som er poenget. Det er oppgaven, og hvorfor det er så viktig å slå tilbake, som er selve kjernen. Man må altså gå til SV, som er så interessert i akkurat paraplyen for dette, for å finne den samme type resonnement som utenriksministeren har. Jeg håper inderlig at det ikke lå noe mer i hans bemerkning enn et ønske i og for seg om å ta meg på et formelt spørsmål. Realiteten er at det er hvorfor vi er der, uansett organisasjonsform, som er det avgjørende. Det er derfor Høyre aldri har sett noen forskjell på om vi er der i ISAF-sammenheng eller i Operasjon «Enduring Freedom». Det viktige er at vi slår Taliban og terrorismen tilbake. Jeg håper inderlig at utenriksministeren mener det samme.

Så har jeg lyst til å si kort til bistandsministeren at én ting er at han ikke hadde fått med seg hva saken dreier seg om, nemlig styrkebidraget. Det står tydelig på dagens kart. Det er sikkert verdifullt at han bidrar fra sin vinkel, men da hadde jeg faktisk ventet at han hadde bidratt. Så langt jeg kunne registrere, var det ikke et eneste nytt initiativ, ikke en eneste ny tanke, ikke et eneste nytt resonnement. Det virker som at det eneste formålet med å komme hit var nettopp å ta Fremskrittspartiet. Om det er en statsråds oppgave, kan man filosofere over. Jeg bare konstate-

rer at her var det jo ikke mye nytt, for å si det forsiktig, annet enn en ikke ubetydelig selsikkerhet i fremførelsen av angrepet på Fremskrittspartiet. Nå tør vel ikke jeg være kjent som en av Fremskrittspartiets aller største forsvarere i denne sal, men jeg må si at dette står for meg som kanskje lite grann på siden. Hovedpoenget med en statsråds opptreden i Stortinget er nettopp å forsvare Regjeringens politikk og fremlegge hva man skal komme hit med for godkjennelse, eller avvisning, av, ikke i og for seg for et svingslag på et av partiene i Stortinget, selv om det jo er underholdende nok i og for seg.

Svein Roald Hansen (A) [14:33:33]: Det virker som om de som ivret mest for å få denne debatten, har mistet litt interesse for den, men det får nå så være.

Fremskrittspartiets parlamentariske leder sa i sitt innlegg at det utløste en stor krise da Arbeiderpartiet brøt med den brede sikkerhetspolitiske enigheten rundt det såkalte dobbeltvedtaket i NATO i 1979. Men, sa hun, siden har Arbeiderpartiet holdt sin sti ren.

Når jeg så opphisselsen og de dramatiserende uttalelsene fra Høyre og Fremskrittspartiets representanter etter Regjeringens beslutning i forrige uke, minnet det også meg om den sikkerhetspolitiske debatten vi hadde for over 25 år siden. Utgangspunktet var, som representanten Jensen sa, dobbeltvedtaket i NATO fra 1979, om å utplassere nye mellomdistanseraketter i Vest-Europa, som svar på Sovjetunionens nye SS20-raketter. Først skulle man ruste opp, så skulle det inviteres til samtaler om å ruste ned.

Dette utløste sterke engasjementer, ikke bare i Norge, men ute i Europa og i USA. Vi fikk bl.a. frysbevegelsen. Også den gang ble det fra Høyres side snakket om at Arbeiderpartiet undergravde vår troverdighet som alliert. Men enden på den debatten ble en enstemmig innstilling fra utenrikskomiteen i den såkalte nedrustningsmeldingen, våren 1984. Det førte til den endring at norsk sikkerhetspolitikk tok opp i seg tankene bl.a. fra Palmekommisjonens rapport Sikkerhet i fellesskap. I den innstillingen var frys av atomvåpensarsenalet et viktig virkemiddel på veien til nedrustning. Tanken om en korridor i Europa fri for kjernefysiske slagmarksvåpen var med, og arbeidet for å gjøre Norden til en atomvåpenfri sone var en aktuell mulighet.

Erfaringene fra den debatten er ikke, som representanten Jensen synes å tro, at Arbeiderpartiet skapte krise, og siden har holdt seg på matta. Nei, lærepengen var det Høyre som fikk. Den gangen forsøkte Høyre fra regjeringsskontorene å legge opp til en debatt som skulle skape vanskeligheter for Arbeiderpartiet i sikkerhetspolitikken. I stedet ble det Høyre som satt igjen med svarteper og ville blitt stående utenfor en bred sikkerhetspolitisk enighet, om ikke Arne Skaug som Høyres hovedaktør hadde beveget seg, til stor overraskelse for mange den gangen, med den holdningen regjeringen hadde lagt for dagen. Men som Skaug sa den gangen: Når man får ny innsikt, kan man ikke late som om alt er som før.

Det har også ligget under i denne debatten. Høyresiden unnsår seg ikke for å bruke utenriks- og sikkerhetspoli-

tikken i innenrikspolitiske markeringer. Denne gangen er det SV som er målskive. Det uttrykkes bekymring for at et av regjeringspartiene har innflytelse på norsk sikkerhetspolitikk.

Representanten Dagfinn Høybråten sa at Kristelig Folkeparti ikke ville bidra til å polarisere situasjonen. Det er en konstruktiv innfallsvinkel hvis man har et ekte ønske om at den brede sikkerhetspolitiske enigheten vi har i Norge, ikke bare skal bevares, men omfatte alle partier i Stortinget. Da burde de som uttrykker en så sterk bekymring for at SV skal ha en hånd på rattet i sikkerhetspolitikken, kanskje ha mer oppmerksomhet på det SV har akseptert gjennom regjeringsplattformen, enn på hvilket syn partiet har hatt på NATO. Den sikkerhetspolitiske polariseringen er jo blitt atskillig mindre etter Soria Moria-erklæringen.

Denne debatten har i hvert fall dempet de mest dramatiske påstandene om hvilke konsekvenser Regjeringens nei til NATOs forespørsel kunne føre til. Representanten Lars Sponheim sa at vedtaket ikke truer vår stilling i NATO, og at han ville støttet Regjeringens opplegg om den utvidede utenrikskomite var blitt konsultert, selv om hans primære råd ville vært at Norge skulle svare ja.

Det forslaget som var varslet i denne saken, har fordultet for solen. Det er en tydelig forskjell på tonen i innleggene fra Fremskrittspartiet og Høyre og fra Kristelig Folkeparti og Venstre. Den kritikk som står igjen etter denne debatten, går mer på manglende kontakt med Stortingets organer enn på beslutningens innhold. Slik sett har denne debatten vært nyttig og avklarende.

På denne bakgrunn får det ikke hjelpe at representanten Martin Engeset følte seg så kraftig provosert av Regjeringens standpunkt at hans innlegg tydelig bar preg av at han – om han har lyttet til debatten – ikke har hørt etter innleggene verken fra Regjeringens side eller fra flere av opposisjonens taleres side.

En kort kommentar til representanten Gundersen, som syntes det var skremmende at man av hensyn til det han mente var den indre enighet i Regjeringen, opplevde at regjeringspartiene påvirket Regjeringens politikk: Jeg tror Gundersen kanskje kunne begynne med å lese Sem-erklæringen, og se på om ikke også Høyres standpunkter var påvirket av at man skulle i regjering med to andre partier. Han kunne kanskje også spørre Kåre Willoch om hvorfor hans engasjement for palestinerne var noe mer avdempet den gangen han satt i regjering med Kristelig Folkeparti.

Peter Skovholt Gitmark (H) [14:38:47]: Denne debatten har vist én ting: Det har kommet en meget hyggelig beklagelse fra utenriksministerens side når det gjelder prosess. Men det som dessverre også har kommet til syne her, er det alvorlige skiftet som har funnet sted i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, på bakgrunn av SVs inngang i regjering: Man går nå dessverre bort fra en så viktig konsensus i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk som den man har hatt, ved å gå til det skritt å si at svelger man én kamel, blir det i meste laget om man pålegger samme parti å måtte svelge en ny i løpet av så kort tid.

Det er lite gunstig at norsk NATO-medlemskap ikke aksepteres av samtlige partier på Stortinget. Det er likevel noe man må kunne la passere. Men i en regjering som denne bør det ikke herske noen tvil om at Norge er og blir en god alliert. Har man styrker, bør man stille opp – hvis det ikke finnes andre, tungtveiende argumenter. Slike argumenter er overhodet ikke blitt framvist i denne debatten. Man har penger til oppbygging av Sør-Afghanistan. Det er bra. Man har styrker til bidrag i Sør-Afghanistan. Likevel velger Regjeringen ikke å følge dette opp.

Den konklusjonen som kommer ut av dette, er i utgangspunktet positiv. Regjeringen beklager prosessen. Det er viktig. Men det som også burde beklages, er at man ikke stiller opp med de styrker man allerede har, og følger opp med nødvendige midler videre til norsk engasjement også i Sør-Afghanistan.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

(Votering, sjå side 329)

Etter ønske frå utanrikskomiteen vil presidenten føreslå at sakene nr. 2 og 3 blir behandla saman. – Det er vedteke.

S a k n r . 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om nordisk samarbeid (Innst. S. nr. 11 (2006-2007), jf. St.meld. nr. 26 (2005-2006))

S a k n r . 3

Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk Råd for 2. halvår 2005-1. halvår 2006 (Innst. S. nr. 10 (2006-2007), jf. Dokument nr. 7 (2006-2007))

Anne Margrethe Larsen (V) [14:42:00] (ordfører for sakene): Innledningsvis vil jeg vise til det gledelige i at alle partier representert på Stortinget synes enige om den store betydningen av det nordiske samarbeidet. Jeg sporer et genuint ønske om å videreføre samarbeidet og tilpasse det til nye utfordringer som man står overfor.

Etterkrigstiden har vist oss at felles språk, felles verdier og like samfunnsmodeller utgjør et godt grunnlag for samarbeidet. Gjennom sitt rolige og solide arbeid har Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd i årenes løp gitt betydelige, om enn ikke alltid oppsiktsvekkende, resultater.

Dette bør ikke nødvendigvis oppfattes som et problem. Mange av resultatene har vi tatt for gitt, som f.eks. mulighetene for å reise fritt – uten pass – mellom de nordiske landene, et fritt arbeidsmarked og rett til helsevern og sosial trygghet for nordiske borgere som bor i et annet nordisk land. Videre kan Nordisk Ministerråd vise til et fruktbart samarbeid på områder som miljø, likestilling og integrasjon samt kultur, utdanning og, ikke minst, demokratiutvikling i Norden og i statene rundt Østersjøen.

Jeg har lyst til å understreke at samarbeidet i stor grad er basert på å betjene og involvere et bredt spekter av en-

keltmennesker, store og små bedrifter og organisasjoner. Konkrete problemer knyttet til den enkeltes hverdag har ofte stått i fokus. Det nordiske samarbeidet har med andre ord ikke vært et prosjekt forbeholdt politikere eller en liten elite. Nettopp dette har gitt det nordiske samarbeidet en enestående god forankring i befolkningen, som jeg tror gjennomgående forbinder dette med noe solid og trygt. Dertil kommer at det nordiske samarbeidet har et svært godt omdømme langt utenfor Nordens grenser. Mange ser til Norden for å lære og for å la seg inspirere av vår samarbeidsmodell – og, ikke minst, av den nordiske velferdsmodellen.

Alt dette utgjør en betydelig politisk kapital. Det representerer verdier som vi bør ta med oss i arbeidet for å effektivisere det nordiske samarbeidet og tilpasse det til nye utfordringer. Jeg vil her understreke at dette arbeidet ikke bør ses på som et skippertak som skal tas nå, for å ta igjen et etterslep, men ses på som en del av en kontinuerlig prosess.

Vi lever i en omskiftelig verden, hvor utviklingen går i raske skritt, noe som krever en vedvarende fokusering på tilpasning. Noen sentrale stikkord er «fremme av en bærekraftig utvikling», «nye krav til sosiale velferdsordninger» og «stabilitet i våre nærområder». Videre gjør globalisering og internasjonalisering at vi bør tenke igjennom vår nordiske identitet og vår kulturelle samhörighet.

En sentral utfordring for oss vil være å ta mer av kapitalen akkumulert i det nordiske samarbeidet i bruk, slik at den ikke forvitrer. I et slikt perspektiv vil jeg peke på det nye og regionaliserte Europa som er i ferd med å vokse fram. I et slikt Europa blir det stadig viktigere for nord-europeiske land å markere seg som en egen region. Tilhörighet til en slik region blir spesielt viktig for Norge, som har valgt å ikke bli medlem av EU.

Gjennom det nordiske samarbeidet vil vi mer effektivt kunne trekke EUs oppmerksomhet mot nordområdene, herunder sikre en helhetlig forvaltning og store havressurser i nord og takle globale miljøproblemer som i særlig grad berører nordområdene. Dertil kommer vår geopolitiske plassering vendt ut mot store ressurser i Nordsjøen, Nordøst-Atlanteren og Barentshavet og ikke minst vår felles grense med Russland. Ikke bare denne, men hele Nordens grense mot Russland, utgjør langt på vei et velferdsgap som vi alle vil være tjent med å bygge ned.

Det nordiske samarbeidet kan revitaliseres langs flere akser. Norge har som formannskapsland hatt ansvaret for gjennomføring av endringer i Ministerrådets struktur. En sentral utfordring er å finne den riktige balansen mellom fornyelse og kontinuitet og mellom oppgaver som primært sikter mot å styrke samarbeidet internt i Norden, og samarbeidet med Nordens naboer.

Når det gjelder endringer i Ministerrådets struktur, er antallet ministerråd redusert fra 18 til elleve, noe som har gitt gjenværende råd større saksfelt. Dette forventes å gi bedre samordning og fleksibilitet, og det samme gjelder arbeidet med å forenkle Nordisk Ministerråds budsjettarbeid. Fokuseringen har vært på å fremme åpenhet og gjennom-siktighet for at man i større grad skal kunne se hvilke politiske prioriteringer som ligger til grunn for budsjettene.

Revitaliseringen bør også skje gjennom en tema- og innholdsmessig tilpasning til nye utfordringer som Norden står overfor. Jeg vil her spesielt peke på samfunnssikkerhet, beredskap for sivil krisehåndtering og tiltak mot internasjonal kriminalitet og terror. Det vil herunder være av interesse å finne fram til en mulig nordisk dimensjon i grenseutsnittet mellom kampen mot terror og menneskerettigheter.

Videre vil jeg peke på styrking av rettsvitenskapelig forskning i tilknytning til de nye mulighetene og utfordringene som åpner seg i havområdene i nord. Mer konkret har Venstre foreslått at Nordisk Ministerråd i samarbeid med Arktisk Råd arbeider for å få etablert et legalt regime i Arktis.

Et siste tema som jeg har lyst til å trekke fram, er kvinnehandel – eller trafficking. Dette er dessverre blitt et problem som har stadig større aktualitet i norske og andre nordiske byer, og som også utspiller seg bare noen kvartaler herfra hvor vi befinner oss nå. Nordisk Ministerråd har grepet fatt i dette problemet, og jeg ser fram til å følge dette arbeidet.

Det nordiske formannskapet har prioritert samarbeid i Europas nordområder, den nordiske velferdsmodellen, og kunnskap, fornyelse og verdiskaping. Disse områdene er kommentert i komiteens merknader, så jeg vil ikke komme nærmere inn på dem her. Det samme gjelder oppfølging av et tidligere formannskapsinitiativ, som går på å forbedre privatpersoners og næringslivets muligheter for grenseoverskridende virksomhet i Norden.

Jeg vil i stedet knytte noen avsluttende kommentarer til Nordisk Ministerråds samarbeid med land i Nordens nærområder. Her har samarbeidet med de baltiske land gått over i en ny fase. Det er nå fullt ut likeverdig i form og innhold, med en forsterket politisk dialog og bortfall av bistandspreget prosjektfinansiering som kjennetegn. De baltiske landene kan dermed delta på lik linje med de nordiske landene i rammeprogram som Nordplus, som går på nettverkssamarbeid og korte studieopphold. Dette er en gledelig utvikling, som vitner om at Nordisk Ministerråd har vært med på å bryte ned gamle skillelinjer i Europa.

Samtidig er det viktig å videreføre samarbeidet med Russland. Sosiale spørsmål og helsespørsmål, en bærekraftig utvikling, en demokratisk samfunnsutvikling samt utvikling av en regulert markedsøkonomi bør stå sentralt. Dertil kommer fremme av en fri presse, som dessverre er blitt en stadig mer aktuell problemstilling i Russland.

Jeg har også lyst til å trekke fram betydningen av å følge opp arbeidet som Nordisk Ministerråd har igangsatt i forhold til Hviterussland, spesielt med henblikk på å fremme menneskerettigheter og demokrati. Hviterussland er et diktatur i Nordens nærområder, hvor elementære sivile rettigheter ikke respekteres. Vi bør derfor holde Hviterussland i fokus og gjøre hva vi kan for å fremme en demokratisk utvikling.

Til slutt vil jeg foreløpig takke alle for konstruktive innspill til arbeidet med nordisk samarbeid. Jeg ser fram til det videre arbeidet sammen med andre representanter for å fremme nettopp det nordiske samarbeidet.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplassen.

Hill-Marta Solberg (A) [14:51:24]: Saksordføreren har i det forutgående innlegg tatt for seg bredden i det nordiske samarbeidet. Jeg vil i mitt innlegg rette søkelyset spesielt på noen av de grenseoverskridende utfordringene som vi står overfor i nord. Jeg er også veldig glad for at vi gjennom det nordiske samarbeidet også fokuserer på Barentssamarbeidet og det arktiske samarbeidet.

Den 7. arktiske parlamentarikerkonferansen fant sted i Kiruna 2.–4. august i år. Hovedtemaene på konferansen var: Den nordlige sjørute, Det internasjonale Polaråret og mulighetene for å opprette et legalt regime for Arktis. Jeg vil her knytte noen kommentarer til det siste temaet, det juridiske rammeverket som er relevant i forhold til Arktis.

Det er i dag en rekke traktater som direkte og indirekte får anvendelse for Arktis. I sluttdokumentet fra konferansen i Kiruna ber vi parlamentarikere regjeringene våre om å foreta en gjennomgang av eksisterende regelverk som berører Arktis, og å se på hvordan man kan styrke dette. Bakgrunnen for vedtaket er klimaendringene og de store konsekvensene dette får for Arktis. Dersom isen fortsetter å smelte som de siste årene, vil vi om ca. 50 år ha svært lite is igjen i Arktis om sommeren. Isbjørn og sel vil miste sine leveområder, og urbefolkningen i området vil miste livsgrunnlaget sitt. Mindre is vil føre til økt menneskelig aktivitet i området. Det er viktig at vi i forkant av dette kan få på plass et regelverk som legger rammer for aktiviteten i dette sårbare området.

Gjennom en rekommandasjon fra Nordisk Råds møte i Lahti i september i år, ble det fattet et vedtak som også i stor grad berører dette tema. Der blir Nordisk Ministerråd bedt om at den rettsvitenskapelige forskningen omkring nordområdene styrkes og at det i samarbeid med Arktisk Råd arbeides for å få etablert en arktisk traktat. Det er altså et bredt internasjonalt parlamentarisk engasjement for å få en gjennomgang av regelverket som angår Arktis, og en vurdering av hvordan dette kan styrkes.

Denne uka samles Arktisk Råd i Salekhard i Russland. Her vil Norge overta formannskapet i Arktisk Råd etter Russland. På tilsvarende møte i 2004 ble det etter norsk initiativ vedtatt at det skal etableres et fond for prosjektstøtte til arktiske prosjekter, også kjent som Arctic Project Support Instrument. Dette skal lette finansieringen av gode arktiske samarbeidsprosjekter. Vi arktiske parlamentarikere som jobber med disse spørsmålene, har ment at opprettelsen av dette fondet er viktig, da det ellers har vist seg vanskelig å få finansiert gode prosjekter.

Så langt har det også vært vanskelig å få midler til å etablere dette fondet. Det kommende norske formannskapet i Arktisk Råd er en god anledning for Norge til på nytt å minne medlemslandene om hva som er vedtatt, og om nødvendig ta nye initiativ for å få realisert finansieringen av fondet.

I tillegg til arbeidet med klimaendringene vil Norge i formannskaps-perioden i Arktisk Råd fokusere på næringsrettet samarbeid, og på styrket kunnskap om de felles utfordringene de arktiske land står overfor.

Det er viktig at det arktiske samarbeidet gjennom kunnskap og konkret politikk bidrar til å trygge levegrunnlaget for menneskene som bor i Arktis, og setter lokalsamfunnene i stand til å møte de store utfordringene som vi ser kommer.

God ressursforvaltning i nordområdene vil være avgjørende for hvordan utviklingen i nord i alle arktiske land blir. Norge har gått foran ved å få vedtatt en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet, der ulike næringsinteresser og miljø ses i sammenheng. Vi må ha som ambisjon at helhetlige forvaltningsplaner i framtida skal rekke utover det som er norske grenser i nordområdene. I fiskeriene høster vi av felles ressurser, og bare en fornuftig felles forvaltning kan sikre oss mot rovfiske og nedfisking av bestander.

Utnyttelse av energiresurser i nord reiser også grenseoverskridende utfordringer. Samtidig må det være et mål at befolkningen i de berørte områdene også får del i den verdiskaping som uttak av energiresurser vil representere. Petroleumsaktivitet i viktige fiskeriområder krever kunnskap og klok forvaltning. Norge må være pådriver for et godt internasjonalt samarbeid for nettopp ansvarlig ressursutnyttelse.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Thore A. Nistad (FrP) [14:56:39]: Jeg ser i innstillingen fra komiteen at når det gjelder grensehindringer, sier de:

«Komiteen vil understreke at arbeidet med å fjerne grensehindringer for de nordiske innbyggerne er viktig.»

Det står i det kapittel som går på den vanlige mann i gata.

Det har blitt slik at flere og flere må reise til Sverige eller til Danmark for å handle, på grunn av at vi har en del særnorske grensehindringer mot disse landene. Vil Arbeiderpartiet, som har sluttet seg til denne merknaden, sørge for at også disse barrierene gjøres lettere, slik at den vanlige borger kan handle der han finner det for godt, eller slik at produktene like gjerne kan selges i Norge som i Danmark og Sverige?

Hill-Marta Solberg (A) [14:57:34]: Jeg vet ikke om vi har riktig samme forståelse av hva vi legger i ordet grensehindringer. Når representanten Nistad nettopp bruker grensehandel som uttrykk for grensehinder, er det kanskje slik at det er et uttrykk for nettopp det motsatte, at det er få hinder for at innbyggerne i Norden kan handle på andre siden av grensen. Det er vel nettopp det som gjør at vi har en betydelig grad av grensehandel.

Jeg vil også si at det arbeidet som gjelder øvrige grensehinder for innbyggerne i Norden, har Nordisk Råd arbeidet med kontinuerlig i mange år. Det kommer vi til å fortsette med. Det er viktig på en rekke områder, knyttet til arbeidsliv, trygdespørsmål og en rekke slike spørsmål som er viktige for folk som bl.a. ønsker å arbeide i andre nordiske land.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Øyvind Vaksdal (FrP) [14:58:40]: Nordisk Råd og Ministerrådets betydning for kontakt og samarbeid mellom landene i Norden avgjøres ikke av samarbeidet i seg selv, men av hva vi legger inn i samarbeidet, og hvor forpliktende samarbeidet skal være. Felles språk, verdier og like samfunnsmodeller legger et godt grunnlag for det nordiske samarbeidet dersom vi legger til rette for at samarbeidet gis et godt og realistisk innhold.

Fremskrittspartiet har gjennom flere år satt i fokus effektivisering og revitalisering av samarbeidet og tatt til orde for å gi mer innhold til og forpliktelse i dette samarbeidet. Vi er derfor tilfredse med at en enstemmig utenrikskomite er positiv til prosessen med å effektivisere arbeidet i Nordisk Råd og Ministerrådet for å tilpasse det til nye utfordringer.

Et resultat av denne prosessen er at samarbeidsministrene i 2005 la fram forslag til endringer i Ministerrådets struktur, nettopp for å fremme en tydeligere prioritering og effektivisering av samarbeidet. Norge har som formannskapsmedlem hatt ansvar for gjennomføring av reformene og i kraft av det hatt mulighet for å prege samarbeidet i den nye strukturen.

En utfordring for det norske formannskapet i regjeringssamarbeidet er å finne fram til den riktige balansen mellom å fremme og effektivisere samarbeidet mellom de nordiske landene og samarbeidet med land utenfor Norden, først og fremst i våre nærområder. Denne delen av Nordisk Ministerråds virksomhet har økt i betydning. Omlegging av samarbeidsstrukturer har bl.a. gått på å redusere antallet ministerråd fra 18 til 11, noe som har gitt gjenværende råd større saksfelt. Dette vil bidra til å gi bedre samordning og fleksibilitet. Det samme gjelder arbeidet med å forenkle Nordisk Ministerråds budsjettarbeid. Vi er også tilfredse med at en enstemmig komite spesielt peker på nødvendigheten av å fremme åpenhet og gjennomsiktighet i budsjettprosessen og i selve budsjettet, for at man i større grad skal kunne se hvilke politiske prioriteringer som ligger til grunn for budsjettene.

Satsingen på mindre administrasjon på kulturområdet for å sikre at en større del av tilgjengelige budsjettmidler går til kulturformål i stedet for til helt andre formål, er et godt eksempel til etterfølgelse.

En enstemmig komite viser også til at det nordiske samarbeidet kan revitaliseres langs flere akser – ikke bare strukturelt, men også gjennom en tema- og innholdsmessig tilpasning til nye utfordringer som Norden står overfor. Det har i de senere år dukket opp nye utfordringer knyttet til samfunnsikkerhet, beredskap for sivil krisehåndtering og tiltak mot internasjonal kriminalitet og terror. Det er derfor viktig å finne fram til en mulig nordisk dimensjon i grensesnittet mellom kampen mot terror og hensynet til menneskerettigheter.

Det norske formannskapet i regjeringssamarbeidet har prioritert samarbeidet i Europas nordområder, den nordiske velferdsmodellen og kunnskap, fornyelse og verdiskaping.

Det er også viktig å videreføre tidligere formannskaps initiativ. Et sentralt område har vært å forbedre privatpersoners og næringslivets muligheter for grenseoverskridende virksomhet i Norden. Dette anses som en viktig oppgave, da det kan ligge betydelige effektiviseringsgevinster i å bygge ned grensehindre i Norden. Dette gjelder spesielt for små og mellomstore bedrifter og gründere, og bør ses i sammenheng med innsatsen for å utvikle Norden som en næringsregion.

Jeg vil til slutt, i likhet med saksordføreren, vise til at en enstemmig komite understreker betydningen av å følge opp det viktige arbeidet Nordisk Ministerråd har igangsatt i forhold til Hviterussland, med henblikk på å fremme menneskerettigheter og demokrati i landet.

Ivar Kristiansen (H) [15:02:58]: Saksordføreren har på en utmerket måte redegjort for denne enstemmige innstillingen til Stortinget. Det har tydeligvis vært gjort et godt og grundig arbeid det siste året, for – de som husker fjorårets debatt, husker kanskje at det virkelig gnistret under taket i denne sal – det har på flere områder skjedd, om ikke undere, så store fremskritt.

Regjeringens melding om det nordiske samarbeidet viser at det i nær sagt alle sektorer foregår et nordisk samarbeid. Vi vet også at de frivillige organisasjonene samarbeider tett over landegrenser og ofte går foran i det utviklingsarbeidet som de forskjellige parlamentene er så opptatt av. Foretak i de nordiske landene er nå banebrytende, sammen med de frivillige organisasjonene, når det gjelder å fremme samarbeid på tvers av grensene, og de nordiske landene oppfattes på mange måter som en enhet. Da er det, som det ble en liten replikkordveksling om her tidligere, viktig å redusere grensehindringene i Norden. Dette er et arbeid som må pågå kontinuerlig.

Når en ny lov vedtas i et nordisk land, kan denne danne kimen til nye hindringer mellom landene. Derfor er det viktig at Ministerrådet prøver å unngå at slike skjevheter oppstår. Det samme Ministerrådet har jo i noen år hatt tidligere statsminister Poul Schlüter som en særskilt utreder for å presse regjeringene i de nordiske landene til å bygge ned hindrene. Et sentralt område for det norske formannskapet har vært å forbedre privatpersoners og næringslivets muligheter for grenseoverskridende virksomhet i Norden.

I et av våre naboland, som ikke er medlem av Nordisk Råd – nemlig Russland – opplever vi imidlertid det diametralt motsatte, nemlig at vi har en grense som er stengt store deler av døgnet. Det er på grunn av visumordninger – kostbare ordninger – vanskelig å passere landegrensene, noe som kanskje er et av de største hindrene for å utvikle det gjensidige forholdet og bygge opp utvikling og aktivitet hos vår nabo i øst. Her ligger utfordringen, også gjennom et felles forum for de nordiske landene, i å styrke samarbeidet og utviklingen og kanskje gjøre alt man kan for å bygge ned grensehinderet som vi har hos vår nabo i nordøst.

Det er nok for tidlig å trekke en endelig konklusjon av formannskapsprogrammet som har prioritert nordområdene, den nordiske velferdsmodellen, kunnskapsutvikling

og innovasjon. Delegasjonen har imidlertid hatt et godt samarbeid med samarbeidsministeren, og det borger for et godt samarbeid og videre arbeid for felles sak.

Delegasjonen forsøker også å øke interessen for nordområdene og Barentsregionen i Nordisk Råd. Finland kommer til å følge det norske eksempelet fra 2005 med å invitere til en barentsparlamentarikerkonferanse, som vil finne sted neste år. Dette vil være et godt forum for å drøfte videre samarbeid med våre russiske kollegaer, og ikke minst det å gjennomføre Nordisk Ministerråds program for Russland, hvor det legges vekt på utvikling av samarbeidet med frivillige organisasjoner og demokratioppbygging – ikke minst det siste. Når det gjelder demokratisk utvikling, slik vi nå ser i Russland, er det ingen tvil om at dette kunne vært bedre – for ikke å si langt bedre. Mordet på journalisten Anna Politkovskaja viser jo nettopp dette. Det er imidlertid et godt samarbeid mellom nordiske og russiske parlamentarikere gjennom Nordisk Råd, Arktisk parlamentarisk samarbeid og Østersjøsamarbeid.

De baltiske landene er nå blitt sikre og troverdige medlemmer av NATO og EU. Nordisk Råd bidrog sterkt til denne utviklingen. I år er det 15 år siden Nordisk Råd stod fadder for det baltiske parlamentariske samarbeidet. Dette samarbeidet med de baltiske land er det en sterk, felles ambisjon om å videreutvikle, enten det gjelder bekjempelse av kriminalitet, økt handel, samarbeid, nedskaletering av terrortrussel, trafficking eller annet.

Som også representanten Hill-Marta Solberg var inne på, deltar Nordisk Råd aktivt i det arktiske parlamentariske samarbeidet. På grunnlag av det den arktiske parlamentarikerkonferansen i Kiruna vedtok i august i år, er den norske utenriksministeren bedt om aktivt å følge opp flere av de beslutningene og dermed informere den norske delegasjonen.

Vi har også sett av opinionsundersøkelser i de nordiske land at det nordiske samarbeidet er godt fundamentert i det nordiske folk. Det er nødvendig å ha dette i bakhodet, i en tid hvor det faktisk er noen i Norge, både i det politiske miljøet og kanskje også i mediemiljøet, som har en lettere harselerende tone – ikke for at det er noe hovedpunkt, men man ynder ofte å skjemte om det nordiske samarbeidet. Jeg tror det er nødvendig i en slik situasjon å stille oss spørsmålet: Hvilke andre arenaer er det vi har for å utvikle samarbeidet? Vi vet alle svaret på det spørsmålet. Vi har ikke så mange andre døråpnere til nettopp nordisk samarbeid for å føre videre den dialogen som på mange måter når mye lenger enn hva de fem nordiske land hvert især står for. Det nordiske samarbeidet er døråpneren for vårt barentssamarbeid. Det er nå døråpneren for vårt samarbeid med de baltiske nasjonene. Det er også døråpneren for å ha en parlamentarisk dialog med EU. Det er også gjennom det nordiske samarbeidet at vi har en mulighet til å møte parlamentariske kolleger fra USA og Canada. Jeg tror det er viktig, når vi ser på alle de hindre og den motstand vi ofte møter når det gjelder å utvikle handel og samarbeid for øvrig, at myndighetskontakten må utøves nettopp på de områdene hvor vi ønsker å styrke den mest. Det som til syvende og sist er mest avgjørende for nasjonen Norge når vi drar inn begreper som «miljøsamar-

beid», «klimaspørsmål», «ressurshåndtering», «urfolk» osv., er at vi må lære å ta vare på det forum som vi tross alt har, og som best er i stand til å åpne dørene.

Avslutningsvis: Aktivt samarbeid og nordisk deltakelse er først og fremst i vår interesse.

Inge Ryan (SV) [15:11:12]: Begrepet «den nordiske velferdsmodellen» er drøftet og bemerket flere ganger i innstillinga. Det er også noe som vi stadig snakker om. Men hva er den nordiske velferdsmodellen? Jo, det er en politikk som er utviklet i de nordiske landene, særlig i etterkrigstida, der man har satset på fellesskapsløsninger. Når man er på leting og vil skape det ideelle samfunn, som vi aldri klarer, men som vi hele tida streber mot, er det stadig flere nasjoner som kikker på den nordiske velferdsmodellen.

Jeg tror at noe av det viktigste vi kan gjøre i nordisk samarbeid, er å videreutvikle den nordiske velferdsmodellen – for den er ikke konstant, det skjer mange forandringer hele tida. Det som var bra i 1990, trenger ikke være bra i 2006. Og skal vi ta ett av de områdene som vi i dag absolutt har behov for å videreutvikle, der det faktisk også skjer ganske mye, ikke minst i Norge, er det i forhold til begrepet «arbeid». Hva er arbeid? Hvordan arbeider vi? Skal alle arbeide sju og en halv time fram til de er 65 eller 67 år? Dette skjer gjennom pensjonsreformen, gjennom NAV-reformen og gjennom andre reformer i Norge. Den samme diskusjonen har vi i Sverige. Hovedsaken i den svenske valgkampen var arbeid. Jeg tror det er ett av de områdene der vi har betydelig behov for nordisk samarbeid for å videreutvikle den nordiske velferdsmodellen, slik at vi hele tida er på leting etter det ideelle samfunnet. Det er noe av det mest spennende i det nordiske samarbeidet, syns jeg, i hvert fall i de fem årene jeg har hatt gleden av å delta i det.

Neste år er vi så heldige at Norge skal ha presidenten i Nordisk Råd. Representanten Dagfinn Høybråten skal bli president i Nordisk Råd fra neste år. Jeg håper jo at man tar tak i nettopp dette med å videreutvikle denne velferdsmodellen.

Men noe annet som jeg er opptatt av, er at vi antakelig må spisse oss noe mer. Nordisk samarbeid går veldig bredt ut. Det kan være en fordel mange ganger, men ut fra de beskjedne ressursene vi tross alt har – vi bruker en liten milliard i året på hele satsinga – syns jeg at vi er for vide. Det er så mange ulike prosjekt. Hvis vi kikker i den boka som budsjettgruppen utarbeider hvert år, er det et hav av ulike tiltak som vi holder på med. Jeg tror vi med fordel kunne ha spisset tiltakene mye mer og gått inn på færre områder, bl.a. slik representanten Hill-Marta Solberg var inne på når det gjelder nordområdene, som kanskje er et av de viktigste områdene som vi bør fokusere på framover. Vi er jo nordvendte. Vi ligger jo helt oppunder Nordpolen, og det er helt naturlig at vi fokuserer nettopp på de utfordringene som det å være nabo til Nordpolen fører med seg, enten det gjelder klimaendringer eller andre ting, som Hill-Marta Solberg så utmerket pekte på.

Diskusjonen om hvorvidt vi skal ha et nordisk samarbeid, syns jeg er latterlig. Det er klart at vi skal ha et nor-

disk samarbeid! Vi er jo gode naboer som har samarbeidet i alle år. At vi skal ha et nordisk samarbeid, er en selvfølge. Diskusjonen må bli om hvordan vi skal få det samarbeidet til å bli så spenstig som mulig, slik at vi tar tak i utfordringer som virkelig betyr noe for folk i Norden. Da tror jeg, med de beskjedne menneskelige og økonomiske ressursene vi har, at vi med fordel kunne spisse satsinga noe mer, og at det er andre satsinger som da må legges til side.

Dagfinn Høybråten (KrF) [15:14:59]: Det nordiske samarbeidet har lang tradisjon, men mange karakteriserer det som et utenrikspolitisk blindspor. Det mener jeg er helt feil. Samarbeidet må likevel oppleves som relevant for alle som deltar i det. Det er avgjørende at ikke minst innbyggerne i Norden ser konkrete resultater i sin hverdag.

I tillegg ser vi nye utviklingstrekk på den europeiske scene som åpner for større regionale samarbeidsløsninger. Da står det nordiske samarbeidet klart til å innta en rolle i å samordne synspunkter og være en pådriver for å løfte fram denne regionens utfordringer på den europeiske og globale scene.

Vi ser det klart i forhold til EU og EØS, der de nordiske EU-medlemmene har egne formøter før møter i Brussel, hvor også – naturlig nok – baltiske ministre møter. Norge og Island deltar av og til, og Norge må fortsatt stå på for å delta oftere i denne samordningsprosessen. Vi ser det også i forhold til FN, hvor man støtter hverandres kandidatur i ulike sammenhenger. Etter min mening gir det det nordiske samarbeidet muligheter som Norge må gripe.

Skal det nordiske samarbeidet få relevans utover konsultasjoner og koordinering, må det gjøres mer fokusert – her er jeg helt enig med representanten Ryan. Vi har en særskilt utfordring i å løse utfordringene når det gjelder folks hverdag. Den meldingen vi behandler i dag, forteller om et bredt engasjement, masse konferanser og stor møteaktivitet. Den er på mange måter en årsmelding for det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd, uten at det egentlig skisseres noen nye holdninger eller initiativ, og kanskje er formen med årlige meldinger drivende i forhold til et slikt perspektiv. Desto viktigere er det å sette det nordiske samarbeidet inn i hovedprioriteringene i norsk utenrikspolitikk og bruke dette instrumentet til å skape allianser for viktige norske interesser.

Et eksempel på det er det initiativet som den forrige regjeringen tok i forbindelse med en felles alkoholpolitisk strategi i Norden. Det initiativet ble jo nesten ledd ut og kalt naivt i den norske debatten, men det førte til at Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd kunne samles om en felles strategi. Det var to hovedpunkter i denne strategien: Det ene var å få satt alkohol som folkehelseproblem på dagsordenen i Verdens helseorganisasjon. Det lyktes den nordiske gruppen i WHO å få til en enstemmig resolusjon i Verdens helseorganisasjon, og nå arbeider WHO med en ny alkoholpolitisk strategi for første gang på 20 år.

Den andre delen av strategien var å påvirke EU til å sette alkohol som folkehelseproblem på dagsordenen – ikke bare som et næringspolitisk spørsmål, som har dominert tankegangen i EU i alle år. I dag, mens vi sitter her, legger EU-kommisjonen fram et forslag til en strategi på

det alkoholpolitiske området. Den er selvfølgelig ikke fri for næringspolitikk, det skulle bare mangle, men den tar opp dette viktige folkehelseperspektivet som Norden har vært en pådriver for.

Dette er et eksempel som etter mitt syn viser at det nytter å bruke det nordiske samarbeidet som et verktøy når man har felles interesser, som i dette tilfellet. De nordiske landene, med litt ulik alkoholpolitisk tradisjon, hadde en felles interesse av å forsøke å påvirke de kreftene som presset Norden til å føre en annen alkoholpolitikk enn den man egentlig ønsket. Her mener jeg at vi på en glimrende måte har fått anskueliggjort at hvis man vet hva man vil, og det er mulig å bygge en allianse i Norden, kan man også påvirke verden utenfor.

Mange innbyggere opplever problemer når de skal drive næringsvirksomhet over grensene eller oppholde seg over tid i et annet nordisk land. I lengre tid har Nordisk Råd satt fokus på unødvendige grensehindre. Flere er løst, f.eks. reglene som, kuriøst nok, hindret ambulanser i å ta med medisiner over grensen. Men fortsatt opplever mange problemer. De er ofte knyttet til ulike regler for pensjoner eller skatter og avgifter. Bak hver eneste bestemmelse sitter det gjerne en byråkrat som synes at akkurat slik må bestemmelsen være i vårt land, og derfor kan de ikke harmoniseres. Det er en politisk oppgave å se på tvers av grensene i denne type spørsmål og løse praktiske hverdagsproblemer for nordiske innbyggere. Et annet eksempel er deltidsarbeid på tvers av grensene. For enkelte bedrifter i grenseregionene kan dette skape problemer med å få arbeidskraft, og det kan også påvirke bosettingsmulighetene i disse regionene. Utdanning er nok et eksempel. Ungdommer med norsk statsborgerskap, vokst opp i Sverige, får ikke studiefinansiering hvis de vil studere i København. Verken Sverige, Norge eller Danmark vil gi studiefinansiering.

På disse områdene – trygd og pensjon, arbeidsmarked og utdanning – har vi utfordringer som fortsatt krever samarbeid, men det krever også politisk vilje. Som statsråd fikk jeg besøk på mitt kontor av formannskapets representant, Poul Schlüter, som utfordret meg helt konkret: Hva har du gjort med de tingene jeg tok opp i det brevet jeg sendte deg? Jeg har tro på en pådriverrolle å la den Schlüter hadde. Det siste året har det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd valgt en litt annen metode. Meldingen tyder ikke på at dette har vært noen suksess. Jeg håper jeg tar feil, men jeg har et inntrykk av at det faktisk har vært det motsatte – en fiasko!

Tidligere i år spurte jeg statsministeren hvordan de ville organisere arbeidet med grensehindre, og fikk et heller lunkent svar. Ansvaret i denne modellen blir etter mitt syn fort pulverisert. Derfor mener vi i Kristelig Folkeparti at vi må forankre dette på en annen måte, og at vi bør få en nordisk ombudsmann som kan være en pådriver. Det bør være en sentral sak for Nordisk Råd i tiden framover. Det ville vært spennende om Nordisk Råd for første gang i historien fikk en ombudsmann, for selve ombudsmannsbegrepet er jo på global basis knyttet til den nordiske modellen og den nordiske tradisjonen.

Det nordiske samarbeidet må også brukes til å øke interessen for nordområdene i våre naboland. Nordområ-

denes geopolitiske betydning er voksende. Olje- og gassressursene gir nordområdene nye muligheter for næringsvirksomhet, men utfordrer også det sårbare miljøet. Samtidig kan det påvirke samfunnsutviklingen og folkegruppers levekår.

Stormaktenes interesse for regionen er stor når energi kommer på dagsordenen, og Norge har interesse av å få en balanse i regionen mellom Russland, EU og USA. I dette perspektivet trenger Norge alliansepartnere i Norden som skjønner seg på utfordringene i nordområdene og forholdet mellom disse ulike faktorene, som forstår områdets geopolitiske betydning og ser utfordringene det reiser for Nordkalotten og for nordområdene.

Derfor vil vi sette nordområdene høyere opp på dagsordenen i Nordisk Råd og bidra til kunnskapsoppbygging og dialog om utfordringer og muligheter blant parlamentarikere. Målet må være å skape en felles forståelse og få til nordiske parlamentariske allianser som kan påvirke EU, Russland og USA. Samtidig trenger vi en fornyet debatt om Nordisk Ministerråds prioriteringer innen den nordlige dimensjon, hvor nordområdene må få en tydeligere og mer berettiget prioritering.

Jeg finner grunn til å trekke fram Partnerskap for helse i Den nordlige dimensjon, hvor vi trenger en forsterket politisk oppmerksomhet. Utfordringene innen overførbare sykdommer, hiv/aids og tuberkulose er enorme i vårt nabolag, og folkehelsearbeidet må derfor stå sentralt. Her er det mulig å få gjort mye med små midler, og vi må få til økt samarbeid og utbytte mellom fagmiljøene.

La meg avslutningsvis peke på at mye av fokuset i det nordiske samarbeidet er på videreutvikling av den nordiske velferdsmodellen og Norden som såkalt vinnerregion. Samtidig mener jeg at tiden nå er inne for å forsterke fokuset på grensehindringene, som angår vanlige folk. I tidligere tider skjønte alle nytten av det nordiske samarbeidet på grunn av passfriheten. I dag tas den for gitt, og passfriheten er utvidet til hele Schengen. Jeg mener vi må holde fast ved det tradisjonelle samarbeidet rundt kultur, felles språkforståelse, infrastruktur, forskning osv., men det nordiske samarbeidet må også fokusere på saker som er av stor politisk betydning og av nytteverdi for innbyggerne.

Norden har historiske og kulturelle verdier som vi kan bruke i dette arbeidet. Våre kristne og humanistiske verdier, vårt demokratiske utgangspunkt i folkestyret og vår felles tenkning omkring velferd og rettferdighet gir et godt utgangspunkt for å samarbeide videre, og det forplikter. Som vinnerregion må vi derfor være opptatt av å vise internasjonal solidaritet gjennom felles innsats i konflikter, utviklingssamarbeid, nødhjelp, krisehåndtering og fredsarbeid. En vinnerregion skal ikke skape tapere gjennom konkurranse, men åpne for samarbeid og utvikling. Det vil være i pakt med de beste nordiske verdier.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Thore A. Nistad (FrP) [15:24:32]: Det skal bli veldig interessant å få Høybråten i presidentstolen – ikke her, men i Nordisk Råd.

Han holdt et veldig godt og interessant innlegg, som jeg satte pris på. Jeg er helt enig i det han sier om grensehindre. Men jeg har ett spørsmål, og det gjelder alle de små gründerbedriftene som popper opp i de nordiske landene. I næringsutskottet, som jeg selv sitter i, har vi sagt at de skal ha Norden som ett marked. De skal få hele Norden som sitt førstemarked, fordi de har lik kultur og like tradisjoner, og det skal være lett å selge disse produktene i Norden. Så kan man gå ut i Europa og selge sine produkter. Men det er en kjent sak at alle disse små bedriftene har problemer når man skal gå over landegrensene med sine produkter, og i næringsutskottets profil, og også i Norden, er et av satsingsområdene mat i mindre skala.

Hvordan vil Høybråten få dette til? De andre nordiske landene får sikkert dette til for de små bedriftene, men i Norge har man som kjent veldig store problemer når dette skal selges inn.

Dagfinn Høybråten (KrF) [15:25:47]: Hvis jeg stod her og sa at dette var enkelt, hadde vi på en måte ikke hatt behov for å engasjere oss på dette feltet. Dette er på mange måter et sisyfosarbeid, fordi det hele tiden kommer nye regler og nye utfordringer. Men jeg tror kanskje jeg vil anbefale at vi retter fokuset på noen områder hvor det burde være mulig å få gjort noe. Jeg nevnte spesielt det som gikk på studiefinansiering f.eks., og jeg nevnte forholdene der man jobber delt, på den ene og den andre siden av grensen. Jeg tror også at det burde være mulig å få til endringer i forhold til deler av regelverket for næringslivet.

Men det er klart at hvis man går løs på matproduksjon, så stanger man veldig fort hodet i veggen. Det vet representanten Nistad, og det er vel derfor han prøver å ta det opp med meg. Jeg tror faktisk at det går an å skape noen løsninger på andre områder, og at vi skal konsentrere oss om områdene der det er mulig å få effekt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om replikk.

Dagfinn Sundsbø (Sp) [15:27:07]: Samarbeidet i Nordisk Råd har vel i den generelle politiske debatten tapt noe av sitt tidligere prinsipielle og ideologiske preg til fordel for et praktisk samarbeid for å lette nabofolks hverdagsliv. Et unntak i så måte, er det nye fokuset på nordområdene som jeg opplever at en i det nordiske samarbeidet og i Nordisk Råd har tatt fatt på i et svært overordnet perspektiv, og hvor det er etablert samarbeid også med andre land i nordregionen, hvor Nordisk Råd kan spille en sentral rolle. Dette har både med nasjonenes interesser å gjøre og i høyeste grad også med vanlige folks daglige liv å gjøre.

Jeg vil imidlertid først og fremst fokusere på et par områder som er av vesentlig betydning for de nordiske innbyggeres daglige liv. Flere av talerne har allerede fokusert på arbeidet med å fjerne grensehindringene mellom de nordiske land.

Vi har i dag stor utveksling av arbeidskraft mellom nabolandene. I mitt hjemdistrikt, Romerike, er svensk snart et like mye benyttet språk i servicenæringene som norsk. Det gjelder ikke bare på Gardermoen, det gjelder i hele området. Det er rett og slett slik at man arbeider like gjer-

ne der som i Sverige, og det er lettere å reise til Romerike enn kanskje å reise til Göteborg-regionen eller Stockholm-regionen.

Det er rett og slett slik at det å fjerne grensehindre nok er viktig for næringsvirksomhet, men det er også veldig viktig å ha fokus på hvordan innbyggerne blir ivaretatt i en region hvor grensene ikke betyr så mye i forhold til det å søke seg arbeid og det å leve sitt daglige liv. Vi har titusener ukependlere mellom de nordiske land – vi har kanskje hundretusener, for alt jeg vet – og vi har veldig mange som krysser grensen daglig til og fra arbeid.

I stortingsmeldingen vises det til at samarbeidsministrene har slått fast at det er viktig å holde trykket for å oppnå konkrete og merkbare resultater i arbeidet med å fjerne grensehindre for nordiske borgere og for næringslivet. Det er veldig bra. Det vises derfor til at en er enig om å etablere egne ordninger i noen utvalgte ministerråd. De mest relevante områdene i dette arbeidet er, ved siden av næringslivsområdet, sosial- og helseområdet, finans- og skatteområdet og utdanningsområdet. Hovedforankringen og hovedansvaret for framdriften i arbeidet skal ligge hos de fagstatsråder som er ansvarlige for saksområdene. Det kan være en måte for oppfølging, kanskje en god måte for oppfølging. Men – som også representanten Høybråten sa – jeg er redd det ikke er en god nok måte for oppfølging. For de mange tusen enkeltpersoner som møter praktiske hindre i sitt daglige liv som nordisk borger, er det nødvendig med mer synlige og lett tilgjengelige tilbud om assistanse. Den nordiske skatteportalen er et slikt tilbud.

Jeg deler representanten Høybråten's vurdering at man på ingen måte bør legge bort tanken om å etablere en nordisk ombudsmannsordning for å bistå innbyggere som møter grensehindre. Folk trenger rett og slett en guide gjennom byråkratiet. Vi er altså ikke i mål når det gjelder arbeidet med å fjerne grensehindre, og jeg vil anbefale samarbeidsministrene å gå inn i dette med et noe videre perspektiv enn det som er lagt til grunn så langt.

Parallelt med å fjerne nordiske grensehindre etablerer vi nye. Når vi på Nordisk Råds sesjon i neste uke skal behandle et medlemsforslag om nordisk nabolands-tv etter digitaliseringen, må vi med skam erkjenne at vi ser ut til å ha forspilt sjansene til å få et bedre system for formidling av nabolands-tv som følge av innføring av digital-tv. De ulike landene har ikke samordnet sitt arbeid med digitalisering, og ender opp med ulike tekniske standarder. Vi går inn i en tid da vår tilgang til nye tv-kanaler overstiger de flestes behov når det gjelder antall, men vi blir fratatt muligheten til å se nabolandenes fremste tv-kanaler.

Jeg har en riksdagskollega fra Töskfors som i alle år har kunnet ta inn norsk tv, og som klager sin nød over at nå kan det være slutt, hvis han ikke setter opp parabolantenne. Det burde være unødvendig. Jeg synes nok det må være lov å melde fra herfra om at de nordiske kulturministrene raskest mulig bør ta fatt i den saken og si at dette er en situasjon man ikke kan leve med. Man skal gjøre det lettere å få inn mange flere tv-kanaler, men av kommersielle hensyn gjør man det på en måte som stenger nabolands-tv ute. Slik kan vi ikke ha det!

Statsråd Heidi Grande Røys [15:32:37]: Framsida til årets stortingsmelding synest eg viser noko av kjernen i det nordiske arbeidet. Ho viser nokre ungar som er ute og spelar ishockey, antakeleg frivillig. Det ser ikkje veldig organisert ut. Her har vi vore inne på det frivillige, men poenget med biletet er at ein må stå fram som eit lag, og så må ein konkurrere, for då oppnår ein gode resultat. Det er nettopp sånn eg synest nordisk arbeid er. Vi set inn menneskelege og materielle ressursar for å skape gode resultat, ikkje berre for kvart enkelt land, men for Norden som eit heile og i fellesskap. Å skape nordisk nytte ligg i botnen for all aktivitet som vi har i det nordiske samarbeidet.

Med ei omverd i stadig forandring vert det stilt krav, som fleire har vore inne på, om eit stadig meir dynamisk nordisk samarbeid og ein vilje til å søkje nye og betre løysingar for å møte innbyggjarane våre.

Regjeringa sin innsats i det nordiske samarbeidet lever opp til det kravet. Særleg har det vore viktig i år, når vi har leidd arbeidet. Dei tre hovudprioriteringane i det norske formannskapsprogrammet har fleire vore inne på. Det er

- nordområda
- den nordiske velferdsmodellen
- kunnskapsutvikling og innovasjon

Dessutan er det òg viktig at vi vidarefører det dei som har hatt formannskapet før oss, har gjort, så det ikkje vert slik som fleire har vore inne på, at vi hoppar frå tue til tue og berre er opptekne av våre eigne prosjekt når vi sjølv har formannskapet. Difor har vi sagt at det har vore viktig å vidareføre dette med grensehinderarbeidet. Effektiviseringa av det nordiske samarbeidet skulle òg halde fram under vår formannskap.

Lat meg begynne med å seie noko om reformarbeidet. Omlegginga frå 18 til 11 ministerråd er gjennomført på ein god måte, men det er ganske krevjande. Vi har fått nokre store komitear. Vi har berre frå eitt land fått tre–fire statsrådar som plutseleg skal samarbeide i same ministerråd. Det er klart at dette er krevjande. Då kan vi ikkje samtidig pøse på med nye utfordringar, då må ein late ministrane finne si løysing for så å utfordre vidare. På kulturområdet har vi under den norske formannskapet gjennomført ein veldig stor sektorreform. Den samla effekten av dei prosessane som er sette i gang, trur vi heilt opplagt vil vere eit styrkt nordisk samarbeid.

På norsk initiativ har vi òg fått i gang eit reformarbeid når det gjeld budsjettet. Det har fleire av representantane vore inne på. I innstillinga frå komiteen har ein òg peikt på at det er viktig at budsjettprosessen vert open og gjennomsiktig, og at budsjettet skal kunne vise dei politiske prioriteringane. Det er eg heilt einig i. Dette har vore tema i mange av dei møta vi har hatt med budsjettkomiteen, og eg ser fram til den debatten vi skal ha under sesjonen neste veke, for då trur eg vi kan møte ein del av dei utfordringane som fleire av representantane har vore inne på i debatten i dag: korleis vi kan lyfte nokre fyrtårn, og korleis vi kan konsentrere oss om nokre område og gjere dei viktigare enn andre – kanskje for å redusere talet på prosjekt, som eg trur det var representanten Høybråten som var inne på. Men vi har som mål at budsjettet skal verte tydelegare i sin funksjon som politisk styringsverk-

tøy, at det skal verte meir lesarvennleg, transparent, og få fram dei politiske prioriteringane. Ambisjonen er at dette skal leie fram til endringar allereie i budsjettet for 2008, og dette jobbar no ein komite av dei forskjellige finansdepartementa med. Eg kan òg seie at vi allereie har begynt på jobben, ved at vi har laga denne prioriteringspulja som er underlagd samarbeidsministrane, og det viser at ein har begynt å spisse budsjettet noko.

Ministerrådet sitt budsjettforslag, som altså kjem opp til behandling i neste veke, har ei uendra ramme i år i forhold til i fjor. Representanten Ivar Kristiansen var inne på godt samarbeid. Eg vil berre replisere at vi har hatt eit veldig godt samarbeid med budsjettkomiteen. Eg har hatt eit veldig godt samarbeid med heile parlamentarikargruppa i det norske stortinget. Det er viktig. Det er viktig når ein er forholdsvis ny, iallfall ny med omsyn til nordisk samarbeid. Det er ei unik samling av nordisk erfaring blant dei norske parlamentarikarane. Difor har eg vore veldig glad for at vi har kunna hatt den gode dialogen vi har hatt, både med budsjettgruppa og med parlamentarikarane som no skal til Nordisk Råd i neste veke.

Elles har fleire vore inne på nabolandspolitikken, og det er klart at den er ganske omfattande. Den bruker vi mykje tid og krefter på. Det omfattar den verksemda vi driv overfor dei baltiske landa og Russland, det arktiske samarbeidet, samarbeidet med Barentsregionen og Austersjøregionen, og så er vi òg inne i ein innleiande fase i forhold til å støtte eit meir demokratisk Kviterussland.

Det er viktig å vidareføre samarbeidet med Russland, som saksordføraren var inne på. Ikkje berre vidarefører vi det, vi forsterkar det. Det ligg òg i dei prioriteringane som vi har gjort i budsjettet.

Nordvest-Russland skal prioriterast. Samarbeidet med dei baltiske landa skal no ha karakter av ein fullt ut sidestilt partnerskap. Innanfor ramma av Russlandsprogrammet har samarbeidsministrane vedteke eit kunnskapsoppbyggings- og nettverksprogram med ei samla økonomisk ramme på 32 mill. DKK. Det er ein ganske stor budsjettpost. Programmet er samla under fire overskrifter: offentlig forvaltning, forskning og utdanning, næringsliv og det sivile samfunnet. Programmet kan altså gi rom for at opp til 500 russarar kan ha korte opphald i eit av dei nordiske landa og sånn sett spela ei rolle for demokratiseringa i området, der vi, som fleire har vore inne på, rett og slett opplever den paradoksale situasjonen at stor økonomisk vekst er kombinert med politiske innstramningar.

Deltakinga i den nordlege dimensjonen vert ført vidare. Ministerrådet opna i haust kontor i Kaliningrad. Eg var sjølv i Kaliningrad, og opplevde det som fleire har vore inne på, at det var vanskeleg med visum. Men eg kom meg til Kaliningrad. Det kontoret, saman med St. Petersburgkontoret, vert no viktig for å styrkje og vidareføre den innsatsen vi skal gjere andsynes Nordvest-Russland. Ikkje minst er samarbeidet med EU og andre nordlege regionale råd – særleg Barentsrådet under norsk og så finsk formannskap – styrkt under arbeidet. Innanfor sosialpolitikken er det utvikla eit samarbeid med den russiske formannskapet i Europarådet. Samarbeidet med NGO-ar i Russland og Kviterussland skal aukast, og Ministerrådet

har òg engasjert seg i demokratiseringa i Kviterussland gjennom bl.a. støtte til eksiluniversitetet i Vilnius.

I Ministerrådet sitt nabolandsbudsjett ligg, som eg sa, fokuset på Nordvest-Russland. Om lag 65 pst. av ressursane i 2006 går til Nordvest-Russland, 25 pst. til dei baltiske landa, 8 pst. til det arktiske samarbeidet og 2 pst. til Kviterussland. Eg er veldig glad for at fleire av representantane har vore inne på at det er ei veldig brei interesse for at vi nettopp skal ha denne typen prioritering, og at òg Kviterussland-samarbeidet kjem fram i budsjettforslaget. Det er òg venta at den delen som går til Nordvest-Russland, vil auke endå meir i 2007, då tyngdepunktet for det nye utviklingsprogrammet vil vere på Nordvest-Russland.

Parallelt med dette har òg midlane til Arktis vorte større. Samarbeidet i Vestnorden har òg fått eit lyft ved at løyvinga til NORA – det nordiske atlantsamarbeidet – har vorte auka. Vestnorden har altså no samla seg om NORA som den mest sentrale reiskapen i det vestnordiske samarbeidet, og vi har teke konsekvensane av det ved å tilføre midlar til det arbeidet.

Alt dette er i tråd med den fyrste hovudprioriteringa i det norske formannskapsprogrammet om å leggje vekt på nordområda. Vi har overfor våre nordiske vener peikt på at tilhøvet til Russland er viktig for samarbeidet i heile Nord-Europa, og Nordvest-Russland er eit viktig område for Noreg og Norden. Det er sjølv sagt mange av dei utfordringane vi har sett og står overfor når det gjeld Nordvest-Russland, som ikkje er løyste, og som kanskje heller ikkje vert løyste gjennom den kontakten vi skal ha mellom Norden og Nordvest-Russland. Men det er heilt opplagt at det spelar ei rolle at vi legg såpass stor vekt på dette som det vi gjer, når vi skal ta opp demokratisering, marknadsøkonomi, miljøtryggleik og internasjonalt samarbeid. Her kan vi medverke samla og kvar for oss, og det er viktig at vi no styrkjer det arbeidet.

Fleire har vore inne på den nordiske velferdsmodellen, og den fungerer godt. Dei nordiske landa er konkurranse-dyktige, innovative og stabile samfunn med relativt få fattige. Som saksordføraren var inne på, er det òg fleire land som ser til Norden og gjerne vil lære noko av det vi har gjort. Samtidig er modellen òg under press både når det gjeld økonomiske føresetnader, og når det gjeld politiske vurderingar. Difor har vi meint at i debatten om den nordiske velferdsmodellen skal ungdommen ha ei stemme, for det er ungdommen som skal bringe den nordiske velferdsmodellen vidare. Difor oppretta vi eit nordisk ungdomspanel, som er eit initiativ knytt til velferdspilaren i formannskapsprogrammet. Panelet er sett saman av 14 deltakarar i alderen 16–24 år frå alle dei nordiske landa og frå sjølvstyreområda. Meininga med det nordiske ungdomspanelet er at det skal stimulere til debatt og gi Nordisk Ministerråd og dei nasjonale styresmaktene i landa råd og innspel om korleis samarbeidet og velferdsmodell-jobbinga bør innrettast i framtida, sett frå ungdomen sin ståstad. Eg får dei fyrste råda frå panelet litt seinare utpå hausten.

Ein annan ting som eg opplever at veldig mange er opptekne av når eg møter frivillige organisasjonar eller

enkelpersonar, i mitt eige land og utanfor Noreg, er dette med universell utforming. Det har òg vore prioritert som ein del av jobbinga med den nordiske velferdsmodellen. Frå norsk side har vi teke ei rekkje initiativ med omsyn til formannskapsprogrammet, der vi har sett i gang nokre prosjekt på universell utforming. Eg er glad for at dei nordiske landa rettar ei samla og auka merksemd mot å skape eit tilgjengeleg samfunn for alle, for det er veldig viktig at dei funksjonshemma ikkje møter barrierar som hindrar dei f.eks. i å ta arbeid, i å bruke velferdstenestene våre, i å reise fritt mellom landa. Ikkje minst når det gjeld demokratiutviklinga, er det viktig at alle får delta og ha ei aktiv rolle i samfunnet.

Komiteen ber om tilbakemelding i ei stortingsmelding om korleis råd og tilrådingar som spring ut av det nyleg avslutta Velferdsforskningsprogrammet, kan nyttast for å fremje den nordiske velferdsmodellen. Eg kan allereie no seie at formannskapet har lagt til rette for at oppfylginga iallfall kan følgje to spor: For det fyrste vil vi satse på informasjonstiltak for formidling av resultat i ein kort og lettlesen rapport og samtidig knyte det til dei aktuelle debattane i dei nordiske landa. Så vil vi òg søkje å formidle resultat til dei baltiske landa og Nordvest-Russland. Då har ein tenkt å leggje opp ei seminarrekke om den nordiske velferdsmodellen og framtidige utfordringar sett i eit globalt perspektiv. Vi trur det vil vere av stor verdi å lansere resultat av velferdsforskningsprogrammet til relevante aktørar som forskarar, embetsmenn og politikarar i dei baltiske landa og i Russland. Det knyter seg stor interesse til det faktum at vi i Norden har stor sosial tryggleik og forholdsvis høgt skattenivå, men likevel scorar så høgt som vi gjer på dei internasjonale konkurransemålingane.

For det andre vil den nordiske forskinga om velferds-samfunnet halde fram i eit nytt forskingsprogram som skal ivareta kast av Ministerrådets eigen forskingsinstitusjon, NordForsk. Det skal setjast av opp mot 15 mill. kr kvart år i perioden 2006–2011 til dette føremålet. Hovudføremålet er å styrkje eit nordisk forskingssamarbeid på tvers av grensene. Dei nasjonale forskingsråda skal medverke med sine prioriteringar og pengar. Dette er òg eit godt eksempel på koordinerings- og samordningsmekanismen som NordForsk er tiltenkt.

Den tredje hovudpilaren i den norske formannskapet er kunnskap, fornying og verdiskaping. Frå norsk side har vi ynskt å styrkje det nordiske samarbeidet om kvalitet på alle nivå i opplæringa, både gjennom samarbeid om forskning, om utvikling i grunnopplæringa og tiltak som aukar den internasjonale konkurransekrafta til høgare utdanning i Norden. Vi har vidare lagt stor vekt på å utbyggje den nordiske innverknaden på det europeiske samarbeidet. Føremålet er å fremje forskning av høgaste internasjonale kvalitet, og i lag kan dei nordiske landa stå sterkare i konkurransen om europeisk forskingsfinansiering. I samarbeid med EU-kommisjonen arrangerte Nordisk Ministerråd, med kunnskapsminister Øystein Djupedal som vertskap, ein større konferanse, så seint som sist veke, om det å investere i forskning og innovasjon. Her fekk ein fram modellar for korleis eit regionalt nordisk samarbeid kan samverke med EU. Vi er midt inne i dei problemstillinga-

ne som fleire av representantane har teke opp, om nettopp korleis Norden som region òg kan vere viktig i ein dialog og i eit samarbeid i høve til EU.

Elles vil eg nemne at vi under paraplyen kunnskap, fornying og verdiskaping har store og viktige institusjonar som er lokaliserte i Oslo: Vi har NordForsk, som eg har nemnt, vi har Nordisk Innovasjonssenter og Nordisk Energiforskning. Eg har besøkt dei alle. Det er spennande institusjonar. Det er òg ein del av det nordiske arbeidet at vi faktisk lyftar opp og kan vise fram dei nordiske institusjonane som er plasserte i vårt eige land.

Fleire har vore inne på arbeidet med grensehindringar, som for så vidt i år har vore inne i ein overgangsfase. Poul Schlüter avslutta sitt arbeid ved årsskiftet etter eige ynske. Det var tid for å tenkje seg om i høve til korleis ein skulle gå vidare. Vi har arbeidd for å etablere ei såkalla pådrivarordning i dei enkelte ministerråda, der arbeidet med grensehindringar har vore sett på som mest aktuelt. Som fleire har vore inne på, har ein når det gjeld næringslivet, etablert ei slik ordning. Innanfor helse- og sosialsektoren er det no rett rundt hjørnet å få det på plass. I tillegg jobbar vi med å få det på plass i utdanningssektoren og i finanssektoren. Det er ikkje til å leggje skjul på at dette har vore tungt, og det har vore tidkrevjande. Vi har fått dette på plass i alle fall på to område, og vi må sjå på om det ikkje òg er ein god måte å føre arbeidet vidare på. Ein representant såg ut til å ha nådd eit mettingspunkt. Når den representanten likevel gav seg, måtte vi ta ein time-out og sjå på korleis vi skal jobbe med det vidare.

Eg vil oppfordre alle som har eit sterkt engasjement når vi diskuterer Nordisk Råds arbeid, både i debattane med meg her i Stortinget og i sesjonen, og òg parlamentarikarane, til å bruke dei institutta som vi har gjennom f.eks. Stortingets spørjetime til å utfordre enkeltstatsråder på problemstillingar som ein tek opp her, og òg utfordre kulturministeren når det gjeld dei tekniske løysingane knytte til digital-tv – ikkje vente til sesjonen, ikkje vente til dei nordiske debattane, men bruke Stortingets eigne institutt for å få den nordiske debatten til å verte ein større del av kvardagen òg på Stortinget.

Så heilt til slutt: Norden er ei viktig drivkraft i det regionale samarbeidet med Nordvest-Russland, i Austersjøområdet, i Barentsregionen, i Arktis og i Nord-Atlanteren. Eg er difor einig i komiteens merknad om at det nordiske samarbeidet kan forventast å verte viktigare i eit Europa som vert stadig meir regionalisert. Å høyre til ein slik region er særleg viktig for Noreg fordi vi har valt å stå utanfor EU. Det er difor spesielt i Noregs interesse at det nordiske samarbeidet vert så viktig og så interessant at dei andre landa òg heilhjarta sluttar opp om det nordiske arbeidet og ikkje berre arbeidet andre stader der vi ikkje er med.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [15:50:15]: I 2004 ble 38 000 mennesker diagnostisert med hiv/aids i Arkhangelsk og Murmansk-området. Vi vet at problemet er stort også i St. Petersburg, i Baltikum og i Kaliningrad. Samti-

dig ser vi at i forslaget som ligger inne til budsjett for Nordisk Ministerråd for 2007, er sosial- og helsebiten redusert med 15 pst. Det kunne vært meget interessant å få en utdyping av hvorfor nettopp denne biten, som er så viktig i vårt nærområde, er redusert med 15 pst.

Statsråd Heidi Grande Røys [15:50:59]: Eg må få rose representanten Fredriksen for det engasjementet som han har hatt og har på området, spesielt arbeidet rundt hiv/aids og spreiding av andre alvorlege sjukdommar. Det har representanten Fredriksen teke opp med meg både formelt og uformelt tidlegare.

No er det slik at helsearbeidet er eit viktig element i det nordiske samarbeidet med naboområda. Vi skriv i meldinga at helsesituasjonen særleg i Nordvest-Russland på mange måtar er verre enn i Norden. Forekomsten av alvorlege smittsame sjukdommar er gjennomgåande langt høgare, og særleg urovekkjande er situasjonen med omsyn til hiv/aids og tuberkulose.

Nordisk Ministerråd deltek i arbeidsgruppa med Barentsrådet og Regionrådet, som skal implementere dette samarbeidsprogrammet om helse- og sosialspørsmål for perioden 2004–2007. Den arbeidsgruppa har godkjent eit hiv/aids-program, og ein har sikra seg at det går føre seg eit effektivt samarbeid mellom desse ulike aktørane. Vurderinga frå Barentsrådet er altså at det ikkje er behov for nye strukturar utover dei ein allereie har på plass knytte til arbeidet med hiv/aids.

Ivar Kristiansen (H) [15:52:21]: La meg først få lov til å oppklare en åpenbar misforståelse fra statsrådets side. Det er altså ikke ishockeykøller som er avfotografert på stortingsmeldingens første side. Det er bandykøller. Nå gjør ikke det saken noe særlig bedre, i og med at Norge, sammenlignet med våre nordiske venner, ikke er spesielt gode i bandy heller, iallfall ikke hvis vi skal sammenligne oss med Russland og Russlandsprogrammet, som statsråden fortjenstfullt var veldig mye inne på, spesielt det kommende arbeidet med å løse opp i grensehindringene som vi har.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hva slags tilnærming har samarbeidsministeren til spørsmålet som særlig går på vår grense i Storskog, slik at passeringen kan gjøres enklere, mindre byråkratisk og ikke så dyr for dem som skal passere landegrensene?

Statsråd Heidi Grande Røys [15:53:29]: Når eg no er fødd på ein omfløytt holme langt vest i Sunnfjord, er det ikkje så rart at eg ikkje har greie på isaktivitetar. Det hjelper for så vidt ikkje at Noreg ikkje er så god i bandy heller, som representanten sa. Men det er ikkje alltid det hjelper å vere god. Det er viktigare å delta. Er det ikkje det ein seier?

Det nordiske Russland-samarbeidet går konkret på eit vell av utfordringar, som ein rett og slett har valt ut frå at vi veit at vi kjem til å møte motstand frå russisk side på mange av dei områda vi tek opp. For å replisere til førre replikant er òg hiv/aids ei av dei problemstillingane som

(Statsråd Grande Røys)

det står veldig konkret at vi skal ta opp i forhold til Russlandsprogrammet vårt.

Når det gjeld grensespørsmåla og det å bevege seg over grensa, er det heilt opplagt ei problemstilling som vi må jobbe vidare med. Eg opplevde, som sagt, sjølv då vi skulle til Kaliningrad for å opne kontor der, at visum ikkje er noko ein får veldig lett. Det løyste seg heldigvis. Men det er klårt at det er ei av dei problemstillingane som vi jobbar vidare med, og som òg utanriksministeren og andre statsråder har eit konstitusjonelt ansvar for.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Presidenten gir da ordet til utenriksminister Jonas Gahr Støre.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [15:55:02]: La meg først få takke for fleksibiliteten.

Jeg reiser i morgen tidlig til Arktisk råd ved Karahavets bredd. Da vil vi få anledning til å drive videre noen av de spørsmålene vi har vært inne på her i dag.

Jeg vil bruke anledningen til bare å understreke at en samlet regjering – flere statsråder, for vi har ulike ansvarsområder – har satt nordområdene på dagsordenen i det nordiske samarbeidet. Det tror jeg vi har lyktes med. Våre felles utfordringer og muligheter i Arktis inngår i dag som en integrert del i samarbeidet mellom de nordiske landene på en lang rekke områder. Jeg vil også trekke fram det samarbeidet vi har mellom regjeringer og parlamentarikere på dette området. Parlamentarikersamarbeidet i Arktis har bidratt til å bringe sentrale spørsmål høyere opp på den politiske dagsordenen. Jeg har merket meg anbefalingene fra parlamentarikerkonferansen i Kiruna 2.–4. august i år. Innspillene fra de arktiske parlamentarikerne sammenfaller med Regjeringens prioriteringer i nordområdepolitikken og bygger godt opp under dem.

Norge skal i morgen overta formannskapet i Arktisk råd etter Russland. Dette formannskapet etterfølges av Danmark og Sverige, slik at det blir seks år med sammenhengende nordisk formannskap innen den arktiske strukturen. Dette er et godt utgangspunkt. Vi har forsøkt å samarbeide om hovedprioriteringene for denne seksårsperioden. Ett av elementene består i å ha et felles nordisk sekretariat i Tromsø som skal støtte det landet som har formannskapet. Det er et viktig skritt som vil gi Arktisk råd en fastere struktur, og bedre muligheter til å følge opp saker mellom ministermøtene. Regjeringens mål er at vi bør ha et permanent sekretariat. Det tror jeg er et viktig tiltak, parallelt med at det er viktig for oss å fornye strukturen i det arktiske samarbeidet, som nå kan bli unødig byråkratisk.

Vi har tre hovedprioriteringer for formannskapet i Arktisk råd:

- helhetlig ressursforvaltning
- klimaendringer
- effektiv organisering av rådet

Dette er prioriteringer som man vil kjenne igjen fra den nordiske dagsordenen.

Mulighetene og utfordringene i Arktis har det til felles at de er grenseoverskridende. Vi vil derfor arbeide for at de arktiske landene legger prinsippene for helhetlig og økosystembasert forvaltning til grunn for sine aktiviteter i nord. Vår oppgave er å bidra til verdiskaping og økonomisk vekst som ikke undergraver naturens bæreevne. Den norske forvaltningsplanen for Barentshavet vil være det faglige utgangspunktet for dette arbeidet. Jeg mener at dette igjen illustrer at forvaltningsplanen er god å ha med seg som et verktøy inn på en ny internasjonal arena.

Klimaendringer blir som sagt en hovedsak for det norske formannskapet. Arktisk råd har skaffet til veie grundige felles kunnskaper om klimaendringer, særlig gjennom Arctic Climate Impact Assessment, en studie fra 2004. Det er fortsatt flere kunnskapshull som må fylles, og vi må lære oss hvordan vi best kan tilpasse oss effektene av klimaendringene. Vi har startet et prosjekt som skal skaffe mer kunnskap om lokale virkninger av endringene, og den internasjonale oppfølgingen av ACIA – denne studien i Arktisk råd – har gått langsommere enn vi hadde håpet. Derfor vil vi arbeide for å få framgang i dette arbeidet under det norske formannskapet.

Sist, men ikke minst, vil vi arbeide for mer langsiktighet i det arktiske samarbeidet. Vi skal bidra til at Arktisk råd blir en mer effektiv organisasjon, og det tette nordiske samarbeidet er en svært lovende begynnelse. Men la meg nevne at når det gjelder klimaendringene, står vi overfor en utfordring som heter USA, som ikke ønsker ambisiøse formuleringer på dette området. Vi står i tillegg overfor en utfordring som heter Russland, som henger etter. Og nå har vi fått en ny utfordring som heter Canada, der en ny regjering også er veldig varsom med formuleringene på dette området. Det betyr ikke at vi skal gi opp, men det betyr at vi har en stor utfordring, og at vi iallfall må bruke det nordiske kortet for alt det er verdt.

Regjeringen legger vekt på å leve opp til de forventninger Stortinget har til det norske formannskapet i Arktisk råd, og vi ønsker å fortsette den gode og konstruktive dialogen vi har med de arktiske parlamentarikerne. På Nordisk Råds sesjon i neste uke står nordområdene sentralt på agendaen. Der vil bl.a. klimaendringer og mulighet for arktisk forskningssamarbeid bli diskutert. Regjeringen vil arbeide for at det nordiske samarbeidet fortsetter å være en drivkraft når vi behandler utfordringer og muligheter i nordområdene.

La meg til sist si: Når det gjelder grensestasjonen i Storskog, som statsråd Grande Røys var inne på, er det noe vi prioriterer meget sterkt. Vi har akkurat nå inngått en visumavtale med Russland som gjør at det blir enklere å få flerbruksvisum, særlig er det viktig for journalister, næringslivsfolk, folk som har mange ærend fram og tilbake. Det blir lettere for dem som har familie på begge sider av grensen. Det blir også rimeligere for flere grupper. Det er et lyspunkt når det gjelder kontakt over grensen i nord, et lyspunkt i en verden som ellers har den litt pessimistiske utsikten at veldig mye blir mer komplisert.

Presidenten: Den reglementsmessige tiden for formiddagens møte er over. Vi avslutter debatten og fortsetter kl. 18.

Så ønsker vi utenriksministeren god tur.

Møtet hevet kl. 16.

Møte tirsdag den 24. oktober 2006 kl. 18

President: Eirin Faldet

Dagsorden:

Sakene på dagens kart (nr. 9)

Man fortsatte behandlingen av

sak nr. 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om nordisk samarbeid (Innst. S. nr. 11 (2006-2007), jf. St.meld. nr. 26 (2005-2006))

sak nr. 3

Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk Råd for 2. halvår 2005-1. halvår 2006 (Innst. S. nr. 10 (2006-2007), jf. Dokument nr. 7 (2006-2007))

Berit Brørby (A) [18:01:13]: Først vil jeg takke for et godt samarbeid med samarbeidsministeren gjennom det året som har gått, men også med utenriksministeren.

Nordens fellesskap er et fellesskap i verdier. Det er en samfunnsmodell, eller visjon, som vi prøver å virkeliggjøre i våre nordiske land. Derfor blir det også først og fremst gjennom hverdagens arbeid og det tålmodige – noen ganger langsomme – arbeidet at vi profilerer Norden og gir samarbeidet innhold.

Nordisk samarbeid har også fått en internasjonal dimensjon etter Berlinmurens fall. Samarbeidet med balterne og russerne har økt betydelig. Samtidig har vi Norges og Islands behov for å ha kanaler inn i EU-systemet, som også til tider preger arbeidet. Det er viktig for oss å ha god kontakt med EU og Europaparlamentet. Vi får ikke til gode resultater og politisk fokusering på nordområdene, på det arktiske samarbeidet og på Barentssamarbeidet uten at vi har hele Norden og EU med oss.

Den nordlige dimensjonen i EU gir et felles grunnlag for å fremme politisk dialog og konkret samarbeid. Forholdet mellom EU og Russland preges av stor aktivitet, men mindre av konkrete resultater. Det er opprettet samarbeidsområder innen økonomi, indre og ytre sikkerhet samt vitenskap, utdanning og kultur. Innen økonomien arbeides det med å etablere et åpent og integrert marked mellom EU og Russland. Det er en stor utfordring. EU er sterkt avhengig av energileveranser fra Russland og er følgelig sårbar for endringer i russiske holdninger. Avtalen mellom Russland og Tyskland om en gassrørledning bidrar til dette.

Norges og Europas forhold til Russland vil ha stor betydning for den videre utviklingen i vår del av verden. Utfordringene framover blir hvorledes vi gjennom Nordisk Råd skal videreutvikle dialogen og det konkrete samarbeidet med de nordlige områdene, Arktisk Råd og Barentsrådet, og bidra til at Norden fortsatt blir en drivkraft i det regionale samarbeidet i nordområdene.

Det nordiske budsjettet utgjør vel 800 mill. danske kroner. Det er for småpenger å regne. Investering i samarbeid mellom land og å løse saker til innbyggernes beste i fred og fordragelighet skal koste noe. Jeg har ledet budsjettgruppens arbeid noen år, og fortsatt har vi noen utfordringer i selve utformingen av budsjettokumentet. Innholdet er som sagt gjenstand for debatt hvert eneste år. Budsjettokumentet er for lite gjennomskiktig. Det er nesten umulig å skaffe seg oversikt over hvor mye penger som egentlig går til de ulike prosjekter. Det flyttes penger rundt omkring i budsjettet. Ett år står de på én budsjettpost, et annet år ikke, men dersom en leter godt, kan en kanskje finne at det er status quo på en rekke poster. For eksempel finnes de pengene som representanten Fredriksen etterlyser, på en annen post, og har om lag samme bevilgningsnivå som forrige år. Det er ikke lett å forstå.

Et annet forhold som jeg synes statsråden må stresse, er at fagministrene må få et større eierskap til det nordiske budsjettet, og de må følge pengene de får bevilget, helt inn i utvalgene i Nordisk Råd. Inntrykket nå er at dette ordner embetsmennene. Det er vel og bra at vi har dem, men skal det bli mer synlig hvordan nordiske penger brukes, må rutinene legges om: eierskapet til budsjettet må økes.

Ulike departement må også bli mer på hugget når det gjelder å bistå NGO-er som ønsker å få ut midler fra den nordiske potten. En rekke NGO-er har prosjekter i forhold til Russland. Det kan virke som om det er blitt trangere vilkår for NGO-er for å operere i Russland. Det må også være med som en av de viktige sakene i dialogen med Russland framover.

Den nordlige dimensjon er et begrep som vi har et ansvar for å fylle med innhold. Europaparlamentet skal i disse dager behandle en rapport om den nordlige dimensjon, og det er dessverre slik at Europaparlamentets medlemmer ikke er sjenerende opptatt av hva som er utfordringene i nordområdene.

Ifølge Diane Wallis, som har jobbet med den nordlige dimensjon i EU, stopper interessen midt i Østersjøen. Derfor må det endelige sluttokumentet om den nordlige dimensjon som EU, Russland, Norge og Island nå skal slutføre og undertegne i november, inneholde klare prosjekter innenfor nordområdene, som forplikter også økonomisk. Alt annet blir bare flotte planer, nye og mye ord og få resultater.

Jeg er enig med både Inge Ryan og Dagfinn Høybråten når de tar til orde for at det nordiske samarbeidet kan spises mer. Derfor mener jeg også at det viktigste på dagsordenen framover for det norske formannskapet i rådet må være nordområdene i vid forstand: praktiske resultater og å fjerne grensehindre som finnes mellom våre land. Ombudsmann for grensehinderarbeidet er nå til drøfting i Nordisk Råds organer etter forslag fra nåværende president, Ole Stavad. Det er bra at det kan bli politisk enighet om dette, og utfordringen blir om Ministerrådet vil støtte dette og dermed også finansiere en slik ordning.

Ivar Kristiansen nevnte i sitt innlegg en opinionsundersøkelse som nå er foretatt i de nordiske land, og som blir framlagt denne uken. Der er hovedbudskapet at innbyggerne i Norden ønsker et nordisk samarbeid, og at åtte av

ti kjenner til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. En klar majoritet av innbyggerne – velgerne – mener dessuten at samarbeidet skal utbygges. Særlig har innbyggerne forventninger til samarbeid om miljøbeskyttelse og kriminalitetsbekjempelse.

Det er også et interessant resultat at på spørsmål om hvilket land ditt land skal samarbeide med på lang sikt, så prioriterer innbyggerne i hvert av de nordiske land et samarbeid med de øvrige nordiske land, og deretter med EU. Tallene er høyest for begge kategorier i Danmark og Norge, dvs. det land som har vært lengst med i EU av de nordiske land, og utenforlandet Norge. Det viser at et europeisk samarbeid ikke står i noe motsetningsforhold til det nordiske samarbeidet.

Det er et tankekorst at interessen for Nordisk Råd og nordisk samarbeid er større i andre hjørner av verden enn her hjemme. Det er også noe som reflekteres i media. Det nordiske samarbeidet er vel forankret hos grasrota, og de nordiske land scorer høyt på alle internasjonale statistikker over levekår og økonomiske størrelser. En oppfordring til media blir derfor å følge mer med på det politiske verksted som Nordisk Råds sesjon er, men også på det arbeidet som gjøres gjennom året.

Jeg håper på et framtidig nordisk samarbeid som har med seg den nordlige dimensjon, og som gjør at vi om ett år kan stå her og fortelle om flere resultater.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [18:09:14]:

Jeg synes representanten Brørby hadde et på mange måter interessant innlegg. Spesielt interessant var det hun sa om nordområdene og om viktigheten av at de nordiske land har en fokusering på og et samarbeid mot Russland. Dette er et høyst aktuelt og viktig område for de nordiske land.

Vi ser at de nordiske land bidrar med betydelige summer til forskjellige prosjekter i Russland. Noe blir gjort, og andre ting blir ikke utført, selv om pengene er satt av. Rensingen av nikkilverket i Nikel ved norskegrensa i Russland er jo et eksempel på dette. Vi har satt av betydelige summer – ca. 300 mill. kr – samtidig som nikkilverket går så det suser. Også Russland går så det suser. Samtidig ser vi at det er vanskelig for norske selskaper å slippe til i Russland.

Er representanten Brørby enig i at vi må tenke nytt om måten vi arbeider mot Russland på, for å få gjennomslag for det som vi i de nordiske land mener er riktig?

Berit Brørby (A) [18:10:36]: Jeg kan svare veldig kort på det. Jeg svarer ja.

Jeg tror at vi er nødt til å tilnærme oss samarbeidet med Russland fra flere innfallsvinkler. Jeg tror vi har om ikke gått i ring, så i hvert fall prøvd på mange måter å få til en bedre dialog, og det har vi da også oppnådd. Men jeg tror kanskje at Putin fester grepet litt nå, særlig i forhold til NGO-ene, i Russland, og at vi har en utfordring der når det gjelder i fellesskap å få åpnet litt opp for dem, for å få gjennomslag for at det er viktig at dette grasrotsamarbei-

det og ikke minst mann-til-mann- og kvinne-til-kvinne-samarbeidet i Russland kan få ny fart.

Så svaret er ja, men det er flere måter å gjøre det på. Når det gjelder Nikel, tror jeg det nordiske budsjettet er rimelig beskjedent i forhold til utfordringene der. Det er landenes bidrag som har bidratt til den utviklingen som har skjedd i området der. Spørsmålet er om man skal videreføre den bevilgningen i forhold til at de nå tjener penger som bare det. Det er vel en sak for Stortinget i neste runde, tror jeg.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Asmund Kristoffersen (A) [18:11:53]: Nordisk Råds Natur- og Miljøpris for 2006 gikk til professor og forfatter Bogi Hansen fra Færøyene for et langvarig og høyt respektert faglig arbeid innenfor klimaforskning. Han har bl.a. samlet data om endringer i havstrømmer som i dag er enestående for å forstå klimaendringenes innvirkning på sirkulasjonen i havet. Dette betyr bl.a. forskning omkring havstrømmene og risikoen for endringer i Golfstrømmen.

Under forståelsen av at havstrømmene i de store havdypene er en meget viktig faktor for klimasystemet, er det oppsiktsvekkende og trolig skremmende at Bogi Hansen har avdekket at strømmen av dypt, kaldt vann fra de arktiske strøk og inn i Atlanteren og dermed inn i verdenshavene er redusert med ca. 20 pst. de siste 50 år. Dette er en utvikling som har akselerert de siste årene! Med dette som bakteppe er det derfor svært gledelig at det i det internasjonale polaråret, som starter på vårparten i 2007, skal satses 300 mill. kr på forskning over tre år, bl.a. for å se på koblingen av polhav og golfstrøm. Dette er et arbeid som både jeg og Nordisk Råd er sterkt opptatt av, og som vi har fokusering på.

De aller fleste store miljøutfordringer kan bare løses i et tett samspill mellom nasjoner. Det unike nordiske samarbeidet er et meget viktig redskap i miljøarbeidet. Derfor er det meget viktig og gledelig at Nordisk Ministerråd gjennom miljøhandlingsprogrammet for 2005–2008 har satt sterkt søkelys på det å spre kunnskap om virkningene av klimaendringer på havmiljø, og på betydningen disse har for natur- og kulturmiljø i Norden. Miljø- og naturressursutvalget har tatt initiativ til at vi i samfunnsplanleggingen allerede nå må ta høyde for at klima i framtiden kan skape problemer for utbygging av veier, boligområder, havner osv. En slik sak har vi fremmet for sesjonen i København i neste uke.

Nordisk Råd, Arktisk Råd og Barentsrådets sterke fokus på Arktis er meget viktig. Det har mange talere vært inne på i dag.

Områdene i Arktis gjennomlever nå en av de aller mest omfattende klimaendringer på jorda. Dette har selvsagt i første omgang størst betydning for befolkning og natur rundt de arktiske områdene. Men ACIA-rapporten fra Arktisk råd dokumenterer på en omfattende måte hvordan et varmere klima i Arktis vil påvirke det globale klima, bl.a. gjennom høyere havnivå, endrede havstrømmer, som det er fare for, og frigjøring av drivhusgasser gjennom temperaturstigning i vann.

Nordisk Råd engasjerer seg også sterkt i våre nærområder. Gjennom samarbeidsprogrammet med Nordvest-Russland, som også er omtalt i dag, og oppfølging av den nordlige dimensjon i EU har vi et rammeverk for politisk kontakt og samarbeid.

Utvalget jeg leder i Nordisk Råd, miljø- og naturressursutvalget, har nylig vært på en omfattende reise i Nord-Russland. Da får en på en kraftfull måte oppleve hvor viktig det er med nordiske penger i sikringsarbeidet for å hindre forurensning fra f.eks. Kola atomkraftverk, som utgjør den største forurensningsfaren. Det gjelder også deltakelse i oppryddingen av ufattelige mengder og meget farlig atomavfall på Kola, meget nær de nordiske lands grenser. Nordiske penger brukes også på en rekke andre områder, og jeg viser til det replikkordskiftet som var for et øyeblikk siden.

Nordisk Råds tette samarbeid med de baltiske land har hatt stor betydning for disse lands utvikling. Tett samarbeid om miljøet i Østersjøen de siste årene har også en viktig effekt for et havområde i krise, for det er faktisk Østersjøen. Jeg skal ikke gå mer inn på det nå.

På samme måte har vi hatt et vedvarende og meget sterkt engasjement når det gjelder de meget uheldige forhold ved Sellafield-anlegget i Storbritannia.

Vi har også tatt initiativ til en sterkere felles nordisk satsing på biodrivstoff i bilene for å redusere utslipp av skadelige klimagasser, men også for å sikre at vi kan krysse de nordiske lands grenser med våre biodrevne biler uten å risikere at det ikke finnes fyllestasjoner på andre siden av grensen.

Og som et apropos til den norske kraftsituasjonen: Det foregår i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråds regi et godt samarbeid for å utvikle det nordiske elmarkedet, for å få like konkurransevilkår, en høyere grad av forsynings-sikkerhet, miljøvennlighet og god utveksling over landegrensene.

Generelt og til slutt: Det er, slik mange har nevnt før i dag, i Nordisk Råd-arbeidet et sterkt behov for hele tiden å ha et klart blikk på hva som gir nytte og effekt for innbyggerne i Norden og i våre nærområder. Det er en påminning som vi alle trenger å ta innover oss i vårt arbeid i Nordisk Råd. Men resultatene fra Nordisk Råd-arbeidet er overveldende, uansett hvilken region i verden vi måtte sammenligne oss med.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Ib Thomsen (FrP) [18:19:15]: Nordisk samarbeid kan være så mangt. Er den politiske viljen til stede i det enkelte lands parlament, kan Nordisk Råd være en interessant arena. Men vi vet også at det meget fort kan bli byråkratisk og sendrektig, og ingen bindinger i forhold til hva som blir vedtatt i Nordisk Råd, og oppfølging i de ulike parlamenter.

For Fremskrittspartiet er det viktig at nordisk samarbeid fungerer. Siden Norge sist hadde formannskapet, i 2002, har man gjennom det nordiske regjeringssamarbeid visstnok systematisk prøvd å fjerne grensehindre

mellom de nordiske land. Nordisk formannskap har gjort dette arbeidet til et sentralt innsatsområde, uten at jeg tror at Norges befolkning har merket noen nevneverdig store forandringer i handelshindringene. Her opplever jeg Norge som en bremsekloss, men vi skal nå ha en pådriverrolle i dette spørsmålet, ifølge statsråden.

Det er ikke heldig for arbeidet i Nordisk Råd at man stadig vekk får supperådstempel. Det har den til enhver tid sittende regjering ansvaret for, og nå bør Regjeringen fungere som en døråpner for et godt samarbeid i Norden for å unngå et slikt stempel i framtiden.

På side 74 i stortingsmeldingen står det:

«Norske styresmakter har utvikla eit godt samarbeid med russiske grensestyresmakter om alle grensespørsmål i nord.»

Det stemmer ikke med hvordan folk flest opplever grensepassering og kontroll i hverdagen, noe som flere talere her har vært inne på. Næringslivet og folk flest opplever det som en rigid og byråkratisk ordning med altfor mange restriksjoner, en ordning som hindrer handel og samkvem i nordområdene. Enklere og smidigere grensepassering til og fra Russland må komme på plass skal nordområdesatsingen bli noe mer enn retorikk. Den selvsagt stortingetsmeldingen står i skarp kontrast til den virkelige verden.

Jeg har observert at et felles kraftmarked i Norden – som et eksempel – fungerer meget godt, og kan ikke forstå at man ikke kan lære av denne modellen på andre områder. Dette fungerer, det ser vi alle sammen, ved at man samordner politikken over landegrensene og ser hva som fungerer i de andre nordiske land. Vi ser også at f.eks. politi- og redningssamarbeid fungerer meget godt.

Fritt arbeidsmarked i Norden er en illusjon. Jeg har fått henvendelse fra en fortvilt nordmann som jobber i et firma i Malmö med hele verden som ansvarsområde. Han har en svensk firmabil som han bruker i hele Europa, ja sågar i hele verden. Men når han skal besøke sine norske kunder, har han ikke lov til å bruke den svenskregistrerte firmabilen. Han må parkere den på Svinesund og leie en bil videre.

Et annet punkt er den innsatsen som norske politikere har gjort i Nordisk Råd overfor Barentsregionen og Russland ved at man er forslagsstillere og pådrivere på viktige punkter, som i arbeidet med å bekjempe spredningen av hiv og aids og multiresistent tuberkulose. Dette håper jeg er et arbeid som vi kan fortsette videre med. Der ser vi også at vi kan gjøre en god jobb.

Fremskrittspartiet mener at det er naturlig at man også ser på effektivisering, rasjonalisering av arbeidet og de ressurser som blir brukt i Nordisk Råd i forhold til det norske borgere får tilbake.

Som nytt medlem fra Fremskrittspartiet i Nordisk Råd må jeg si at jeg er noe forundret over at gruppen som utgjør 25 pst. av Norges delegasjon, effektivt blir ekskludert fra alle steder som har beslutnings- eller avgjørelseskraft, ofte på grunn av et avleggs regelverk, men også fordi ulike partier ønsker det. Det er viktig også her å ha demokratiske prosesser og respektere dem. Skal man snakke om nordisk forbrødring, og det tror jeg de fleste her har vært

innom, ja da må man også inkludere Fremskrittspartiet i det nordiske samarbeidet og ikke sette 25 pst. av den norske delegasjonen på gangen. Man kan ikke bare stå her og snakke pent om forbrødring i Norden, men må faktisk også starte med forbrødringen i stortingssalen.

Eva M. Nielsen (A) [18:24:38]: I slutterklæringen fra Arktisk Råds konferanse i Kiruna i august ble det satt fokus på et nordisk initiativ for å fremme den sosiale og menneskelige dimensjonen i det arktiske samarbeidet. Flere av innleiderne på konferansen pekte på hvordan klimaendringer og miljøendringer vil påvirke menneskenes levevilkår i de nordlige områdene.

Vi vet at nomadiske stammer i øst, i Russland, lever i frykt for at klimatiske forandringer skal påvirke deres levestett slik at det blir vanskelig å opprettholde en tradisjonell nomadisk levemåte.

Havforskningsinstituttet og Norsk Polarinstitutt har lenge påpekt at klimaendringer først vil gjøre seg gjeldende i nordområdene. Arktis og Svalbard er særlig eksponert. Samtidig påpeker forskerne at de nordlige områdene blir berørt lenge før klimaendringer får radikal betydning for levemåte i sørlige nordiske områder.

Det er viktig å ha både politisk og forskningsmessig søkelys på disse utfordringene, nettopp fordi mange mennesker i nord lever av et naturbasert økonomisk grunnlag. Jeg har med interesse lyttet til representanter for de russiske nenetsene når de beskriver sitt folks avhengighet av det naturen på tundraen kan gi, samtidig som disse representantene beskriver et godt og konstruktivt samarbeid mellom olje- og gasselskapene og de lokale myndighetene, et samarbeid som på Barentskonferansen i vår ble omtalt som et avtaleregime der både lokalbefolkning og industriinteressene i fellesskap har kommet fram til gode løsninger. Det var det som ble sagt, og jeg lyttet meget nøye.

Det internasjonale polaråret 2007–2008 gir oss en unik mulighet til på nasjonalt nivå å gå inn med både forskningsmidler og midler til generell informasjon om sosiale utviklingstrekk i Arktis. Isolert sett kan man si at Norge som en tradisjonsrik polarnasjon må bruke polaråret til å løfte den polare arven fram i lyset, gi vår ungdom kunnskap om polarheltenes arbeid og forskningsresultater og på generelt grunnlag heve det norske folks viten om polare strøk og polare ekspedisjoner. Skal Norge opprettholde sin status som ledende polarnasjon, og det bør vi, må vi fortsette arbeidet på forskningssiden, et arbeid som for øvrig nyter stor anerkjennelse internasjonalt.

Våre forskningsstasjoner på Svalbard er spennende. Vi må bruke også disse for å skape nysgjerrighet og interesse hos de unge for å bruke polområdene til vær- og klimaforskning og gi de unge lyst til å være med og avdekke polområdenes geologiske hemmeligheter. Her er det mye å hente i et nordisk samarbeid, og det er positivt at Nordisk Råd har satt opp ungdomssatsing som et prioritert område for Barentsrådet og i regionrådet.

Sett fra mitt ståsted synes det som om Nordisk Råd har lyktes best i de tilfeller der man har valgt ut spesielle satsingsområder for samarbeidet, i stedet for å spre det over

hele fjøla. Dette tror jeg er veien å gå også i framtida. En slik spisset satsing har gjort enkeltområder mer synlig og skapt forståelse både blant folk flest og i media for at nordisk samarbeid er en vintersak for alle deltakende parter. Og når det gjelder nordområdene, er vår store nabo i øst den viktigste samarbeidspartneren å ha med på laget. Det er nok å nevne stikkord som marin ressursutnyttelse, olje og gass og miljøutfordringene.

Bendiks H. Arnesen (A) [18:29:19]: Når Stortinget i dag drøfter det nordiske samarbeidet, vil jeg benytte anledningen til å gi en anerkjennelse til dette samarbeidet. Jeg synes ikke at det nordiske samarbeidet får den anerkjennelsen det burde få. Sågar har det vel vært reist spørsmål ved om dette formaliserte samarbeidet bør videreføres.

Jeg vil betegne det nordiske samarbeidet som meget viktig og ganske enestående i internasjonal sammenheng. Jeg kan ikke se så mange andre områder i verden der det har lyktes å skape en slik samhörighet mellom nasjoner og naboer som det vi har klart i Norden gjennom det nordiske samarbeidet. Dette er det viktig å ta vare på også i tiden som kommer.

I det nordiske samarbeidet er det mange viktige saker på dagsordenen, som også angår land utenfor vårt geografiske område, men som i høyeste grad berører oss i Norden. Selv sitter jeg i medborger- og forbrukerutvalget i Nordisk Råd. Her har vi et sterkt fokus på bl.a. organisert kriminalitet og menneskehandel. Dette temaet er nesten kontinuerlig på dagsordenen, og regjeringene i Norden tar på en meget konstruktiv måte del i debatten om de løsningsene som utvalget skisserer. Dette viser hvor viktig det nordiske samarbeidet er som en viktig arena for å ta opp saker som berører både nordiske innbyggere og mennesker andre steder i verden, og dette tror jeg folk i de nordiske land er klar over, slik også representanten Brørby var inne på.

Vi vet også at samarbeidet på samferdsels- og miljøområdet, om nedbygging av grensehinder, om kulturoppgaver osv. har gitt konkrete resultater, og jeg minner om at utenriksministeren i dag sa at det nå er inngått en visumavtale med Russland. Dette viser at det gir resultat. Jeg har merket meg at unge mennesker i de nordiske land har et stort engasjement i forhold til nordisk samarbeid. Dette lover svært godt og er noe vi må ta vare på og utvikle videre. Det er jo de unge som skal føre dette arbeidet videre, og deres engasjement er av største verdi.

Derfor vil jeg advare de som ønsker å bagatellisere betydningen av det nordiske samarbeidet. De nordiske land har så avgjort bruk for et slikt samarbeid, uansett hvor mange samarbeidsgrupperinger vi ellers måtte delta i. Jeg er glad for at nordområdene og det de har å si for Norden og Europa, har fått bred plass i det nordiske samarbeidet. I nordområdene har vi store muligheter til vekst og utvikling, men vi har også utfordringer som må løses. Vi har fortsatt et stort velferdsgap mellom Norden og Russland. Her vil jeg spesielt nevne den særlig vanskelige situasjonen for urfolk på russisk side. Dette er forhold som jeg har fått anledning til å se på nært hold, og som ingen kan

lukke øynene for. Her må mye mer gjøres for å bedre menneskenes velferd og muligheter til arbeid og egen inntekt. Barentssamarbeidet og Arktisk Råd er en viktig del av samkvemmet, og jeg er glad for at komiteen så klart presiserer dette i innstillingen.

La meg til slutt nevne Foreningen Norden, som er en sterk bidragsyter til å styrke nordisk identitet og samarbeid ved å formidle kunnskap, opplevelser og løsninger. Jeg var i august på Foreningen Nordens nordkalottkonferanse i Bodø. Dette var en stor nordisk konferanse. Her var det mye folk fra hele Norden, og det var et stort engasjement om viktige nordiske saker. Her var både næringslivsfolk, forskere, lokalpolitikere og ikke minst representanter for lokale lag av Foreningen Norden. Vi var ikke så mange parlamentarikere til stede, men jeg vil for egen del si at jeg hadde et veldig stort utbytte av å møte så mange engasjerte nordiske venner. Jeg tror det er viktig at vi i framtiden viser en større interesse for det viktige arbeidet som Foreningen Norden gjør, spesielt i en tid med så mye fokus på det som skjer i nord.

Anne Margrethe Larsen (V) [18:34:45]: Det er gledelig at alle partiene på Stortinget stiller seg bak merknadene til denne meldingen, og det viser at det arbeidet som Nordisk Råd gjør, er av stor betydning. Jeg har lyst til spesielt å takke representantene fra Fremskrittspartiet for konstruktiv dialog i denne saken. Det tjener saken.

Jeg har lyst til helt til slutt å si at det er ingen tvil om at vi sammen skal fortsette arbeidet i Nordisk Råd. Utfordringene i nordområdene og arktisk samarbeid gjør det svært viktig med en helhetlig forvaltningsplan for hele området, med alle de temaene som har vært oppe i dag. For det andre – arbeidet med grensehindringer der enkeltmennesker trenger hjelp, og der næringslivet trenger hjelp til å komme videre i smidige prosesser. Det arbeidet må også intensiveres, gjerne med en nordisk ombudsmann. Til sist – det nordiske samarbeidet er et viktig instrument for europapolitikken. Nordisk Råd kan faktisk være en pådriver for enkeltmennesker og for utviklingen av demokrati og menneskerettigheter i våre nærområder. Vi har snakket om Russland og Hviterussland i dag.

Nordisk Råd skal fortsatt være en pådriver for samarbeid i Europa.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sakene nr. 2 og 3.
(Votering, sjå side 329)

S a k n r . 4

Innstilling fra utenrikskomiteen om endringer under enkelte kapitler på statsbudsjettet for 2006 under Utenriksdepartementet som følge av situasjonen i Midtøsten (Innst. S. nr. 12 (2006-2007), jf. St.prp. nr. 81 (2005-2006) kap. 100, 101 og 163)

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, sjå side 329)

S a k n r . 5

Innstilling fra justiskomiteen om endring på statsbudsjettet for 2006 under Justis- og politidepartementet som følge av situasjonen i Midtøsten (Innst. S. nr. 13 (2006-2007), jf. St.prp. nr. 81 (2005-2006) kap. 440)

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, sjå side 329)

S a k n r . 6

Interpellasjon fra representanten Anniken Huitfeldt til kunnskapsministeren:

«*Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT, har nylig gjennomført en evaluering av allmennlærerutdanningene i Norge. Evalueringen er gjort på alle 20 institusjoner som tilbyr allmennlærerutdanning. Evalueringspanelet anbefaler blant annet å innføre en femårig allmennlærerutdanning.*

Kan statsråden estimere kostnadene det vil innebære å utvide allmennlærerutdanningen med ett år, kontra å innføre ett halvår med etter- og videreutdanning med full lønn i løpet av de fem første årene som praktiserende lærere, og kan statsråden videre kommentere evalueringens anbefalinger om spesialisering på nivå, fag og mellom institusjonene?»

Presidenten: Presidenten antek at interpellanten straks vil vere på plass.

– Anniken Huitfeldt, ver så god!

Anniken Huitfeldt (A) [18:39:08]: Den mest avgjørende faktoren for kvalitet i skolen er læreren. Derfor var NOKUT-rapporten om allmennlærerutdanningen alvorlig lesning.

Mens lærerutdanningen før var en utdanning som kunne gi lærerne faglig trygghet til å undervise i skolen i årevis, må dagens lærerutdanning være en plattform for livslang læring. Dagens lærere må stadig forholde seg til ny kunnskap, forskning om nye arbeidsmetoder og dermed ha et godt samarbeid med det vitenskapelige feltet.

De som skal jobbe i en lærende organisasjon som stadig skal fange opp kunnskap utenfor skolen, trenger mye kompetanse. Det stiller nye krav til lærerne.

Evalueringen fra 2002 viste at utdanningen ikke har utviklet sin egen vitenskap. Pedagogiske teorier om lærerkunnskap er blitt utviklet av andre utenfor lærerutdanningen.

Det nye NOKUT-panelet mener at til tross for at det stilles krav om forskningstilknytning og endrings- og utviklingskompetanse i lærerutdanningen, finnes det likevel veldig store forskjeller i institusjonene imellom, både i forskningsforståelse og forskningens omfang. NOKUT-rapporten viser også at flere institusjoner har store utfordringer med å samle hele den brede kompetansen som kreves for at utdanningen – og forskningen – skal være av høy kvalitet i samtlige fag.

Kristin Clemet, tidligere utdanningsminister, har sagt at vi ikke kan tro at lærerne skal være tusenkunstnere.

Jeg er for større grad av spesialisering innenfor fag og årstrinn.

Situasjonen for allmennlærere i skolen er at de må undervise i mange fag, dels uten spesialisering, og i noen tilfeller også helt uten bakgrunn i faget i utdanningen. Dette er åpenbart uheldig i et samfunn som i utpreget grad etter spør fagkunnskap, mener NOKUT-panelet.

Når vi vet at mange lærere mangler fordypning i matematikk, men likevel underviser i faget på ungdomstrinnet, er det kanskje ikke så rart at kunnskapsnivået ikke er så høyt som forventet. Det nytter ikke å være en sprudlende energisk lærer, hvis vedkommende ikke er faglig trygg.

Lærerutdanningen er bred, mens skolene på sin side spesialisere den enkelte lærer mer og mer på de ulike aldersgruppene blant elevene. Men det ser altså ut til at dette brede feltet gjør det vanskeligere for den enkelte lærer å fylle kvalitetskravene, og det kan ha bidratt til at kvaliteten på den enkelte utdanningsinstitusjon ikke er god nok.

Evalueringspanelet foreslår bedre dimensjonering av allmennlærerutdanningen i Norge, bl.a. gjennom å vurdere en bred arbeidsdeling og profilering mellom utdanningsinstitusjonene.

Det er ifølge studentene store variasjoner innenfor fagene når det gjelder undervisning i fagdidaktikk, pedagogisk teori og praksis. Det må skje en klargjøring i forholdet mellom disse tre elementene. Det er store variasjoner mellom de fagene og de ulike lærestedene. Det er for mye tilfeldigheter.

Lærerutdanningen står fjernt fra livet i klasserommet. NOKUT-panelet mener at forholdet mellom teori og praksis er svakt, og at ledelsen ved mange institusjoner ikke følger praksistilbudet godt nok opp. Dette gjenspeiler seg bl.a. i at grunnskolens stadige utvikling av undervisningen ikke reflekteres i undervisningen ved utdanningsinstitusjonene.

Det de fleste lærere gruer seg mest til når de begynner på en skole, er ikke å møte elevene, men å møte foreldrene. Mens lærerne øver seg på å møte elever, har de få profesjonelle verktøy til å samarbeide med hjemmene. Det er alvorlig fordi hjemmene blir stadig mer krevende.

Panelet foreslår femårig allmennlærerutdanning. Jeg synes at de femårige masterstudiene ved mange utdanninger er et godt tilbud, og at det bør videreutvikles, men jeg tror vi bør tenke gjennom hvilke reformer vi setter i verk først når det gjelder utdanning av lærere.

Jeg frykter også at for mye fokusering på struktur tar oppmerksomheten bort fra de grunnleggende problemene som presenteres i rapporten: manglende kontakt med skolehverdagen, manglende kunnskap om hvordan nye vitenskapelige funn kan brukes i undervisningen, og mangelen på fordypning.

Dessuten kan det hende at faglig oppfølging de første årene er viktigere enn flere år innenfor en utdanning som ikke er god nok. Det er jo nettopp referansen til klasse-

rommet som er en av de store svakhetene ved dagens utdanning.

Et utvalg i Arbeiderpartiet foreslår derfor ett semester oppfølging i jobben de første fem årene som nyutdannet lærer og deretter ett semester hvert tiende år. Det siste forslaget ser jeg at Høyre, helt uavhengig av Arbeiderpartiet, også har presentert. Venstre har foreslått ett års etter- og videreutdanning hvert sjuende år.

Jeg tror vi gjør klokt i å prioritere hva vi mener er viktigst, først.

NOKUT-rapporten foreslår en rekke kvalitative forbedringer som handler om innholdet i lærerutdanningen. Vi vet fra andre skolereformer at fokusering på struktur fortar oppmerksomheten bort fra innhold. Derfor stiller jeg i interpellasjonen til statsråden spørsmål om kostnadene ved de ulike tiltakene vi foreslår for å heve kompetansen blant lærerne.

Det er en del innenfor allmennlærerutdanningen som er litt urolige når Stortinget diskuterer denne. Årsaken er at mange reformer de siste årene har ført til veldig mange mål. Stortingets styringsiver når det gjelder lærerutdanningen har resultert i mange kryssende målsettinger.

Et eksempel på Stortingets styringstrang er vedtaket her i denne sal om at det skulle synges i alle fag i lærerutdanningen. Det var et fint tiltak. Jeg vet at også statsråden legger vekt på de musiske sidene ved lærerutdanningen. Men vi må begrense hvilke tiltak vi setter i verk. Vi bør derfor lære av diskusjonen omkring Kunnskapsløftet. Vi må prioritere det viktigste og ikke legge til enda flere mål i lærerutdanningen. Økt spesialisering er derfor veien å gå.

Norske lærere er svært gode, men selv en god lærer kan ikke kunne alt.

Statsråd Øystein Djupedal [18:46:11]: Representanten Huitfeldt tar opp et prinsipielt viktig spørsmål, som rommer mange dimensjoner og derfor krever en grundig debatt.

Før jeg svarer på første del av representanten Huitfeldts spørsmål, vil jeg kort si noe generelt om departementets oppfølging av rapporten fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning, i kortform NOKUT. Deretter vil jeg kommentere spesielt anbefalingene i evalueringen om større grad av spesialisering mellom institusjonene. Disse forholdene er viktige for vurderingen av de økonomiske kostnadene ved de to alternativene som er nevnt eksplisitt i interpellasjonen.

NOKUTs evalueringspanel har gitt en rekke vurderinger av hvordan kvaliteten i allmennlærerutdanningen kan styrkes. På noen områder gir evalueringen så klare indikasjoner på svakhet at det haster med å sette i verk konkrete tiltak.

Lokalt må den enkelte lærerutdanningsinstitusjon selv ta tak i mange av de utfordringene som blir framhevet i evalueringen, som organisering og ledelse av utdanningen, mangel på praksisnærhet og strammere krav til studentene. Dette trenger man altså ikke vente på ytterligere signal fra statsråden for å iverksette.

Nasjonalt tar Regjeringen også tak i disse utfordringene. I forslaget til statsbudsjett for 2007 er det avsatt 11 mill. kr til nye prosjekter. Ett prosjekt er utprøving av regionale modeller for bedret samarbeid mellom lærerutdanning og skole- og barnehageeier. Et annet er utvikling av bedre praksismodeller. Tiltakene kommer i tillegg til andre pågående satsinger på totalt 25,7 mill. kr. Jeg har også signalisert at det er naturlig å se på nåværende struktur og rammer for allmennlærerutdanningen, i første rekke med tanke på eventuelt å formalisere krav om spesialisering av allmennlærerens kompetanse mot årstrinn og fag i grunnskolen.

NOKUTs evalueringspanel problematiserer dagens situasjon hvor 20 lærerutdanningsinstitusjoner tilbyr en tilnærmet lik fireårig allmennlærerutdanning. Utvalget mener at nåværende struktur og rammer bør vurderes. Evalueringspanelet oppfordrer til regionalt samarbeid om å utvikle ulike faglig profilerte allmennlærerutdanninger som samlet oppfyller nasjonale behov.

Det anbefales også utvidelse til en femårig lærerutdanning. Evalueringspanelet mener at en utvidelse av utdanningen bl.a. kan gi bedre sammenheng og plass for profesjonsspesifikke elementer gjennom større deler av utdanningen og en mer betydningsfull vektlegging av FoU. En utvidelse av tidsrammen vil også være hensiktsmessig for større nivåspesialisering.

Jeg er enig med evalueringspanelet når det framheves som problematisk at allmennlærere blir satt til å undervise i fag de ikke har utdanning i. Ved forrige reform i allmennlærerutdanningen, i 2002, ble to år gjort obligatoriske. I de to siste årene kan studentene gjøre selvstendige valg. Fag- og nivådifferensiering ble delvis innført, men på frivillig basis, basert på studentens valg og institusjonens tilbud. En eventuell differensiering av krav til kompetanse for å undervise i fag og/eller på trinn på grunnskolen har konsekvenser både for lærestedene og for skolen som må utredes videre. En sterkere grad av arbeidsdeling og faglig profilering av de ulike allmennlærerutdanningene vil innebære et krevende arbeid, også innenfor rammen av en fortsatt fireårig utdanning.

En eventuell utvidelse av allmennlærerutdanningen til fem år vil kreve grundige vurderinger, særlig av økonomiske og praktiske konsekvenser. Både nasjonalt og lokalt må det bl.a. vurderes en mer detaljert dimensjonering av lærerbehovet rettet mot ulike nivå og ulike fag. Lærerutdanningsinstitusjonene må vurdere egen profil og tilbudsstruktur gitt sine faglige og økonomiske rammer og rekrutteringsgrunnlag. For mindre institusjoner vil det være særlig faglig utfordrende å klare å utvikle et tilfredsstillende bredt tilbud som eventuelt skal akkrediteres på masternivå. For studentene blir det viktigere å gjøre kvalifiserte valg fordi utdanningsprofil mer enn før kan bli styrende for jobbmuligheter.

Evalueringspanelet har ikke vurdert alternativet med et halvt års videreutdanning innen fem års arbeid i skolen, som representanten Huitfeldt tar opp i interpellasjonen. Delvis er dette et forhold som ble tatt opp i forbindelse med lærerutdanningsmeldingen i 2002, St.meld. nr. 16 for 2001-2002, Kvalitetsreformen Om ny lærerutdanning

Mangfoldig – krevende – relevant. Her var imidlertid diskusjonen knyttet til et sabbatsår for alle lærere, noe som departementet den gang ikke ønsket å utrede videre. Noen av forholdene som den gang ble pekt på som uavklarte, var behovet for vikarer, om ordningen skulle være en individuell rettighet, om lærer eller skoleeier skulle bestemme den faglige innretningen på videreutdanningen, kostnadene ved modellen og prioriteringer mellom ulike kostnadskrevende tiltak. I tillegg er det nok flere praktiske forhold for både skoleeier, lærer og utdanningsinstitusjon som eventuelt må vurderes nærmere. Det er samtidig slik at en modell som kombinerer utdanning og arbeid, har mange sider som kan øke kvaliteten på lærerarbeidet. Strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringa 2005–2008 bidrar til at vi får erfaringer med slike modeller.

For å kunne vurdere de praktiske, faglige og økonomiske konsekvensene av de ulike forslagene som er omtalt ovenfor, er det nødvendig med god dialog med de sentrale nasjonale aktørene, som Universitets- og høyskolerådet, lærer- og studentorganisasjoner og KS. Videre vil det være nødvendig å utrede ulike modeller for en eventuell mer differensiert fire- eller femårig allmennlærerutdanning. I en slik sammenheng vil det også være aktuelt å vurdere andre alternativer, f.eks. en ordning med et halvt års videreutdanning etter noen års arbeid i skolen.

For ikke å foregripe en slik eventuell utredningsprosess vil jeg ta forbehold om at de anslagene jeg her presenterer, er meget foreløpige.

Departementet har lagt til grunn at et kull med uteksaminerte studenter utgjør omkring 2 000 allmennlærere. Videre er det lagt til grunn tre variabler som har stor økonomisk betydning for de to aktuelle alternativene. Disse er:

- a) lærerutdanningsinstitusjonenes kostnader
- b) lånekasseutgifter
- c) lønnsutgifter for lærere som tar videreutdanning

Om vi først ser på alternativet med utvidelse av allmennlærerutdanningen til fem år, anslås det å gi om lag 170 mill. kr i merkostnader pr. år for utdanningsinstitusjonene knyttet til opprettelse av ekstra studieplasser. I tillegg kommer om lag 42 mill. kr i økte studiefinansieringskostnader pr. år. Lånekassen legger til grunn at ca. 76 pst. av studentene vil ønske en slik finansiering. Den årlige merkostnaden for å utvide allmennlærerutdanningen til fem år blir derfor på om lag 212 mill. kr.

Dersom vi ser på tilsvarende tall for videreutdanningsalternativet, blir institusjonenes kostnader knyttet til studieplasser om lag 85 mill. kr. Her er det lagt til grunn at samtlige uteksaminerte studenter benytter seg av tilbudet, noe som sannsynligvis er litt høyt. Kostnadene ved full lønn under utdanningspermisjon er estimert til om lag 500 mill. kr, og dette er det kostnadsdrivende elementet i videreutdanningsalternativet. Den samlede årlige merkostnad for et halvt års lønnet videreutdanning for allmennlærere er således estimert til om lag 585 mill. kr pr. studentkull. Dette er om lag 373 mill. kr mer enn for et femårig utdanningsløp.

Ingen av disse anslagene er endelige eller uttømmende. En ekstra kostnadsfaktor som vil være vesentlig, er at begge alternativene øker kapasitetsbehovet i skoleverket. Det vil si at de lærerne som kvalifiserer seg til arbeid i skolen, vil være tilgjengelige for skoleverket i færre år enn dagens nyutdannede. Dette gjelder uansett om det innføres lengre grunnutdanning eller ekstra videreutdanning. Vi vet at det i de kommende årene uansett vil være et behov for flere lærere på grunn av økende barnekull og stor pensjonsavgang blant lærerne. En mer uttømmende kostnadsberegning av de to alternativene vi her diskuterer, vil derfor måtte beregne kapasitetsbehovet for antall lærere i skoleverket. Det vil knytte seg betydelige kostnader til en slik eventuell økning av utdanningskapasiteten for å supplere lærerpopulasjonen med flere lærerårsverk.

NOKUTs evaluering indikerer tydelig at vi trenger en allmennlærerutdanning som bedre enn i dag lykkes med å møte utfordringene i skolen. Vi må derfor nøye vurdere hva som bør være innholdet i utdanningen, før vi går videre med å se på utdanningens organisering, struktur og lengde. Dette vil i tilfelle kreve grundige utredninger av både en fireårig og en femårig modell, samt forslaget om en videreutdanning noen år etter avsluttet utdanning. Jeg er derfor innstilt på å ta både det alternative opplegget som er skissert av representanten Huitfeldt, og eventuelt andre synspunkter som måtte komme fram i dagens debatt, med meg i det videre arbeidet.

Før jeg avslutter: La meg igjen understreke – og jeg ber om forståelse for – at departementet på det nåværende tidspunkt må være varsom med de økonomiske anslagene. Disse anslagene har som sagt mange mulige feilkilder i seg, men de gir en indikasjon på hvor stor kostnaden vil være ved de ulike skisserte alternativ. Det er som kjent mulig å tenke seg andre alternativ enn de som representanten Huitfeldt tok opp i sin interpellasjon.

Anniken Huitfeldt (A) [18:56:11]: Jeg vil takke statsråden for et veldig godt svar.

Det første statsråden gjorde da han kom i stolen, var jo å øke antall plasser i allmennlærerutdanningen. Det var viktig. Jeg synes han også nå viser en veldig stor evne og vilje til å ta på alvor de innvendingene som kommer mot allmennlærerutdanningen fra NOKUT. Det trengs. Lærerutdanningen har vært gjennom mange reformer de siste årene. Nå krever det at vi har fokus på innhold, at vi har fokus på faglig fordypning, på nærhet til praksis og bruk av vitenskap. Jeg er trygg på at statsråden har disse evnene til å følge opp dette i tiden som kommer.

Jeg er også glad for at statsråden ser sammenhengen mellom allmennlærerutdanningen og de tiltak som vi setter i verk i forhold til etter- og videreutdanning. Én ting er kostnadssiden, og derfor er det viktig at vi ser disse tingene i sammenheng. Vi må se dette i et bredt perspektiv, der vi ser de ulike virkemidlene i sammenheng for å styrke kunnskapen blant lærerne.

Jeg sa innledningsvis at Stortinget tidligere har vist en viss iver etter å styre innholdet i lærerutdanningen, ved at man skulle lære veldig mange sangtekster i de ulike fagene på allmennlærerutdanningen. For ordens skyld vil jeg

gjøre oppmerksom på at jeg har lært meg sangen: Da klokka klang, så fort vi sprang.

Presidenten: Det er mogleg at statsråden kan neste strofe.

Statsråd Øystein Djupedal [18:57:54]: ... og ingen stod igjen og hang.

La meg understreke det samme poenget som professor Hansén, som ledet NOKUTs evalueringspanel, understreket ved presentasjonen av NOKUTs rapport, nemlig at læreryrket er et av vårt samfunns aller viktigste yrker. Og lærerutdanningen som sådan er en av de aller viktigste utdanningene vi har. La meg understreke dette, for den interessen som Stortinget gjennom generasjoner har vist for lærerutdanningen, er jo en genuin interesse for at kvaliteten i lærerutdanningen skal bli bedre, slik at lærerne blir bedre og at ungene våre dermed får mer kvalitet og mer kunnskap i skoledagen. Jeg synes det er veldig prisverdig at representanten Huitfeldt tar opp denne debatten i etterkant av NOKUTs rapport. For det er i sannhet riktig at NOKUTs rapport gir grunnlag for mange refleksjoner og ikke minst det som kanskje er det viktigste; nye tiltak for å bedre lærerutdanningen.

Jeg oppfatter debatten rundt lærerutdanningens innhold, dimensjonering og struktur som en viktig debatt der alle aktørene egentlig er opptatt av det samme, nemlig at lærerutdanningen skal styrkes, kvaliteten på lærerne skal øke og kvaliteten i skolen skal dermed øke. Elevene våre skal lære mer og bli enda bedre og mer gagns mennesker, som det het i den gamle loven.

Jeg oppfatter også at vi, gjennom den prosessen som NOKUTs evalueringspanel har startet, har startet en omfattende debatt rundt dette som vil lede til endring av lærerutdanningen. Jeg har vært veldig nøye på å si at vi må starte denne diskusjonen med innholdet i utdanningen og ikke lengden. Det gjør jeg ikke for å si at jeg nødvendigvis er avvisende til en eventuelt femårig master som lærerutdanning, men vi må være sikre på at vi vet hva vi vil, og i hvilken retning vi skal gå. Jeg er enig i professor Hansén og evalueringspanelet til NOKUTs påpekning av at det er uheldig at vi har lærere i skolen i dag som underviser i fag de selv ikke har hatt undervisning i. Dette er en åpenbar svakhet ved dagens lærerutdanningssystem. Det betyr at mange lærere i dag helt åpenbart har bruk for kompetanse påfyll, og vi har bruk for mange nye lærere som har bruk for en bredere kompetanse, men også en spesialisert kompetanse innenfor mange viktige fag. Ta realfag som et eksempel, hvor jo Regjeringen har et omfattende arbeid i gang for å styrke realfagene i alle deler av utdanningen.

Dette vil selvfølgelig kreve lærere med mer spesialisert kompetanse, og det vil kreve både en kombinasjon av etter- og videreutdanning. La meg understreke det poenget at uansett hva vi gjør med lærerutdanningen, vil altså hovedtyngden av de lærerne vi har, være de lærerne vi har. Det betyr at de endringene vi her diskuterer, vil gjelde lærere våre barn først om noen år vil nyte godt av. Hovedtyngden av lærerne som vi har i skolen i mange år framover, vil være de lærerne vi har. Derfor må vi ikke ta den-

ne diskusjonen om allmennlærerutdanningen isolert fra hvordan vi styrker kompetansen til de lærerne som allerede har sin plass i skolen. Der fins det heldigvis mange dedikerte, engasjerte og kunnskapsrike lærere, og de skal også få muligheten til påfyll av kvalitet og kunnskap.

Anders Anundsen (FrP) [19:01:28]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp et veldig viktig spørsmål – i hvert fall et veldig viktig fokus – nemlig den rapporten som har kritisert allmennlærerutdanningen i Norge ganske kraftig. Jeg syns også statsråden bør ha honnør for å ha gitt et svar på interpellasjonen i dag som er åpent og på mange måter imøtekommende for ulike løsninger.

NOKUT-rapporten er en rapport på over 400 sider. Det er en svært grundig rapport, og den avdekker helt åpenbare sår og problemer i allmennlærerutdanningen.

Vi har også noen tydelige anbefalinger, og kanskje den tydeligste anbefalingen er at det må gjøres noe med utdanningens lengde. Jeg må innrømme at jeg var litt i tvil om interpellantens motiver for å fremme interpellasjonen i dag, helt til jeg fikk tallene fra statsråden, som viser at en utvidelse fra fire til fem år vil koste 212 mill. kr, mens en annen løsning som interpellanten skisserer i interpellasjonen, vil være langt, langt dyrere. Etter vår oppfatning er det nødvendig å ha to tanker i hodet samtidig. Interpellanten sier at vi er nødt til nå å ha fokus på innhold, vi må løse utfordringene nå, derfor må vi ikke fokusere for mye på strukturutfordringer. Vi tror at dette henger sammen. Ja, vi må handle raskt, og Fremskrittspartiet tok til orde så fort denne midtveisrapporten kom, faktisk for å gjøre noe med innholdet i eksisterende lærerutdanning nå. Det forventer jeg også at statsråden kommer til å gjøre – å fokusere på kort sikt. Men det må ikke bety at vi ikke også skal ha fokus på de langsiktige løsningene. Det er helt åpenbart at allmennlærerutdanningen trenger et løft. Den viktigste, enkleste og beste måten å gi det løftet på, er å utvide utdanningen innenfor ordinær europeisk gradsstruktur med ett år, og i tillegg øke fokuset på praksisbitten og bedre sammenheng mellom den teoretiske og den praktiske utdanningen.

Jeg må innrømme at jeg ikke blir veldig imponert når interpellanten bruker et internt utvalg fra Arbeiderpartiet som kilde for på en måte å si at NOKUT-rapportens anbefalinger ikke er veldig vel funderte. Jeg har betydelig større tillit til det arbeidet som NOKUT har gjort, som er et grundig og godt arbeid, der man har gjennomgått alle de 20 institusjonene som har allmennlærerutdanning i dag, og kommer med de anbefalingene som jeg mener vi som folkevalgte er forpliktet til å vurdere litt nærmere enn å si at vi har et internt utvalg i vårt parti som mener noe annet.

Det er viktig å prioritere. Det var interpellanten opptatt av også. Men det er viktig å prioritere både på kort og på lang sikt. Det kan ikke være et motsetningsforhold mellom det å finne gode løsninger på innholdssiden nå, og å arbeide frem en bedre struktur med et bedre innhold. Og bare for å si det, så er jeg veldig glad for at statsråden ikke avviser femårig masterutdanning som alternativ måte å løse allmennlærerutdanningen på. Det er jeg glad for. Jeg regner med at den utredningen som til slutt

kommer til oss, vil være god og vurdere ulike alternativer.

Fremskrittspartiet har imidlertid konkludert. Det ser vi i en senere sak i dag, hvor Fremskrittspartiet faktisk foreslår å innføre en femårig masterutdanning for allmennlærere. Det er ikke et standpunkt som er nytt for Fremskrittspartiet, men det som er ganske nytt, er at det er et standpunkt som Utdanningsforbundet også deler. Det betyr altså at Utdanningsforbundet og NOKUT-rapporten er enig med Fremskrittspartiet, og det er jo hyggelig til en forandring.

Fremskrittspartiet handler med andre ord der interpellantens parti vil avvente. De som taper på at vi ikke handler nå, det er elevene.

Ine Marie Eriksen Søreide (H) [19:05:51]: Uten kompetente, motiverte og ambisiøse lærere med tro på seg sjøl og med tro på jobben de gjør, får vi ingen god skole. Uten yrkes stolthet og statusheving for læreryrket kommer vi ikke langt. Heldigvis har vi veldig mange gode lærere i skolen i dag. Men vi får også rapporter, senest i forbindelse med den store evalueringa av allmennlærerutdanninga som ble lagt fram 22. september, om at vi har utfordringer i utdanninga av lærere. Veldig kort oppsummert peker evalueringa på at det trengs mer av alt. Det trengs mer fag, mer ledelse og mer didaktikk. Utdanninga skal og må legges til rette for en aktiv kunnskapskultur, som lærerstudentene tar med seg inn i yrkeslivet når de er blitt lærere. Skolene må i større grad bli lærende organisasjoner, og et viktig grunnlag for å lykkes med det legges i lærerutdanninga.

I 2002 la den forrige regjeringa fram en ny allmennlærerutdanning som Stortinget vedtok. Allerede i 1991 gikk Høyre inn for lærerutdanning som var differensiert på trinn. Hovedgrepet i 2002 var sterkere grad av spesialisering og fordypning, for vi hadde etter hvert fått ganske godt dokumentert at de viktigste forutsetningene for god lærerkompetanse er faglig trygghet. Vi innførte, til sterke protester fra bl.a. SV, moderate opptakskrav til allmennlærerutdanninga. Den ferske evalueringa bekrefter at det var et riktig grep, og åpner for at opptakskravene bør skjerpes. Lærerstudentene selv ber også om at det settes tydeligere krav underveis i studiet. Det er vurderinger som Høyre gjerne er med på.

Et interessant poeng i evalueringa er likevel at det ved mange lærerutdanningsinstitusjoner fortsatt undervises som om den nye lærerutdanninga ikke eksisterer. Med andre ord: Intensjonen i den nye utdanninga, som skulle gjøre lærerne mer til spesialister enn til generalister, følges ikke godt nok opp overalt. Mange av punktene som man pekte på i evalueringa i 2002, er fortsatt ikke fulgt opp ved institusjonene. Derfor peker NOKUT spesielt på behovet for sterkere spesialisering i studiet.

Samtidig er NOKUT veldig tydelig på behovet for mer og klarere organisering og ledelse ved institusjonene. Blant annet sies det i evalueringa at det er viktig å rapportere om gjennomstrømning, frafall og studieprogresjon. Det er avdekket manglende kontroll ved flere av institusjonene når det gjelder akkurat dette.

Det anbefales også – litt på siden av det mandatet NOKUT fikk – å utvide lærerutdanninga fra fire til fem år, for å få plass til flere fag, mer didaktikk, mer fordypning og mer av det som til dels er undervurdert i skolen i dag: ledelse. En lærer er en leder. Den nye lærerutdanninga fra 2002 inneholder et skritt i riktig retning, fordi man der innførte profesjonskunnskap som en del av allmennlærerutdanninga.

Vi skal huske på at vi fortsatt er midt i en reform. Vi har ennå ikke sett det første kullet fra den nye lærerutdanninga – de uteksamineres neste år. Høyre er villig til å være med på å diskutere om vi gikk langt nok i 2002, om det kanskje er slik at tida er moden for å ta skrittet fullt ut og innføre en femårig lærerutdanning for alle lærerstudenter.

Et særlig problem i lærerutdanninga har i mange år vært manglende eller lite relevant tilknytning til praksisfeltet. Mange lærerstudenter opplever praksissjokket. Jeg syns det ville være interessant om statsråden kunne si noe om hvordan erfaringene fra andre land virker inn på de vurderingene han gjør, når vi vet at mange andre land har ett års obligatorisk praksis etter endt lærerutdanning før man får begynne å undervise som vanlig lærer.

Lærerutdanninga skal bidra til å gi lærerne kompetanse, faglig trygghet, økt selvtillit og de beste forutsetningene for å gi elever best mulig utbytte av læringa. Det er viktig å stille krav. Det er viktig å gjøre allmennlærerutdanninga så attraktiv at utdanninga og læreryrket blir et naturlig førstevalg for de dyktige ungdommene rundt omkring i landet. Vi må bidra til å bygge opp lærernes selvtillit, men vi må også greie å ha flere tanker i hodet samtidig. Lærerkompetanse handler ikke bare om hva som skjer ved lærerutdanningsinstitusjonene, men også om hva som skjer når det gjelder etter- og videreutdanning. Norske lærere er flinke til å etter- og videreutdanne seg, men de etter- og videreutdanner seg i liten grad i de fagene de underviser i. Det er et stort problem, som det må gjøres noe med.

I forbindelse med reformen «Kunnskapsløftet» har vi fått på plass et historisk løft med hensyn til kompetanseheving for lærere, men mye av kompetansehevinga i Norge er og har i mange år vært veldig reformrelatert. Og det skjer ikke så veldig mye mellom slagene.

Jeg vil gi interpellanten ros for å ha tatt opp temaet, og jeg er spent på den videre oppfølginga fra Regjeringas side. Jeg er også lite grann usikker på hva Regjeringa kommer til å lande på, og kanskje spesielt når det gjelder innhold i og krav til lærerutdanninga.

Sigmund Kroslid (KrF) [19:11:04]: I årene framover vil vi få et generasjonsskifte blant lærerne i Norge. Det gir oss en utfordring med hensyn til å få flere til å velge læreryrket, men samtidig gir det oss også en unik mulighet. Vi kan dra nytte av erfarne læreres kunnskaper, samtidig som vi forbedrer og former lærerutdanningen. På den måten kan vi legge grunnlaget for det 21. århundrets lærere.

I høst la NOKUT fram sin evaluering av allmennlærerutdanningen i Norge. Rapporten har vist oss at vi ikke har

en så god lærerutdanning som vi burde. Dette er svært alvorlig både for norsk skole og for de nyutdannede lærerne. I rapporten pekes det på flere områder hvor utdanningen må bli bedre. Blant annet må teori og praksis knyttes bedre sammen.

Kritikk av lærerutdanningen er ikke noe nytt historisk sett. Lærerutdanningen har vært kritisert gjennom hele sin historie. Kritikken har i stor grad gått ut på at utdanningen er for teoretisk, slik at høyskolene hvor lærerstudentene utdannes, og de skolene hvor de har sin praksis, er som to atskilte verdener. Temaet var faktisk gjenstand for debatt så tidlig som i 1894.

Professor Peder Haug ved Høgskulen i Volda har pekt på at det ikke på noe annet område er så utbredt at yrkesutdanningen forklarer mangler ved det feltet en utdanner for, som i skolen. Legeutdanningen blir ikke brukt som forklaring på problemene i helsevesenet, ingeniørutdanningen blir ikke brukt som forklaring på kraftkrisen, men lærerutdanningen blir ofte brukt som en hovedforklaring når skolen ikke fungerer. På tross av den sterke styringen har vi ennå ikke lyktes i å forme den lærerutdanningen vi ønsker. Et interessant spørsmål er derfor om det i realiteten er mulig for statlige myndigheter å organisere seg fram til en god skole via lærerutdanningen. Det er ingen annen høyere utdanning som har en så stor grad av direkte politisk styring. Det kommer til uttrykk gjennom styring av både innhold og arbeidsmåter i den skolen der lærerne skal jobbe, og gjennom evaluering og planer for lærerutdanningen. Det kan være grunn til å se på om dette kan virke passiviserende på utdanningsinstitusjonene, og om vi i tilstrekkelig grad har lyktes i å involvere institusjonene i utformingen av vår lærerutdanning.

Kristelig Folkeparti mener det er avgjørende at vi først og fremst tar oss tid til en grundig debatt om hvordan vi vil at lærerutdanningen i det 21. århundret skal være. Jeg tror ikke det finnes enkle svar på de utfordringene som NOKUT-evalueringen nevner.

Dagens interpellasjon tar opp deler av NOKUTs evaluering. Utvidelse av allmennlærerutdanningen med ett år og større grad av spesialisering er viktige punkter som må diskuteres i tiden framover, men de vil bare representere delløsninger på utfordringene og ikke selve løsningen. Kristelig Folkeparti vil vurdere spesialisering for hvert av skolenes hovedtrinn: barnetrinnet, mellomtrinnet og ungdomsskoletrinnet.

Når det gjelder hvorvidt lærerutdanningen bør utvides til fem år, har Kristelig Folkeparti på det nåværende tidspunkt ikke konkludert. Fordelen med en utvidelse vil være at vi da ville få plass til en mastergrad, og at dette kan gi en større vitenskapelig tilnærming i utdannelsen. Samtidig vil vi advare mot å tro at bare en legger til et ekstra år, vil en ha funnet den endelige løsningen på hvordan vi får den lærerutdannelsen vi ønsker. Altfor ofte har løsningen i skolen vært å pøse på med flere timer, i den tro at det er en lettvinnt måte å forbedre skolen på. Jeg mener at vi først og fremst må se på innholdet i den fireårige lærerutdanningen vi har i dag, og så må vi vite hva vi skal fylle et eventuelt femte år med. Et femte år må innebære en forsterkning av de grep vi velger å ta for de fire allerede ek-

sisterende år. Først når vi har det utgangspunktet, vil det kunne være fruktbart å diskutere det femte studieåret.

Den manglende sammenhengen mellom teori og praksis som NOKUT peker på, får konsekvenser. Mange nyutdannede føler seg utrygge i klasseromssituasjonen. Å få tilbakemeldinger og innspill vil kunne gjøre det enklere og raskere for den nyutdannede å bli trygg på seg selv. Derfor har Kristelig Folkeparti tatt til orde for at det innføres en mentorordning for nyutdannede lærere. Konkret vil dette gå ut på at nyutdannede lærere kan knyttes opp mot en erfaren lærer det første arbeidsåret. På den måten sikrer vi at vi tar vare på og viderefører all den gode kunnskapen som erfarne lærere sitter med, samtidig som vi gjør overgangen fra å være student til å være i klasserommet enklere for den nyutdannede læreren.

Svaret på hvilke lærere vi skal ha i det 21. århundre, vil samtidig være svaret på spørsmålet om hvem som er den gode lærer. Den gode lærer formidler kunnskap, dannelses og kultur og hjelper barna til mestring, utfoldelse og sosial utvikling. Det er læreren for det 21. århundre.

Inger S. Enger (Sp) [19:16:29]: Det er i dag satt søkelys på en viktig sak. Når NOKUT har gitt uttrykk for at dagens allmennlærerutdanning ikke holder mål, er det bare å følge opp. Og jeg synes statsråden gjorde det på en åpen og god måte i svaret til interpellanten.

NOKUTs evalueringspanel har sjøl gitt en rekke vurderinger av hvordan kvaliteten i allmennlærerutdanninga kan styrkes. På noen områder gir evalueringa så klare indikasjoner på svakheter at det haster med å sette i gang konkrete tiltak.

Lokalt må den enkelte lærerutdanningsinstitusjon sjøl ta tak i mange av de utfordringene som blir framheva i evalueringa, som organisering og ledelse av utdanninga, mangel på praksisnærhet og strammere krav til studentene.

Det er bra at Regjeringa tar tak i dette på nasjonalt nivå. Men som statsråden var inne på, er det i forslaget til statsbudsjett for 2007 satt av 11 mill. kr til nye prosjekter. Ett prosjekt er utprøving av regionale modeller for å bedre samarbeid mellom lærerutdanning og skole- og barnehageier. Et annet er utvikling av bedre praksismodeller. Tiltaka kommer i tillegg til andre pågående satsinger og er på totalt 25,7 mill. kr.

I kapitlet «Konklusjoner og anbefalinger» skriver Evalueringsutvalget i NOKUT:

«Allmennlærerutdanningen skal forberede studentene på å undervise fra første til tiende trinn. Det er både i evalueringen i 2002 og i dagens evaluering allmenn enighet om at dette er en stor utfordring – og nærmest en umulighet.»

De sier videre at ifølge Evalueringsutvalget i 2002 framkom det at de nyutdanna var best for mellomtrinnet. Utdanningsprogrammet var prega av såkalt «fagtrengsel», og det var liten plass til fordypning. I evalueringa ble det påpekt at utdanninga bør gi rom for fordypning. Det nevnes at dette vil gjøre utdanninga mer attraktiv og interessant for studentene. Mange av oss vil vel også mene at det vil gjøre dem til bedre lærere.

Så kom ny rammeplan i 2003. Den var mindre styrende med hensyn til antall obligatoriske fag, og det betyr i realiteten at handlingsrommet i institusjonene i formell betydning har økt. Men, sier Evalueringsutvalget:

«På tross av større frihet til spesialisering og profilering er utdanningene allikevel, med hensyn til struktur og organisering, i hovedsak like.»

Dette tyder på at det økte handlingsrommet ikke er utnyttet fullt ut på en måte som viser studentene at utdanninga har en tydelig sammenheng og en bevisst profil. – Så langt rapporten.

Nå skal det naturligvis sies at det ikke er så lenge siden 2003. Samtidig sier det også noe om tunge organisasjoner, som jeg ikke akkurat vil bruke ord som «ikke endringsvilige» om, men det går i hvert fall svært sakte. Dette må være det første og det enkleste sted å begynne. Dette kan hver enkelt institusjon ta tak i – og fylle det handlingsrommet de faktisk har. Og Evalueringsutvalget gir klare innspill på ulike områder hvor det er et forbedringspotensial.

Det er tydeligvis rett når evalueringspanelet framhever det som problematisk at allmennlærere blir satt til å undervise i fag de ikke har utdanning i. Ved forrige reform i allmennlærerutdanninga, i 2002, ble to år gjort obligatoriske. I de to siste åra kan studentene gjøre sjølstendige valg. Fag- og nivåddifferensiering ble delvis innført, men på frivillig basis, basert på studentenes valg og institusjonenes tilbud.

Det er interessant at Evalueringsutvalget nevner at nesten alle lærerutdanninger er like, og de anbefaler større spesialisering og mer regionalt samarbeid for samla sett å oppfylle nasjonens behov. Dette må være en spennende utfordring for landets utdanningsinstitusjoner.

En eventuell utvidelse av allmennlærerutdanninga til fem år vil kreve grundige vurderinger, særlig av økonomiske og praktiske konsekvenser. Lærerutdanningsinstitusjonene må vurdere egen profil og tilbudsstruktur, gitt deres faglige og økonomiske rammer og rekrutteringsgrunnlag.

Et av de mange råd som Evalueringsutvalget gir, er nettopp å gjøre allmennlærerutdanninga femårig, altså en mastergrad. Det er jo mulig, men kanskje er den ordinære allmennlærerens tid forbi? Om ett år ekstra vil være nok til at vi virkelig får allmennlærere for alle trinn, er jo et spørsmål. Kanskje kan det være riktig å holde fram med fireårig grunnutdannelse, to pluss to år, og så skal en seinere være forplikta til å ta en eller to halvårsenheter. Det vil sørge for faglig påfyll, samtidig som praksiserfaring vil være av stor verdi for tilegnelse av nytt stoff.

Senterpartiet har ikke konkludert på dette ennå. Det er åpenbart ikke nok å diskutere lengde på utdanninga. Vi må også diskutere innhold.

Åsa Elvik (SV) [19:21:59]: Eg vil, til liks med andre som har vore på talarstolen, gi honnør til interpellanten for å gi Stortinget høve til å diskutere saka på eit relativt tidleg stadium. Det trur eg er nyttig også for den offentlege debatten, sjølv om presselosjen riktignok er ganske tom i kveld.

Dette er ei veldig spennande sak, og vi i SV gler oss veldig til å ta fatt i ho. Vi har ikkje konkludert på nokon av dei aspekta som interpellanten reiser, og det er absolutt eit tema som vi skal ha ein grundig debatt om. Eg set veldig pris på svaret frå statsråden, både når det gjeld den opne haldninga til vurdering av lengda på utdanninga sett i høve til etterutdanning, og når det gjeld det som vi har vore veldig opptekne av, nettopp vektlegging av innhaldet i utdanninga framfor noko anna.

Når eg høyrer debatten her i dag, tenkjer eg at hadde eg vore lærarstudent eller tilsett på ein lærarhøgskule, trur eg kanskje at eg hadde blitt litt overvelda av alle dei forventningane som vi har. Men på ein måte er det også eit gode – vi verdset læraren som den viktigaste ressursen i skolen. Det må ein ta med seg. I tillegg til forventningane her i dag har vi også Hans Skjervheim si gamle forventning om det danna mennesket som skulle komme ut av skolesystemet. Det har kanskje ein tendens til å bli borte i den offentlege debatten.

Nokre har diverre slutta at alt som er vondt og vanskelig i Utdannings-Noreg, har si årsak i kompetansen til lærarane. Det er ei altfor enkel slutning, og etter mi meining ei feilslutning.

Likevel skal vi ta på alvor det som står i NOKUT-rapporten om at evalueringspanelet sitt hovudinstrykk er at integreringa av praksis, fagstudium og fagdidaktisk og pedagogisk teori er ei stor utfordring, og vidare at teori og praksis ser ut til å gå føre seg i ulike kretsløp. Dette er ein evig debatt og ein debatt som vi kanskje aldri blir heilt ferdigkonkluderte på, men noko som vi uansett må ha med oss.

Det har oppstått ei hovudmotsetning mellom om ein skal ha eit femårig utdanningsløp, eller om ein heller skal bruke ressursane på etter- og vidareutdanning for lærarar. Personleg er eg redd for at dette kan overskygge innhaldsdebatten. Det er dette vi i SV først og fremst har vore opptekne av. Eit av dei elementa vi har lagt mest vekt på, er behovet for eit tettare samarbeid mellom lærarutdanninga og skolane. Vi har bl.a. tidlegare på Stortinget foreslått skolekontraktar i praksisutdanninga.

Ein annan vesentleg debatt er den evige debatten om forholdet mellom dei såkalte profesjonsspesifikke og dei meir generelle elementa i lærarutdanninga, eller litt meir forståeleg: forholdet mellom pedagogikk, pedagogisk praksis og fagdidaktikk og faga – eller på norsk: forholdet mellom å lære å lære, eller å lære å vere lærar, på den eine sida, og fagkunnskapen på den andre – og helst ikkje på kvar si side, men integrert i eitt og same menneske.

Nyare lærarutdanning: Ifølgje NOKUT-rapporten viser nyare lærarutdanningsforskning nokså tydeleg at det er pedagogikken som er mest avgjerande for berekrafta for læraryrket, og at briljante folk som kan sitt fag, ikkje nødvendigvis er lærarar. Men dette er ein balansegang. Vi er nøydde til å balansere riktig. Eg er redd for at vi går frå den eine grøfta til den andre viss vi ikkje finn den gode balansegangen. Vi treng lærarar som både har god fagkunnskap og beherskar dei mange kinkelkrokane i pedagogikken.

I debatten blei det tidlegare referert til professor i pedagogikk ved høgskulen i Volda Peder Haug, som har skrive nokre interessante refleksjonar omkring den siste NOKUT-rapporten. Nettopp når det gjeld dette fagfeltet, synest eg vi skal vereause nok til å ta inn over oss den fagdebatten som er i miljøet, om metodebruk og liknande.

Hovudpoenget til Peder Haug er at vi i staden for å setje i verk forhasta tiltak burde bruke tid og ressursar på å finne årsakene til kvifor det som ikkje er godt nok, ikkje er det. Det synest eg det er verdt å låne øyre til. Det same kan ein seie at evalueringspanelet har lagt vekt på, i og med at dei gir uttrykk for behovet for å skape ein fagleg diskusjon som kan bidra til fagleg klargjering og helst ei felles oppfatning av kva som er profesjonalitet i lærarutdanninga og i læraryrket.

Det er ein ukonkludert debatt. Kanskje er det ein debatt der ein med eit moderne kunnskapssyn og læringssyn ikkje nødvendigvis skal trekkje skråsikre konklusjonar. Men uansett er det ein fagleg og politisk diskusjon som det er verdt å halde liv i, fordi det i seg sjølv bidreg til å heve kvaliteten og merksemda på dette viktige området.

Odd Einar Dørum (V) [19:27:19]: For å starte på historisk grunn: Det er nesten 120 år siden Johan Sverdrup og Johannes Steen gjorde almueskolen til folkeskole. Det ble etterfulgt av veldig grunnleggende reformer i norsk skole, og deretter av svært grunnleggende reformer i allmennlærerutdanningen. Datidens samfunn var heller ikke redd for å satse på dette. De fant det helt avgjørende for to verdikjeder. Den ene er den som fører til dannelsen, i betydningen at du kan være borger, du står ikke underdanig når du møter en autoritet, du stiller pågående spørsmål. Den andre er den som skaper samfunnsmessig aktivitet og næringer som folk kan leve av.

Det kunne gjøres et tankeeksperiment: La oss si at NOKUT-rapporten hadde vært en evaluering av legeutdanningen i Norge. Da tror jeg temperaturen i salen her hadde vært litt høyere enn den er nå i kveld – veldig mye høyere. Men NOKUT-rapporten kommer som en rapport om en yrkesgruppe som ved siden av hjemmet bærer det viktigste i samfunnet vårt, nemlig skolen. Den bærer det stedet hvor framtidige generasjoner får med seg den ballasten som er helt avgjørende kunnskapsmessig, men også for å opptre på den måten som jeg kalte å ha en allmennutdanning – å være ydmyk overfor det at en kan lære mer selv, og deretter være uten autoritetsskrekke når en skal utfordre autoritetene.

Venstres standpunkt er at det må tas to grep samtidig. Det ene grepet er å ha en grundig reform av hele innholdet i allmennlærerutdanningen og deretter forlenge den. Det andre grepet er å se på det som statsråden helt riktig snakket om – nemlig alle de lærerne som er her nå, og som vil fortsette å være her uansett, inntil vi har endret eller reformert lærerutdanningen. For disse trengs det et systematisert etterutdannings- og kompetanseopplegg som jeg ikke tar opp nå, for det er neste debatt.

Jeg vil derfor gå rett inn på den utdanningen vi har. I motsetning til Fremskrittspartiet, som f.eks. vil begrense utdanningen fra de fire årene til tre år og en bachelorgrad,

mener Venstre at vi bør satse på en femårig utdanning. Men det krever en endring av innholdet. Overskriften vår er at utdanningen da må bli mer fagrettet, og vi må få en faglig utdypning – slik flere har vært inne på – for å undervise i de enkelte fag, det vil si at læreren må ha formalkompetanse i de fagene de reelt sett underviser i. Det kan f.eks. bety at en på de første sju årstrinnene er innom mange fag, men en må ha formalkompetanse i fagene. En skal ikke risikere, som vi har opplevd i mange år, å undervise i matematikk uten å ha en faglig ballast.

Så er det nødvendig å utvide praksisperioden, og det må være en studieplan som gir en tettere kobling mellom teori og praksis. I tillegg trenger vi et mer systematisk godkjenningssystem for praksisperioden i utdanningen, og vi må styrke lærerstudentenes kompetanse i undervisningsledelse – et helt sentralt poeng. Den store Connect-undersøkelsen som nå heter Respekt, fra Universitetet i Stavanger, konkluderer med at det blir best i enhver undervisningssituasjon, og det blir ro og konsentrasjon dersom læreren er faglig trygg og en trygg voksen.

I tillegg mener Venstre at vi bør vurdere rådgivning som en mulig spesialiseringsvei innenfor utdanningen, og da en rådgivning som kobler sammen en moderne yrkesrettledning med en rådgiver som kan hjelpe kollegaer med undervisningsstrategier og elever med studieteknikker, slik at det blir en annen rådgiverfunksjon enn den vi har i Norge nå. I tillegg trengs det en plan for å gi dem som har lærerutdannelsen, som også interpellanten er inne på, en oppdatert framtidig kompetanse om det samfunnet og den skolen man skal være i.

Hvis jeg skal dra dette til, forstår jeg at man rygger hvis man er ydmyk overfor at dette er en krevende prosess. Men jeg har en uro for at man rygger fordi man allerede har disponert sine penger på andre områder. Da Arbeiderpartiet la fram sin utredning, var det jo ikke penger til lærerutdanningen som var den største lekka-sjen, det var penger til helt andre formål. Jeg håper at jeg tar feil i dette, for de pengene som statsråden har sagt det vil koste å ha en femårig utdanning, inkludert – vil jeg tilføye – et endret innhold som blir mer fagrettet, mer profesjonsrettet og mer praksisrettet, vil gi oss tyngde for framtiden.

Det betyr selvfølgelig, som også statsråden var inne på, at mens vi venter på å få det på plass, og mens vi skaper de systemene, må vi gjøre noe med alle de menneskene som er her i dag. Det fortjener de, som de motiverte menneskene de er, det fortjener elevene, og det fortjener samfunnet. Det er et todelt spor: en femårig reformert utdanning for den gamle allmennlæreren, som forsvinner til fordel for en person som gjennom et utdanningsløp er mer faglig, yrkesmessig og profesjonsmessig utrustet, og i tillegg et etter- og videreutdanningsløp som gir lærerne den respekt de trenger. Det var akkurat slik at da statsråden dro til Finland, var det ikke for å studere finsk skole, men finsk lærerutdanning. Jeg for min del mener at de valgte annerledes for 35 år siden i forhold til oss, og det er på tide å ta igjen det vi har gått glipp av i den perioden, av respekt for lærerne, for samfunnet og for elevene.

Gunnar Gundersen (H) [19:32:34]: NOKUTs avlagte rapport om lærerutdanningen i Norge har synliggjort store utfordringer, og må dermed komme i fokus. Innenfor bl.a. ledelse, fordypning og krav til studentene er det, som statsråden også sa, avdekket tydelige svakheter som påpekes av evalueringsutvalget. Problemstillingen er altså svært sammensatt, og det tilsier at løsningen må finnes på flere nivåer. Det er mulig at interpellanten har rett i at det er for mange mål. Det har jo en tendens til å forvirre de fleste organisasjoner.

Når internasjonale tester avslører at den norske skolen har store utfordringer, bør det ikke overraske at det samme gjelder lærerutdanningen. Det er læreren som skal være motivator og mentor for eleven. Svikter lærerutdanningen, slår dette gjennom hos læreren, og læringen hos den enkelte elev blir til slutt skadelidende.

Det tas imidlertid tak i disse utfordringene som evalueringsrapporten har avdekket rundt omkring i landet. I mitt eget fylke, Hedmark, er det mitt bestemte inntrykk, ut fra den kontakten jeg har hatt med administrasjonen på høyskolen der, at man er svært opptatt av dette, og man har en offensiv innfallsvinkel til de utfordringer som er avslørt. Rapporten tas på alvor, analyseres og legger grunnlag for tiltak. Det må det responderes positivt på. Man snakker om handlingsrom, og jeg synes i og for seg man her må gi litt tillit til dem som faktisk er satt til å administrere lærerutdanningen, i hvert fall prøve å rette opp ting på kort sikt.

Det er selvfølgelig betimelig av interpellanten å ta opp spørsmålet om hva slags tanker kunnskapsministeren gjør seg om løsninger på utfordringene på lengre sikt. Men jeg ser det som betenkelig at interpellanten i spørsmålsstillingen synes å avsløre hva hun mener er den beste løsningen. Den er åpenbart ikke sammenfallende med innstillingen fra evalueringsutvalget når det gjelder lengden på utdanningen.

Det ville være å foretrekke at vi, i lys av hvor sentral denne utfordringen er, tar oss tid til både å analysere og prioritere tiltak, slik at en får den tilsiktede effekt ut av tiltak som skal iverksettes. Det er i og for seg slik jeg også forstår statsråden, at han ønsker seg det. For det vil kreve mye ressurser å foreta endringer.

I dagens Norge gjelder utsagnet «anser man seg som ferdig utdannet, er man ikke utdannet, men bare ferdig» mer enn noen gang. En utdanner heller ikke lærere en gang for alle. Men det gjelder å gi dem faglig tyngde og pedagogisk innsikt fra start som gir dem selvtillit, og som gjør dem i stand til å lede klassen inn i kunnskapens verden. Vi kan ikke etterutdanne dem bort fra behovet for en sterk og god lærerutdanning som må gi dem den nødvendige faglige ballast. Derfor må en kunne ha to tanker i hodet samtidig når man diskuterer framtidige rammer for læreren. Lærerutdanningen er én utfordring, etter- og videreutdanning er en annen. Det kan være at man skal tenke seg en utvikling langs begge akser parallelt.

Læreryrket fortjener og burde ha en naturlig høy status. Det er lagt i lærerens hender å legge grunnlaget for utviklingen av vår viktigste ressurs, som flere har vært inne på. Mye tyder imidlertid på at statusen til yrket rett og

slett er for lav. Det kan være at lærerutdanningen, som følger samme gradsstruktur som øvrig høyere utdanning, med bachelor- og masternivå, kan bidra til å rette opp det. Videre kan det være slik at en ikke nødvendigvis må ha masternivå for å undervise på alle nivåer i skolen. En kombinasjon kan kanskje fungere. En kombinasjon av treårig og femårig utdanningsløp er ikke avskrekkende dyrt ut ifra de foreløpige tall som kunnskapsministeren kom med, om det skulle vise seg å være det rette tiltaket å sette i verk. Men det vil gi en blanding av generalister og spesialister inn i skolen på forskjellige nivåer. Videre kan det tenkes at et obligatorisk veiledningsopplegg etter at utdanningen er gjennomført, kan være et element i å utvikle bedre og mer selvsikre lærere. Det såkalte praksissjokket, som også er blitt nevnt tidligere, kan jo reduseres gjennom den typen tiltak.

Denne debatten vil nødvendigvis ikke kunne konkluderes for raskt. Det er jo slik sett godt å kunne si seg enig med kunnskapsministeren i det. Det ligger åpenbare utfordringer her som må løses. Skolen som lærende organisasjon trenger denne fokuseringen og en åpen debatt om tiltak for å finne den beste veien framover. Fagmiljøene rundt på lærerskolene er i gang med å iverksette tiltak og diskutere løsninger. Vi bør ta oss tid til å lytte på hva som kommer ut av dette, og lytte til erfaringer før vi trekker for bastante konklusjoner.

Åse M. Schmidt (FrP) [19:37:39]: Før i tiden var det ofte store diskusjoner blant lærerne i familien og andre som kanskje hadde et annet ståsted. Jeg kan love at juleselskapene var et glødende politisk verksted hvor en kom med forskjellige synspunkter. Fri oppdragelse, 1968-generasjonen, kompislæreren og andre ting var store temaer.

Og så har jeg registrert, som representanten Huitfeldt, at mange av oss har erkjent at det har blitt gjort mange feil. Vi har også sett at samfunnet slik det var for kanskje 15–20 år siden, ikke er slik i dag. Lærerutdanningen og lærerne har ikke klart å holde tritt med samfunnsutviklingen. De har sikkert veldig gjerne villet klare dette, men det har ikke alltid fungert. I dag er det faktisk slik at lærerne er sosialarbeidere, de er grensesettere, de er ofte en mor, de er ofte en far. Og vi har sett at endringer i hjemmet og mangel på tid er et av de største problemene i vårt samfunn i dag. Da er det så enkelt å si at nå stiller vi krav. Mange lærere har derfor møtt veggen.

Dagens situasjon er vanskelig å takle. Det tror jeg vi alle har forståelse for. Men vi må ikke la disse lærerne og elevene i stikken, for det er det vi gjør hvis vi ikke har to tanker i hodet på én gang. Vi må fokusere på det kortsiktige målet, og vi må fokusere på det langsiktige målet. Derfor er det viktig å gi dagens lærere mulighet til å takle den vanlige skolehverdagen, men det er også viktig å gi morgendagens lærere mulighet til å gå inn i yrket med fagkunnskap og trygghet i ryggsekken, bevisste på at de er de beste i jobben. Slik sett er det egentlig bare å ta fatt. Vi må klare begge deler.

Anniken Huitfeldt (A) [19:39:56]: Jeg takker for en bred diskusjon, som avdekker at Stortinget er veldig opp-

tatt av lærerutdanningen, tar NOKUT-rapporten på alvor og er villig til å følge veldig mange av de anbefalingene for å rette opp det som ikke er bra nok i lærerutdanningen.

Læreren er en viktig person. Hvis man spør voksne mennesker om hva som var avgjørende for at de tok et valg, valgte en spesiell utdanning eller klarte seg på tross av at alle odds egentlig var mot dem, svarer veldig mange at det var læreren. Læreren er en viktig person og har en høy status i samfunnet. Men læreren har ikke en formell autoritet, slik det var før i tiden, da man bukket til læreren bare man møtte ham eller henne på gaten. Det var Åse M. Schmidt inne på i sitt innlegg. I dag kreves det at læreren har en personlig autoritet, og det stiller helt andre krav til lærerutdanningen. De må ha en personlig autoritet og faglig trygghet, men de må også ha en menneskelig autoritet overfor de elevene de møter.

Jeg synes Ine Marie Eriksen Søreide har en fruktbar tilnærming til hvordan vi bør gripe det an når vi skal vurdere og revurdere lærerutdanningen. Når vi har sett på evalueringen av læreplaner for grunnopplæringen, har vi mange ganger ikke vært sikre på hva som har vært evaluert, for vi har endret utdanningen veldig ofte, og det tar lang tid før en endring slår gjennom i et skoleslag. Derfor må vi være klar over hva vi egentlig endrer, når vi skal endre noe. Kanskje er det slik at vi har gjennomført noen endringer så fort at vi egentlig ikke har sett virkningen av dem.

Det er en myte i norsk skole at noen lærere er gode til å undervise, mens andre lærere er faglig sterke. Jeg tror det er en sterkere sammenheng. Jeg tror den læreren som er faglig sterk, også evner å være flink til å lære fra seg. Jeg tror det er en sammenheng her.

Kristelig Folkeparti snakket om mentorordning. Det er et godt forslag. Inger S. Enger var inne på «fagtrengsel». Jeg tror det i stor grad har rammet ungdomstrinnet – mangel på spesialisering av ungdomstrinnet. Åsa Elvik var inne på forventninger. Jeg tror det er en sammenheng mellom de faglig svake resultatene vi ser i en del OECD-undersøkelser, og områder hvor lærerne ikke er sterke nok.

Jeg tror vi skal ha en åpen diskusjon om utdanningens lengde. Men jeg merker meg at Fremskrittspartiet på den ene siden mener at vi bør kutte antall år i grunnopplæringen, at det i seg selv sikrer kvalitet, mens når det gjelder allmennlærerutdanningen, er det utvidelse som automatisk skal sikre kvalitet. Jeg tror vi skal sette innholdet først, se hvordan vi kan heve resultatene til lærerne, for det gir det beste resultatet for elevene.

Statsråd Øystein Djupedal [19:43:03]: La meg takke Stortinget for en veldig god debatt. Dette er en viktig debatt. Det understrekes av alle som har tatt ordet. Alle tar også det samme utgangspunktet, nemlig at læreryrket er et veldig viktig yrke, som vi må sørge for har den best mulige utdanningen.

Mange har diskutert struktur, dimensjonering og innhold i en ny allmennlærerutdanning, og det er et veldig viktig spørsmål. La meg i avslutningen ikke kommentere det, men la meg bare understreke at det som vi ikke tren-

(Statsråd Djupedal)

ger nye utredninger om, er det styringsansvaret dagens institusjoner faktisk har. En veldig viktig del av NOKUTs anbefaling til oss – og fra Hanséns evalueringspanel – er at man understreker det ansvaret hver enkelt institusjon i dag har, men som de ikke i tilstrekkelig grad følger opp.

Vi kalte høyskolene inn til konferanse allerede i mars for å understreke institusjonenes ansvar knyttet til studiet. Hanséns rapport understreker også veldig tydelig at det må utvikles tydelig ledelse på alle nivå ved høyskolene og en intern organisering som fremmer lærerutdanningen som en integrert profesjonsutdanning.

Det er overraskende og til dels urovekkende, må jeg si, at institusjonene ikke vet hvorfor så mange lærerstudenter slutter det første året. Kanskje så mye som 30 pst. faller av det første året. Jeg vet ikke om det er de flinkeste, de minst motiverte eller de dårligste. Vi vet simpelthen ikke noe om hvorfor nesten en tredjedel – i hvert fall 20–30 pst. – av studentene forsvinner det første året av lærerutdanningen. Institusjonene har et ansvar for å kartlegge hvorfor det er slik. Hva er det med studiet som gjør at ungdommen ikke fortsetter? Mange kan ha gode og naturlige grunner til å velge andre ting. Samtidig vet vi altså ikke nok. Institusjonene har ansvaret for kvalitetssikringssystem. De må ta dette i bruk, slik at de får fram nøkkeldata og inkluderer dette i kvalitetsarbeidet ved skolen. Institusjonene har også for dårlig kunnskap om kandidatenes resultater. Det er, som flere har vært inne på, helt åpenbart at de klare krav om forventning til den enkelte student formidles for utydelig, og at det er betydelig rom for økt arbeidsinnsats blant lærerstudenter. Det betyr at det er mye som det kan tas tak i på institusjonsnivå, hvor man ikke trenger en omfattende utredning og endring av allmennlærerutdanningen som sådan.

I tillegg må lærerinstitusjonene selvfølgelig sørge for tilstrekkelig høy kompetanse for sitt personell. Det må etableres samarbeidsstrukturer både internt og i forhold til eksterne aktører. Ikke minst forholdet mellom teori og praksis, som mange også trakk fram i debatten, er et ansvar institusjonen har, hvor man ikke nødvendigvis trenger statsrådets eller Stortingets godkjenning for å ta tak.

Når jeg understreker dette, er det fordi dette har mange sider, og de ble belyst i debatten. Noen av disse må institusjonen selv ta ansvaret for, og jeg må nok tillate meg å si – og være så frimodig – at når vi ser en del av dekanene som uttaler seg om NOKUTs rapport om den enkelte institusjon, lurer vi på om de har lest den samme rapporten. Det betyr altså at jeg anbefaler høyskolene veldig sterkt å lese rapporten nøye for sin egen institusjon, for det er opp til hver enkelt institusjon å ta det som står der, på alvor og ikke bagatellisere eller bortforklare det.

Hvis vi starter der, tror jeg veldig mye er gjort, også for å få en bedre lærerutdanning, og så skal vi som regjering, ikke minst i samarbeid med Stortinget, sørge for at vi for framtiden får en bedre allmennlærerutdanning. Den debatten har vi startet i dag, og det setter jeg stor pris på.

Eirin Falde hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er avsluttet.

S a k n r . 7

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, Borghild Tenden, Gunnar Kvassheim og Trine Skei Grande om å innføre et kompetanseår for lærere i grunn- og videregående skole (Innst. S. nr. 15 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:81 (2005-2006))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Gunnar Gundersen (H) [19:47:35] (ordfører for saken): Det er stor enighet i komiteen om at etter- og videreutdanning av lærere er et felt som vil kreve oppmerksomhet framover. En samstemt komite er opptatt av å signalisere at lærerne er satt til å forvalte Norges viktigste ressurs, og at det er av avgjørende betydning at lærerne er kompetente, kunnskapsrike og motiverte for denne oppgaven. Det må derfor være et kontinuerlig fokus på lærernes kompetanse.

Høringen komiteen har gjennomført, og de innspill komiteen har fått, har gitt god innsikt i de utfordringene lærerne står overfor. Mens mange sammenliknbare yrker har utviklet ulike former for støttestrukturer og redskaper for å finne fram til relevant kunnskap, står læreren helt alene når det kommer til å oppdatere sine kunnskaper og sin kompetanse. Det området læreren forventes å orientere seg i, er i tillegg svært vidt. For den enkelte lærer blir det derfor i mange tilfeller en uoverstigelig utfordring å spise sine problemstillinger og finne enkle svar på hva slags behov den enkelte har.

Forskere peker på en «frivillighetskultur», definert som mangel på kollektivt definerte kunnskapskrav innen læreryrket, som ytterligere en utfordring. I sum er det derfor mye som peker i retning av at behovet er stort for et sterkere fokus på systematikk innen etter- og videreutdanning i læreryrket. Komiteen påpeker at muligheten for individuell kompetanseutvikling er viktig, og at dette må ses som en del av å utvikle skolen til lærende organisasjoner. Etter- og videreutdanning er dermed ikke bare et individuelt anliggende for den enkelte lærer.

Komiteen ser samtidig at det åpner seg noen klare prinsipielle problemstillinger i tilknytning til systematisering av etter- og videreutdanningen av lærere. Stortinget end-

ret i 2005 opplæringsloven slik at det er skoleeier, dvs. kommuner og fylkeskommuner, som har ansvaret for drift, lokal prioritering og utvikling av skolen. Kompetanseutvikling hører til dette ansvaret. Komiteen understreker også at man er midt i satsingen på Kunnskapsløftet, og at dette betyr en betydelig satsing på kompetanseheving for lærerne. I 2006 er det bevilget 375 mill. kr til skoleeier til dette formål, og komiteen forventer at dette vil bli fulgt opp i de årlige budsjettene framover.

Flertallet i komiteen påpeker imidlertid at det ikke er åpenbart hvilke tiltak som vil være best egnet for å nå målet om god etter- og videreutdanning. Utover de helt korte kurs med varighet på noen få dager og med tilsvarende liten varig effekt, har korte «mini-sabbater» med varighet på fire–seks uker vist seg å ha stor effekt. Å innføre et kompetanseår vil være svært ressurskrevende, og flertallet ser det derfor ikke som naturlig å vurdere å gå inn på en så omfattende reform før en har flere erfaringer med det igangsatte Kunnskapsløftet. En slik reform vil også måtte knyttes opp til krav om dokumenterte resultater av ordningen.

Et flertall i komiteen mener at staten vil måtte bidra i forbindelse med gjennomføring og finansiering av systematisert etter- og videreutdanning for lærere. Det forslaget som behandles i dag, er av KS kostnadsberegnet til 6,3 milliarder kr og viser at dette er dyre tiltak å iverksette. Derfor er det viktig at man har en rimelig sikkerhet for treffsikkerheten i tiltaket. Komiteen deler seg imidlertid på flere forslag når det kommer til spørsmålet om hva som skal gjøres nå.

Høyre mener at mange av de utfordringene skolen står overfor, er knyttet til læreren og lærerens evne til å fornye seg og videreutvikle sin kompetanse. En systematisering av etter- og videreutdanningen vil sannsynligvis være et riktig tiltak, men vi tror det må analyseres hvordan dette skal utformes for at det skal ha størst mulig effekt. Vi vil derfor framsette følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av 2007 komme med sak om hvordan etter- og videreutdanning for lærere – gitt den nåværende situasjon – kan skape gjensidig forpliktelse og gi lærere den nødvendige systematikk for at slik utdanning skal være hensiktsmessig og relevant.»

Presidenten: Representanten Gunnar Gundersen har tatt opp det forslaget han refererte.

Gerd Janne Kristoffersen (A) [19:52:22]: Som sakens ordfører sa, er vi alle enige med forslagsstillerne i at lærerne er satt til å forvalte Norges viktigste ressurs, og at det er av avgjørende betydning for utviklingen av kunnskapssamfunnet at lærere er kompetente, kunnskapsrike og motiverte for denne oppgaven. Så kan det være ulike oppfatninger om hvordan vi sikrer oss nettopp det.

Det kan høres forlokkende ut med innføring av et kompetanseår for lærere, men det er knyttet stor usikkerhet til i hvilken grad en når målene om mer kompetente og motiverte lærere ved en slik ordning. Hvorvidt vi når målene

om å utvikle skolene våre til å bli mer lærende organisasjoner enn i dag, er enda mer usikkert.

For min del tror jeg vi må gjøre flere ting. Etter å ha lyttet til forskere på området under komiteens høringer i forbindelse med denne saken tror jeg det er klokt å starte med å få på plass strukturer som ivaretar den jevnlig faglige oppdateringen i skolehverdagen. Innføringen av Kunnskapsløftet gir oss en god anledning til det om skoleeierne har fokus på hva som skal til for å få på plass slike strukturer.

Ledelse har vært et område skoleverket har vært lite opptatt av. Men det er skoleeier og den øverste leder ved den enkelte skole sitt ansvar å sørge for å ha kompetente medarbeidere. Ikke bare skal den enkelte medarbeider være kompetent, men en har også som leder ansvar for at skolen har tilgjengelig spisskompetanse innenfor alle fag. Dette drukner ofte i diskusjonene omkring budsjetter og skolestruktur, men er ikke mindre sant for det.

I forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet er alle skoleeiere pålagt å sørge for videreutdanning for det pedagogiske personalet i grunnsopplæringen. I min hjemkommune er de godt i gang, i likhet med de fleste andre kommuner. De har sammen med sin nabokommune tilsatt en koordinator som samarbeider tett med rektorene i de to kommunene om gjennomføringen av Kunnskapsløftet. Ved å se på hvilke mål og tiltak som er beskrevet i tiltaksplanen, kan vi lese at de der er opptatt av å lage gode strukturer som kan ivareta nettopp den jevne faglige oppdateringen av den enkelte lærer ved oppbygging av nettverk innenfor ulike fagområder, samtidig som en sender enkeltlærere på kurs og etterutdanning innenfor relevante fag for den enkelte. Ett område som er viet oppmerksomhet, er skoleledelse, et annet område er skolen som lærende organisasjon. I tillegg er fagutvikling innenfor matte, naturfag, språk og musikk i godt gjenge ifølge loggen som føres.

Det er slik jeg tror vi i første omgang best når de målsettingene vi har om kompetente, kunnskapsrike og motiverte lærere. Så er det imidlertid ikke sagt at vi ikke har bruk for et kompetanseår for lærere. Men et slikt år må være knyttet opp mot det faget læreren underviser i, slik at ny viten kommer elevene og kollegaene til gode. Vi skal jo ikke underslå at et år fri fra den ordinære jobben vår kan være godt for motivasjonen til å fortsette, men om dette ikke knyttes opp mot den jobben vedkommende har, tror jeg det blir umulig å gjennomføre.

Om det ikke skal være slik, må det knyttes opp mot gjeldende avtaleverk mellom arbeidstakerorganisasjonene og arbeidsgiverne – i dette tilfellet KS. Overlegene ved norske sykehus har en slik avtale. De kan ta ut fire måneders fagpermisjon hvert femte år. Denne fagpermisjonen tas ut etter avtale med arbeidsgiver. Ordningen er krevende, men ved at den er avtalefestet er kostnadene kjent og innarbeidet i budsjettene på linje med andre lønnskostnader. En slik ordning skisserte også kunnskapsministeren som aktuell å vurdere for lærere da han hadde ordet i den forrige saken.

Men jeg tror at det viktigste nå er å få på plass strukturer ved den enkelte skole som ivaretar den daglige og

jevnlig kompetanseutviklingen, dette være seg gjennom forpliktende etter- og videreutdanningsplaner, systemer for faglig veiledning, med muligheter for refleksjon omkring egen praksis, gode kollegagrupper eller andre metoder for læring. Gjennomføringen av Kunnskapsløftet kan gi oss muligheter til å innføre nye metoder for kontinuerlig kompetanseutvikling hos lærerne. Kunnskapsministeren vil nok følge opp slik at vi ser at vi når vår visjon om å skape en bedre kultur for læring for et felles kunnskapsløft. I den sammenhengen er lærerne og deres rammebetingelser helt sentrale.

Anders Anundsen (FrP) [19:57:30]: Forslaget om å innføre et kompetanseår for lærere er et forslag hvis intensjon Fremskrittspartiet har mye til overs for. Intensjonen er naturligvis at man ønsker å forbedre kompetansen i norsk skole, og det er åpenbart nødvendig å legge til rette for et bedre etterutdanningsopplegg for lærere. Derfor har Fremskrittspartiet fremmet forslag i denne saken om at hver enkelt lærer skal gis en rett til en forpliktende og individuell etterutdanningsplan.

Det er riktignok en viss avstand mellom forslagsstillerens løsning på etterutdanningsutfordringen i norsk skole og Fremskrittspartiets løsningsforslag. En av årsakene er at forslaget fra Venstre vil skape store utfordringer for skolene, og påføre kommunene enorme kostnader. Kommunenes Sentralforbund har laget noen foreløpige regnestykker som viser at kommunene vil bli påført store kostnader ved ordningen, anslagsvis 6,3 milliarder kr. Det er mer enn to og en halv gang den totale nominelle veksten i kommunesektoren for 2007 etter budsjettforslaget.

Fremskrittspartiet mener de totale utfordringene i norsk skole ikke bare konsentrerer seg om å gi lærere særdeles gode etterutdanningsmuligheter. Vi mener det er nødvendig med et bredere fokus. Samtidig må en legge forholdene til rette for å løse kompetanseutfordringen på lang sikt. Fremskrittspartiet foreslår derfor i dag å endre allmennlærerutdanningen.

Tidligere i dag har vi behandlet en interpellasjon basert på at NOKUT har gitt norsk allmennlærerutdanning dårlig karakter. anbefalingen fra evalueringsgruppen er å utvide lærerutdanningen til fem år fra dagens fire. Utdanningsforbundet har tidligere støttet opp om en slik modell, og Fremskrittspartiet foreslår i dag en todeling i et bachelor- og et mastergradsstudium, hvor en skal ha et mastergradskrav for undervisning etter 4. trinn.

For å sikre at fremtidens lærere er best mulig kvalifisert mener Fremskrittspartiet at det er nødvendig å handle raskt. Dersom den politiske prosessen med oppfølging og endring av allmennlærerutdanningen tar tid, innebærer det at flere generasjoner barn får dårligere lærere enn de ellers kunne fått. Derfor haster det med politisk handling, ikke bare interpellasjoner, diskusjoner og samtaler. Forslagsstillerne vil ha handling, og det vil også Fremskrittspartiet.

Det er verdt å merke seg at ingen av regjeringspartiene er med på å gi et bidrag verken til kortsiktig eller langsiktig løsning på kompetanseutfordringene i norsk skole. En samlet opposisjon har – riktignok på litt ulikt vis – evnet

å bry seg nok til å fremme og foreslå mulige alternative løsninger. Regjeringspartiene derimot har ingen konkrete forslag og støtter heller ingen av de fremlagte konkrete forslagene. Siden det stadig presiseres at regjeringspartiene har stor frihet til å finne gode løsninger i Stortinget, må deres fravær av engasjement i dette spørsmålet skyldes en manglende vilje til å satse på kompetanseheving i norsk skole. Det er intet godt utgangspunkt.

Til slutt vil jeg ta opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten: Representanten Anders Anundsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Björg Tørresdal (KrF) [20:01:06]: Dersom vi skal lykkes med å skape verdens beste skole for ungene våre, er dyktige og engasjerte lærere helt avgjørende. Alle de planer, reformer og evalueringer som vi utvikler for å forbedre skolen, vil mislykkes uten kompetente, engasjerte og motiverte lærere. Fokuset har endret seg i skolen de siste årene fra den undervisningen som læreren gir, til den læring som skjer i eleven. Det er ikke lenger slik at læreren kan helle kunnskap i barn og unge – fylle tomme fat. Nei, lærerne skal tenne en gnist hos barn og unge, vekke nysgjerrighet, motivere og veilede. Lærernes egen motivasjon og fagkompetanse er avgjørende for at det skal skje læring i den enkelte elev.

Derfor har vi som folkevalgte et stort ansvar. Det er vi som skal legge forholdene til rette for at en lærer kan bli «den gode lærer». Det er vi som må sikre lærerne det beste utgangspunktet både som start i form av en god lærerutdanning og som påfyll gjennom etter- og videreutdanning.

Lærerrollen har forandret seg mye de siste 50 år. På 1950- og 1960-tallet var læreren selvstendig folkeopplyser. Han hadde kunnskap som han skulle dele med andre. Han eller hun hadde ferdigheter som skulle innøves hos barn. Læreren skulle lære fra seg! Å «lære fra seg» – vi hørte at det var noen som var gode til å lære fra seg. Læreren var den aktive i opplæringen. Eleven tok imot det læreren gav. Læreren var en slags kilde som det kunne øses av. Det var langt på vei læreren som var skolen – i alle fall var han eller hun et slags sentrum. En lærer skulle både øse av sin kunnskap og også gløde med sitt engasjement.

Nå har læreren blitt tilrettelegger, den som legger til rette for at det skjer læring i eleven. Fokus er rettet vekk fra læreren som hovedperson i læringen.

Det er et paradoks at vi på tross av at målet om tilpasset opplæring har vært i hovedfokus i mange år, ennå ikke har lykkes fullt ut i tilpasset undervisning til hver enkelt elev. I en rapport fra Læringslaben påpekes det at skolen fortsatt har utfordringer knyttet til ensformige undervisningsopplegg og manglende evne til å tilpasse undervisningen til elevene. Det kan være flere årsaker til det.

Det handler mye om lærerressurser i skolen. Vi må ha nok lærere med tid og evner til å se den enkelte elev.

Det handler også om utfordringene knyttet til lærerutdanningen. NOKUTs evaluering av utdanningen har vist manglende sammenheng mellom fag og praksis. Når dette

mangler, vil det få konsekvenser for lærernes kompetanse om hvordan gi tilpasset opplæring til den enkelte elev. Det holder ikke med teori om tilpasset opplæring om det ikke i praksis vises hvordan dette skal gjøres i klassesituasjonen. For å lykkes med individuell tilrettelegging er det helt nødvendig å kunne tilby lærerne tid til kompetanseheving. Et av hovedmålene for skolen er å sette hver enkelt elev i sentrum og sikre alle elever utfordringer ut fra den enkelte elevs potensial. Vi må sikre at lærerne har tilstrekkelig kunnskap for å nå dette målet.

Vi har vedtatt en historisk satsing på kompetanseheving for lærere i Kunnskapsløftet. Her har Stortinget bundet seg til å bruke 2–3 milliarder kr de neste årene. Dette er en god investering. Det vil være avgjørende at denne satsingen også følges opp gjennom styrket lærerutdanning og en helhetlig og langsiktig kompetanseløftplan for lærerne.

Med dette som bakgrunn har Kristelig Folkeparti tatt til orde for at det bør innføres et prøveprosjekt med kompetansetid for lærere. Prosjektet bør i første omgang innføres i ett fylke med tre–seks måneders varighet der endringer i skolen, ny pedagogikk og mer fagkunnskap står i fokus. En fornyelsestid og kompetanseheving vil kunne gi inspirasjon, ny og oppdatert kunnskap, nye undervisningsmetoder og dermed gi elevene et bedre utdanningsstilbud.

Ja, dette er en forskjellsbehandling av en yrkesgruppe. Kristelig Folkeparti mener at det er rett å behandle denne yrkesgruppen spesielt og gi lærerne økt motivasjon og større faglig kompetanse. Det er en investering i våre barn og i framtiden!

Jeg vil med dette ta opp Kristelig Folkepartis forslag i innstillingen.

Kristelig Folkeparti vil subsidiært stemme for Venstres forslag nr 6.

Presidenten: Representanten Bjørg Tørresdal har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Odd Einar Dørum (V) [20:06:18]: Det mest forunderlige i den saken som vi nå har kommet til, er hvorfor ikke hele komiteen kunne stemme for det forslaget som Høyre framlegger. Det er kanskje rart at jeg starter med å si det, men det er et forslag som rett og slett ber om at man systematisk gjennomgår det man nå driver med. Hvis regjeringspartiene skulle tatt på alvor det man sa i forrige debatt om lærerutdanning, burde man faktisk stemt for et forslag som sier at vi systematisk og bra skal utnytte det vi allerede nå vet. Jeg vil gjerne be noen vurdere grundig hvorfor man ikke kan følge et forslag som er så direkte og kontant.

Så til det forslaget som er framsatt av Venstre, og som er presentert av sakens ordfører. Jeg synes selvfølgelig det er skuffende at ikke flere går så langt som vi synes det er riktig å gå, men jeg er svært glad for at flertallet slår fast at forslagets hensikt er å skape en systematikk som vi i dag finner i andre yrkesgrupper, og som også representanten Gerd Janne Kristoffersen gav et utmerket eksempel på. Det er nettopp slik at vi som har fremmet forslaget, er

overbevist om at den systematikken fortjener lærerne, fortjener samfunnet og fortjener elevene. Vi bygger selvfølgelig på en ordning hvor dette er både en rett og en plikt, og det er et spleiselag mellom stat og kommune. Det er også det flertallet kommer inn på når det forteller hvordan man skal finansiere en eventuell ordning. Når vi tar det opp, er det fordi at en yrkesgruppe som skal stå i livslang læring, som representanten Huitfeldt var inne på i interpellasjonsdebatten, må, med de utfordringer man har med stadig nye elevkull, og med de utfordringer man har i et samfunn i endring, få et påfyll, og det påfyllet må være meningsfylt. Det må selvfølgelig være faglig meningsfylt ut fra det som gjelder den enkelte og den enkelte lærers forhold til skolen.

Da må jeg tilføye: Det er i dag svært mange lærere som helt frivillig – og det er omtalt i komiteinnstillingen – tar en videreutdanning, tar seg fri og bekoster dette. Det handler jo om dyp og høy og sterk motivasjon. Denne motivasjonen burde samfunnet møte. Det burde kunne møte den på en måte som gjorde at man klarte det.

Når vi i forslaget fra Venstres side foreslår en gradvis innfasing, er det fordi vi vil ha et realistisk forhold til pengene for å kunne få det til. De fleste reformer i Norge som det er blitt noe av, er faset inn gradvis. Det har blitt slik at man har hatt en mulighet til å håndtere det.

Utgangspunktet for Venstres forslag er det samme som også representanten Tørresdal uttrykte, at vi snakker om en yrkesgruppe som bærer en utrolig viktig samfunnsinstitusjon oppe, nemlig skolen – den institusjonen som ved siden av hjemmet gir den grunnleggende ballast for menneskers liv, for å leve i et samfunn med andre, kunnskapsmessig og holdningsmessig, og som også gir den innsikten som gjør at vi kan opptre både sosialt fornuftig og være trygge og stolte av det vi skal lære. Da blir lærerne nøkkelpersoner.

Går vi så til Finland, et land som jeg har dratt til for å studere ikke finsk skole, men finsk lærerutdanning, innførte de den systematikken for ca. 35 år siden for sine lærere gjennom sin grunnleggende lærerutdanningsreform, hvor lærerne fikk den ballasten som vi av forskjellige grunner ikke fant det riktig å gi lærere i Norge. Så Venstres forslag handler dels om i ettertid å gi dem den ballasten som de ikke har fått tidligere. Av og til har jeg fått noen skrekkelige eksempler fra lærere jeg treffer på min vandring i Oslo, som kanskje har hatt åtte timer i hvordan man skal lære unge mennesker å lese og skrive, men har hatt tre uker i dialektforståelse. Da er det et eller annet som er grunnleggende feil.

Kunnskapsløftet, som alle har vist til, er et norsk skiptak, det fordi vi alle våknet en dag og oppdaget at vi satt med funksjonelle analfabeter – unge mennesker og eldre mennesker, for den saks skyld, som ikke kunne lese, skrive og regne. Da tok vi oss på tak. Det heter Kunnskapsløftet. Så gjorde vi det på norsk vis, vi gjorde det til et spleiselag mellom stat og kommune. Tenkningen som ligger inne fra Venstres side, er, som også flertallet sier, at dersom man skal gjøre noe mer enn det man gjør i dag, må nettopp den typen tenkning til. Man sier at ja, det hører med i forhandlingene mellom partene, men staten må

komme tungt inn. Det er en grunnleggende tenkning som jeg deler, fordi det er slik vi har skapt viktige reformer i Norge.

Når det så gjelder vårt forslag, har vi også ment at det er fornuftig å prøve, å ha forsøk. Derfor er det en del av forslaget. Jeg er glad for at Kristelig Folkeparti har gitt uttrykk for at de vil støtte det. Vi vil også stemme for Kristelig Folkepartis forslag, fordi det er et beslektet forslag. Det er et forslag som følger samme tenkning, at man skal prøve ut noe som gir lærerne en systematisk opplærings-tid.

Så vil vi endelig også stemme for det forslaget som er framlagt fra Høyre. Jeg hadde faktisk håpet og trodd at et samlet storting kunne stemt for det, fordi det er å ta samtlige talere jeg har hørt i lærerutdanningsdebatten og så langt i denne debatten, på alvor. Jeg vil se det som en test også på regjeringspartienes evne og vilje til å være så nytenkende som de sier at de vil være, og rett og slett be om den oversikten som ligger i det forslaget.

Med dette tar jeg opp de to forslagene som er framsatt av Venstre i innstillingen.

Presidenten: Representanten Odd Einar Dørum har tatt opp de forslag han refererte til.

Statsråd Øystein Djupedal [20:11:43]: Det er bred enighet om at vi må ha kompetente lærere i norsk skole. Lærerne i grunnskolen og i videregående opplæring har stor betydning for elevenes læring. Den kompetansen som elevene utvikler, er det som skal skape grunnlaget for morgendagens samfunn. Den gode læreren har god kompetanse i sine fag, og han eller hun evner å formidle kunnskap til elevene og motivere dem for videre læring. Slike lærere er det mange av i norsk skole, heldigvis, men samtidig har flere forskningsrapporter pekt på at det er betydelig rom for forbedringer.

Et sentralt spørsmål er hvem som skal ha det utøvende ansvaret for å gi læreren kompetanse. Jeg vil i utgangspunktet peke på at Stortinget i fjor vedtok endringer i opplæringslovens bestemmelser om kompetanseutvikling, jf. Ot.prp. nr. 57 for 2004-2005 og Innst. O. nr. 105 for 2004-2005. Den nye bestemmelsen gir skoleeier ansvar for nødvendig kompetanseutvikling for personalet, både for å fornye og for å utvide den faglige og pedagogiske kunnskapen.

La meg også vise til den forrige debatten, som var en beslektet debatt på mange måter, der også mange av disse spørsmålene ble tatt opp. Det var en god debatt, som var utfyllende i forhold til den debatten vi nå er inne i.

Regjeringen tar på alvor at ulike undersøkelser peker på at lærerne på flere områder mangler formell og ny kompetanse i enkelte fag. I forslaget til statsbudsjett er det omfattende beløp som brukes for å styrke lærernes kompetanse. Jeg vil bl.a. peke på den omfattende satsingen på kompetanseutvikling som skjer i forbindelse med Kunnskapsløftet. Bare i år er det bevilget 375 mill. kr til skoleeier til kompetanseutviklingstiltak. En del av midlene er øremerket faglig videreutdanning. Denne satsingen er

foreslått videreført i budsjettet for 2007, som nå ligger til behandling her i Stortinget.

Aktivitetsrapporteringen fra forskningsstiftelsen Fafo for bruk av kompetansemidler for 2005 viser at skoleeier også har økt bruken av egne midler med ca. 10 pst. fra 2004 til 2005. Det er altså en betydelig satsing på kompetanseutvikling både fra skoleeier og fra regjering. Det er viktig at midlene blir brukt på en best mulig måte. For å kontrollere at midlene blir brukt etter intensjonen er det lagt opp til en omfattende og løpende rapportering og evaluering. Videre vil fylkesmannen bli bedt om å sikre at lokal delaktighet og forankring er synliggjort i årsplanene til skoleeier. I forslaget til statsbudsjett er det understreket at denne forutsetningen skal være oppfylt ved tildeling av midler, og at fylkesmannen skal følge opp dette.

La meg også understreke at det er ingen endring i det vår regjering gjør i hvordan dette skal rapporteres og undersøkes i forhold til tidligere regjering. Vi viderefører akkurat det samme systemet som min tidligere kollega Clemet la til grunn i sitt arbeid overfor Stortinget, og som Stortinget tidligere har gitt sin tilslutning til. Det betyr at det er en videreføring og ingen endring i den eksisterende praksis i hvordan dette skjer.

Forslaget peker på at kompetanseutvikling for lærere må ha et langsiktig perspektiv. Dette er jeg enig i. De lærerne som utdannes i dag, vil forhåpentligvis være i skolen i flere tiår framover. Et viktig virkemiddel for skoleeier er å kartlegge sine læreres kompetanse og kompetansebehov. Strategien for kompetanseutvikling i grunnopplæringen har bidratt sterkt til at kommuner og fylkeskommuner har foretatt slike kartlegginger. Fordi strategien går over fire år, fra 2005 til 2008, er skoleeierne gitt mulighet til å tenke langsiktig for å møte de ulike behovene som Kunnskapsløftet skaper.

Jeg vil ikke anbefale et forslag om å innføre et kompetanseår for lærere nå, slik forslagsstillerne har tatt til orde for. Vi har ikke nok kunnskap om hvordan et kompetanseår vil fungere i forhold til de ressurser dette vil kreve. Er dette den beste måten å sørge for kompetanseutvikling på, eller er det andre virkemidler som har større effekt og gir mer igjen for pengene? Vil en individuell videreutdanning i tilstrekkelig grad komme skolen som lærende organisasjon til gode?

Det vil være uheldig å komme med nye signaler om kompetanseutvikling før kompetansestrategien er gjennomført. Skolen trenger forutsigbarhet i dagens situasjon for å kunne konsentrere seg fullt og helt om nødvendig kompetanseutvikling for å kunne gjennomføre Kunnskapsløftet.

Jeg vil også peke på at forslaget om et kompetanseår vil kreve store ressurser, både økonomisk og menneskelig. Forslaget kan føre til at det blir behov for et betydelig antall nye lærere, noe som vil få store konsekvenser for kommunenes økonomi og for rekruttering til lærerutdanningen. Det vil også kreve at universitets- og høyskolesektoren har mulighet til å tilby relevant videreutdanning for et høyt antall lærere. For Regjeringen er det i første rekke viktigst å bruke ressurser på å bedre elevenes læring gjennom økt timetall og ved å øke lærertettheten, og selv-

følgelig også på det kompetanseløftet lærerne i dag er inne i.

Uten å svekke lærernes behov for kompetanseutvikling vil jeg peke på at forslagsstillernes parallell til ordningen for vitenskapelig ansatte ikke umiddelbart er sammenlignbar. Vitenskapelig ansatte skal både frambringe ny kunnskap og formidle kunnskapen. Forskningsterminen gir mulighet til å konsentrere seg om den første del av arbeidsoppgavene. Lærerne har først og fremst som oppgave å formidle kunnskap, ikke å frambringe ny viten.

En systematisk ordning for å ivareta lærernes behov for kompetanseutvikling, både faglig og pedagogisk, er nødvendig for å utvikle kvaliteten i opplæringen. Strategien for kompetanseutvikling i forbindelse med Kunnskapsløftet gir mulighet for systematisk kompetanseutvikling. Den gir også erfaringer og gode tiltak, fordi strategien er under løpende evaluering. Når strategiperioden utløper i 2008, vil det med utgangspunkt i evalueringen være naturlig å vurdere hvordan statlig nivå videre kan bidra til kompetanseutvikling på en systematisk måte.

Vi er midt inne i Kunnskapsløftet. Vår regjering bruker nå betydelige midler på kompetanseheving for lærere. Det gjorde også den forrige regjeringen. Det er helt nødvendig. Skal Kunnskapsløftet lykkes, er vi helt avhengig av å løfte kompetansen hos dem som har sitt virke i skolen, slik at Kunnskapsløftet blir reelt. Jeg er glad for å si at det har vært bred enighet om dette i Stortinget. De 375 mill. kr som vi foreslår bevilget i årets budsjett, er en videreføring av bevilgninger fra tidligere regjeringer, som Stortinget har gitt sin tilslutning til. Det gjør altså at lærerne nå får den største satsing på kompetanse noensinne.

Så er det selvfølgelig slik at noen vil si at de ikke får tilstrekkelig, og noen vil si at de ikke får akkurat det de ønsket. Realiteten er vel den at det er svært vanskelig å tenke seg at departementet, Stortinget eller direktoratet skulle kunne være i stand til å diktere hvordan kompetansen skal utvikles på den enkelte skole. Det må finne sin løsning lokalt. Det betyr at skoleleder sammen med skoleeier og den enkelte pedagog må ta utgangspunkt i hva den enkelte pedagog har bruk for når det gjelder mer videreutdanning og etterutdanning. Det er på denne måten dette systemet har vært praktisert fram til vår regjeringsperiode. Vi viderefører den praktiseringen. Vi har tillit til at de som er lengst nede i pyramiden, altså på den enkelte skole, er de som faktisk besitter kunnskap, og må etterspørre etter- og videreutdanning.

Det er selvfølgelig en betydelig utfordring for våre høyskoler å tilrettelegge for denne type etter- og videreutdanning slik, at kursene oppleves som relevante, og at lærerne benytter seg av tilbudene. Mitt inntrykk er at dette i all hovedsak er tilfredsstillende. Det viser også de rapportene som vi så langt har fått om bruken av etter- og videreutdanningsmidler. Det betyr ikke at vi skal være tilfreds. Det betyr at vi fortløpende skal fokusere på dette. Det betyr også at det vil være naturlig at når perioden, som fortløpende evalueres av Fafo, går ut i 2008, vil vi få en endelig sluttrapport om kompetanseløftet.

Hvordan vi skal gå videre med den kunnskapen som vil foreligge i sluttrapporten fra Fafo, har ikke Regjering

gen tatt stilling til, men den viten som kommer der om noen år, vil måtte bearbeides. Så vil vi se om det er grunnlag for nye tiltak. Det som i hvert fall er helt åpenbart, er at våre lærere har bruk for en kontinuerlig satsing. Det betyr at det store kunnskapsløftet vi er inne i nå, ikke må avsluttes, men videreføres på nye måter.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anders Anundsen (FrP) [20:20:22]: La meg først si at jeg er enig i mange av de vurderingene som statsråden kom med i sitt innlegg. Vi er selvfølgelig enige om at alle er opptatt av at kompetansen skal heves i norsk skole.

Det minst ytterliggående forslaget som det blir votert over i dag, er Høyres forslag, som er en gjennomgang med sikte på et resultat. Det bringer oss iallfall et steg videre, mens statsrådets ambisjon på en måte er å gjennomføre det den forrige regjeringen la opp til. Derfor har jeg lyst til å utfordre statsråden til å være litt mer ambisiøs enn bare å vise til det opplegget som den forrige Bondevik-regjeringen la opp til innenfor Kunnskapsløftet. Hvilke konkrete planer utover det som allerede ligger inne fra Bondevik II-regjeringen, vil Regjeringen satse på – utover prat, interpellasjoner og ytterligere utredninger og handlingsplaner? Kan han være litt mer ambisiøs, kanskje?

Statsråd Øystein Djupedal [20:21:23]: Det som har vært viktig for oss, er at Kunnskapsløftet gjennomføres med forutsigbarhet. Det betyr at vi har fulgt den langsiktige planen som var lagt for kompetanseheving innenfor norsk skole, simpelthen fordi skolene, høyskolene og alle de som er avhengige av midlene, skal ha forutsigbarhet i dette. I det forslaget som Stortinget nå har til behandling, bruker vi nesten 1 milliard kr på kompetanse og kvalitets-sikring i norsk skole. Det er en betydelig sum. Det gjør vi fordi vi mener at dette er et viktig felt.

Vi har ambisjoner om at kvaliteten i norsk skole skal bedres. Den skal bedres på mange ulike felt, men det å heve lærernes kompetanse er selvfølgelig noe av det viktigste. Å øke lærertettheten i skolen er også viktig for kompetanse og kvalitet. Nye timer i skolen er veldig viktig, ikke minst i basisfagene matematikk, engelsk og norsk. Det er veldig viktig at vi får flere timer, ikke minst på de laveste klassetrinnene. Det gjør at ungene våre lærer å lese og skrive bedre. På den måten vil de lykkes bedre. Vi har en lang rekke tiltak som vil styrke kvaliteten i norsk skole.

Jeg er glad for å samarbeide med Stortinget om dette, ikke minst også med representanten Anundsen og hans parti.

Gunnar Gundersen (H) [20:22:38]: Jeg er på lik linje med foregående replikant, og i og for seg også representanten Dørum, forundret over at man ikke kan gå inn for Høyres forslag. Vi vet i dag at bruken av de midlene som går inn i Kunnskapsløftet, er svært variabel rundt omkring i kommunene, og det vårt forslag går ut på, er

egentlig å begynne å legge til rette for en systematikk i en periode hvor man allerede har et løft for skolen.

Statsråden bør i hvert fall merke seg at komiteen, og særlig opposisjonen i komiteen, er urolige og litt utålmodige med henblikk på at noe må skje her. Da kan man velge å ignorere de signalene eller å ta fatt i dem og begynne å skape en systematikk rundt den problemstillingen, for det er ganske viktig.

Mitt spørsmål til statsråden er om han vil merke seg det og begynne å jobbe med en systematikk rundt dette.

Statsråd Øystein Djupedal [20:23:38]: En statsråd merker seg bestandig hva Stortinget sier, også mindretallsmerknader, og selvfølgelig flertallsmerknader. Og en statsråd merker seg bestandig hvilke forslag som fremmes for Stortinget, for Stortinget er det organ som gir oss oppdrag.

Samtidig er det sånn at når vi, den foregående regjering og vår regjering, systematisk har satset på kompetanse, oppfatter jeg det litt som representanten Dørum sa i sitt innlegg: Dette er en nasjonal dugnad for å sørge for at skolen vår blir bedre. Vi har en fortløpende evaluering av Kunnskapsløftet og kompetanseløftet for lærere, som foretas av Fafo. Kompetanseutviklingsprogrammet i forbindelse med Kunnskapsløftet går ut i 2008, og de vil da slutføre en rapport som skal legges fram for oss. Hvordan vi da viderefører dette arbeidet, har vi ikke tatt stilling til. Det er noe vi vil komme tilbake til. Men jeg oppfatter at når det gjelder både forslaget til representanten Dørum og ikke minst innleggene som har vært i debatten så langt, har alle den samme intensjonen, at for denne yrkesgruppen, lærerne, er videre- og etterutdanning, kompetanseløftet, svært viktig. At man har litt forskjellig tilnærming til det, aksepterer jeg som en del av politikkenes vesen, men intensjonen oppfatter jeg at det er et samstemt storting som deler.

Odd Einar Dørum (V) [20:24:58]: Jeg kan bekrefte at statsråden har lest komiteinnstillingen helt rett når han nå svarte representanten Gundersen at en samlet komite mener at man systematisk må gjøre noe med lærernes mulighet til å bli bedre, i form av etter- og videreutdanning, men så skilles våre veier, uten at jeg skal gjøre det til noen polemikk her og nå. Ut fra mine erfaringer – de får være som de er, men jeg er en politiker som trækker litt rundt og hører på hva folk har å si – opplever jeg, som statsråden, at vi gjennom Kunnskapsløftet tar et skippertak. Vi gjør en dugnad. Men jeg opplever også en mangel på systematikk. Man burde sørge for at etterutdanningen og gjerne også videreutdanningen får det trykket over seg som gjør at den blir bra.

Jeg har vært med på å stemme for Høyres forslag. Jeg skal ikke be om statsrådets kommentar til det, men nøye meg med å spørre om statsråden også underveis, før evalueringen, vil komme tilbake til hvordan man faktisk kan styrke systematikken omkring etter- og videreutdanningen, slik at man får til det som jeg oppfattet lå i statsrådets svar allerede i forrige runde, da vi diskuterte allmennlærerutdanningen.

Statsråd Øystein Djupedal [20:26:01]: Jeg er selvfølgelig opptatt av at når det gjelder de store midlene samfunnet stiller til rådighet for kompetanseheving for lærere, bør vi få mest mulig igjen for de pengene. Det tror jeg også et samstemt storting vil være enig i. Jeg har merket meg at mange i den offentlige debatt har sagt at disse midlene ikke brukes godt nok, og det er selvfølgelig noe som vi fortløpende fokuserer på. Men igjen er det en vanskelig balansegang å skille mellom det som er nasjonal styring, og det som er den lokale forankring, og kunnskapen hver enkelt pedagog vil ha bruk for.

Vi har f.eks. gitt veldig tydelig signal om at i år er det naturfag som skal prioriteres. Skoleledelse har vært prioritert. Matematikk har vært prioritert. Språkfagene skal gis prioritet. Dette sender vi ut som nasjonale styringssignaler til underliggende etater, og ikke minst til skolene og høyskolene for at de skal være i stand til å gi denne kunnskapen videre i de kurs som etterspørres. Vi bruker betydelige ressurser på dette. Derfor er spørsmålene helt relevante: Brukes de godt nok? Kan det gjøres på en annen måte? Er systematikken god nok? Mitt svar så langt er: Ja. Vi har ikke noe bedre enn det vi så langt har kommet opp med, men vi er selvfølgelig interessert i en dialog med Stortinget og andre om dette kan gjøres på en bedre måte.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk. Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 7. (Votering, se side 329)

S a k n r . 8

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jon Jæger Gåsvatn, Anders Anundsen, Åse M. Schmidt, Per Sandberg og Bård Hoksrud om å sørge for sikker og forsvarlig skolebusstransport (Innst. S. nr. 16 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:84 (2005-2006))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 10 minutter til Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, 5 minutter til hver av de øvrige grupper og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Inger S. Enger (Sp) [20:28:44] (ordfører for saken): Først og fremst vil jeg begynne med å takke komiteen for samarbeidet i denne saka.

Trafikksikkerhet opptar oss alle. Og det er bra å kunne si at en samla komite står sammen om noen grep som kan tas. Det kommer jeg tilbake til.

I denne saka fremmer Fremskrittspartiet tre forslag;

1. Innføre forbud mot å transportere skolebarn og ungdom stående i skolebuss.
2. Stille krav til at kommunene ved alle skolenedleggelser utreder konsekvensene av endringer i skoleskyssen både for elever og for fylkeskommunen, i tillegg til de økonomiske konsekvensene for kommunen.
3. Overføre ansvaret for skoleskyss for grunnskoleelever til kommunen.

Jeg skal ta for meg punkt for punkt og begynner først med sikkerhet.

Dagens skoleskyssordning er nedfelt i opplæringslova. Her vises det til både hvem som har rett til skyss, og hvem som har ansvar for skoleskyssen. Hovedregelen er at fylkeskommunen er ansvarlig for organisering av skoleskyssen, og at kommunen betaler en refusjon etter persontakst for elevene som skysses.

Opplæringslova definerer her elevenes rettigheter til skoleskyss, samt skoleeiers og forvaltningas ansvar for organisering av skoleskyssordninga. Når det gjelder bestemmelser vedrørende sikkerhet og mer trafikale forhold, så hjemles dette i vegtrafikklova.

Det er fylkeskommunen som har suveren rett til å definere krav til transportselskapene når det gjelder kvalitet og sikkerhet. Av alle våre fylkeskommuner er det bare fire som har benyttet seg av muligheten til å stille krav om et tilstrekkelig antall sitteplasser. En samla komite stiller seg naturligvis bak bekymringa fra elever, foreldre, lærere og andre som opplever skolebusstransporten som utrygg. Det går ikke an å slå seg til ro med at et stort antall elever fraktes til og fra skolen i overfylte busser, der mange elever er henvist til ståplasser. Det er jo en kjent sak at i privatbiler får vi bøter dersom vi ikke bruker bilbelte.

Av dagens ca. 620 000 elever som reiser med skolebuss, er det om lag 200 000 som reiser kollektivt. SINTEF har beregnet at 2–5 pst. av disse elevene er henvist til ståplass på bussen daglig. Tallet på elever som får skoleskyss, har økt de seinere årene, og et økende antall elever har i dag skoleskyss på opptil 2–3 timer pr. dag, ofte på veger med høge fartsgrenser og ulykkesbelasta strekninger.

Det er på denne bakgrunn en samla komite ber Regjeringa vurdere behovet for endringer og presiseringer i vegtrafikklova med tilhørende forskrifter, eventuelt å komme med ny forskrift til opplæringslova, for å sikre elever en forsvarlig skoleskyss. Når det her ikke bare pekes på Kunnskapsdepartementet, er det fordi saka kan berøre flere departement og det kan være aktuelt å endre ulike lovverk.

Neste punkt fra forslagsstillerne var ønsket om konsekvensutredning for skoleskyss og nedlegging av skoler, samt økonomi. Nå er det slik at kommunene betaler barnetakst for de elevene som har krav på skoleskyss. Skolenedleggelser, med tilhørende økt antall skyssberettigede elever, medfører derfor at kommunenes billett-kostnader til skoleskyssen øker. Hvor stor denne økningen er, avhenger av hvor mange ekstra skyss elever nedleggelsen skaper, og hvor mye skyssavstanden øker.

Flertallet i komiteen er også av den oppfatning at kommunene i dag vurderer både økonomiske og andre conse-

kvenser av bl.a. skoleskyss i prosessen om endring av skolestruktur. Kommunalt sjølstyre vil òg være et viktig stikkord her. På denne bakgrunn avvises forslaget om å pålegge kommunene å foreta utredning av konsekvensene for skoleskyssen ved nedlegging av skoler.

Det siste punktet fra forslagsstillerne var ønsket om overføring av ansvar for skoleskyss fra fylkeskommunene til kommunene. Sentrale høringsinstanser støtter ikke denne delen av forslaget. I en rapport fra Nordlandsforsknings prosjekt «Skolenedlegging og skoleskyss» er det undersøkt hvilke konsekvenser skolenedleggelser har for kostnadene til skyssdrift i et utvalg kommuner. Konklusjonen er at sammenhengen mellom skolenedleggelser og kostnader til skoleskyss langt fra er entydige: 47 pst. av tilfellene gav økte skysskostnader for fylkeskommunene, 42 pst. gav ingen endring, mens det i 7 pst. av tilfellene gav reduserte kostnader. Inntektene økte mer enn kostnadene i 52 pst. av tilfellene, mens de var lavere i 23 pst. av tilfellene. Det er altså ingen entydige signaler om at dagens ordning er feil. På denne bakgrunn avviser flertallet i komiteen forslaget om å overføre ansvaret for skoleskyssen fra fylkeskommunene til kommunene.

Likevel er det en enstemmig komite som mener at Regjeringen bør gjennomgå kostnadsfordelingen mellom kommunene og fylkeskommunene med hensyn til skoleskyss, slik at alle ulike sider kan bli belyst, og slik at vi får en riktig politikk på området framover.

Freddy de Ruiter (A) [20:33:58]: Jeg vil i likhet med foregående taler takke hele komiteen og også forslagsstillerne for å ha brakt en viktig debatt på bane. Vi har hatt en god prosess, og vi har hatt gode høringer, hvor både Trygg Trafikk og Landslaget for nærmiljøskolen, LUFS, har vært inne og gitt gode innspill.

Det å drive politikk handler i veldig stor grad om å kunne sette seg inn i andre menneskers situasjon. Når jeg tenker på denne saken, tenker jeg: Hvordan ville jeg forholde meg som forelder, hvordan ville jeg oppleve at min ni år gamle datter f.eks. måtte stå på bussen? Hvordan ville jeg oppleve at hun hadde en reisevei til skolen på opptil 2–3 timer? Jeg kan vel si det ganske klart her, at det ville jeg overhodet ikke akseptert. Slik tror jeg det er med de fleste av oss.

Jeg registrerer også at det er litt ulike forslag. Vi går nok ikke fullt så drastisk til verks som opposisjonen, men intensjonene og målsettingen er vi helt enige om. Derfor håper jeg at denne debatten ikke blir en diskusjon om virkemidler, men en diskusjon om målet, og at vi alle ønsker oss dit – å få til en trygg og sikker skoletransport for barn og ungdom.

Noen ord om det vi kan kalle for sikkerhetsproblematikken her: Det er jo kun fire fylkeskommuner som har kvalitetssikret dette. I fare for å terge på meg noen lokalpolitikere – jeg har jo vært det selv også, og det kan til og med hende at jeg selv har oversett det – så må jeg si at jeg skjønner ikke helt hvordan fylkespolitikere og andre lokalpolitikere tør å gamble med dette. Hvis det skulle skje noe galt, tror jeg det ville være veldig lite hyggelig for de politikerne som har ansvaret. Så herved er det gitt en klar

utfordring til fylkespolitikerne om å legge det inn som et kriterium når det gjelder skoletransport.

Det er ikke sikkert at vi kommer videre med bare utfordringer og ønsker om at det skal skje noe lokalt. Derfor går komiteen samlet inn for å be Regjeringen om å se på behovet for endringer og presiseringer i vegtrafikkloven med tilhørende forskrifter, eventuelt ny forskrift til opplæringsloven, for å sikre elevene en forsvarlig skoleskyss.

Så litt til det som går på reisetid. Vi merker jo det nå på kvelden at vi ikke er så veldig opplagte, og da kan en jo tenke seg hvordan barn og ungdom har det som kanskje sitter 2–3 timer på en skolebuss eller bruker annen kollektivtransport hver dag. Det er neppe skolefaglig forsvarlig og neppe sosialt forsvarlig. Rapporter viser også at det kan gi helseplager.

Men alt henger jo sammen med alt, og dette henger bl.a. sammen med kommuneøkonomi. Derfor er jeg glad for det kommuneløftet som vi har stått for nå i de to siste årene, og håper at det kan være med og bidra til færre skolenedleggelsler.

Det er jo et tankekors hvis det lønner seg for kommunen å legge ned skoler, slik at en da bare påfører fylkeskommunen større kostnader. I noen tilfeller gjør det faktisk det. Hvis kommunene i de tilfellene selv hadde måttet betale fullt ut for skoleskyssen, hadde det ikke lønt seg. Men det gjelder altså bare i noen tilfeller. Derfor går vi også inn for å se på kostnadsfordelingen mellom fylkeskommunene og kommunene. For det er et tankekors, som sagt, hvis det ligger et slikt incitament til å legge ned kommunale skoler.

Helt til slutt: Forslaget om å overføre ansvaret for skoleskyss til kommunene tror vi heller ikke er noe smart trekk, og da støtter vi oss også til Trygg Trafikk, som mener bestemt at det er fylkeskommunen som bør ha det ansvaret. Kommunene blir i stor grad for små til å forhandle seg fram til gode avtaler og få til en ordentlig samordning.

Det som er det springende punktet her, slik iallfall vi ser det, er den økonomiske fordelingen mellom kommunene og fylkene i noen tilfeller.

Per Egil Evensen (FrP) [20:39:48]: Denne saken har sin bakgrunn bl.a. i sikkerheten for skolebarn ved buss-transport. Det har vært et stort engasjement rundt saken over det ganske land, og særlig i utkantstrøk, hvor behovet for busstransport er størst. Regelverket rundt transport av skolebarn er mangelfullt i dag, men forskrift av 21. september 1979 nr. 7 og forskrift av 4. oktober 1994 nr. 918 gir oss allikevel noen retningslinjer.

I dag er transport av skolebarn et fylkeskommunalt ansvar, med betaling fra hjemmkommunen for den enkelte elev. Allikevel er det busselskapene som avgjør hva slags busser som skal benyttes, og hvilke sikkerhetstiltak som skal gjelde. Dette mener Fremskrittspartiet er helt uholdbart. Vi mener det nærmest er å spille hasard med elevenes helse når man ikke setter nasjonale standarder og har et regelverk i et så viktig spørsmål som sikkerhet for skolebarn. Det er lett å se for seg en situasjon hvor en kommune med dårlig økonomi vil velge et lavt anbud for skoleskyss for å spare penger, uten at man har stilt krav om

sikkerhet. Et useriøst selskap vil da kunne ta på seg oppdrag med å frakte skolebarn med gamle, utslitte busser. Dette vil kunne få fatale konsekvenser.

Både før og under behandlingen av denne saken i komiteen har det kommet fram eksempler fra flere steder i Norge på at skolebarn opplever å måtte stå i bussen på vei til skolen. Hva om en av disse bussene en dag må foreta en nødbrems?

Tunge faginstanser som Barneombudet, Trygg Trafikk og Landslaget for nærmiljøskolen, LUFS, har gitt sin fulle støtte til Fremskrittspartiet i denne saken og ønsket en slik lovendring velkommen. Når man i tillegg vet at en enstemmig kirke-, utdannings- og forskningskomite ved behandlingen av budsjettet for 2006 gav uttrykk for bekymring over signaler som tyder på at barn tilbringer mer og mer tid i buss til og fra skole, ja da framstår det som mer og mer underlig at ikke Fremskrittspartiet får full oppslutning om sine forslag i dag. Fremskrittspartiet er redd for at merknadene ikke blir noe annet enn gode hensikter som blir begravd i byråkratiet.

Jeg tar for øvrig opp de forslag som er fremmet av Fremskrittspartiet alene eller sammen med andre i innstillingen.

Presidenten: Representanten Per Egil Evensen har tatt opp de forslag han refererte til.

Gunnar Gundersen (H) [20:42:36]: Jeg får slutte meg til dem som har gitt ros for godt samarbeid. Vi har stort sett ganske gode og ordnede forhold i komiteen og siviliserte diskusjoner.

Forslaget som diskuteres, er viktig. Det belyser et sentralt område for mange mennesker. Det er en belastning å ha lang busstransport. Det medfører selvfølgelig en del risiko, og det påfører en del elever lengre dager. Jeg kommer selv fra Hedmark og kjenner sånn sett problemene ganske godt.

Høyre kan samtidig markere at vi allerede i revidert framsatte forslag om 20 mill. kr ekstra til fylkeskommunene, slik at de kunne betale for det det vil koste å sikre at alle får sitteplass på skolebuss. Vi bad også om at dette ble lagt inn med helårseffekt fra 2007.

Så til forslagene. Når det gjelder forbud mot å transportere skolebarn og ungdom stående, mener vi det er veldig fornuftig at vi her tar en gjennomgang av veitrafikkloven med de forskrifter som er, eventuelt av opplæringsloven. Så det er det full tilslutning til. Men innenfor alle de gode intensjoner kan det være på sin plass kanskje å problematisere dette litt. Jeg tok og ringte Hedmark Trafikk, som stiller med dette i hjemfylket mitt, bare for å høre litt om hvordan den praktiske hverdagen er. De forsikret at de definitivt hadde fokusert på yngre barn. Der var ikke problematikken stor, i hvert fall ikke i Hedmark. Men så kom spørsmålet rundt videregående skole opp. En slutter til litt forskjellige tidspunkter, og plutselig kommer hele skolen på et tidspunkt som trafikkelskapet ikke har beregnet, og da er det stor pågang uten at det er kapasitet. Da kom spørsmålet opp: Hva gjør vi med 80 år gamle Olga som sitter i bussen, når det er for mange elever? Så det er

faktisk en del problemstillinger som en kanskje må tenke igjennom her. I tillegg fikk jeg klar beskjed om at det i stor grad var et nærtrafikkproblem at elever stod på bussen.

Så reagerer jeg i og for seg litt på språkbruken når man snakker om useriøse selskaper. Det er selskaper som opererer busser som er godkjent av Biltilsynet for 20–30 ståplasser, og de opererer da innenfor godkjente rammer. Da må vi heller vurdere om det er rammene vi skal se på, og det er vel det vi har bedt departementet om.

Så til konsekvensutredninger. Kommunene ser kostnadene i dag. Vi skal alltid være obs på om det her kan være noen utslag av at man ikke ser hele kostnaden, og det er vel det vi har bedt om en gjennomgang av. Men jeg har tillit til det lokale demokrati – det er jo det som er nærmest disse elevene – og jeg har stor tillit til at kommunene faktisk vurderer de kostnadene dette påfører barn og ungdom, ikke bare økonomi.

Så til det å overføre ansvar. Vi framsetter et forslag om å innføre en prøveordning der kommuner eller sammenslutninger av kommuner kan få lov til å prøve å overta ansvaret. Vi ser poenget med at her må man ha litt kompetanse og litt forhandlingskraft, og at de minste kommunene kanskje har en utfordring i å skaffe seg det. Men det burde ikke være noe i veien for at man faktisk lar en del kommuner forsøke en ordning hvor de overtar ansvaret for busstransporten. Så herved tar jeg opp forslaget fra Høyre og Venstre.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Gunnar Gundersen har teke opp det forslaget han refererte til.

Sigmund Kroslid (KrF) [20:46:52]: Det Stortinget i dag gjør, er å ta på alvor bekymringene som finnes blant barn og unge og foreldre i forhold til skolevei og skoleskyss i Norge. Både Barneombudet og Trygg Trafikk har rapportert at de har fått mange henvendelser om dette. Derfor behandler Stortinget i dag en sak om å gi barn og foreldre en trygghet for at barna blir tatt godt vare på på vei til, på og hjem fra skolen.

Det har vært relativt få alvorlige ulykker med skolebusser i Norge. Det er vi svært glade for. Samtidig er ikke dette noe argument for ikke til enhver tid å vurdere om lovverket er godt nok. Et lovverk kan ikke beskytte oss mot alt. Men det kan sette opp visse grenser og legge enkelte føringer for hvordan vi best mulig kan hindre alvorlige ulykker. For Kristelig Folkeparti er visjonen om ingen drepte eller hardt skadde i trafikken grunnleggende i vår samferdselspolitikk. Vi kan ikke vente på at en alvorlig ulykke skjer, før det settes inn nødvendige tiltak. Så er det da også en samlet komite som ber Regjeringen vurdere behovet for endringer og presiseringer i vegtrafikkloven med tilhørende forskrifter, eventuelt ny forskrift til opplæringsloven, for å sikre elevene en forsvarlig skoleskyss.

Jeg har merket meg at Trygg Trafikk peker på at det er mulighet til i sterkere grad å stille krav til transportselska-

pene. For i tillegg til muligheten til å stille krav om sitteplasser og bilbelter til alle har også fylkeskommunene mulighet til å stille krav til kvalitetssikring av transporten ved kjøp av skoletransport. Dette innebærer at fylkeskommunen kan stille krav til transportselskapene om rutiner for trafiksikkerhet, krav til de ansatte om å følge trafikkregler og gjennomføre kurs i krisehåndtering og førstehjelp. Dette bør departementet merke seg som et viktig innspill i det videre arbeidet.

Representantforslaget tar også opp spørsmålet om hvem som skal ha ansvaret for skoleskyssen – fylkeskommunene eller kommunene. Dette er en problemstilling som lenge har vært debattert i Norge. Spørsmålet har vært om skoleskyssutgiftene i tilstrekkelig grad har blitt tatt hensyn til ved skolenedleggelser. I 2003 stilte representanten Skarbøvik fra Kristelig Folkeparti et spørsmål til utdanningsministeren om overføring av skoleskyss for grunnskoleelever til kommunene. I sitt svar henviste statsråden til at Nordlandsforskning i en rapport uttalte at de

«i liten grad finner belegg for å hevde at primærkommunene velter vesentlige kostnadsbyrder over på fylkeskommunene. Dette kan således være et argument for at dagens ordning fungerer tilfredsstillende».

Vi har imidlertid merket oss at bl.a. Landslaget for nærmiljøskolen har satt spørsmålsteget ved denne rapporten. Det kan derfor være behov for en bredere vurdering av forholdene knyttet til skoleskyss og nedleggelser enn det som foreligger til nå. Kristelig Folkeparti ser på nærmiljøskolen som en viktig del av et lokalsamfunn. Vi vil sikre at barn har tilgang til offentlig skole innen rimelig avstand fra hjemmet. Det er derfor viktig at sparte kroner til skole drift ved nedleggelser går rett inn i en tilsvarende dyr skoleskyss. Vi går derfor sammen med Fremskrittspartiet og Venstre om å be Regjeringen bredt gjennomgå påførte skoleskysskostnader som følge av skolenedleggelser.

Odd Einar Dørum (V) [20:51:10]: Det er to grunntemaer i innstillingen. Det ene er sikkerhet for barn som er avhengige av skoleskyss, og det andre er uroen hos mange, tror jeg, i komiteen med hensyn til at det hender at skoler nedlegges, og at kostnadene dukker opp på en annen budsjettpost.

Det første punktet, om sikkerhet i forbindelse med skoleskyss, er det helt riktig at komiteen har gitt en felles uttalelse om i en skarp merknad. Intet ville være bedre enn om statsråden kvitterer ut det på en bra måte her i dag, for å si det på den måten, for det er riktig, som representanten de Ruiter er inne på, at her uttrykker vi oss klart. Det burde egentlig være helt selvsagt at når barn skal kjøre buss, skal de få lov til å sitte, og det burde ikke være slik at man da får administrative forklaringer på hvorfor ikke det skjer. Det burde i grunnen ikke være noe tema for diskusjon, så jeg håper at debatten kan gi innspill her.

Når det gjelder det andre temaet, kjenner jeg også godt til det arbeidet som ble gjort i Nordlandsforskning, og som det vises til. Men det har ikke overbevist meg, for Norge er nå et sammensatt land. Jeg skal ikke gå god for at mine evner til å regne på dette er bedre enn Nordlands-

forsknings, men det har iallfall ført til såpass stor uro at jeg sitter med en betydelig mistanke om at penger som spares ved skolenedleggelser, dukker opp på fylkeskommunale budsjetter – kanskje ikke systematisk mellom primærkommunene og fylkeskommunen, men i mange sammenhenger.

Selv synes jeg at diskusjonen om hvorvidt man skal ha små eller store skoler, bør være en redelig og ærlig debatt ut fra den samlede kommunale økonomi. Så bør det være en ærlig debatt om hva som faglig er best, hva som er best i forhold til den politikken man vil føre i hver kommune. Men det bør ikke være slik at man sparer seg kostnader fordi man vet at de dukker opp på en annen budsjettpost. Den ubehagelige følgen av dette er jo, som komiteen er blitt gjort kjent med, at det er barn som sitter i ganske mange timer på buss. Så er det riktig, som mange har sagt, at det har gått bra, men det er en del fjelloverganger i Norge som fortsatt har norsk veistandard, og med norske vind- og værforhold er det relativt avansert motorsport, også med buss. Det tror jeg vi kan si. Så det er noe ved disse forholdene som jeg opplever, slik som andre talere, at komiteen har tatt svært tungt inn over seg. Derfor ligger det en merknad og også et forslag her, hvor vi i grunnen ber om at man bredere enn det som er gjort til nå, ser på de kostnadene som reelt oppstår ved skolenedleggelser, at vi rett og slett ikke skaffer oss en systemvridning, slik at det som er spart på én budsjettpost, dukker opp på en annen – og så er det samfunnet som betaler kostnadene.

Politikken skal helst handle om at man skal se sammenhenger, og det er grunnen til at Venstre er med på et forslag om å få en bredere gjennomgang av hva skolenedleggelser fører til når det gjelder skoleskyss. Så står vi også sammen med Fremskrittspartiet om et forslag som går på at vi skal være helt sikre på at man lokalt faktisk gjør en konsekvensvurdering når man legger ned en skole, og at man også får på bordet hva man eventuelt vil bli påført av skysskostnader. Det er ikke sikkert at det vil endre på en lokal politisk vurdering, men det gir en allmenninnsikt for alle politikere. Enten de er valgt kommunalt, eller de er valgt på andre forvaltningsnivåer, i fylke eller stat, driver vi politikk både innenfor politiske partier og i samarbeid med hverandre, og den innsikten vi da får, får vi jo alle, for at vi skal bli klokere alle sammen. En serie av forslagene her har nettopp som hensikt å øke den innsikten, slik at – for å si det rett ut – vi kan stå fram som ombud og ikke bare opplever at systemet kjører forbi, og så får vi en tørr kommentar om at sånn er livet. Mange av oss føler nettopp at det å drive politisk arbeid – for min egen del har jeg gjort det både svært lokalt, i bydelsutvalg, i kommunestyre og på Stortinget – er en ombudsgjerning. Jeg har aldri akseptert den rådende tendens, at jo mer komplisert samfunnet er blitt, jo mer skal jeg bøye hodet mitt og slutte å være ombud. Det er en mentalitet jeg har liten sans for. Det er riktig at når noe blir komplisert, øker det utfordringen til hvordan man skal takle det – men da får vi gjøre det.

Så jeg viser bare til det forslag som Venstre har sammen med andre partier i innstillingen, og som vi vil stå for. Men jeg vil gjerne understreke representanten

de Ruiters alvor når han snakker om sikkerheten for barn, og håper det også kan lede til kommentarer fra statsråden senere i dag.

Statsråd Øystein Djupedal [20:56:19]: Skolebarntransport er fylkeskommunenes ansvar, og disse har stor frihet til å utforme skoleskyssstilbudet innenfor gjeldende rammer. Fylkeskommunene kan gjennom avtaler med transportører opprette egne skolebarntransporter og tilpasse tilbudet slik at alle sikres sitteplass.

Skolebarntransport er imidlertid i dag ofte integrert i det ordinære rutetilbudet og omfattes uansett av vegtrafikklovgivningens regler om sikring av passasjerer. Det synes ikke hensiktsmessig å ha ulikt regelverk om sikring av barn under henholdsvis transport til og fra skolen og transport utenfor skoletid.

Vegtrafikklovgivningens regler på dette området er i stor grad utledet av de plikter Norge er pålagt gjennom EØS-avtalen. I enkelte tilfeller har Norge likevel pålagt sikring utover disse minimumskravene, herunder bl.a. at sjåføren har ansvaret for at barn under 15 år bruker tilgjengelig sikkerhetsutstyr.

Jeg vil understreke at fylkeskommunene og kommunene fortløpende må vurdere om både rutetilbudet og skolebarntransporten er tilfredsstillende når det gjelder bruk av ståplasser. Det forventes også samordning mellom disse for å unngå større variasjoner i tilbudet til brukerne.

Jeg har også merket meg at komiteen ber Regjeringen vurdere behovet for endring og presisering i vegtrafikkloven med tilhørende forskrifter, eventuelt en ny forskrift til opplæringsloven, for å sikre elever forsvarlig skoleskyss.

Når det gjelder forslaget om å innføre et krav om å pålegge kommunene å foreta utredning av konsekvensene for skoleskyssen ved nedlegging av skoler, registrerer jeg at flertallet i komiteen avviser forslaget. Jeg er av den oppfatning at fastsettelse av skolestruktur hører inn under det kommunale selvstyret. Jeg mener derfor det ikke er hensiktsmessig å innføre formelle krav til hva som skal utredes ved denne typen strukturendringer og strukturbeslutninger. I tillegg vil jeg peke på at rapporten fra Nordlandsforskning, som det vises til i forslaget, ikke fant belegg for at budsjettstrategiske hensyn, dvs. overvelting av kostnader på fylkeskommunene, ble tillagt avgjørende vekt ved beslutning om skolenedleggelser i kommunene. Jeg kan derfor ikke se at det er behov for å innføre et utredningskrav for kommunene.

Komiteen ønsker at Regjeringen gjennomgår kostnadsfordelingen mellom kommunene og fylkeskommunene med hensyn til skoleskyss. Det vil vi selvsagt gjøre. For øvrig registrerer jeg at flertallet i komiteen avviser forslaget om å overføre ansvaret for skoleskyssen fra fylkeskommunene til kommunene. Opplæringsloven § 13-4 om skyssansvaret fastslår at kommunene er ansvarlige for skyss av elever, og at kommunene skal betale refusjon etter persontakst, og at fylkeskommunene, i samråd med kommunene, skal organisere skoleskyssen. Dette mener jeg gir en hensiktsmessig balanse mellom kommunalt selvstyre og stordriftsfordeler ved skoleskyss. Det siste henger først og fremst sammen med at fylkeskommunene

i større grad enn kommunene kan se skysstilbudet i et stort område i sammenheng og dermed redusere prisen på tjenesten. I tillegg vil trolig fylkeskommunene ha større forhandlingsstyrke overfor busselskapene enn hver enkelt kommune har hver for seg.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bård Hoksrud (FrP) [20:59:45]: Allerede i 2004 ble det fremmet et lignende forslag i Stortinget om forbud mot transport av skolebarn og ungdom stående i skolebuss. Stortingets flertall sa også den gangen at man var svært opptatt av sikkerheten til barn og sikkerheten til dem som var i skolebussen – de som da ble transportert til og fra skole.

Men en oversikt i år viser at det kun er fire av fylkene som helt eller delvis har fulgt opp kravet om at alle barn skal ha en egen sitteplass på skolebussen. Dette viser at det er et stort flertall av fylkene som ikke har økonomi til eller har prioritert at barn og unge på vei til skolen skal ha et sete å sitte på, og en trygg skolevei.

Er statsråden bekvem med at så mange elever blir transportert til og fra skolen på en utrygg måte?

Statsråd Øystein Djupedal [21:00:39]: La meg understreke at det systemet vi har for skoleskyss, er forankret i Stortinget gjennom en rekke behandlinger, og jeg tror at ingen av Stortingets medlemmer eller, for den saks skyld, Regjeringens medlemmer ønsker at skoleskyss skal foregå uforsvarlig eller på noen måte være utrygg. Og det er heller ikke grunnlag for å si at det skjer. Heldigvis viser rapportene at det er få skader under skoleskyss, og at det gjennomsnittlig er få barn som står.

I en rapport fra SINTEF fra 1998 anslås det at gjennomsnittlig andel skolebarn som må stå til eller fra skolen, ligger i området 2–5 pst. Det anslås videre at om lag 40 barn blir skadet årlig i forbindelse med busstransport. Dette er i all hovedsak lettere skader.

Det er klart at dette i seg selv er 40 barn for mye, men samtidig er det vanskelig å se at en omfattende endring av dette systemet vil kunne ha avgjørende virkning slik at dette tallet blir lavere.

Jeg har tillit til at fylkeskommunen gjør dette på den beste og tryggeste måten.

Gunnar Gundersen (H) [21:01:45]: Vi står midt oppe i en regionreform som, så vidt jeg vet, ikke er helt ferdig utredet, og som skal finne sine løsninger. Det å forsøke nye løsninger som også kan belyse om fylkes- og regionnivået er nødvendig, burde sånn sett være interessant. Vi har i og for seg gitt uttrykk for at vi ser poenget med forhandlingsstyrke og dette med kompetanse og kunnskap rundt det å legge til rette for rutenett og slike ting, men spørsmålet er om statsråden vil ta initiativ til at enkeltkommuner eller kommuner i samarbeid kan få anledning til forsøk med å ta ansvar for skoleskyssen i sitt nær-område.

Statsråd Øystein Djupedal [21:02:31]: I utgangspunktet ser ikke jeg behov for det, for jeg mener at fylkeskommunen har gjort dette på en hensiktsmessig og god måte. Det er klart at det finnes stor variasjon i hvordan man organiserer dette, men det finnes etter mitt skjønn helt åpenbare, gode argumenter for hvorfor fylkeskommunen skal gjøre det.

De antakelser om ikke minst skolenedleggelse og overvelting av kostnader som har vært reist i debatten, mener jeg Nordlandsforsknings rapport viser at det ikke er hold i. Jeg mener derfor at den måten man i dag har organisert det på, er en hensiktsmessig måte. Men la meg understreke at det selvfølgelig påhviler fylkeskommunen et ansvar for å sørge for at transporten er trygg og sikker. Og mitt inntrykk er at det er et ansvar fylkeskommunen tar.

Thore A. Nistad (FrP) [21:03:24]: Jeg har hatt den glede, eller «uglede», å høre på slutten av denne debatten. Det er en debatt som jeg har vært inne i tidligere, for jeg har faktisk laget en del av det dokumentet – for en del år siden. Det gjelder forslaget om at barn skal ha sitteplass på buss – og jeg synes det er uverdigg at de ikke har det i dette landet. Jeg har derfor lyst til å stille statsråden et spørsmål.

Statsråden har stor tillit til fylkeskommunen. Det kan jo være greit. Men det er 40 skadde barn hvert år. Det er tross alt veldig mye, synes jeg, mens statsråden ser ut til å bagatellisere det – det er ikke så veldig mye.

Men dette forumet bestemmer jo at jeg skal sitte med bilbelte. Det skal jeg også gjøre på buss. Hvorfor vil ikke da statsråden si at ok, dette skal også gjelde for barn?

Statsråd Øystein Djupedal [21:04:23]: Man skal være ytterst varsom med hvordan man bruker tall. Når jeg ønsket å legge fram for Stortinget de tall som er tilgjengelige gjennom SINTEFs rapport for 1998, er det fordi det foretas – uten at jeg har tallet i hodet – veldig mange tusen reiser pr. år. Heldigvis foregår de aller fleste av disse i trygghet og sikkerhet.

Så kan det selvfølgelig skje ulykker – og det skjer helt uavhengig av hvilken sikkerhet man har. Mitt ønske er at all skoleskyss og annen transport skal foregå tryggest mulig. Jeg har tillit til fylkeskommunen her. Fylkeskommunen har nå gjennom våre budsjetter fått en betydelig styrket økonomi, som gjør at den i større grad kan ta dette ansvaret alvorlig – hvilket var mer krevende før, da fylkeskommunen hadde dårligere økonomi. Jeg tror nok også denne debatten er med på å bevisstgjøre fylkeskommunen med tanke på det ansvaret den faktisk har. Jeg håper jo at det betyr at fylkeskommunen da sørger for – la meg understreke det – at barn har sitteplass, men jeg synes at denne debatten i seg selv viser at det er mange argumenter for at dette ansvaret er lagt til fylkeskommunen.

Odd Einar Dørum (V) [21:05:31]: Jeg har et veldig kort spørsmål: Hva er det som hindrer statsråden i å forsikre gjennom en forskrift at barn skal ha sitteplass på skoleskyssbuss?

Statsråd Øystein Djupedal [21:05:46]: La meg si at jeg har gått nøye inn i dette. Så langt jeg klarer å se, er det ingenting i dette materialet som tyder på at det er nødvendig med en forskriftsendring. Tvert imot tror jeg det er nødvendig bare å understreke det ansvaret fylkeskommunen har for trygg transport av barn, og at man selvfølgelig i størst mulig grad skal legge til rette for at barn har sitteplass.

Samtidig er skoleskyssen mange steder koordinert med øvrig transport som fylkeskommunen i dag har ansvaret for. På den måten er det veldig vanskelig å tenke seg at man eksplisitt skal ha regler for det som er skoletransport, og det som er annen, alminnelig trafikk. Denne debatten og for øvrig også den oppmerksomhet som denne saken kontinuerlig har, gjør at jeg har tillit til at fylkeskommunen tar det ansvaret alvorlig.

Thore A. Nistad (FrP) [21:06:42]: Nå er jeg kanskje litt ivrig og tar i litt – men tross alt: Hvis det er en noenlunde ny buss med sikkerhetsseler som blir satt inn i en skolebarntransport, er altså læreren pålagt å sitte med bilbelte. Det er også du, hvis du går på den bussen – men elevene kan en stue inn i midtgangen uten at de er pålagt å sitte, med sele. Er dette riktig?

Presidenten: Presidenten vil minne om at all tale skal gå gjennom presidenten.

Statsråd Øystein Djupedal [21:07:17]: I det praktiske liv vil en skolebuss ofte være koordinert med annen transport. Det betyr at så langt det overhodet er mulig, skal barn selvfølgelig sikres i bil, som voksne skal sikres i bil. Det er et ansvar som påligger sjåføren. Det betyr at det skal man. Så vil jeg tro at alle fylkeskommuner anstrenger seg maksimalt for at barna skal ha en trygg og sikker skoleskyss. Mitt inntrykk er at det skjer. De rapportene vi har, viser det.

Jeg vet ikke hvor mange tusen skoleruter vi har, og hvor mange barn det er som blir fraktet hvert eneste år med skoleskyss, men antallet er betydelig. Heldigvis er det, så langt vi vet, et relativt lavt antall skadde, på tross av de mange tusen turene som kjøres. Jeg må understreke sterkt at dette er fylkeskommunens ansvar, særlig fordi jeg ikke tror at noen alternativ tilnærming hadde gjort dette bedre. Hadde vi laget en lov eller en forskrift eller pålagt fylkeskommunen dette på annen måte, vil jeg tro at det ikke nødvendigvis hadde resultert i det som er representanten Nistads åpenbart positive engasjement, nemlig at barn skal være sikret i buss. Det engasjementet deler jeg.

Presidenten: Da er replikkordskiftet slutt.

Anders Anundsen (FrP) [21:08:49]: Det er mange som opplever å få sitt lokale skoletilbud fjernet. Barn ned til seksårsalderen forflyttes med buss over store avstander. Eksempelene på uforsvarlig transport og lang transporttid er dessverre mange, og sånn vil det nok antakelig fortsatt være, til tross for at representanten de Ruitere ikke ville tillatt sine barn å ferdes på den måten.

Årsaken til skolenedleggelse er ofte mangelfull oversikt over de totale samfunnskostnadene. Det er vanskelig for foreldre å forstå at deres barn skal tvinges til å sitte i timer på buss hver dag. Det er vanskelig for foreldre å forstå at barn nesten over hele landet transporteres stående i buss.

Forslaget tar egentlig opp spørsmål som det ikke burde være nødvendig å drøfte. Det skulle være en selvfølge at barn ble forsvarlig transportert til og fra skolen. Det er derfor litt gledelig at en hel komite ber departementet om å vurdere behovet for endringer og presiseringer i veitrafikkloven med tilhørende forskrift for å sikre elever forsvarlig skoleskyss. Komiteen er ikke tilfreds med situasjonen.

Jeg ble litt bekymret i replikkvekslingen her, hvor statsråden på mange måter konkluderer med at det ikke er nødvendig å ta denne gjennomgangen fordi det ikke er noe grunnlag for å foreta forskriftsendringer. Jeg tillater meg å se på det som en forsnakkelse og går ut fra at statsråden vil gjennomgå dette, basert på det komiteen har sagt, på en ryddig og skikkelig måte, slik at man kan komme med de endringer som er nødvendige – til tross for at han her gav uttrykk for at det kanskje ikke var nødvendig.

Normalt ville en slik samlet komite innebære at det ikke var påkrevd å følge opp dette i forslags form. Imidlertid er det det konstitusjonelt rette at Stortinget pålegger regjeringen arbeidsoppgaver og oppdrag kun gjennom vedtak. Det ville likevel være en fornuftig arbeidsform, særlig i dagens situasjon med en flertallsregjering, dersom en kunne få en form for stillferdig enighet om at iallfall enstemmige komitemerknader ble fulgt opp av departementet og regjeringen, selv om en ikke er konstitusjonelt forpliktet til å gjøre det. En ville da kunne finne gode og praktiske løsninger i Stortinget på tverrpolitisk front uten å presse gjennom forslag til vedtak, fordi regjeringspartiene uansett vil stemme imot forslag som de kanskje er for, fordi forslagene ikke kommer fra regjeringen. Vi har forsøkt den arbeidsformen i vår komite. I Innst. S. nr. 156 for 2005-06 står det følgende:

«Komiteen viser til at det i dag er 10 såkalte særskilte skoler for funksjonshemmede, rusmisbrukere mv. med til sammen ca. 450 elever. Komiteen vil be departementet komme tilbake til spørsmålet om offentlig tilskudd til disse skolene i forbindelse med statsbudsjettet for 2007.»

Bakgrunnen var at Hopen videregående skole, som er en skole for tidligere rusmisbrukere, trengte tilskudd til bygningsmessige investeringer. Komiteens intensjon var at vi skulle få en fullstendig og total gjennomgang i statsbudsjettet for 2007 for å finne en løsning for alle disse ni skolene, i tillegg til Hopen, som er godkjent etter bestemmelsene om særskilt skole for funksjonshemmede.

Saksordføreren, Anna Ljunggren, gjorde en utmerket jobb for å samle komiteen om en god og praktisk løsning. I budsjettet for 2007 har ikke departementet kommet med noen helhetlig og fullstendig løsning i tråd med komitemerknadene. Jeg kan ikke sable ned statsråden for ikke å følge opp Stortingets merknader, for vedtaket som ble fattet i salen, i tillegg til departementets oppfølging, var at

forslaget vedlegges protokollen. Men det setter det praktiske samarbeidet i komiteen på en prøve, for der er vi avhengige av muligheten til å finne gode og praktiske løsninger. Derfor har vi måttet ta opp forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og Venstre, for å sikre departementets oppfølging.

Jeg har imidlertid et lite håp om at statsråden i dag kan avklare at departementet likevel føler seg forpliktet til å følge opp i hvert fall enstemmige komitemerknader, selv om det ikke fattes konkrete vedtak. Da vil forslagsstillerne i hvert fall vurdere å gjøre om forslag nr. 2 til et oversendelsesforslag. Vi må drøfte det noe nærmere, på bakgrunn av de svarene som ble gitt i replikkvekslingen.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Bård Hoksrud (FrP) [21:13:30]: Dette er en veldig viktig sak. Det handler om hverdagen til mange hundre skoleelever som hver eneste dag blir transport med buss til og fra skolen. Mange av dem opplever utrygghet ved at de må stå i bussen og ikke får sitteplass, som de aller fleste andre får når de tar buss.

Bussene som benyttes til skoletransport, er ofte både gamle og utslitte. Dessverre viser det seg med jevne mellomrom at de også har mangler i forhold til trafikksikkerhet. Jeg synes det er en håpløs situasjon at mange av de unge fortsatt skal føle den utryggheten, at foreldre er utrygge fordi de er usikre på hvordan det går med barna deres mens de er på vei til og fra skolen.

Jeg synes det er ganske interessant når vi diskuterer dette temaet: Som foreldre er man, når man er ute og kjører med barna sine, pliktig til å ha barnesikring – barna skal sitte i belte for å være trygge og sikre i trafikken. Og dersom man ikke oppfyller de kravene, blir man bøtelagt hvis man blir stoppet langs veien. Det blir jo da et stort paradoks at man hele tiden innprenter barna sine at de skal ha på sikkerhetsutstyr når de kjører i bil, men når de tar bussen eller når de er på vei til skolen, er det ikke lenger krav om det.

Når jeg velger å ta bussen fra Telemark til Oslo, får jeg både et sete å sitte på og sikkerhetsutstyr som jeg skal ha rundt meg for å være sikker på å få en trygg transport, mens skolebarn ikke skal ha den samme tryggheten når de skal til og fra skolen.

Jeg må også si at det er ganske spesielt at det forrige storting i forbindelse med Nasjonal transportplan gikk inn for, sammen med Staten vegvesen, at man skulle ha en nullvisjon, altså null hardt skadde og drepte i trafikken. Da synes jeg det blir et stort paradoks at skoleelever skal kunne sendes til og fra uten at det er et krav om at de skal ha et sete å sitte på og sikkerhetsutstyr for å sikre dem mens de sitter i bussen.

Representanten Freddy de Ruiter kunne ikke skjønne hvordan fylkespolitikerne kunne gamble med dette. Problemet til fylkespolitikerne er at man står overfor store økonomiske utfordringer, og dessverre er det slik at dette er ikke en pålagt oppgave i henhold til lovverket. Det er en anbefaling om at alle skal ha en sitteplass, men det er

altså ikke noe pålegg fra dette organ. Det er det jeg hadde håpet at man skulle få.

Så helt til slutt: Freddy de Ruiter sa at han ikke ville akseptere at hans datter måtte stå på skolebussen. Jeg er litt spent på hva han vil si til alle de foreldrene som hver eneste skoledag opplever at deres barn må stå på skolebussen, at de ikke får en ordentlig sitteplass og ikke har trafikk-sikre forhold.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Øystein Djupedal [21:17:05]: Som jeg har sagt tidligere i et replikkordskifte, merker en statsråd seg bestandig det som sies både i flertalls- og mindretallsmerknader og forslag i Stortinget. Det gjelder selvfølgelig også i denne saken.

Når det gjelder den innstillingen som representanten viser til, knyttet til et dokumentforslag i Stortinget i vår, har komitemerknaden to ledd. Det første leddet dreier seg om driftsutgifter til skoler for funksjonshemmede. Det har vi kvittert ut ved at det er videreført i det forslaget som nå ligger til behandling her i Stortinget. Det andre dreier seg om å gi en vurdering av skoler for funksjonshemmede og deres behov for statlig støtte til f.eks. utbygging. Departementet har i høringsnotatet som er sendt ut i forbindelse med friskolene, varslet at denne vurderingen vil bli lagt fram for Stortinget som egen sak våren 2007. Friskoleloven er nå på høring. Det betyr at vi har til punkt og prikke tilbakemeldt til Stortinget på disse punkt. Det siste punktet vil også komme tilbake til Stortinget for en mer omfattende behandling knyttet til friskoleloven.

Freddy de Ruiter (A) [21:18:26]: Jeg fikk en utfordring fra representanten Hoksrud som jeg gjerne vil besvare.

Men aller først har jeg enda en gang lyst til å presisere hva en enstemmig komite har gått inn for, slik at dette ikke bare blir en retorisk øvelse. Det står:

«Komiteen ber på denne bakgrunn Regjeringen vurdere behovet for endringer og presiseringer i vegtrafikkloven med tilhørende forskrifter, eventuelt ny forskrift til opplæringsloven, for å sikre elevene en forsvarlig skoleskyss.»

Det er det vi er enige om.

Når det gjelder det at jeg ikke ville sende min datter på ni år stående på en skolebuss, og hva jeg vil si til foreldre i samme situasjon, vil jeg selvfølgelig si at de ikke bør akseptere det. Kanskje det ville være med på å presse eventuelle lokalpolitikere og andre til å sikre at man får en sikker og forsvarlig skoletransport.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8. (Votering, se side 330)

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget skal da votere over de sakene som er behandlet i dag.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Utenriksministerens og forsvarsministerens redegjørelser i Stortingets møte i dag om Afghanistan – styrkebidrag – foreslås vedlagt protokollen
– Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 26 (2005-2006) – om nordisk samarbeid – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 7 (2006-2007) – om årsrapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk Råd for 2. halvår 2005-1. halvår 2006 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2006 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
U t g i f t e r :			
100		Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100 og 3101)	
	1	Driftsutgifter f o r h ø y e s med fra kr 1 411 430 000 til kr 1 416 430 000	5 000 000
101		Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	
	21	Spesielle driftsutgifter f o r h ø y e s med fra kr 0 til kr 7600 000	7 600 000
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i> , f o r h ø y e s med fra kr 1 694 752 000 til kr 1 894 752 000	200 000 000

II*Omdisponeringsfullmakt*

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2006 kan omdisponere inntil 5 mill. kroner fra kap. 100, post 01 Driftsutgifter til kap. 101, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2006 kan omdisponere inntil 7,6 mill. kroner fra kap. 101, post 21 Spesielle driftsutgifter til kap. 100, post 01 Driftsutgifter.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

I statsbudsjettet for 2006 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
U t g i f t e r :			
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	
	1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441 post 1</i> , f o r h ø y e s med fra kr 6 949 396 000 til kr 6 951 281 000	1 885 000

*Votering i sak nr. 7***V o t e r i n g :**

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sak nr. 6 foreligger det ikke noe votingstema.

Presidenten: Under debatten er det satt fram seks forslag. Det er
– forslagene nr. 1 og 2, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet
– forslag nr. 3, fra Gunnar Gundersen på vegne av Høyre
– forslag nr. 4, fra Bjørg Tørresdal på vegne av Kristelig Folkeparti

- forslagene nr. 5 og 6, fra Odd Einar Dørum på vegne av Venstre.

Det voteses først over forslag nr. 5, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen snarest mulig fremme en plan for gradvis innføring av en ordning med et kompetanseår for lærere i grunnskole og videregående skole.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 94 mot 7 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.28.54)

Presidenten: Forslag nr. 6, fra Venstre, kommer presidenten tilbake til.

Det voteses over forslag nr. 4, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen snarest mulig fremme en plan for en begrenset prøveordning med 3-6 måneders kompetansetid for lærere, der endringer i skolen, ny pedagogikk og mer fagkunnskap står i fokus.»

Venstre har varslet at de ønsker å støtte dette forslaget. Er det så?

Odd Einar Dørum (V) (fra salen): Det stemmer.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 89 mot 13 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.29.32)

Presidenten: Det voteses over forslag nr. 6, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen snarest mulig igangsette en begrenset prøveordning med et kompetanseår i utvalgte kommuner i samarbeid med partene i arbeidslivet, finansiert som et spleiselag mellom stat og kommune.»

Kristelig Folkeparti har varslet at de ønsker å støtte forslaget subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 91 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.30.00)

Presidenten: Det voteses så over forslagene nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige forslag for å sikre at allmennlærerutdanningen i Norge legges inn i ordinær gradsstruktur og endres slik at 3-årig bachelor gir mulighet til undervisning i 1.-4. klassetrinn og at mastergrad gis anledning til undervisning

på øvrige trinn. Det må stilles krav til tilstrekkelig fordypping i enkelte fag.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å fremme nødvendige forslag for å sikre at den enkelte lærer gis rett til en forpliktende og individuell etterutdanningsplan.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 79 mot 24 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.30.22)

Presidenten: Det voteses så over forslag nr. 3, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av 2007 komme med sak om hvordan etter- og videreutdanning for lærere – gitt den nåværende situasjon – kan skape gjensidig forpliktelse og gi lærere den nødvendige systematikk for at slik utdanning skal være hensiktsmessig og relevant.»

Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet at de ønsker å støtte forslaget subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre ble med 55 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.30.55)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 8:81 (2005-2006) – forslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, Borghild Tenden, Gunnar Kvassheim og Trine Skei Grande om å innføre et kompetanseår for lærere i grunn- og videregående skole – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten er det satt fram fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Per Egil Evensen på vegne av Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre
- forslagene nr. 2 og 3, fra Per Egil Evensen på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 4, fra Per Egil Evensen på vegne av Fremskrittspartiet
- forslag nr. 5, fra Gunnar Gundersen på vegne av Høyre og Venstre

Det voteses først over forslag nr. 4, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å overføre ansvaret for skoleskyss for grunnskoleelever til kommunene.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 80 mot 23 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.32.11)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 5, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som åpner for at kommuner, eller kommuner i samarbeid, kan overta ansvaret for skoleskyss av grunnskoleelever.»

Fremskrittspartiet har varslet at de ønsker å stemme for forslaget subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 62 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.32.38)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 2 og nr. 3, fra Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige forslag til endringer i vegtrafikkloven, slik at det blir forbud mot å transportere skolebarn og ungdom stående i skolebuss. Merknadene dette vil påføre de som har ansvaret for transporten, innarbeides i Revidert nasjonalbudsjett 2007.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige forslag slik at det stilles krav til at kommunen ved alle skolenedleggelser utreder konsekvensene av endring i skoleskyssen både for elever og for fylkeskommunen, i tillegg til de kommunaløkonomiske konsekvensene.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 73 mot 29 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.33.01)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen bredt gjennomgå påførte skoleskysskostnader som følge av skolenedleggelser.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 67 mot 36 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.33.24)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 8:84 (2005-2006) – forslag fra stortingsrepresentantene Jon Jæger Gåsvatn, Anders Anundsen, Åse M. Schmidt, Per Sandberg og Bård Hoksrud om å sørge for sikker og forsvarlig skolebusstransport – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

S a k n r . 9

Referat

1. (33) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden (St.meld. nr. 5 (2006-2007))
2. (34) Seniorpolitikk. Seniorane – ein viktig ressurs i norsk arbeidsliv (St.meld. nr. 6 (2006-2007))

Enst.: Nr. 1 og 2 sendes arbeids- og sosialkomiteen.

3. (35) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 64/2005 av 29. april 2005 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EF) nr. 809/2004 om opplysninger i prospekter (St.prp. nr. 4 (2006-2007))

Enst.: Sendes finanskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

(36) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Ine Marie Eriksen Søreide, Gunnar Gundersen, Petter Løvik og Torbjørn Hansen om en samlet strategi med konkrete tiltak for å sikre rammebetingelsene for små og mellomstore bedrifter (Dokument nr. 8:7 (2006-2007))

Presidenten: Referatsak 36 foreslås sendt finanskomiteen.

Lars Peder Brekk har her bedt om ordet.

Lars Peder Brekk (Sp) (fra salen): Referatsak 36 er foreslått sendt finanskomiteen, men det er en sak som naturlig også tilligger næringskomiteen. Den bør enten behandles i begge komiteer eller i alle fall sendes næringskomiteen for uttalelse før innstilling avgis.

Presidenten: Presidentskapet har behandlet denne saken, og presidenten opprettholder det som Presidentskapet har foreslått, nemlig at saken skal behandles i finanskomiteen.

Ønsker representanten Brekk at det votes over dette?

Lars Peder Brekk (Sp) (fra salen): Nei. Jeg er veldig uenig i forslaget, men jeg aksepterer det.

Presidenten: Presidenten synes det var lurt. (Munterhet i salen)

– Referatsak 36 blir da å sende finanskomiteen.

Videre ble referert:

5. (37) Sametingets virksomhet i 2005 (St.meld. nr. 7 (2006-2007))

6. (38) Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldingar for 2005 (St.meld. nr. 8 (2006-2007))

Enst.: Nr. 5 og 6 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.

7. (39) Statsrådsprotokollene for tidsrommet 1. januar 2006 til 30. juni 2006

Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

8. (40) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 68/2006 av 2. juni 2006 om innlem-

melse i EØS-avtalen av EU-rettsakter om offentlige anskaffelser mv. (St.prp. nr. 2 (2006-2007))

Enst.: Sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

9. (41) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Sponheim og Borghild Tenden om gjennomgang av personvernet i samferdselssektoren (Dokument nr. 8:9 (2006-2007))

Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 21.36.
